

Acerca de este libro

Esta es una copia digital de un libro que, durante generaciones, se ha conservado en las estanterías de una biblioteca, hasta que Google ha decidido escanearlo como parte de un proyecto que pretende que sea posible descubrir en línea libros de todo el mundo.

Ha sobrevivido tantos años como para que los derechos de autor hayan expirado y el libro pase a ser de dominio público. El que un libro sea de dominio público significa que nunca ha estado protegido por derechos de autor, o bien que el período legal de estos derechos ya ha expirado. Es posible que una misma obra sea de dominio público en unos países y, sin embargo, no lo sea en otros. Los libros de dominio público son nuestras puertas hacia el pasado, suponen un patrimonio histórico, cultural y de conocimientos que, a menudo, resulta difícil de descubrir.

Todas las anotaciones, marcas y otras señales en los márgenes que estén presentes en el volumen original aparecerán también en este archivo como testimonio del largo viaje que el libro ha recorrido desde el editor hasta la biblioteca y, finalmente, hasta usted.

Normas de uso

Google se enorgullece de poder colaborar con distintas bibliotecas para digitalizar los materiales de dominio público a fin de hacerlos accesibles a todo el mundo. Los libros de dominio público son patrimonio de todos, nosotros somos sus humildes guardianes. No obstante, se trata de un trabajo caro. Por este motivo, y para poder ofrecer este recurso, hemos tomado medidas para evitar que se produzca un abuso por parte de terceros con fines comerciales, y hemos incluido restricciones técnicas sobre las solicitudes automatizadas.

Asimismo, le pedimos que:

- + *Haga un uso exclusivamente no comercial de estos archivos* Hemos diseñado la Búsqueda de libros de Google para el uso de particulares; como tal, le pedimos que utilice estos archivos con fines personales, y no comerciales.
- + *No envíe solicitudes automatizadas* Por favor, no envíe solicitudes automatizadas de ningún tipo al sistema de Google. Si está llevando a cabo una investigación sobre traducción automática, reconocimiento óptico de caracteres u otros campos para los que resulte útil disfrutar de acceso a una gran cantidad de texto, por favor, envíenos un mensaje. Fomentamos el uso de materiales de dominio público con estos propósitos y seguro que podremos ayudarle.
- + *Conserve la atribución* La filigrana de Google que verá en todos los archivos es fundamental para informar a los usuarios sobre este proyecto y ayudarles a encontrar materiales adicionales en la Búsqueda de libros de Google. Por favor, no la elimine.
- + *Manténgase siempre dentro de la legalidad* Sea cual sea el uso que haga de estos materiales, recuerde que es responsable de asegurarse de que todo lo que hace es legal. No dé por sentado que, por el hecho de que una obra se considere de dominio público para los usuarios de los Estados Unidos, lo será también para los usuarios de otros países. La legislación sobre derechos de autor varía de un país a otro, y no podemos facilitar información sobre si está permitido un uso específico de algún libro. Por favor, no suponga que la aparición de un libro en nuestro programa significa que se puede utilizar de igual manera en todo el mundo. La responsabilidad ante la infracción de los derechos de autor puede ser muy grave.

Acerca de la Búsqueda de libros de Google

El objetivo de Google consiste en organizar información procedente de todo el mundo y hacerla accesible y útil de forma universal. El programa de Búsqueda de libros de Google ayuda a los lectores a descubrir los libros de todo el mundo a la vez que ayuda a autores y editores a llegar a nuevas audiencias. Podrá realizar búsquedas en el texto completo de este libro en la web, en la página <http://books.google.com>

SAMUELIS PUFENDORFI

Specimen

2.

CONTR O- VERSIARUM

Circa Jus Naturale Ipsi nu-
per Motarum.

Propert. l. 2.

Maxima de nihilo nascitur historia

*Antoni Franci
Peregrini
Mongezjodibitij*

OSNABRVGI,

Ex Officina JOHANNIS GEORGII
SCHWÄNDERI,

ANNO M. DC. LXXVIII,

Reverendissimo Domino

DN. IOANNI
BAAZIO

S. THEOLOGICÆ DOCTORI, AR-
CHIEPISCOPO UPSALIENSI, EJUS-
DEMQUE ACADEMIÆ PROCAN-
CELLARIO,

*Domino ac Fautori meo vene-
rando.*

Vo calumniarum adparatu Li-
bros meos de jure Naturæ &
Gentium malevoli quidam in-
vaserint, apud Rever. T. Dignita-
tem multis exponere supervacuum
fuerit, quippe cui dudum istius litigii
origo indolesque est perspecta. Ista
malignitatis aut inscitiae documenta,
ut sparsim jam à me discussa, denuo

)(2

uno

DEDICATORIA.

uno velut fasce comprehendere, solidaque responsione adjecta orbi erudito exponere, existimationis meæ magnopere interesse judicavi; simul ut aliquando molestæ huic scriptioni clausulam imponerem. Nam postquam semel ita perspicue ostendero, quamprocul ab illis erroribus absim, quos tanta cum importunitate certorum hominum intemperix mihi impingere fategerunt, non magnopere mihi deinceps curandum erit, num alii malignitati suæ immori malint. Cæterum quod isthoc scripti Rever. Tuæ Dignitati potissimum inscribere sustineam, præter admirationem, qua sapientiam tuam, aliasque queis præfulges virtutes prosequor, hæc me ratio subegit, ut ostenderem, quanta me causæ meæ fiducia teneret, dum velut arbitrum sumerem non vereor ex eo ordine, cujus unum aut alterum nescio
quam

DEDICATORIA.

quam splendidum membrum eas lites
 precipue excitavit, aluitve. Simulq;
 et hoc facto demonstrarem, utut ma-
 gno ordini sacri autoritate in frau-
 dem meam abufuros sese speraverint, il-
 libatam tamen penes me perstare vene-
 rationem, quæ isti ordini debetur, nec
 injurias unius aut alterius universis à
 me imputari. Quin potius me confi-
 dere, Rever. Tua. Dignitatem, &
 quibus par animi integritas, quam
 maxime detestaturam artes oppido
 quam deformes, quibus ad famam me-
 am maculandam isti homines grassati
 sunt. Optime nimirum Rever. Tua
 Dignitas perspicit, quantopere à pru-
 dentia, gravitate, atque moderatione,
 virtutibus vestro ordini tam commen-
 datis, abhorreat, re non intellecta tu-
 multuari, per calumniã aliis fæda dog-
 mata affingere, vera & innoxia cavilla-
 tionibus in sinistram partem detorque-

DEDICATORIA.

re, adrationes deniq; aurem obstruere.
Et qui circa inania aut falsa tanto cum
fervore se jactat, is etiam ubi solida pro-
pugnat, impetu potius rapi, quam judi-
cio duci videtur. Sed mihi causam me-
am asseruisse suffecerit; adversarios pro
suo quemq; merito cordatorum viro-
rum censura notabit. Mihi post tam
acerbas insectationes non modico sola-
tio erit, si Rever. T. Dignitas candorem
instituti mei benevole interpretetur, &
me, qui virtutes Ipsius ex animo æsti-
mo, favore suo amplectatur. Ita Deus
O. M. Rever. T. Dignitatem multos per
annos Ecclesiæ & Reipublicæ bono ser-
vet!

Reverentissimæ Tuae Dignitatis

Dab. Holmiæ. prid.
Kal. Julias Anno 1677.

addictissimus

SAMUEL PUFENDORF.

LECTORI BENEVOLO

Salutem.

Et si plerasq; calumnias & cavillationes, quæ libris nostros de Jure Naturæ & Gentium livor & inscitia incelsere hæctenus laboravit, jam hæc, quantum cordatis & æquis rerum arbitris sufficere poterat, discusserim; visum est mihi hoc scripto universam illam litium tempestatem retexere, unoq; obtutu eam taliu rerum curiosis conspiciendam exponere. Nam & hæc per se minus ad memoriam valent, & intertemporis quædam istorum hominû scelerum, non modico veneno turgidæ, in manus meas inciderunt, quibus aliquid reponi examinationis meæ interesse videbatur. Si quidq; otium quantumvis ingratisimum supererabat, turbatis bello Musis nostris, & intra hæc murgiæ munimenta sese abdentibus. In hæc quæ claustra dum cæteri connixo studio publicum hostem arcere fatagunt, mihi juras famæ meæ latrones propulsa se muneris hæc fuit, postquam nihil operæ à me in hæc conferri poterat. Et sane istos homines condigna virtutibus suis elogia audire, eorum

AD LECTOREM.

eorundemq; artes in manifesta luce consti-
 tui non mea magis, quam omnium bonorum
 ingeniorum intererat, & quibus aliqua ad
 excolendam rem literariam facultas. Quæ
 si pro industria sua nullum aliud præmiũ ma-
 net, quam ut tam sordidorum dentium lan-
 cinationi exponantur, præstiterit barbariem
 deinceps & ruditatẽ, quam bonam mentem
 habere amicam. Equidem id nunquam spe-
 rare ausus sum, ut mea sese omnibus adpro-
 barent; quin & optandum mihi duxi, si cor-
 datus quispiam & eruditus vir discutienda si-
 bi sumere vellet, quæ dubii quid habere vi-
 derentur. Nam heic vicisse gloriosum, suc-
 cubuisse non indecorum fuerat futurum; &
 poterat fortasse ejusmodi collisio ad illu-
 strandam aut solidandam veritatem aliquid
 momenti non poenitendi adferre. Ast quæ
 mihi mota fuit hæc non disceptationis litera-
 riæ, sed latrocinii potius indolem habuit;
 eum adversariis meis nihil aliud fuerit pro-
 positum, quam consumto omni calumniato-
 rum apparatu maculam famæ meæ adsperge-
 re, & livori suo, miscellæq; ambitioni litare.
 Qui præter alias molestias hujus quoq; tæ-
 diosissimi laboris necessitatem mihi impo-
 fuerunt, ut elogia ipsorum meo potissimum
 stylo forent publicanda; postquam non pa-
 rum

AD LECTOREM.

Nam ad illustrandam hancce controversiam
 scit, istos homines paulo penitius nosse; &
Apologia mea nebula potius istos involvere,
 quam in aprica luce destituere propositum
 fuit. Ac de *Nicolao* quidem *Beckmanno*, cujus
 veterani primos veluti motus hisce turbis de-
 dit peculiari scripto satis expositum; nec ut
 tam infami nomine memorando ulterius
 immorer, decorum fuerit. Nisi quod hoc
 intereundem non est, Alastorem istum us-
 que adeo ab ingenio suo non discedere, ut
 etiam nupera Danorum in Scaniam irrupti-
 onē affinem suum cohortis optionem sub-
 ornavit, ut me cum uxore & liberis trucidar-
 et. Qui sanguinem meum sitiens cum ma-
 nulo sicariorum Londinum advolabat, &
 cum ibi me non invenisset, Malmogia capta
 sicarius sese exsecuturum tredebatur. Ve-
 rum ut istum sicarium sceleris irritum Lun-
 donicū prælium extinxit: ita sine dubio uni-
 versam Tenebrionistarum sectam ex tanta sui
 conditoris virtute non parum splendoris
 mutatur. Quanquam nescio an primo hu-
 mili loco celsurus sit *Josua Schvvarzius*, quippe
 cuius cerebro *Index Novitatum* progeni-
 tus est, qui solus exprimendo viri animo in-
 genioque sufficit, & qui novam apud sectam
 symboli vicem subit. Istum hominem in me
 impe-

AD LECTOREM.

impedit genii scævitas turbis serendis nata,
 & quod hoc velut compendio ad famam sin-
 gularemq; eruditionis opinionem gralsari
 in proclivi duceret, postquam bonas per ar-
 tes tenebris sese eripere non dabatur. Ac
 statim quidem cum post absolutam peregrin-
 nationem, quam ad exemplum Imperatoris
 Hadriani pedibus fere obierat, in patriam
 revertisset, obtentu Zeli, aut æstu potius, id
 barbarum dedit, ut ni Gedanum profugisset,
 capitis supplicium subiturus fuerat. Quod
 totum negotium in Pomerania Electorali
 notorium est. Cum Gedani satis tutum se
 non crederet, Holmiam se penetravit; ubi
 prima cura erat fami depellendæ quid cir-
 cumspicere, simulq; bipotentem braccarum
 portam obstruere. Inde pastoratus circum-
 spiciebatur. Et cum sub id tempus munus
 concionatoris Teutonici Holmiæ vacaret,
 magno cum ambitu, & non sine turbis in ple-
 be excitatis ad idem nequidquam adspira-
 bat. Sed mox cum de instituenda Academia
 Carolina agigaretur, ut importunum flagita-
 torem aliquo extruderent, concionatorem
 Teutonicum Londini ipsum agere jubent,
 adjuncto extraordinarii Professoris titulo,
 ut aniam haberet studia sua ulterius exco-
 lendi. Sed postea cum qui vocatus erat ce-
 lebris.

AD LECTOREM.

oris Theologus accedere abnuisset, viro,
 qui tunc gratia quorundam Regni Procerum
 florebatur, adulando adrepsit, quo procurante
 Professoris Theologiæ vocabulo potitus est.
 Talem in locum protrusofacile quidem erat
 turbulentia & rixositatis famam acquirere,
 mota vanorum litigiorum serie, in quorum
 premium parum aberat, quin munere dimo-
 veretur. Sed eruditionis opinionem sibi cir-
 cumponere difficile fuerat ei, qui ex univer-
 sa philosophia præter vocabula elencho-
 rum sophisticorum, & ex Theologia recen-
 tes quasdam controversias, crepare nihil
 poterat. De cætero in linguis orientalibus,
 Patribus, historia & antiquitate Ecclesiastica,
 elegantioribus literis ac solida philosophia
 plane hospes; ingenio insuper ita infelici, ac
 tardido, ut ad jejunam concionem consarci-
 nandam integra septimana opus esset, totq;
 annorum spacio vix duæ aut tres misellæ dif-
 fertationes procuderentur, modici tironis
 specimen; nisi quod aculei calumniarum,
 quibus posteriores duæ refertæ sunt, insi-
 gnem artis Sycophanticæ peritiam præ se
 ferunt. Igitur cum mire gestiret ostendi, &
 laudari, hic est, uno momento ex numero ob-
 scuro virorum emerfurum se sperabat, si
 quam maculam operi meo mihiq; possit ad-
 sper-

AD LECTOREM.

spergere; cum speraret, prætextum Zeli
 Theologici apud imperitos adplausum, & si
 secus res cecidisset, excusationem sibi par-
 turum. Præsertim cum nativum ipsius stu-
 pore, & tenuitatem eruditionis singularis
 quædam facultas suppleret innocentissimo
 dicta detorquendi, & vis quædam, qualis in
 certo muscarû genere deprehenditur, pro-
 luvie sua etiam optimas carnes polluendi.
 Sicuti & de istius hominis pia & candida in-
 tentione hoc testari potest, quod cum silen-
 tium ipsi aspera cum increpatione & com-
 minatione foret impositum, hoc solatio ist-
 hanc ignominiam sibi levavit, quod à suo a-
 mico & socio *Nicolao Beckmanno*. tanta mihi
 per libellum famosum contumelia foret in-
 ferenda, ut ex illa multum detrimenti ex-
 istimatio mea per Germaniam sit captura.
 Hisce igitur si jungamus fraudes circa
 hoc negotium adhibitas, quas in *Apologia*
 mea satis exposui, & quarum pleræque à
Schwarzii malitia promanarunt; Sane
 nemo cordatus fuerit quin agnoscat, mitius
 quam pro meritis *Asinium Tenebrionem* vapu-
 lase. Cæterum ut quæ mihi intentabantur
 calumniæ majore cum pondere procede-
 rent, in partes quoq; trahitur *Petrus Winstru-
 pius Scania Episcopus*, qui cum *Schwarzio* nu-
 per

AD LECTOREM.

per atrocissima lite collisus fuerat, cui hieco
 & errores circa religionem, & neglectum
 officii & animum Regi infidum objecerat;
 quæ lites demum, cum in exitium *Schvvar-*
zii erupturæ viderentur, mea potissimum
 opera compositæ sunt, pro quo officio tam
 egrægiam mihi gratiam *Schvvarzius* paulo
 post retulit. Quod autem *Winstrupius* ille,
 quem per quadriennium ego omni obser-
 vantia & sinceræ amicitia exhibitione co-
 luisse, tam facili negotio permoveri po-
 tuerit, ut in fabula tam inficeta primarum
 partium actor esse vellet, una quidem causa
 fuit, quod illi nunquam moris fuit, actiones
 suas ad sanam rationem exigere, sed cæco
 potius impetu ruere. Altera autem, quod
 solo officii sui vocabulo me oppressurum se
 speraret. Enimvero autoritatem & munus
 istius viri calumniis in me jactatis parum
 ponderis addidisse nemo mirabitur, qui cog-
 novit, impudenter sperasse sui ullam ra-
 tionem habitum iri, cui cum talibus tam
 festo in negotio societatem coisse religio
 non fuit. Præsertim cum nulli mortalium
 minus quam ipsi perspectum foret, quid pro-
 priè in controversia esset, quippe cui voca-
 bulum juris gentium vix fando auditum
 foret, & cui nullo alio argumento erronea
quæ

AD LECTOREM.

quædam libro meo contineri constabat, quam quia *Schvarzio* tale quid fabulanti fidem adhibuerat. Sed cum non modica clade istorum copiarum in Suecia conciderentur, ex Germania supplementum sibi quantum iure successu non plane irritum. Nam & ibi inventi sunt alii Triumviri, qui tam fædæ militiæ duces se ferrent. Quorum primus *Fridericus Gesenius* Garlebiensium Præsul, cum sibi à me rectorio iustissime impacta foret, id omnibus viribus egit, ut furoris palmam fraterculo suo *Nic. Beckmanno* ancipitem redderet. *Valentinus* autem *Velthemius* cum nescio quo fato in cathedram publicam protrusus esset, & omnibus jam occupatis nullum tabellis novis locum relictum cerneret, ac sine tamen aliqua via inclarescere arderet, expeditissimum iudicavit litem mihi intendere; præsertim cum misere metueret, ne quisquiliæ Scholasticorum, & Magistrorum nostrorum Collegia MSCra, quibus innutritus erat, detrimenti quid caperent. Fiduciam autem homini potissimum dedit impudentia, & quæ ignorantiam comitatur audacia, & quod stentoræ vocis in hoc litigio non modicum fore usum prævideret, simulque quod in proclivi ipsi esset magnam vim infictarum dissertationum evo-
mere,

AD LECTOREM.

ere, quarum puto facile me nausea eneca-
et. Sed maximum firmamentum partibus
addere creditur *Joannes Adamus Scherzerus*
Theologus Lipsiensis, si modo aliis omnibus
tantiforet, quanti sibi ipse est. Et si hactenus
per principia sibi cavere, & tacito supercilio
& clandestinis calumniandi fraudibus gras-
santurum duxerit. Nam cum prævideret,
sophisticationes suas, quibus recentes Ma-
gistros tantopere exercuit, in hac pugna pa-
rum roboris habituras, à Splendissimo Col-
legio, (quod ut in librum meum abs se non
lectum tam immitem censuram ferret, indu-
serat) literas impetravit, ne publice super
injuria mihi facta rationem redderet. Et
nihilominus calumnias de me in imperitos
juvenes propagare non desistit, simulque si
quem senserit æquiora de scriptis meis sen-
tientem, in quem malignitatem suam exse-
cuto possit, acerrime perstringit. Cæterum
quam pium & candidum isti homines scopum
circa movendas & fovendas hasce lites ha-
berint, artes ab ipsis adhibitæ satis loquun-
tur. Quibus cavillationibus autem strophis-
que universam calumniarum scenam ador-
narint, tum aliis scriptis, tum hoc ipso mani-
festissime fuit expositum, sic ut cordatum le-
ctorem nihil amplius desideraturum sperem
quod

AD LECTORTEM.

quod vel ad depellendas adversariorum criminationes, vel illustrandam meam sententiam faci- :
 Eoꝛ posthac minus sollicito mihi esse licebit, si qui
 calumniarum & nugarum desinere non velit.
 cum semel ita perspicue formato controversiæ
 statu quæ ex adversum afferri possunt ultro col-
 labantur, & mihi parum decorum sit futurum,
 quibusvis jejunis schedis peculiari scripto occur-
 rere. Qui enim hæc nostra capit, ei facile fuerit,
 si quid præterea scrupuli movetur, proprio Mar-
 te discutere. Sed qui ne nunc quidem inania
 litium mihi motarum perspicere valet, illius cir-
 ca negotium literarium nulla ratio est habenda.
 Et cum ab erroribus Theologicis, quos isti im-
 pingere mihi conati sunt, alienum me esse pro-
 testatus sim, ac verbis meis vim illatam ostende-
 rim, si quis ne nunc quidem adquiescere velit,
 quid aliud præter professum calumniandi studi-
 um præ se fert? Denique si cuiquam quid acer-
 bitatis hoc & alia istis hominibus opposita scri-
 pta videantur habere, is facile veniam justo
 dolori dabit, si modo cogitare velit, quid animi
 sibi futurum fuisset, ejusmodi calumniis & in-
 juriis adperso, & num mollius tractari mereantur,
 qui vitam, famam, fortunasque meas &
 meorum infensissimo atque implacabili ani-
 mo perditum & subversum ivere, animæ insu-
 per salute me exituri, si mendaciis & maledi-
 centiæ aliqua vis Divinum apud Numen foret.
 B. V.

CAPUT I

De

ORIGINE ET PROGRESSU DISCIPLINÆ JURIS NATURALIS.

§. I.

Nus naturale, humano genericoævum, quod omni tempore populorum mores & negotia pleraq; ex parte rexit, quodque actu ipso exprimere optimo cuiq; semper cordi fuit, hoc demum seculo in justæ formam artis redigi ceptum est. Equidem olim non defuere, qui cultorum populorum leges civiles, in quibus naturale jus magnam partem faciebat, literis consignatis luculentis commentariis illustrare sategerunt. Inter quoq; fuit proventus philosophorum moralium, quibus circa mores hominum ad dictamen rationis componendos opera est posita. Vetus, qui naturalia jura à positivis accurate discernere, & ista in plenissystematis rotunditatem discernere aggrediretur, ante *Hugonem Grotium* nemo extitit. Equidem in legibus Ebræorum & origine divina & antiquitate quàm maximè venerabili vix ullum est caput juris naturalis, quod

A tactum

tactum non sit. Sed uti in ipso legum codice, ita
 & in commentariis, quibus eas leges istius nati-
 onis doctores illustratum ivere, positiva naturalis
 bus immixta conspiciuntur, ad quæ curiose dige-
 renda sese accinxit. *Joannes Seldæmus*, honesta,
 uti adparet, & minime livida adversus *Grotium*,
 æmulatione, & quia alias præcipuas Juris Ebraici
 partes illustrandas susceperat: (sic ut ab hocce in-
 peculiare volumen colligeretur quicquid ex sen-
 tentia populi Ebraici juris naturalis, & gentium,
 haberetur, separatum ab eo jure, quod duntaxat
 inter cives ejusdem reip. valebat. Quo minus
 tamen eruditissimum & quantitatis pretii opus
 vicem pleni, & ad captum omnium populorum,
 attemperati systematis in jure naturali subire
 queat, tres potissimum causa mihi obstat viden-
 tur. Prima est, quia ibi non satis exposita repe-
 riuntur ea, quæ ad prædian juris naturalis perti-
 nent. Per eam autem intelligimus illa velut præ-
 cognita, quæ ad præcepta legis naturalis, earum-
 que rationes bene & distincte intelligendas re-
 quiruntur, & quæ velut domestica sunt
 huic juri, nec ex aliis disciplinis mutuo sumuntur.
 Ex quo genere est doctrina de indole rerum mo-
 raliū in genere, de principiis actionum huma-
 narum, earumque natura, & affectionibus, de prin-
 cipio moralitatis, de legibus in genere, de statu,
 conditione & natura hominis in respectu ad acti-
 ones morales, de natura & requisitis pactorum,
 de origine & natura sermonis, & dominii, de mo-
 dis acquirendi, de pretio rerum. De natura &
 varie.

varietate contractuum, de origine & natura tam societatum primarum, quam civitatum, de imperio civili, ejusque partibus & affectionibus, & si que sunt alia. Deinde *Seldenus* legem naturalem non deducit ex tali aliquo principio aut hypothese, sed evidentiā omnes nationes agnoscant, aut ad quam agnosendam argumentis ex rationis lumine petitis adduci queant. Nam fundamenti loco substernit septē illa præcepta Noachidarum, quorum autoritas apud Judæos antiqua traditione nitebatur, quam adstruere aut elevare æquum non est. Etsi mihi quidem valde probabile videatur, primos homines potius ex divina quadam & peculiari informatione, quam propria ratiocinatione præcepta legis naturalis hausisse. Verum ut quis omnibus populis & *à d'evillav* ejus traditionis, & numerum istorum præceptorum argumentis utrinque admisis persuadeat, id vero valde arduum fuerit. Præsertim cum nec circa ad hoc citus fuerit *Seldenus*, ut istorum præceptorum necessariam convenientiam cum natura humana, aut eorundem sufficientiam ad regendas hominum actiones morales demonstraret. Quodque & illud tantum agit *Seldenus*, ut quid doctores Ebræorum senserint exponat; quam acriter autem istorum sententia cum sana ratione congruant, parum examinet. Quod tamen necessarium erat, siquidem pleni systematis vicem præcipuum opus subire debebat; quippe cum populus iudæicus seipsum quidem eminenti dignatione, ceteras autem nationes sat maligna æstimaverit.

Cum tamen jus naturale ad gustum totius generis humani adaptaturo necessum sit ponere, omnes homines circa fruitionem juris naturalis esse aequales.

§. 2. In libris Novi Fæderis præcepta legis naturalis passim luculentissimè inveniuntur expressa, & quidem ut illa non solum jubeantur exerceri citra ullum nationis discrimen, sed & omnibus cum acquisitis, quæ perfectam actionem absolvent. Et ea omnia ut ad unum caput, velut ad legem quampiam fundamentalem, possent revocari, ex qua cæteræ perspicua confécutione deducerentur, ipse Salvator noster cum in finem dilectionè proposuit, quæ cum nostra societate quam amicissimè conspirat. Ist hæc porro præcepta omnibus modis illustrare conati sunt, qui in libros divinos commentarios ediderunt tantum non infinitos; sic ut in Theologia Christiana nullum præceptum desiderari videatur, quod ad regendas in universum hominis actiones, moresq; faciatis. Non eo minus tamen res literaria etiam apud Christianos peculiarem disciplinam exponendo juris naturalis requirebat, postquam universum genus humanum, cui utiq; communi lege opus erat, in religionem Christianam non consensit. Cum enim ea pars religionis Christianæ, quæ de regendis moribus tractat, satis habeat dogmata sua confirmasse ab autoritate & jussu DEI, qui Filium suum Salvatorem mundi misit, in alias eorundem rationes inquirere parum laboret; inde fit, ut hoc modo adornata præcepta legis naturalis sanctioniam

moriam suam iis duntaxat adprobent, quibus di-
 vinitas Christianæ religionis auctoritas; agnoscitur.
 Sed cum hancce non exigua humani generis pars
 ignoret aut adspernetur, cui tamen & inter se &
 cum Christianis agenti negotia utique ad legem
 naturalem attemperanda; adparet sane ex alio
 principio, apud omnes æque agnito, & ad omni-
 um captum attemperato deducendum esse jus, ad
 quod omnium eorum actiones exigantur, qui tam
 diversa circa religionem sentiunt, Est præterea
 religio prout ex adæquato suo principio hauritur,
 in sua natura ad sublimiorem finem & usum ordi-
 nata, quam qui tantum intra hujus vitæ limites
 coerceatur. Inde non Christiana solum religio,
 sed & pleræque aliæ devotis suis sectatoribus præ-
 mia, malitiosis violatoribus supplicia post hanc vi-
 tam decernunt. Ita tamen ut non vera solum
 religio, sed & falsæ cuique abs se diversæ religioni
 efficaciam ad præmium post hanc vitam nanciscen-
 tiam detrahant. Sed in eo omnes consenti-
 unt, quod actiones moresque ad legem naturalem
 bene compositi ad decus, tranquillitatem & emo-
 lumentum hujus vitæ manifeste faciant. Igitur
 qui disciplinam juris naturalis ad captum universi
 generis humani adornare vult, ei sublimior iste
 prætoris vitæ finis & usus velut sequestrandus
 est, & Theologis relinquendus, & ad eum dunta-
 xatum respiciendum, qui apud omnes in con-
 fesso est, & quem vel sensuum judicio deprehens-
 dere queas. Idque eo magis, quod controversiæ
 Theologicæ tanta fere contumacia animorum dis-

ceptari soleant, ut si quæ disciplina illis involvatur, non secus atque ad incerta fyrtium navis ad hærescat, nec cursum suum ulterius tenere queat. Accedit, quod neque in authenticis Novi Fæderis libris, neque in commentariis ea inveniantur, quæ ad pædian juris naturalis pertinere supra dicebamus; quippe cum talia tradere extra scopum istorum scriptorum fuerit. Nihilominus in aprico est, plurimum lucis & subsidii nostræ disciplinæ accedere non solû ex divinis libris, sed & ex commentariis eorum, quibus primæva & genuina religionis Christianæ dogmata unice cordi sunt. Ast vero illi doctores, qui in Episcopi Romani verba jurarunt, queis omnia ad potentiam, & quæstum sacerdotum vertere labor est, legi naturali, & universæ de moribus doctrinæ magnam caliginem offundere, dum immensa voluminum mole id agunt, ut penes solos sacerdotes facultas sit conscientias hominum ex suo lubitu temperandi, ceteris liquido suarum actionum judicio adempto cæci obsequii necessitas incumbat.

6. Inter veteres populos, quantum nobis constat, non est, qui plus operæ in illustrandis suis legibus posuerit, quam Romani, quibus disciplina juris plurimum sane debet. Et dignum admiratione est, quantum excelluerint ingenia Romana, ubi ad certum studiorum genus velut impetu quodam incumbere cœperunt. Sic quantum eloquentia, quantum poësi & historia valuerint, nemini est ignotum, qui literas novit. Post cum sub Cæsaribus peritia juris plurimum com-

men-

erendationis haberet ad nanciscendas admini-
 strationes aulicas, & provinciales, per duo fere
 secula præstantissima Romæ ingenia excolenda
 jurisprudentiæ sese adplicuerunt. Ex quorum
 operibus longe ampliolem nostra secula fructum
 possissent capere, si illa volumina integra ad
 nos pervenissent. Verum Justinianus, instituto
 per litterariæ oppido quam pernicioso, pro inte-
 ris operibus lacinias quasdam & excerpta nobis
 transmisit, quæ recentioribus seculis immensam
 commentariorum molem pepererunt. Cum uti-
 que longe satius fuisset veterum Juris scripta,
 rudita sane & magno studio elaborata evolvere,
 quæ universa non unus ex recentioribus scribaci-
 tate sua æquavit aut superavit, quam per in ex-
 cessum commentariorum oceanum jactari. Et
 veterum monumenta integra, sua luce velut ra-
 diantia, parciorem longe recentiorum operam
 admisisse. Fatendum tamen est, quicquid ad-
 huc Romanæ Jurisprudentiæ superest, juri natu-
 rali plurimum lucis attulit, non solum quia isti
 magnopere curæ fuisse adparet omnia ad rectam
 rationem & æquitatem revocare; sed etiam quia
 plurima ad prædian juris naturalis spectantia ab
 veteribus Romanis luculenter fuere pertractata.
 Quantamcunque tamen laudem Romano juri tri-
 buamus. Fatendum utique est, peculiari adhuc
 in ætate juris naturalis opus fuisse, siquidem do-
 ctina moralis sua constare debebat perfectio.
 Nam nec omnia, quæ ad prædian, juris naturalis
 pertinent, in juris prudentia Romana ita accura-
 te, pro-

te, prout par erat, deducta inveniuntur; & cum ibidem naturalia positivis & quæ ex peculiari indole reipublicæ Romanæ proveniunt, immixta sint, ista utique liquido discernere non poterit, nisi si qui aliunde haulerit, qua nota hæc ab illis dignoscantur.

§. 4. Veterum Philosophorum monumenta non paucas quidem sententias continent ad jus naturæ illustrandum facientes; ut tamen longe minoris sint, quam expectari ab illis par erat, quibus hæc præcipua esse opera debebat, mores hominum ad legem naturalem formasse. Neque isthunc veterum defectum suppleverunt, qui proximis abhinc seculis philosophiæ studium professi sunt. Cum enim inter diversas veterum Philosophorum sectas Stoicorum placita, nonnullis emendatis, in solidum juris naturalis corpus facillime videantur componi, illis neglectis sola Aristotelis dogmata in scholis rerum potita sunt. Cujus viri admiratio nescio quo fato per complura secula generem scholasticam ita velut ætonitam reddidit, ut nihil perfectius ab humani ingenii proficisci posse crederent, & summus rationis apex haberetur, istius scripta posse interpretari. Equidem quin inter summa ingenia, quæ unquam innotuerunt, Aristoteles sit referendus, nemo talium rerum intelligens abnegaverit. Dicere tamen, ab eo cæteris nihil relictum, quo ulterius progredierentur, & in Creatorem injurium, & in tot secula contumeliosum fuerit. Ne de aliis partibus philosophiæ quid dicam,

am, sane ipsius Ethica, si seponas, quæ de principis actionum humanarum traduntur, vix aliud quam officia civis cujuscumque reip. Græcanicæ continere videtur. Sicuti & in politicis maxime præcipulis instituta Græcarum suarum civitatum habuisse, earumque libertatem cum primis æstimasse ipsum adparet; qui gravis est defectus disciplinæ universi generis humani usibus inservituræ. Id quod peculiari scripto deducere animus erat, ni ingruens calumniatorum importunitas alio cogitationes avertisset, & alacritatem meam non parum refrigerasset. Cur enim me scribendo defatigem, si nullum aliud laboris præmium me manet, quam ut latratores à fama mea depellam.

§. 5. Ne igitur res literaria diutius nobilissimæ juris naturalis disciplinam desideraret, primus effecit vir incomparabilis *Hugo Grotius*, tunc temporis otio literisque abundans in Gallia, quæ in patria male habitum humanissime exceperat; idcirco instigante potissimum *Nicolao Peirescio*, celeberrimo illo literatorum fautore & ἐπιδοκιμαστή. Quem tamen ut de ejusmodi opere concinnando cogitationem susciperet, monitum fuisse creditur iis, quæ à sapientissimo *Bacone*, Angliæ quondam Cancellario, super augmentis scientiarum tradita sunt. Hic enim vir præcipue nostro seculo velut classicum cecinisse, & signum sustulisse videtur, ut in rebus philosophicis aliquid ulterius & exquisitius investigaretur, quam quo hæc ætas Scholarum parietes resonuerant. Sicut

si quæ est pulcrius nostro tempore efflorescentis
 philosophiæ gratia, isti viro non minima ex parte
 debeatur. Accinxit porro sese *Grotius* ad mol-
 endum opus, in quo nulla priorum vestigia
 ipsum regebant, admiranda instructus ingenii
 iudicii felicitate, pari scientia literarum sacrarum
 juris civilis, omnigenæque eruditionis, & infinita
 lectione. Velut tamen diffusus universam disci-
 plinam primo conatu abs sese exhauriri posse,
 ita titulum operis temperavit, ut ne eidem tem-
 mere imperfectio posset obijci. Cæterum quo
 ad plausum istud opus apud solidæ eruditionis æsti-
 matores receptum sit, memorare nihil attinet.
 Et quantamcunque alii culturam aut polituram
 disciplinæ juris naturalis addiderint, *Grotii*, lu-
 minibus haut quidquam obstruent, ut ut ab ipso
 spicilegium haut spernendum sequentium inge-
 nio & industria fuerit relictum. Neque eo mi-
 nus illustre opus suum manserit. Cum
 enim vir iste nulli inter Christianos sectæ ita rigi-
 de se videatur addixisse, nisi quod ad illos pro-
 xime accedat, qui Arminiani audiunt; eoque
 fuerit ingenio, ut propter discrepantes opiniones
 non statim in partes discedendum arbitraretur:
 à sacri cum primis ordinis hominibus sat aspere
 acceptus fuit. Nam à Pontificiis quidem ejus-
 dem opus inter libros prohibitos est relatum non
 tam ob ea, quæ ipsorum placitis circa religionem
 dissona continet, quam quia in universum solis-
 sior philosophia moralis rationibus regni tene-
 brarum adyessatur; cum alias facile fuisset medi-
 cinam

inam facere, reſectis materiis theologicis. Si-
uti a noſtratibus hominibus factum eſt, qui con-
tinenti errores notaſſe, veris debitam æſtimatione-
nem ideo non detraxerunt. Cum præterea in
opere tam denſis ſententiis conſerto non poſſint
non plurima occurrere, quæ vel dubii quid, vel
obſcuro videantur habere: iſtis fulciendis aut
illuſtrandis, ſimulque emendandis, quæ & illum
nominem fuiſſe arguant, nonnulli commentari-
is adornare inſtituerunt. Quos inter præcipue
Boetius judicium attulit & doctrinam *Grotiano*
opere parem. Sed & aliorum unus & alter ope-
re pretium fecit non ſpernendum. Auſi tamen
ſunt etiam in publicum commenta ſua protrude-
re homines adoleſcentes, aut levis literis tincti,
aut non niſi nugis Sophiſtarum innutriti; quos
non pauci alii videntur ſecuturi, qui & ipſi par juſ
ſibi credent perituræ non parcere chartæ. Ut
plane metuendum ſit, ne ſucceſſu temporis tot
in *Grotium* commentarii, quot in *Petrum Lombardum*
aut *Inſtituta Juris*, enaſcantur. Quorum mo-
des tamen neque *Grotio* multum lucis, & discipli-
næ juris naturalis plurimum remoræ adfert, collis-
iſis inter ſe ipſis commentatoribus, & lite orta non
tam de veritate, quam de ſententia *Grotii*, denique
novis ſubinde exortis ſcriptoribus, qui in prior-
es commentarios commententur.

6. Poſt *Grotium* circa jus naturale operam
quoque poſuit *Thomas Hobbes*, vir ſummo inge-
nii acumine; qui uti ipſe ſtudiis mathematicis
innutritus erat, ita & *arpiſteray* demonſtrandi ma-
thema-

thematicis usitatam doctrinæ morali accommo-
 re, licet non usquequaque modo scholastico
 ornatum, laboravit. Cui fini etiam certam
 doctrinæ suæ hæpothesin substravit, in quam ultimum
 demum demonstrationes ipsius resolverentur.
 Arrisit autem ipsi potissimum vetus *Epicuræorum*
 hypothesis vel genii convenientia, vel quod etiam
 in praxi civitatum, omnia fere ad sui conservati-
 onem & utilitatem referentium, conspiceret, vel
 etiam, quod aliquando suspicatus sum exempli
 & æmulatione viri amicissimi *Petri Gassendi*; qui
 cum in physicis maxime Epicuræorum dogmata
 recolenda suscepisset, *Hobbes* ejusdem in morali-
 bus tradita novo schemate induta in theatrum
 orbis eruditi producere instituit. Ni malis dice-
 re, ipsum vim ingenii ostentare voluisse suscepta
 defensione hypothesis tam exoticæ vulgo, & pa-
 radoxæ. A quo non multum abit, quod *Serenis-
 simus Magnæ Britannia Rex* ante aliquot annos *Sa-
 mueli Sorbierio* de hoc *Hobbese* dixerat: *se illo vi-
 ruti in vicem urfi ad molossorum vires tentandas
 & acuendas.* Quicquid hujus sit, id sane adpa-
 ret, hoc præcipue ipsum agere, ut potestatem re-
 giam adversus turbulentos homines, qui tunc
 Angliam sub obtentu libertatis graviter exerce-
 bant, assereret, simulque jus circa sacra summo
 imperio civili adversus fanaticos vindicaret.
 Quod institutum uti in se quidem magnopere
 probandum est, modo isthoc ius legitimis termi-
 nis coercetur: ita ferri plane non possunt hy-
 pothesi ipsius ita crude assumpta, & quæ eidem
 super-

superstruuntur dogmata quædam, à sana ratione
 abeuntia, & non exiguam labem rebus humanis
 inferre idonea. Ne de iis memorem, in quibus
 circa religionem Christianam à vero sensu divi-
 narum literarum diversus abit; quibus destru-
 endis operam impendere aliorum est. Neque
 tamen quisquam rerum intelligens inficias ive-
 rit, inter multa mala reperiri quoque plurima,
 exquisitè bona, & quantivis pretii; & illa ipsa,
 quæ ab eo falsa traduntur, ansam præbuerunt sci-
 entiam moralem & civilem ad fastigium perdu-
 endi, sic ut de non paucis, quæ ad perfectionem
 stius faciunt, vix cogitare alicui in mentem ve-
 nisset, absque *Hobbefio* si fuisset. Cæterum
 oppugnatus est iste tum à suæ nationis homini-
 bus, tum ab aliis, qui tamen non omnes parem
 ingenii laudem eo nomine adepti sunt. Quan-
 tum tamen mihi constat, ipsius hypothefin inter
 Anglos solidissimè destruxit *Richardus Cumber-
 landus*, libro erudito & ingenioso *de Legibus Na-
 turae*; simulque adversam hypothefin, quæ ad
 Stoicorum placita proximè accedit, firmissimè
 adstruxit; quorum utrumque & mihi proposi-
 tum fuit. Et fateor me magnopere gavifum,
 cum ad scriptum in diversa terrarum parte eodem
 anno prodiisse conspicerem, dispari quidem fa-
 cie adornatum, sed quod tamen eandem mecum
 hypothefin assereret, & pleraque à me in *Hobbefio*
 nota destrueret. Nec ideo alterutrius nostrum
 opera minoris est, cum uterque præter illa com-
 munia etiam peculiaris quædam habeat: nec mi-
 nus

nus dexteritatem suam adprobet jactator, qui eundem cum altero scopum eodem tempore attingit. Quid præterea intra proximos abhinc annos in nostra disciplina elaboratum sit, insignis momentum eidem afferens, ob itinera bello hæretici loci, ubi isthæc scribo, fere interclusa nondum videre contigit.

§. 7. Quid causarum me impulerit, ut & ipse circa excolendum jus naturale operam navarem, in præfatione operis mei satis exposui. In quo id præcipue me egisse adparet ut quantum ingenio adsequi possem, omnia, quæ ad disciplinam juris naturalis pertinent, complecterer, & in ordinem non hiucum aut salebrosam digererem. Tum ut omnes controversias theologicas ab eadem sequestrarem, ipsamque ad captum universi generis humani, quod circa religionem in diversissimas opiniones discescit, accommodarem. Id quod etiam solícite video egisse *Richardum Cumberlandum*, ut ut ipse professione Theologus esset. Scilicet quod nunquam nativo nitore exsplendescere, & tranquilla velut pace læta efflorescere queat hæc disciplina, ni supra istas tempestates subducta fuerit. Præsertim cum viri eruditi iniquissima lege cum talibus congregiantur, qui vel affectibus vel incitiæ suæ tam venerabilis vocabuli auctoritatem circumponere soleant, & non contenti super veritate inquisivisse, omnibus veris ad opprimendos aut infamandos suos adversarios connitantur, quos rationibus sese superaturos desperant. Eo molestius iniquitatem for-

meæ fero, quod cum omni studio id egerim,
 Theologis amicis uterer, ab illorum uno & al-
 tero potissimum initium suscitatum calumniarum,
 quibus loca quædam libri mei exagitata sunt.
 Hic sermo mihi est de *Jesuitis Viennensibus*,
 quod librum meum ad ipsos perlatum in publico
 mercato Viennæ vendi prohibuerunt, utut, cum
 per hoc factum interrogarentur, nullam idone-
 æ causæ prohibitionis causam afferre possent.
 In id mihi apud sapientes bonosque commen-
 dationis efficacissimæ loco est, quod istis homi-
 num scripta invisa sint, utpote quæ cum ra-
 tione regni tenebrarum, cujus ipsi columina
 haut quidquam congruunt. Sed super im-
 munitate unius & alterius ex nostratibus que-
 rum quibus licet verba ac mentem meam sat per-
 se explanaverim, & quam longe absim ab il-
 lorum opinionibus, quas mihi affingere non vere-
 dentur; tamen velut aures oculosque ad me-
 respondens obturassent, ita coeptam semel
 discussionem pertinaciter coccyssare pergunt.
 cum judicarem, commodissimam hanc fore
 controversiæ isti penitus excutiendæ, si qui
 summa sapientiæ persuasione inter obtrectato-
 res meos surgere videtur, *D. Scherzerum* Theolo-
 gum Lipsiensem in publicæ scriptiōnis certamē pro-
 cedam, utpote in quo plurimum videbatur fa-
 voris ad expromenda omnia, ob quæ liber meus
 summi sapientiæ divinæ & humanæ Atlantibus
 se adprobare haut potuerit: ea quoque spe fi-
 niendi

niendi litem tam in faciem excussum sum, postquam iste quidem à superioribus literas impetravit, quibus inscitiam suam non apricari jubetur, & nihilominus in privatis lectionibus apud studiosam juventutem talium ignaram calumniis me onerare non desinit. Igitur & veritatis & æstimationis meæ asserendæ causa visum est, hanc quoque operam suscipere, & denuo præcipua quæ adversus librum meum objecta sunt, quantum quidem eorum in notitiam meam pervenit, explanare & diluere. Quo ipso æquos doctosque rerum censores manifestè perspecturos spero, si qui deinceps in me clamare perrexerint, id non aliam ob causam fieri, quam quòd per improbam & impudentem injuriæ continuationem obtenturos sese arbitrentur, ut ne injuriam intulisse videantur. Mihi tamen hac opera defuncto fas deinceps erit, calumnias istas negligere, & qui respicere nolint malevolos livori suo immerfos despiciere. Cum enim in mea potestate non sit, ut isti bonam mentem habeant propriam, causa non est, quare me ulterius torqueam. Quin; & infinitus juxta atque inglorius labor foret, tantum scalpere, quantum isti homines pruriunt.

CAPUT

CAPUT II.

De
NOVITATIBUS PHILO-
SOPHICIS.

§. I.

Recepta sunt inter homines certa quaedam vocabula, odiosam alicujus rei notationem habentia, quibus istas velut per compendium, & citra allegationem alterius rationis damnari moris est. Ex quo genere etiam vocabulum *novitas* est, quo illi qui in magistrorum suorum verba jurarunt, aut receptis semel opinionibus mancipio sese addixerunt, magno cum supercilio proferbere solent, quicquid ab ipsorum sacrosanctis traditis discrepaverit. Cum enim se solos in possessione veritatis, omnibus numeris absolutæ, constitutos arbitrentur, & veritatem uniformem esse tralatitium sit, eo ipso graviter antea sibi incognita notari arbitrantur, si ea nova sibi videri pronuncient. Sic Pontificiis ad dogma aliquod damnandum sufficit id hæreticum declarasse. Sic inter opifices, qui in ipsorum tribum receptus non est, certo convitio notatur, utut alias artis sit silentissimus.

§. 2. Videamus igitur, num ipsa novitas in se aliquid vitii aut falsitatis contineat. Novum aliquid duplici respectu dici potest, vel quod id recens existere cæperit, vel quod nuper in notiti-

am ejus pervenerit, à quo novum adpellatur, Priori respectu novum esse, in se quidem nihil plane vitii habet; imo novitatem, quæ quidem cum bonitate conjuncta est, peculiaris sua comitatur gratia. Ast qui ideo doctrinam aliquam vitiosam velit declarare quod nova sibi videatur, illi hoc primo demonstrandum fuerit, eam, quam ipse hactenus possedit scientiam, non veram modo esse, sed etiam omnibus numeris absolutam, ita ut nil melius inveniri, aut eidem addi queat. Alias enim tironi aut semidocto, etiam quæ eruditissimis protritissima sunt, nova ac mira videntur. Ast quis erit ita sibi Suffenus, ut tam perfectam rerum philosophicarum scientiam sibi arrogare præsumat? Quantum est quod scitur! quantum est quod nescitur! Igitur mittamus quærere, quam nova aut vetus aliqua sit doctrina, & illud unice investigemus, quam vera aut falsa eadem sit. Et vero mirum est extare adhuc, qui ex novitate in rebus philosophicis invidiam alicui movere aggrediatur, cum constet, quam multa veteribus ignorata recentium, & nostri seculi felicitas aut industria in medicina, astronomia, mathesi, rebus naturalibus eruerit; imo quam ad plura nova investiganda doctissimi viri sub patrocinio & auspiciis maximorum Regum & Principum quotidie adhuc cõnitantur. Imo ex novis illis Cantonibus libenter quæsierim, si quis loci alicujus ex sacris scripturis novam interpretationem eruerit, quam genuinam esse liquido demonstrare queat, an non isthæc omnino sit admittenda, & vetus

vetus hæcenus recepta, repudianda? Sane si quis istam solo novitatis nomine repudiaverit, fatis indicat, magis sibi cordi esse hominum errantium auctoritatem tueri, quam Dei & veritatis genuina effata amplecti. Sed nimirum in aperto est, quod nova dogmata, priusquam usu recepta fuerint, gravem sæpe oppugnationem sentiant, id à veteribus ludimagistris oriri; qui non solum invidia flagrare solent adversus recens inclarescentia ingenia, tanquam luminibus suis obstructura; sed etiam ad auctoritatem hæcenus partam defendendam necessarium vident omne illud opprimere, quod ab ipsorum scitis discrepat. Nova enim doctrina recepta, ipsi dictatura hæcenus possessa dejiciuntur, & in Cæritum tabulas referuntur. Tum ab ipsis prælecta & commendata compendia, manualia, tabellæ, synopses, & quæ festivo titulo vademecum superbiebant, ad piper relegantur. Inprimis vero gravissima tunc strages incumbit collegiis manuscriptis, quibus excipiendis miseri adolescentes tantam atramenti vim profuderant. Ex quibus etiam ratio patet, quare novæ doctrinæ apud juvenes maxime ad plausum conveniant. Nimirum quia ipsi non solum glorie cupidi sunt, & scientia nondum protrita ostentare se gestiunt; sed etiam quia à præconcepis opinionibus vacui nondum mentem suam incertam partem flexerunt; & præcipue quia existimationis istorum nihil interest, an vetus doctrina collabatur, cui ipsi nondum nomina sua dediderunt. Multo minus autem reprehensionem me-

retur illa novitatis species, quæ non tam consistit in novis veritatibus eruendis, quam in veteribus expoliendis, ac concinna methodo adornandis, aut quæ disjectæ hæcenus & confusæ res in formam artis digeruntur, & demonstrationibus stabiliantur; modo dignum sit opera, quod hæcenus receptis superadditur. Talis enim labor in re literaria eandem laudem habet, ac si à magistratibus viæ publicæ muniantur, remotisq; salebris atque ambagibus eadem planæ & directæ reddantur.

§. 3. Atqui, reponunt aliqui, qualiscunque novitas non in religione solum & republica, sed & in re literaria & philosophia motus & turbas solet excitare; eoq; satius fuerit jamdudum tritam viam placito tenore decurrere. Sæpe enim veteres opiniones & antiqua instituta ita penitus animis hominum sunt inolita, ut etiam meliora introduci citra graves motus, ingentia mala producere idoneos, nequeant. Enimvero uti per minuta imperfectionis correctionem gravissima incommoda excitare, & lippitudinem eruto oculo curare absurdum fuerit: ita superiori seculo cum restauratores purioris religionis judicarent, errores, qui receptæ tunc religioni admixti erant, exitiabiles esse, non ideo omiserunt eosdem impugnare & exturbare; etiamsi facile prospicerent, isthanc etiam in melius mutationem citra graves motus non perficiendam. Sic in republica rectoris quædam vitia inveterata quietis causa sæpe tolerant; sed ubi ea demum in exitium publicum

cum eruptura videntur, periculis, per ipsa pericula medicinam facere non dubitant. Quæ autem in re literaria & philosophica emergunt, novitates sæpe strepitum excitant, sed qui fere ultra nubeculam pulveris scholastici, & λογομαχίαν non procedit. Atramenti plus in hisce bellis, quam sanguinis effunditur; & postquam scommata, cavillationes, convitia, clamores, & reliquus adparatus umbratici Martis est absumtus, ultro malacia redit. Et ubi rixæ istæ reipubl. molestæ cœperint esse, facillimum est eas injecto levi pulvere, sicut apum prælia, sedare. Quod si à partibus novitatum veritas stet, multoque magis si emolumentum quid in genus humanum exinde provenire sit aptum, vesaniæ proximum fuerit solertibus ingeniis torporem imperare, & eximia Creatoris dona abdicare ideo tantum, ne alicui veterum naniarum cantillatori bilis moveatur. Ac si, qui superiore seculo elegantiores literas instaurabant, magnopere curassent, quid *Magister Ortuinus Gnatius* & id genus obscurorum virorum indignaturi essent, barbaries forte in hunc usque diem Europam sepultam teneret. Quod si alicui grave videatur, tabellas & compendia, tanto adplausu hætenus celebrata, juventutis manibus excuti, receptis novis libellis; ei cogitandum fuerit, valde insolens esse, cum tempus edax rerum & invidiosa vetustas nobilissima humanæ industriæ opera destruat, tabellas istas indignari, si in pulverem, ex quo succreverunt, revertantur;

B 3

cum

cum & novos libellos, qui veteres nunc ejiciunt, deinceps idem fatum sit mansurum, proveniente felicioris ingenii fætu. Nisi forte *Scherzerus* suo *Vademecum*, & *Aurifodina distinctionum*, & *Opera Pretio Orientali* æternum florem pollicetur.

§. 4. Instat tamen *Fridericus Gesenius Garlebienſium Superintendentens*; philosophiæ Cartesianæ novitates omnem pæne Europam perturbasse, eoque ex *præpotentissima Batavia* & *musnitissima Helvetia* fuisse proscriptas: idemque meis novitatibus fieri debere contendit. Ad quod repono; si quid in quacunque parte rei literariæ minus recte sese habeat, ejus negotii curam nemini minus competere, quam *Gesenio*: qui quanta dignatione inter suos sit, documento esse potest, quod Superintendentens *Lipsiensis* ante paucos annos defunctus ad istius nugax & maledicum scriptum sub nomine servuli sui, qui spurcius erat, responsum edi curaverit; adeo indignum ipsum ducebat, quicum honesto viro scriptoris commercium intercederet. Deinde non video, quare mihi præjudicio sit, quod in *Cartesio* alicubi statutum est. Sane non omnes in philosophia novitates, sed Cartesianæ duntaxat notatæ sunt. Quæ autem à me circa jus naturale expoliendum tentata sunt, è Cartesianis principiis haut quidquam profluxere; neque cum ipsius philosophia quidquam commune habent, nisi quod utrinque autoritati veterum magistrorum parum defertur, qua firmis rationibus non subnitantur. Quod si autem nonnulli Cartesianæ

Cartesiana philosophiæ sectatores quædam dogmata civitati theologicæ hæcenus adscripta, sollicitare cæperint, ea primo non philosophiæ culpa est, sed hominum eadem abutentium. Deinde & illud prius dispiciendum erat, num dogmata à Cartesianis in dubium vocata fuerint vere theologica, seu quæ sedem & fundamentum suum in expressis sacrae scripturæ dictis habeant, an vero ex eo sint genere, quæ ex philosophia Aristotelica, aut Scholasticorum commentis in systemata theologica irreperunt, eoque theologiam sanctimoniam non sua indole, sed per diturnam usurpationem obtinuerunt. Nam priorem veritatem sollicitare impium fuerit. Quæ autem ad posterius genus pertinent, ubi à veritate abierint, sub examen revocare non magis nefas fuerit, quam quod superiori seculo puræ religionis instauratores magnam vim traditionum & commentorum humanorum è Theologia exturbarunt. Quin si quis cordatus & solide doctus manum admoveere velit, non paulo spissius volumen de abusu vulgaris philosophiæ posset conscribere, quam *Samuel Marsilius* de Cartesianæ philosophiæ abusu intra quindecim dies conscripserit. Facit quoque hæc illud *Baconis Novi Organum* l. 1. c. 65. *Pessima res est errorum apotheca, & Pro peste intellectus habenda est, si vanis accedat veneratio.* Præterea nescio quas turbas memoret Præsul Garlæanus, per omnem partem Europam ex philosophia Cartesiana exortas. Sane de bellis, aut seditionibus aut insignibus muta-

tionibus in religione aut rebus publ. ex eo fonte scaturientibus ne fando quidem auditum est. Risdiculae autem inter turbas Europæ refertur impotentior rixa quorundam ludimagistrorum, aut pueriles factiones scholarium, pro autoritate præceptorum verbis, aut quandoque pugnis decertantium. Quod enim tanto cum clamore inter istos homines res geritur, in causa non est materiæ gravitas, sed plerumque inexpugnabilis illa pervicacia scholasticis ingeniis usitata, qualemcunque opinionem adhibito omni iracundiæ instrumento defendendi. Sed neq; auditum mihi unquam est de interdicto aliquo ordinum generalium apud Batavos, quo philosophia Cartesiana è Republica proscripita fuerit; cum eam unus & alter ibi publice docere aut profiteri non vereatur. Et si maxime tale quid promulgatum fuisset importunitate eorum, qui quod juvenes didicerant, senes dediscere volebant; tamen nescio quodnam ea res veritati præjudicium afferre queat, aut quid de Ordinibus Hollandiæ, aut magistratibus Helveticorum contra naturam rerum, sanam rationem & experimenta faciant. Equidem facile largimur, Bataviam esse *prepotentissimam*, & Helvetiam *munitissimam*. Sed num aut istius classes, aut hujus montes aliquid momenti habent ad hoc, ut sacerdotes earum regionum quam dexterrime de philosophia judicasse censei debeant? Enimvero quid Cartesianæ philosophiæ fiat, me, quidè nec tangit, nec angit. Et si qua parte illa à rerum natura & ratione abit, recte impugnatur; quæ cum

cum utraq; conveniunt, suos reperient defensores
 quantoscunq; clamores & Scholasticorum manci-
 pia tollant. Eo minus autē aliquis abusus in Theo-
 logia ex nostra doctrina metuendus est, quod ego
 non solum eandem omni studio à controversiis
 theologicis removeam, sed & expresse protei status
 sim, ea, quæ à me de naturapœnarum traduntur, ad
 tribunal humanum duutaxat pertinere, non autē
 ad tribunal divinum; eoq; justitiam, quam homo
 in hominem exercet, & justitiam. divinam haut-
 quidquam eodē modulo metiendam. Seu ut aper-
 tius dicam, articuli fidei de lapsu Adami peccato o-
 riginis, satisfactione Christi, fide, justificatione ho-
 minis, & similes non magis ex disciplina juris na-
 turæ, ad captum omnium gentium adornata, diju-
 dicari possunt aut debent, quam mysterium Trini-
 tatis ex physica.

§. 5. Non minore animi ardore novitatis phi-
 losophicas impugnat *Valentinus Veltbemi*,
 Professor Jenensis, cui magni instar piaculi habe-
 tur, quod ego id agere videar, ut Moralistæ
 & Scholastici manibus juventutis studiosæ
 excutiantur. Inde acri instinctus œstro
 non ita pridem in promotione Magistrorum,
 orationem recitavit *de Laudibus Scholasticorum*,
 quæ, si digna tractatio accessisset, ob argu-
 menti cognationem locum merebatur inter
 didieras illas emditorum declamationes, puta,
Megorogii de Luto, & *Dan. Heinsii* de Pediculis, &
Wifallor Passeratii de laudibus Scabiei. Atque ut

B 5

erudito

erudito seculo falivam moveamus, locum ex illa declamatione adducemus, ex quo simul strategema istius hominis, quo ingens causæ suæ præsidium sibi comparatum it, adparet, dum caniculæ instar caudam sub alvum deflectentis Theologorum pedibus adrepat. Cum igitur plurima super argumento suo acerrima faucium contentione vociferatus esset, demum adjungebat: *Sed ne cum turba nobis res sit, demus ei advocatum, & quem alium, quam qui novissime opus de Jure Natura conscripsit.* Et postquam verba ex præfatione operis mei huc spectantia recitasset, pergebat. *Vos venerandi mei Præceptores Theologi, vos inquam rogo, vos obtestor, eloquamini, per DEUM eloquamini, an Moralistarum Princeps Thomas, Metaphysicorum Papa Suarez, Molina, Vasquez, Valencia, Conimbricenses, Sanchez, & Beatus Stablius noster, scriptores æternitate dignissimi, nugæ duntaxat vendiderint.* Ubi non possum quin maximas agam gratias *Velthemio*, quod ita ingenue arcanam, ac præcipuam causam prodiderit, ob quam tantos clamores isti homines in me sustulerunt. Scilicet quia ægre ferunt illi, qui omnem ætatem in scholasticorum lacunis contriverunt, in votis mihi esse, ab orthodoxa juventute limpidos doctrinæ moralis fontes adiri. Quid enim in hoc genere præstabilius à me posset effici? De cætero quominus elogiis Scholasticorum oppido quam frigidis immoriatur *Velthemius*, ego quidem minime omnium invideo. Habeat ille secum suas delicias, servetq; sepulcro, gaudeant similibus labra

abra lactucis, confenescat in nugis, denique vel
 vivus ob propagatum barbariei regnum in Bea-
 torum classem transcribatur. Majorem sane mi-
 hi adplausum apud solide eruditos polliceor, si
 Scholasticos dixerim tractare doctrinam barbaris
 vocabulis, frivolæ subtilitatis speculationibus a-
 dornatam, scientiæ proficua inane, astutissimo
 consilio nutritam ad otiosa ingenia vanis dispu-
 tationibus distinenda, ut à scrutandis divinis lites-
 sis, solidaque eruditione, simulq̃ fraudibus regni
 tenebrarum perspiciendis removerentur. Quæ
 non solum per se nihil ad culturam aut decus vi-
 tæ confert; sed & pestilentissima est, dum bonas
 & utiles literas suffocat, ingenia vana scientiæ per-
 suasione distendit, veræq̃ sapientiæ incapacia
 reddit. Quæ denique sola qui imbuti sunt, ne-
 hinc quidem meliores, prudentiores, rebus ge-
 rendis aptiores, aut circa solida rerum dijudican-
 da perspicaciores redduntur. Quin observatum
 est, eorum, qui unice istis nugis immerfi sunt, in-
 genia velut sideratione affari, ut & circa tractan-
 da solida & seria longe ineptiores, & in conversa-
 tione actuque communis vitæ longe sint intracta-
 biliores, quam illi, qui sola nativa ingenii bonita-
 te subnixi nunquam literas attigerunt. Sic ut re-
 vera præstet omnes literas nescire, quam nihil
 præter Scholasticos nosse. Et mirum quam mi-
 se liberalitatem suam collocent Principes, qui
 expensis ejusmodi homines alant, per quos ju-
 ventus nihil sapere discat.

§. 6. Act.

§. 6. Atqui ad venerandos Theologos provocat *Velthemius*, qui sanè scholasticā philosophiā nauci non faciunt, quippe absque qua negant se cum Pontificiis disputare posse, Ad hoc ter-riculamentum, quod velut caput Gorgonis mihi ostentatur, repono; mea parum interesse, quam sordida veste illi suam Theologiam adornent. Nam ex eo nequaquam consequitur, disciplinam juris naturalis iisdem quoque pannis involvendam, aut eandem ex lacunis Scholasticorum hauriendam. Neque enim mihi propositum est cum Pontificiis disputare, sed jus omnibus gentibus commune tradere ex principiis ad omnium hominum captum accommodatis. Neque inventa est nostra disciplina, ut disputandi materiam præbeat, sed ut actiones ac negotia, tum singulorum hominum, tum integrorum populorum ad eandem exigantur. Neque tam præclare de morali philosophia meriti sunt isti Scholastici, ut quia è re ipsorum fuit heic nugari, nobis quoque in eorum gratiam necessario nugandum sit. Denique nulla me causa tam abjecte de me sentire cogit, ut non ex meo potius iudicio disciplinam juris naturalis tractare debeam, quam ex supercilio eorum, quorum sputa *Velthemius* lingit. Præsertim cum nec illa ratio omnibus cõdatis præbetur quare in Academiis orthodoxis fovenda & propaganda sint Scholasticorum commenta, quod alias cum Pontificiis disputari non possit, & hoc ipso nativam Theologiæ faciem non quidem fuco, sed illuvie & squalore deformari necessum sit.

fit.

Qui enim fini cum hisce disputare volunt ?
 an ut ex istis suffragia & testimonia pro firman-
 dis nostris dogmatibus petant ? Atqui hoc le-
 vi & superficialia eorundem evolutione obtine-
 ri potest, & quæ hautquaquam legentis animum
 aut dictionem tinctura sua inficiat. Illis ipsis
 tamen suffragiis neque nobis opus est ad veri-
 tatem nostram adstruendam, neque operæ pre-
 mium fit circa convincendos aut convertendos,
 velut propriis telis conficiendos Pontificios,
 sicut *Lutero* nostro, & aliis puræ religionis in-
 terrogatoribus, de hac methodo Papatum subruen-
 di in mentem non videtur venisse, qui di&is Sacræ
 scripturæ maluit rem gerere, quam disputationi-
 bus Scholasticorum, quos Sophistarum vocabulo
 notare solenne ipsi est. Quicquid satius duxit Theolo-
 giam plano & perspicuo modo ex divinis literis
 proponere, quam barbarie & obscuritate dictionis,
 aut Sophismatum importunitate cum adversariis
 contendere, aut disputationē à solidis & perspicuis re-
 bus ad intricata otiosorum aut astutorum homi-
 num commenta ventilanda transferre. Neque
 quomodo videtur iste vir credidisse, ut quis
 arguatore convincat, necessum esse cum nu-
 meris istius se conformare ; aut aciculis in ho-
 minem pugnandum, ubi gladii & tormenta ad ma-
 num sunt. Et sane superfunctorie admodum,
 comparati sunt compagem regni Pontificii, qui pu-
 tant, detrimenti quid posse eidem inferri, si quis
 disputandi & sophisticandi dexteritate ipsorum,
 doctores Scholasticos excelluerit, Quin & ani-
 madver-

madversum est, ex quo tempore quidam nostratum Theologorum istis Scholasticis pretium aliquod ponere cæperunt, neque in universum eodem cum *Luthero* inter *σκύβαλα* numerarunt, re nostræ religionis subinde in deterius ivisse, Pontificios contra fines suos promovisse, & ad recuperanda, quæ quondam amiserant, non parum spei concepisse. Quod si tamen quis sit Theologus, qui ad perfectionem muneris sui Scholasticis se carere non posse persuasus sit, ei quidem ego suas delicias minime omnium invidabo. Sed unum tantum ab ipso rogo, ne mihi irascatur, si ego vetus & mucidum fermentum ex doctrina morali, ejusque præcipua parte, disciplina nimirum juris naturalis, exesse jubeam.

CAPUT III.

De

STATU HOMINUM
NATURALI.

§. I.

INter ea, quæ à malevolis meis secus intellecta in clamandi & calumniandi occasionem arrepta sunt, primum videntur locum occupare, quæ super statu hominum naturali à me tradita sunt. Cum enim isti neque quid status naturalis à me vocitaretur, aut quibus limitibus ejus considera-

tio

tio includeretur, accurate attendissent, neque de ipso aliquid in libellis moralibus, si quos evolverant, legere se neminissent; in eam prolapsi sunt opinioem, quasi ex Theologia mutuo sumpta ea dogmata forent, & quasi de primæva conditione protoplastorum in paradiso mihi ageretur. Eoque cum mea tradita de statu hominum naturali à primæva conditione Adami multis modis abire viderentur, gravissimorum me errorum esse reum atrociter vociferari cæperunt. Enimverò vel ex solo hoc specimine constare potest, quam dura sit cõditio scriptorum, ad quæ censenda homines semidocti, & livore in ipsorum autores turbidi provolant: qui licet apud sapientes turpissimè se prostituunt, apud imperitos tamen & suis similes indignas sæpe suspiciones in viros innocentias excitare possunt. Ut autem malevolorum meorum inscitia eo facilius in apricum protrahatur, pauca quædam præmittere necessum est, quæ ad cæterarum quoque controversiarum enodationem multum conferre possunt.

§. 2. Ac primo quidem considerare debuissent importuni isti censores, quod diserte in *præfatione operis mei* professus sum, & in ipsa tractatione passim expressi; me disciplinam juris naturalis instituisse tractare universaliter, seu ita ut ea foret ad captum omnium hominum & nationum, quamcunque demum circa divina persuasionem haberent. Qua de causa etiam quem juvenilibus annis delineabam libellum, rudimenta hujus disciplinæ continentem, titulo *Elementorum*

rum *Jurisprudentiæ universalis* inscripseram. Eoque talia à me fundamenta hujus disciplinæ constituenda fuerunt, quæ ad captum omnium hominum essent, & ad quorum veritatem agnoscendam omnes homines ope solius rationis adigi possent, Hujus sphæram quæ exceduat, quæque ex revelatione divina dependent, apud omnes populos non æque probatâ aut receptâ, velut scôpo nostro panem inservientia, & ad partem duntaxat humani generis informandam idonea, seposui. Eoque consulto abstinui ab illis quæ in divinis literis, rationis sibi relictae captum superantia traduntur. Cavi inquam folicite, ne ullam controversiam attingerem, quæ vel gentiles inter & Christianos, vel inter horum sectas agitari fuerunt. Cum autem doctrina de statu protoplastorum in paradiso ex solis divinis literis hauriatur, & ex solo rationis lumine investigari nequeat; debebant malevoli ex præsuppositis meis, ac præmissa protestatione colligere, mihi de statu paradisiaco sermonem non institui, neque hunc à me vocabulo naturalis status designari. Quamquam enim apud scriptores gentiles, Poëtas cum primis de aureo seculo, & recentis adhuc mundi placida temperie quædam jaçtentur, quæ multi ex felicitate Adami in Paradiso detorta autumant: ista tamen vel ex cerebro Poëtarum plane conficta sunt, vel ex dulcedine otiosæ & dissolutæ vitæ interpolata, quæ præscis Græciæ incolis ante inventas urbes & leges agitabatur. Sicuti & hodie gentes quæ maxime incultæ suam barbariam

bariem politiorum populorum culturæ & disciplinæ longe præferunt. Nam neque in ista aurei seculi felicitate poëtæ unum duntaxat par hominum sed insignem jam eorum multitudinem vixisse memorant; & degeneratio morum, de qua illi canunt, non ad intrinsicam velut labem naturæ humanæ, sed ad corruptelam ex prava consuetudine ortam pertinet.

§. 3. Deinde neque hoc insuper habendum erat circa alia plus justo satagentibus, vocabula *natura* & *naturalis* quam maxime esse ambigua. Eoque uti qui istis ufurus est, in antecessum perspicue definire debet, in quo sensu ista abs sese accipiuntur: ita plane absurdum & malitiosum est, limites, quos scriptor ipse sibi constituit, migrare, & diversas vocabuli significationes, iisque innixa dogmata nolenti volenti obtrudere. Perinde ac si quis JCtos hæreseos arcessere velit, ideo quod ipsorum de pœnitentia in contractibus placita toto cœlo discrepant ab iis, quæ Theologi de pœnitentia seu conversione hominis ad DEUM docent. Jam autem manifestum est, in quam diversis disciplinis, & quam diverso sensu de statu hominum naturali soleat & possit agi. Physicus statum hominis seu conditionem naturalem capit, quatenus is opponitur monstruoso, distorto, mutilo, aut male conformato; Medicus, prout idem morbo contra distinguitur. Quidam ex Interpretibus Juris Romani, quando de statu hominum tractant, divisiones hominum vel secundum

C

dum

dum statum naturalem, vel secundum statum civilem considerant. Juxta naturalem statum, considerant hominem, prout est vel mas, vel femina, vel hermaphrøditus; & prout in utero adhuc vel extra eum existit. Sic Theologi, si ipsis videatur, statum integritatis poterunt vocare statum hominis naturalem, qui oppositus est statui naturæ corruptæ, seu in quam genus humanum per lapsum Adami devolutum est. In disciplina autem juris naturalis triplici à me modo status hominum naturalis consideratus fuit. Uno modo, prout opponitur statui & conditioni brutorum, per quem homo spectatur tanquam eximium præ cæteris animal, insignibus à Deo præditum donis, per quæ idoneum fit Creatorem ex operibus suis agnoscere, mirariq;, & vitam agere honestate ac decore ordine conspicuam. Huic statui & conditioni vocabulum naturalis recte tribuitur, quia non ex proprio arbitrio homines sibi ejusmodi vitam elegerunt & instituerunt: sed ad eam agendam obligatio à Creatore per ipsam nativitatem injuncta est, ad eamq; cognoscendam solum rationis lumen, quod nunc homini superest, utiq; sufficit; etsi illa universum hominis officium, quantum ad finem ejusdè supremum requiritur, non plene absolvat. Altero modo statum hominis naturalem consideravimus, prout opponitur illi culturæ, quæ vitæ humanæ ex auxilio, industria, & inventis aliorum hominum propria meditatione & ope, aut divino monitu accessit. Ad quem statum designandum supposuimus natura-

ram

ram hominis, qualis ea nunc deprehenditur pravis inclinationibus scatens, & quam summa indigentia, inscitia, atque imbellia comitatur, antequam ab aliis hominibus quid opis ipsi accesserit. Quem statum miserrimum esse propter pauperiem, incultum, inscitam atq; infirmitate pronuntiavimus, si cum eo comparemus commoditates, quæ postea ope aliorum hominum aut propriam per industriam nobis accedunt. Quæ quidem res ita manifesta est, ut sensu plane destitui eum oporteat, qui ista capere nequeat. Et ne quis arbitretur, in hac doctrina novi quid esse, is expendere poterit dicta S. Scripturæ, v. g. *Jobi* I, 21. *Ezech.* XVI, 4. 5. 6. *Eccles.* V, 14. 1. *Timoth.* VI, 7. & similia, quæ sane homini nascenti non multum splendoris aut opum circumponunt. Potuit autem & huic considerationi hominis vocabulum status naturalis non absurde tribui, quod utiq; usus sermonis communis ferat, naturalia, seu quæ per natiuitatem adsunt, contradistinguere iis, quæ factio alieno aut proprio post accedunt. Tertio modo statum hominis naturalem consideravimus, pro ut opponitur statui civili, per quem plures eidem summo imperio civili sunt subiecti. Juxta hanc considerationem illos invicem in statu naturali vivere patet, qui neque communem in terris habent Dominum, & quorum unus alteri non imperat, aut paret, quique adeo nullo alio vinculo invicem juncti sunt, quam quod ex communi humana natura resultat, seu quod alter æque homo sit atque nos. Et isthunc statum na-

turalis vocabulo insignire nobis placuit non solum exemplo recentium quorundam politicorum, sed & quia naturale ei, quod ex facto & pacto humano fluit, opponi usitatisimum est. Hæc igitur considerationes naturalis status quam parum pertineant ad statum Adami in paradiso, de quo ex sacris literis constat, vel pueri nosse poterant, qui nondum ære lavantur. Quod si autem harum litium autores excipere velint, se de statu naturali in tabellis suis ethico-politicis, & in notis ad easdem MStis nihil legisse, & ne verbulum de eodem apud Metaphysicorum Papam, Cardinales, Acoluthos, Ostiarios & Exorcistas haberi; eo que hoc vocabulo audito statim Paradisum sibi animo obversatum: scire debebant, fædam hanc esse & plane inexcusabilem præcipitantiæ, quod ad censuram ferendam provolaverint, antequam quid à me & quo fine traderetur intellexissent.

§.4. Quibus præmissis facile patet, quam malitiose & imperite primus Indicis architectus *Josua Schwarzius* mea verba in alienissimum sensum torquere conatus fuerit. Quod licet in *Apologia* mea sat perspicue expositum à me sit: tamen pertinax stupor, aut corrigi nescius calumniandi morbus certorum hominum necessitatē mihi adfert eadem denuo inculcandi; & ad veritatis jubar ultro cæcutientibus forcipe palpebras deducendi. Ut igitur repræsentarem indolem status hominum naturalis juxta secundum modum considerandi, ita disputare incipio l. II. c. 2. §. 2. p. 140. *Si concipiamus hominem in huncce mundum*

dum projectum, citra ullam curam opemve ab aliis ho-
minibus accedentem, & prout plurima partes natu-
ra rerum nondum per industriam humanam ad usum
hominis erant exculta ac disposita, statum ipsius lon-
ge miserrimum fuisse, manifestum est: si vel maxi-
me jam justa preditum statura ac robore ponamus,
quum primum existere cepisset. Ex hisce verbis
Indicis autor pro candore suo talem propositio-
nem elicuit: Docet, illum statum, in quo homo abs-
que ulla cura vel ope ab alio homine accedente con-
sideratur, longe miserrimum esse; ne illo quidem
excepto, in quo homo justa statura ac robore preditus
fuit, quum primum existere cepisset, h. e. statum A-
dami ante Evam creatam. Quis non videt, vim
verbis juxta ac sensui meo inferri, & mihi plane
Sermonem non esse de Adamo in Paradiso? Sed
ut eo clarius ostenderem, qualis esset homo sibi
soli relictus, finxi duntaxat, aliquem hominem
undecunq; in orbem incultum projici. Idque
ipsum satis inculcavi adhibitis vocabulis concipi-
piamus, & ponamus; quæ usurpari non solent lo-
quenti de iis, qui revera existunt, sed qui tantum
fiuntur, seu melioris declarationis ergo suppo-
nuntur. Si enim de Adamo sermo fuisset insti-
tutus, non opus erat dicere concipiamus statum
ipsius; qui non fingendus, aut per meram hypo-
thesin assumendus est, sed quem revera existen-
tem in divinis literis descriptum reperimus. Ne-
que de Adamo pronuntiari poterat, quod sit in
huncce mundum projectus, quod de tali dicitur,
quem unde venerit nescimus. Adamum autem
velut

velut deliberato Dei consilio in mundum hunc
 ce introductum novimus. Sic etiam de Adamo
 absurde diceretur, *ponamus* eum justa statura fuisse,
 cum existere cœpisset. Hoc quippe non ponendum est,
 sed certo constat, à Deo non infantem, sed hominem
 justa statura præditum esse creatum. Quam porro malitiose
 verba mea in aliam structuram transmutantur! Cum enim hæc
 sit mea propositio: Etiam si iste homo solitarius, undecunq;
 in orbem incultum projectus, ponatur fuisse justa statura
 cum cœpisset existere, ejus tamen status erat futurus
 miserrimus; ex hac *Indicis auctor* talem concinnat enunciationem: Status
 illius hominis, qui justa statura erat præditus, cum
 primum existere cœpisset, erat miserrimus. Perinde ac si
 dicerem, *Schwarzii* etsi togam gerat ad talos descendentem,
 tamen totus quantus calumniator est; & illud sic invertere
 velim; quicumq; togam talem gestit, calumniator est. Aut
 si diceré; simia manet simia, etiam si aurea gestet monilia;
 ergo qui aurea gestat monilia, est simia. De cætero quod
 ejusmodi homo, (qualé nos fingimus aut concipimus, ut
 ostendamus quid boni homini ab homine accedat,) sit
 futurus miserrimus, nemo tam stupidus est, quin persuadere
 sibi possit.

§. 5. Nec minus ea verba, quæ d. J. immediate sequuntur,
 à *Schwarzio* male habentur: *Inde licet de originis primorū
 hominū sacra litera tacerent, tamen ipsa mortalium
 primava indigentia & imbecillitas nobis fidem facerent,
 primam hominis stirpē servari non potuisse sine
 peculiari Numinis cura, recensentem & adhuc attonitū
 orbis incolam media vite necessaria*

cofsaria adbibere docentis. Adparet puto vel mediocriter perfpicacib9, hisce verbis continuari hypothefin czptam, ac satisfieri illi dubio, quomodo iste, qui in mundum projectus fingitur, in tanta ignorantia & indigentia rerum fervari potuiffet? Ad quod hisce verbis respondetur; etiam li quis sacras literas ignoraret, ex quibus constat, Deum ante & post lapsum singulari cura primos homines complexum fuiffe; tamen si quis solo rationis lumine ufus fupponat, hominē undecunq; in mundam incultū fuiffe projectum, fimulq; confidere ejusmodi hominis ignorantia & indigentiam, non aliter colligere potest, quā impossibile fuiffe eum sine peculiari Numinis cura fervari potuiffe. Quis non videt, heic per *primam hominum stirpem, & recentē orbis incolam* à nobis non intelligi Adamum, sed illum, qui in orbem incultum undecunq; projectus fingebatur seu fupponebatur. Scilicet si quis abstrahat à cognitione ex sacris literis hausta, & fuper originibus generis humani ex solo rationis lumine meditari incipiat; id sane primo deprehendit, genus humanū non extitiffe ab æterno, sed aliquando initium cepiffe, & quidem orbe terrarū jam existente. Inde ulterius progrediendo alterutrum pofupponere cogitur, primos illos homines vel infantes fuiffe cum primum existerent, vel juffa jam ftatura præditos. Utrisq; colligit tanta miseria & inopia fuiffe conflictandum, ut pereundum ipsis iterum fuerit, nifi Deus peculiarem eorum curam egiffet, quousq; eo pfecti forent, ut invento adparatu aliquo vitæ, & juncta atq; communicata ope fuæ indigentia succurrere

didicissent. Et ad hoc colligendum inducit primæva mortalium indigentia & imbecillitas, i. e. quam indigi jam sint homines & imbecilles, quando recens nascuntur. Quis ita stupidus est, quin intelligat, hæc ad Adamum non pertinere? Quamquam nec huic peculiarem Dei curam defuisse ex divinis scripturis apertissimum sit. Sic & quod recentem istum incolam orbis terrarum dicimus *attonitum* fuisse, id nequaquam ad Adamum spectat, sed ad eum, quem nos tantisper supponimus. Tale enim si fingas repente in hoc mundo constitutum, omnium rerum ignarum primavice adspexisse clarum solis jubar, vastissimum cœli spatium, ignotas arborum atque animalium species, mox obortas tenebras, cœlum stellis consutum, se solum inter omnia nova locatum; annon credimus talem ista attonitum adspecturum, quousque adsueta admiracionem minuisset?

§. 6. Sed & alio ex loco conatur evincere *confessor Indicis*, quasi Adamus in statu integritatis à me miserimus fuerit pronunciatus. Ego enim cum l. II. c. 1. instituissem ostendere, quare naturæ hominis non congruat, ut vivat ex lex, rationes desumo *ex conditione natura humana primigenia, aut post superveniente*. Cum enim in natura hominis deprehendantur quædam egregia, quædam prava, & vero per solam rationem firmiter demonstrari nequeat, imperfectionem & labem illam ex culpa ipsius hominis provenisse; inde origo ejus labis in medio relinquitur in disciplina, quæ ultra rationem adfurgere non vult. Et si ex
divinis

divinis literis constet, quæ præclara sunt in hominis natura ex primæva conditione, præva ex superveniente esse. Unde illi quidem, qui sola ratione agit, non opus est explicare, ex quo fonte bonæ aut malæ affectiones hominis promaneant. Sed Christiana religione imbutus etiam non monente intelligit, ex conditione hominis post superveniente, i. e. quæ per lapsum Adami in genus humanum redundavit, esse quoque hominis recens nati imbecillitatem, quæ tanta est, ut nisi accedat aliorum hominum auxilium, vel pereuns dum ipsi esset vel in animal quovis bruto horridissus adolescendum. Eum locum hæc verba claudo: *Igitur quod homo non miserrimam vitam inter omnia animalia degit, à conjunctione & societate sui similiã habet. Non est bonum hominem esse solum non ad matrimonium duntaxat, sed ad societatem cum aliis hominibus in univèrsam pertinet.* Hæc manifestum est, sermonem mihi esse non de Adamo in Paradiso, sed de infantibus in ista, quæ nunc conspicitur, imbecillitate natis. Sententia autem illa, *non est bonum hominem esse solum*, quæ initio à DEO ad significandam necessitatem comparis Adamo adjungendæ præferebatur, à me latius extenditur, & ad præsentem materiam applicatur. Id quod in materia gravi seriâque facere sapiumque est. Hinc patet, quantum specimen calumnix sit, quod *Index Novitatum* verba mea hoc modo adducit: *Illud autem, quod primus homo extra societate sine lege, ordine ac decore fuerit, probari illo posse dicto putat: Non est bonum hominem esse solum.*

§. 7. Alio quoq; corradit *Autor Iudicis*, quæ cavillettur, tanquam pugnantia cum dogmatibus, quæ super primævo statu hominis in nostris Ecclesiis recepta sunt. Dicit, me p. 140. *primos homines, prout in origine & statu suo primævo se habuerunt, non tantum mortalium nomine appellare, sed tantam etiam imbecillitatem illis tribuere, ut sine peculiari cura servari non potuissent.* Atqui jam abunde ostensum fuit, mihi d. l. sermonem non esse de statu Adami paradisiaco; sed unice mihi propositum fuisse quadam fictione, repræsentare conditionem hominis ab omni ope aliorum hominum in orbe terrarum adhuc inculto destituti, indicio capto ab illa imbellia, ignorantia, & incultu, quæ nascentes jam mortales commitantur. Hæc quippe isto loco nobis est *primæva indigentia & imbecillitas.* Igitur nullo modo à me Adamo in statu innocentia mortalitas tribuitur; neque negatur mortem demum per peccatum in mundum introivisse. Sic & manifesta calumnia est, quod ulterius arguit, me asserere; *Mortalitatis causa genus humanum diversitate sexus, propagandiq; se facultate creatum esse.* p. 750. Ita enim mea verba sunt: *Postquam igitur morti obnoxium fuerat redditum genus humanum, ne aut nova semper stirps creando esset sufficiens, aut tam nobilis speciei duratio unius ævi, spatio extingueretur, sapientissimus Creator prospexerat discrimine sexus, & naturali facultate indita commixtis corporibus sese propagandi.* Hæc sane, impudentissime mihi tribuitur hæc propositio: genus

genus humanum ab initio mortale creatum, eoque sine datam ipsi diversitatem sexus. Sed dum verbis plusquamperfecti temporis utor; *genus humanum mortifuerat redditum obnoxium, Creator prospexerat*; satis innuo, ab initio genus humanum morti non fuisse obnoxium, sed ex facto post accedente tale redditum. Et quia omniscius Creator illum casum utique præviderat, eidem quoque velut eventualiter prospexisse per discrimen sexus, & facultatem propagandi, ne genus humanum ultra ætatem unius hominis non duraret. Eoque per sapientiam Creatoris vis generandi mediante sexus diversitate usum habuit in statu hominis tam integro, quam corrupto. In illo enim statu proventura erat soboles primæ integritatis hæres, ut plures DEUS haberet cultores; in altero autem statu proventura erat soboles corrupta, ne per irrepentem ex peccato mortem intra unam ætatem genus humanum interiret, postquam Deo visum non fuit, extincto priore novum genus hominum innocentium denuo creare; eoque maluit orbem terrarum à corruptis hominibus incoleri, quam plane desertum jacere. Patet ergo *Autorem Indicis* ejusmodi errores in meo libro non invenisse, sed de suo intulisse, ac postquam decreverat omnino quosdam errores mihi impingere, verba mea quovis modo ad scopum suum detorsisse; quæ sane lectori æquo & erudito, & qui ex calumniis, vanisq; litigiis gloriam non captat, tale quid ultro non insinuant.

§. 8. Non

§. 8. Non erubescit quoq; *Autor Iudicis* aliam non paulo atrociozem calumniam circa hoc caput mihi impingere, dum hanc mihi sententiam tribuit: *Quod homo prout ex creatione physice perfectus extra societatem existit, sine lege, ordine & decore reluctansem habuerit voluntatem, tratisq; ipse inferior ac pravior fuerit, qua causa, quamobrem lex illi superaddita sit.* p. 3. 4. p. 136. 138. Si hoc artificium viris cordatis probatur, ut ex diversis locis non quidem integræ sententiæ, sed singula verba combinentur, & nonnulla de alieno infarciantur; tunc sane facillimum fuerit, vel sanctissimis sententiis diversos, eosque foedisimos sensus tribuere. Nullibi enim in omnibus meis scriptis hæc propositio extat: *hominem physice perfectum sine lege, ordine & decore unquam extitisse.* Quin potius contrarium doceo p. 6. ubi statum hominis naturalem ex primo considerandi modo per quem tenetur esse creatum autorem suum agnoscens, colensq; & opera ejusdem admirans, & cui vita sit diversa à brutis exigenda, expresse trado *hominem comitari ab ipsa nativitate.* Et p. 12. ex professo explico *de obligationibus connatis, seu quæ omnibus eo ipso, quod prædita ratione animalia sunt, inherent; seu quæ ipsam naturam rationalem ut talem comitantur.* Quomodo igitur in mentem mihi venire potuerit, asserere, hominem physice perfectum unquam sine lege, ordine & decore extitisse? Si obligationes insunt homini ut tali, quomodo lex unquam ab eo abesse potuit? Sic & nullibi in meis scriptis doceo, *hominem ab ipsa creatione*

tionem reluctantem rationi habuisse voluntatem, brutisq; ipsis miseriorem ac praviorem fuisse. Quin potius etsi meum non fuerit de hominis integritate aut corruptione tradere, cum ea doctrina Theologia sit propria; tamen ut omnem cavillationibus ansam præscinderem, disertis verbis *conditionem natura humana* dixi esse, *primigeniam aut post supervenientem.* Quo ipso utiq; satis pro ratione instituti mei, quod nequaquam fuit locos Theogicos conscribere, insinuari, quicquid miseriæ aut pravitatis in natura humana jam deprehenditur, non ad primigeniam ipsius conditionem, sed ad post supervenientem, mediante Adami lapsu, referendum. Et valde lippum esse oportet, qui cernere nequeat, ea quæ d. I. §. 5. traduntur, ad conditionem hominis primigeniam, quæ §. 6. 7. 8. ad post supervenientem statum pertinere. Sed & in eo insignis stupor *Schwarzii* conspicitur, quod putarit, quia d. I. ex contemplatione naturæ humanæ colligo, non congruissè homini, ut viveret exlex; igitur me statuere & præsupponere, hominem unquam à lege immunem extitisse. Nullo inquam modo sequitur; Quia incongruum est homini, si conditionem naturæ ipsius contemplerur, ut sit exlex; igitur homo ullo temporis momento sine lege extitit. Sane enim & Medici, quando de usu partium in corpore humano commentantur, non solum positivè ostendunt, cui usui quævis pars in corpore humano inserviat; sed & quam incommodum, noxium, aut indecorum fuerit, si illa pars deesset. Num idcirco statuunt

tuunt aut præsupponunt, istam partem aliquando abfuisse, & post deprehensa ea incommoditate superadditam? Si dicant v. g. congruum valde esse homini, ut cervicem habeat flexilem; ne semper toto corpore sese inclinare aut circumvertere opus habeat; Num ideo statuunt, homines aliquando rigida cervice extitisse, & vertebra post accessisse? Nisi quis forte eo absurditatis velit descendere, ut dicat; Deum nõ potuisse velut in antecessum prospicere, quid creaturæ abs se producendæ decorum sit futurum, sed capto prius experimento defectum deprehensum supplevisse. Sicut imperiti architecti solent, qui jam extracta ubi displicuerint reformant, & mutant quadrata rotundis. Scilicet imperfectionis humanæ hoc opus est, tentando demum rei convenientem formam adaptare, & Creatoris opera, ab ipso uno velut momento absoluta, per partes contemplari, & addendo aut abstrahendo horum inter se convenientiam & relationem rimari, ut hac via vestigia sapientiæ divinæ utcunque deprehensa admirari liceat. Ex eo autem creaturarum attributa, re ipsa separare velle, & unius sine altero, existentiam comminisci, summa ruditas aut malitia foret.

§. 9. Sed & ea, quæ super indole entium, moralium in genere tradidi p. 3. ab *Indicis compilatore* arripiuntur, velut grandem errorem adversus primævum hominis statum, prout Theologi hunc considerant, continentia, dum inter errores meos & hunc recenset:

Attri-

Attributa vel Entia moralia originis homini physice perfectio superaddita saltem, non concreata esse. Ubi planiorem nobis respondendi viam fecisset, si paulo disertius explicasset, adversus quem articulum fidei nostram sententiam pugnare judicaret, aut ubi in locis theologicis de natura entium moralium in genere traderetur. Nunc conjectura tantum nobis indagandum est, quid scrupulorum ipsi suggererit rerum moralium ignorantia. Et id quidem pro more suo *Autor Indicis*, quod de suo infarciat hæc verba, *non concreata*, quæ in libro meo nullibi extant, Quin potius eorum contrarium à me docetur, eo-que fingit iste repugnantiam inter *superaddi & concreari*, quæ revera nulla est. Deinde quantum supplicando licet assequi, id sibi, aut aliis persuadere voluit *Schwarzius*, à me statui; hominem ab initio creatum partibus quidem physicis perfectum, sed absque omni velut moralitate, quæ deinceps ipsi tanquam extrinsecum ali- quod accidens, & quod essentiam ipsius non necessario comitabatur, sit superaddita. Ex quo consequi somniat, à me negari, imaginem Dei fuisse homini concreatam, aut quod ea ad naturalem primi hominis perfectionem pertinuerit; sed habuisse tantum rationem ornamenti cujusdam accessorii, quo sublato de perfectione hominis nihil decesserit. Enimvero in hoc hominem istum ratio vehementer fugit, quod imaginem DEI in classem entium moralium

raliū conſpicere vult, cum tamen illa quam maxime inter entia naturalia locum ſortiatur. Equidem videre mihi videor, quid iſtum moverit, Putavit ſcilicet id omne ad entia moralia referendum, quod quemcunque reſpectum ad mores habet. Sed quo privilegio, quam ſibi ipſe finxit, definitionem, authentica erit? Aut quare cum ad librum meum calumniandum provolaret, non id otii ſibi ſumſit, ut accurate conſideraret, quid mihi entia moralia dicerentur, quæ ſuper earum origine & natura traderentur, quæ claſſes denique earundem conſtituerentur? His enim perſpectis facile fuiſſet animadvertere, imaginem Dei, & dona primi hominis, de quibus Theologi agunt, nullo modo ad entia moralia poſſe referri, prout illa à me definiuntur. Alias enim ſi quæ iſte ſuper entibus moralibus ſomniat, obtinerent in eorum claſſe quoque cenſeri deberent omnes libri, qui ad mores ſpectant, imagines itidem ſanctæ apud Pontificios; tum ipſa templa, & campanæ, atque earum ſonitus, quo homines evocantur ad audiendos ſacros ſermones morum emendationi ſubſervientes; toga inſuper hoſſerica ad talos deſcendens, capillus caſtigatior, collare fiſtuſoſum, abdomen & ronchi, ſuperciliumque, tanquam gravitatem morum arguentia; denique & ipſum patibulū, cui maxima in eſt efficacia ad malos mores dedocendos. Quo cum nihil abſurdius dici queat, vel hoc indicio eſſe poteſt, quam turpiter ſedere ſoleant homines ſemidocti, idiotis longe intractabilioreſ, magiſque importuni, qui ad cenſuram

ſuram

juram ferendam provolant super rebus, quas vix primis labiis degustarunt; & quam horribilia fingendi ansam sua inscitia præbeat ingenijs turbulentis, & quibus ad famam, cujus tam ardens sitis eos coquit, nulla alia patet via, quam ex litigijs adversus viros celebres susceptis. Sicuti & ex eodem fonte promanat alius articulus *Indicis*: *Entia moralia, eorumque effectus originibus etiam considerata amitti vel deleri pro lubitu posse sine ulla mutatione aut corruptione ejus rei, cujus antea fuerunt.* p. 4. & 19. Ubi itidem primo loco observanda est foeda illa verborum meorum interpolatio; non nisi triobolaribus calumniatoribus usurpata, quippe quæ fraudem ita aperte aperitur. Nam nullibi in meo libro extant hæc verba; *originibus etiam considerata*, quorum sensum mihi divinando nondum licuit assequi. Sicuti & vocabulum *amitti* de suo addidit *confessor Indicis*. Tum & dictio *pro lubitu* insidiosè posita est, quæ fortasse imperitiori insinuari possêt; entia moralia pro nudo lubitu ejus, cui inhærent, deleri posse: cum tamen hæc sint mea verba; entia moralia eorumque effectus deleri iterum posse pro lubitu *eorundem*, à quibus suam habent originem. In quo ipso cum utique momenti aliquid sit ad istorum naturam exprimendam, à viro candide agente id omitti non debebat. Denique & hoc malitiose est positum; *sine ulla mutatione aut corruptione ejus rei, cujus antea fuerant*. Quod non leviter abijt à meis verbis; *nulla mutatione physica in rebus* qui erant *super additi*, proveniente; *isem ipsa personarum*

narum aut rerum substantia physica hanc quidquam immutata. Sane enim licet substantia *physica* subiecti non mutetur, sublato ente morali; potest tamen eandem sublationem gravis mutatio, aut corruptio alterius generis sequi, Sic, v.g. ubi statu suo quis exiit, ejus substantia *physica* non mutatur; sed nihilo secius gravissima inde mutatio ipsi provenire potest, quæ ad contemptum, insultationem aliorum, paupertatem, aliaq; mala illum deducere valet. Sic dominio in res suas amisso non mutatur substantia *physica* hominis; molestam tamen idem mutationem inde sentit, è divite pauper factus. Sic dispensator ille iniquus munere dimotus suam substantiam *physicam* retinebat, ut tamen mox de insolitis laboribus aut mendicitate metuere inciperet. Igitur cum ego de mutatione substantiæ *physicæ* ita solcite inculcarim, malitiosum est pro ea substituere *ullam* mutationem aut corruptionem. Sed hæc ideo tantum à me paulo latius deductæ sunt ad ostendendas fœdas calumniandi artes isti homini tam familiares. Nam ad me ab opinione erroris eximendum sufficit dixisse; Imaginẽ Dei, qua primus homo præfulgebat, & qua per lapsum amissa natura nostra labe peccati originalis est infecta, non fuisse ens morale; sed fuisse perfectionem quandam *physicam* naturæ humanæ, eoq; ipsa sublata utique substantiam *physicam* hominis sensisse mutationem dum morti, variisq; imbecillitatibus ac sensui tot malorum obnoxia fuit reddita.

§. 10. Porro quos *autor Indicii* ex vocabulis *superaddendi & imponendi* scrupulos concepit, illi itidẽ

ignos

ignorantiam agnoscunt parentem. Neq; ex eo quod dicimus, entia moralia rebus jam existentibus & physice perfectis superaddi, inferre licet; nos asserere, hominē per ullum temporis momentum revera extitisse omnibus entibus moralibus vacuum. Sane nos de statu hominis naturali p. 6. & obligationibus congenitis p. 12. diserte docemus, quæ homini utiq; cœvæ sunt, & sine quibus nullo momento temporis homo extitit. Sed dum indolem entium moralium penitus rimamur, deprehendimus ea diversum quid esse à substantiis, eoque ad modos, aut si ita mavis accidentia esse referenda. Jam autem modorum natura est, ut intelligantur prærequirere subjectū aliquod, cui inhaerent, quod licet non semper tempore, tamen natura & ordine concipiendi prius est. Eoq; summa inscitia est, si quis natura & ordine concipiendi prius quid altero dicat, arguere, quasi idem tempore quoq; prius existere asserat. Sane & circa attributa physica prius subjectū, quam adjunctum, prius materiam quam quantitatem concipimus, ut ut illa nunquam sine hac extiterit. Quia porro entia moralia non ex substantia & qualitatibus hominis physicis resultant, sed originarie à determinatione, decreto atq; imperio Creatoris; inde istorū subjectū non aliud animo concipere possumus, quam hominē physice perfectū, cui in attributa ex impositione Creatoris superaddita intelligantur. Nā de cæteris entibus moralibus, quæ ex impositione hominū proveniunt, manifestū est, illa substantiæ hominis jam perfectæ post superaddi, eoq; & tem-

pore posteriora ipso homine sunt. Unde & patet, *la*
concrears, & *superimponi* imperite sibi opponi; cū
 utiq; dentur entia moralia, quæ humano generi cō-
 creata, i. e. in ipso creationis momento superimpo-
 sita sint. Eoq; superimpositionis vocabulo non ne-
 tatur productio aliqua creationi quoad tempus po-
 sterior; sed idem adhibetur peculiariter ad expri-
 mendū modū originariū producendi entia mora-
 lia; sicuti ex usu Theologorū modū originarius en-
 tia physica finitā producendi creatio nuncupatur.

§. II. Cæterum *Schwarzius* longo post flagel-
 latum Indicem intervallo, calumniam, quam su-
 pra §. 8. excusimus, alia disertatione remove-
 re non erubuit, etsi paulisper interpolatam hoc mo-
 do: *Reluctanti legi voluntate, qua nunc vivitur, ve-
 lut re per se & naturam suam indifferente, creatum
 esse hominem.* Ubī mirari libet hominis vesan-
 niam, cui non sufficit de eadem calumnia semel
 convinci, & insuper ruditatem suam fædis modis
 apicari. Nam isthæc propositio, quam mihi
 malitiose affingit, revera est ineptissima; & aperte
 contradictionem involvit, *aliquid legi reluctans
 indifferens esse ante respectum ad legem.* Quod
 perinde est ac si dicerem, qui pedalem habet bar-
 bam citra respectum ad barbam imberbis est. De-
 inde & hoc magnam ipsius in rebus moralibus ins-
 scitiam arguit, quod indifferentiam de voluntate
 dici posse putet. Sane bonitas & malitia, quan-
 do sunt attributa actionum, medium habent, in-
 differentiam. Sed quando personæ aut rei phy-
 sicæ, in quam bonitatis aut malitiæ denominatio
 cadere

cadere potest, non datur medium. v. g. inter rectum & pravum, iustum & iniustum, integrum & corruptum. Ex quo genere est etiam voluntas hominis, quam aut bonam aut malam, seu integram, aut corruptam esse oportet; indifferentem, seu quæ neq; bona neq; mala sit dari absurdum dictum est. Deniq; miserabiles plane sunt consequentiæ, quas ex somniis suis elicit; quasi nempe ex sententia, quam mihi affingit, sequatur: Deus creasse aliquid, quod infinitæ ipsius sanctitatis & iustitiæ adversatur, Filium Dei de rebus per se indifferentibus hominem factum, in vita æterna rebellionem affectuum locum habiturum. Quorum ineptiarum absurditas clarius adparebit, si hæc illatio cum thesi mea conferatur. Ita enim iste ratiocinatur; Si lex in ipsa creatione homini superaddita, & nunquam sine lege homo fuerit. E. Deus creavit aliquid, quod infinitæ ipsius sanctitatis & iustitiæ adversatur. Id est, quia Deus statim in creatione hominem esse bonum iussit, E. eundem malum ipse creavit. Item, Si Deus nullo momento hominem sivit ex legem esse, E. Filius Dei de rebus per se indifferentibus homo factus est. Item: quia malitia hominis post creationem ipsi supervenit. E. in vita æterna rebellio affectuum locum habebit. Antecedens meum est, illatio *Schwarzii*. Quem animi morbum ejusmodi ratiocinia arguant, Medici viderint.

§. 12. Deniq; & illud summi stuporis est argumentum, quod malevoli statum hominis naturalem, de quo mihi sermo est, confundere instituant

D ;

cum

cum *statu purorum naturalium*, quem Scholastici quondam commentisunt. Quirites vestram fidem! Quid cognitionis mea dogmata cum istis commentis habent? Ubi ego de puris naturalibus scholasticorum ago? Ubi locorum mihi inquiratur, dona gratiæ, seu quæ hominem in statu gratiæ ponunt, Adamo esse concreata, an post superaddita? Neque vero qui, vocabulo superaddendi in alia materia utitur, is statim cum *Bellarmino* sentit. Et plura utique sunt, quæ homini superaddita dici possunt, præterea, de quibus inter Theologos nostrates & Pontificios disceptatur. Quæ omnia cum ita perspicue in Apologia mea sint deducta, mirum est *D. Scherzerum* non erubuisse auditoribus suis inter alia hoc quoque ad calamum dictare; ad istam hanc thesin; *statum purorum naturalium esse commentum Scholasticorum: A quo errore non alienus est Pufendorfius, quod quidquid in Apologia sua tergiversetur; ex libris de I. N. & G. l. 2. c. 2. §. 2. patet, & sagaci lectari manifestum est.* Miram vero sagacitatem, cui etiam id manifestum esse potest, cuius vestigia nuspiam adparent. Quid porro sibi volunt ista verba; *quicquid in Apologia sua tergiversetur?* Annon id dicere velle videtur; Quia semel ego tantus Theologus, libelli famosi patrociniura suscepi, & iudicium meum de opere à me non lecto superstruxi scheda per carnificem combustæ; igitur ne autoritas mea detrimenti quid patiatur, si & ipse aliquando dormitasse videar, præfracte in semel suscepto proposito Pufendorium calumniandi & diffamandi est persistendum, quicquid ipse

con

contestetur, & quantacunque perspicuitate ver-
 ba ac mentem suam ipse explicet. Atqui bo-
 num & candidum virum magis decebat præcipi-
 tantiam iudicii sui ingenere agnoscere: & si pub-
 lica erroris professio maiestate istius togæ infe-
 rior videbatur, silentio potius rem paulatim ad
 oblivionem deducere, quam injuriam semel il-
 latam sola pervicacia & impudentia continuare.
 Neq; enim *Scherzerus* id indignum credere suo
 fastigio debet, si aliquando in facto errasse visus
 fuerit. Sane notum est; quantas turbas, & quanta
 apud sapientes ludibria dederit hoc ipso seculo
 præceps iudicium viri, qui scrinium pectoris sui
 non paulo majore dignatione, quam *D. Scherzerus*
 æstimat. Pontificem Romanum dico, qui quinque
 propositiones *Jansenii*, atroci carmine damnave-
 rat; quas postea, qui huic favebant, nusquam in
Jansenii scriptis apparere contendebant. Quæ dil-
 quisitio universam *Sorbonam* miris modis exer-
 evit, aliis bono *Alexandro* à calumniatoribus *Jan-*
senii impositum agnoscentibus, aliis contra præ-
 fracte confirmantibus sibi adparere, quod nuspi-
 am extabat: Revera tamen cordatis insanum vi-
 debatur, per doctores in suffragia missos demum
 definire velle, quod intenso in paginam & line-
 am digito demonstrari debebat. Igitur si vel ma-
 xime *D. Scherzerus* studiosis suis talia vel millies
 dicitet; tamen nisi paginam & lineam ostendere
 possit, ubi vel verbulo de puris illis Scholastico-
 rum naturalibus à me mentio facta sit, vel sen-

su communi, vel fronte, cordatis care-
 re iudicabitur.

CAPUT IV.

De
FUNDAMENTALI PROPOSITIONE LEGIS NATURALIS.

§. I.

Dostquam constitutum mihi fuerat: jus naturale in justæ formæ disciplinæ redigere, cujus partes inter se bene cohererent, & ex se evidenter fluerent; prima cura fuit circa constituendum, idoneum, fundamentum, seu propositionem fundamentalem, quæ videlicet omnia ejusdem præcepta compendio complecteretur, & ex qua ista facili & perspicua subsumptione deduci, in eamq; resolvi possent. Quæ quidem, si congruere debebat scopo, nostro, quo eam disciplinam ad captum universi generis humani attemperare, & supra controversias circa peculiarem cultum divini Numinis elevare studemus, debebat talis esse, ut non solum, cætera præcepta per evidentem consequentiam inde fluerent, sed & ut ejusdem veritas ex solo rationis lumine exsplendesceret; adeoque ad eandem agnoscendam omnes homines, perspicuis demonstrationibus adigi possent, quamcunque de modo propitiandi Numinis haberent opinionem. Neq; enim opus erat, ut isthæc propositio esset ex earum numero, quæ communiter natura notæ vocantur, seu quarum evidentia citra rationis variationem intellectui sese adprobat. Sed sufficiebat

giebat eam ex ejusmodi extractam observationibus, quas ipsa natura rerum & hominis suppeditat, & quæ à nullo sanæ rationis compote in dubium vocari possunt. Hæc porro propositio licet eundem in disciplina juris naturalis usum præbeat, quem in physicis & astronomicis exhibent hypothèses; eadem tamen hypothesis proprie dicta non est, ideo quod non duntaxat tanquam vera supponatur, non definito, utrum revera cum natura rerum congruat, an minus; sed ejus veritas & existentia manifestis, & certis demonstrationibus utique subnitatur. Quod si quis vocabulo *fundamenti* in alio sensu utatur, faciat id suo libitu, dummodo non putet, eo ipso se mihi contradicere, aut per ea, quæ ipse super cæpis declamat, destrui ea, quæ ego, de aliis, commentor. Sicuti *Wetbemo* fundamentum juris vocatur id, quo aliquid aptum est ut fit vel fiat jus; & in specie fundamentum naturalis juris constituitur natura objecti juris natura, ideo quia actus illi, qui objectum juris naturalis esse dicuntur, talis natura sunt, ut si quis rectè ratione utitur, & de hisce practice judicare vult, aliter judicare nequit quam quod hujusmodi actus ex sua natura necessarii sint in genere morum. Quæ *verba* *de* *promulgatur* ab ipso in proximo *Synopses Institutum juris natura* §. 22. *manuscripta* quæ ubi publicè juris facta fuerit, orbem eruditum novum sidus irradiabit, quod splendeat velut inter ignes Luna minores.

§. 2. Talem igitur, quam designavimus, propositionem fundamentalem ut inveniremus, vi-

D §

sum

sum fuit eas, quæ à quibusdam loco talium adhibita sunt, paulo curatius excutere, & num. scopo nostro congruant examinare. Ex hoc ipso enim ratio adparebit, quare cæteris sepositis illa quam elegi, sese potissimum potuerit adprobare. Primo igitur loco excutitur, quod Jcti Romani jus naturale pronunciauerunt, id, quod natura omnia animalia docuit, ita ut ad hoc jus spectent illi actus, in quos connata quadam necessitate fertur, aut à quibus refugit hominum æquæ, ac brutorum animalium indoles. Ex horum mente fundamentalis propositio legis naturalis hæc esset: in quoscunque actus homines æquæ ac bruta feruntur, illi legi naturali præcepti, quos utriusque refugiunt, eadem lege vetiti intelliguntur. Isthæc propositio quare à nobis repudiata sit, non opus est, ut heic repetamus. Neque ad rem facit, quod non nemo hoc sensu jus naturale in bruta cadere tradat, quatenus brutorum certæ actiones instinctu quodam, voluntatibus hominum simili, peractæ congruant cum divini Numinis ordinatione, & eatenus sint iustæ; & per consequens in bruta hætenus cadere rectitudinē suorum actuum, quatenus secundum ordinationem divinam peraguntur. Nam hoc non obstante dissimilitudo & inadæquatio inter actus hominum, & brutorum remanet, dum diversum utriusque scopum actibus hominum, quam brutorum Creator præfixit, & diversæ speciei brutorum actus non minus cum hominum actibus, quam inter se discrepant. Et si vel maxime regulam illam, juxta quam Deus ab æterno actus creaturarum suarum regere decrevit,

crevit, legem Dei æternam vocare velimus, cujus intuitu brutorum æque ac hominum actus æterna lege Dei regantur, aut ad eandem quadrent; haut quaquam tamen ideo actus brutorum & hominum eodem modulo metiendi sunt; cum lex illa æterna bruta regat tanquã machinas vel automata quædam, quæ is nulla abs regula sibi præfixa discedendi libertas, aut voluntaria & deliberata ad eandem conformatio; eadem autem lex regat homines, tanquam tales, quibus actu suorum antegressa cognitio & libertas est.

§. 3. Inde tanquam scopo meo incongruam rejecti thesin isthanc: quod in se & sua natura honestū aut turpe est, id lege naturali præcipitur aut vetatur. De qua sequenti capite peculiariter erit disceptandum. Tum ulterius à me inquisitum; num commode ad finē meum adhiberi queat dogma nostratibus Theologis familiare; quod jus naturale sit *ἐπι-προμα* justitiæ Dei essentialis; adeoq; num in disciplina juris naturalis, ad omnium hominū captum accommodata, propositionis fundamentalis vicem subire possit isthæc: Quicquid cum justitia Dei essentiali congruit, id lex naturalis hominibus præcipit; quicquid eidem repugnat, eadem lex hominibus interdicit. Hæc propositio quare à nobis nō potuerit ad eum, quem diximus, scopum adsumi, L. 2. c. 3. §. 5. & in *Apologia* §. 9. & 25. expositum fuit. Qua super re ne cuiquam scrupulus remanere queat, denuo eam quantum potest perspicue inculcare tædio non erit. Ac primo quidem observandum est, ea quæ super justitia divina nobis perspecta sunt, vel ex solis divinis literis hausta esse, rationi nostræ in se incognita.

6. DEFUNDAMENTALI PROPOSITIONE

vel ex lumine rationis, conspirantibus simul sacris scripturis, innotuisse. Ad posteriorem classem, pertinet, quod Deus promissa sua firmiter servet, in verbis suis sit veracissimus, nemini injuriam faciat, munus velut judicarium in creaturas legibus obnoxias, incorrupte exerceat, etsi regulas justitiæ divinæ vindicativæ non parum à regulis justitiæ in foro humano exercendæ abire, satis patere potest, si quis ea, quæ nos l. 2. c. 3. tradidimus, cum articulis fidei, qui ad munus velut judicarium Dei respectum habent, conferre velit. Et quidem ut hæc justitia competat Deo essentialiter, id est, ut hoc attributum ex perfectione ipsius essentiæ necessario resultet, & ut per essentiæ suæ perfectionem non possit aliter cum creaturis suis quam juste agere. (Nam justitia etiam in DEO concipitur tanquam attributum, quod respectum ad alios involvit.) Non autem quod ad suetudine sibi talem perfectionem comparaverit, aut quod ad eam exercendam lege aliqua à superiore lata obligetur. Ad priorem classem spectant ea dogmata de justitiâ divinâ, quæ substernuntur & implicantur articulis fidei Christianæ de lapsu Adami, & subsequuta inde miseria generis humani; de incarnatione Filii Dei, ejusque satisfactione, merito, & passione; de justificatione hominis; de pœnis impiorum æternis. Hæc uti captum humanæ rationis superant; ita eadem excedere regulas justitiæ humanæ, eoq; has ad illam applicandas non esse, diserte protestati sumus l. 2. c. 3. §. 2. Nam nisi quis huic discrimini justitiæ divinæ & humanæ

humanae preesse innitatur, mihi quidem non adparet, quomodo Sacinianorum strophis satisfacere queat, qui regulis justitiæ humanæ ad justitiam divinam translatis, articulos jam memoratos, adeoque integrum systema Theologiæ Orthodoxæ subversum erunt. Quæ ergo à me obiter super justitia divina tanguntur, unice ad posteriorem classem pertinent. Prioris generis dogmata caput humanæ rationis superantia Theologiæ in solidum reservantur.

§. 4. Deinde quamquam Deum esse justum essentialiter etiam ex lumine rationis notum sit; tamen quo minus hoc effatum; (essentialem Dei justitiam esse *νομοδιδυκτον* legis naturalis, & hanc esse illius *ἐκλύπαια*,) vicem propositionis fundamentalis in disciplina juris naturalis subire possit, graves rationes obstant. Sane enim non potest sola ratio nostra, quæ tamen pro unico cognoscendi principio nostrorum dogmatum circa jus naturale fuit assumpta, perspicere, quod Deo necessum fuerit, justitiam, quæ in homines cadere, debebat, exprimere ad propriam & essentialem suam justitiam; aut quod necessum sit creaturam perfectionum divinarum aliquam, adæquate præsertim, repræsentare. Deinde rationi nostræ sibi soli relicte justitia humana prius cognita est, quam justitia divina, eoque in disciplina soli rationi superstructa loco fundamenti adsumi non potest; justitiam humanam divinæ esse *ἐκλύπαια*. Ratio enim humana sibi soli relicta Deum ex operibus suis cognoscit, ejusque attributa colligit ex perfectioni-

DE FUNDAMENTALI PROPOSITIONE

tionibus, quæ cum in aliis creaturis, tum in homine præcipue conspiciuntur, depurando imperfectiones, quæ ex essentia finita, aut mole corporea proveniunt, & ad captum divinæ eminentiæ istas attemperando. Sic quando animadvertimus præstantiam & perfectionem in se habere, si homo fidem datam servet, verax sit, nemini injuriam inferat, jus incorrupte dicat; colligimus sane hanc perfectionem in eo utique intelligendam, qui prima est causa, & hujus universi summus moderator, modo tamen longe nobiliore, & qui in ente eminentissimo & independente locum possit invenire. Unde inconveniens est, id quod intuitu nostræ cognitionis posterius est, supponere tanquam fundamentalem propositionem, ex qua id, quod ordine cognitionis prius est, deducendum sit. Accedit, quod ratio nostra non parum discriminis inter justitiam divinam & humanam deprehendat. Nam uti jam dictum, justitia divina est essentialis, humana imperata. Justitia humana exercetur inter naturæ æquales, superiori tribunali obnoxios; divina à Creatore cœli & terræ adversus hominem terricolam. Quæ homo ex justitia exhibet alteri, ad ea exigenda hic jus habet: atqui ad aliquid à Deo exigendum nulla creatura jus habet; quippe cum etiam quæ ex promisso Deus nobis præstat, ejus gratiæ in acceptis referre debeamus; & omnes pii exsecrantur impudentiam istius Monachi moribundi, qui velut suo jure Deum cœlū poscebat hisce verbis; solve quod debes, scilicet homo non debet aliter, quam juste facere, Deus non

non potest non julte facere. Tum etiam actus quidam sunt justitiæ humanæ, qui in Deum ob eminentiam essentiæ ipsius cadere non intelliguntur; uti sunt non pauci actus justitiæ universalis, & illa justitia particularis, quæ contractus regit, ad sublevandam indigentiam humanam inventos. Unde si quis ex sæpe dicta propositione præcepta legis naturalis deducere instituat, deprehendet, non solum consequentiam sæpe fore inevidentem, & quam sola ratio comprehendere nequeat, sed & illud principium non una parte esse insufficientis. Sic si ita colligere velim; homo debet pacta servare, quia Deus sua promissa servat; homo non debet injuriam homini facere, quia Deus nemini injuriam facit: isthæc connexio soli rationi evidens non est, cui infinitum discrimen inter Creatorem cœli & terræ, & homuncionem semper animo observatur. At si ita inferam; reddite debita vestra, quia Deus reddit suis creditoribus; estote grati, quia Deus est gratus adversus suos benefactores; obedite regi, quia Deus obedit superioribus suis; honorate parentes, quia Deus honorat parentes suos, ineptam & falsam rationem allegasse judicabitur. Quæ omnia qui probe expendit, facile probabit rationem meam, quare alia propositio fundamentalis mihi fuerit investiganda. Præsertim cum non ratio solum, sed & Sacra Scriptura inadæquationem inter justitiam divinam & humanam discrete agnoscat, Sane enim non minima pars justitiæ humanæ est, quæ in contractu emtionis venditionis conspicitur; aut quæ cernitur in retribuendis beneficiis. Atqui nec illa per *Psalmum* L. 10. 11. 12, nec hæc per *Roman.* XI, 15, in Deum cadunt.

§. 5. Isthæc quanquam in se sint planissima ; omnem tamen lapidem movent adversarii, ut et forem aliquem mihi heic impingant. Et primo quidem in occasionem calumniæ arripiuntur hæc mea verba: *Hinc & quando Deo tribuitur justitia, non illa est intelligenda respicere aliquam obligationem, aut jus in altero, sicut justitia humana id infert. Sed quia talem agendi modum perfectissime sua natura congruere ipse operibus & per revelationes ostendit: inde eidem mortales id vocabulum applicamus, quo quæ recte à nobis adversus alios aguntur exprimimus.* p. 134. Heic quid scrupuli cordato, & à litigiis alieno oriri possit non despicio. Adferitur eo loco hæc thesis, quod libertas Dei legibus proprie dictis non circumscribatur. Adversus hanc objicere poterat, in Deum cadere justitiam, seu Deum justum esse. Jam autem justitiam tam personæ quam actionum involvere respectum ad legem. Justitiam enim cuique tribuere, quod legibus ipsi tribui jubetur ; & justum vocari, qui alteri talia tribuere studet: eoque talem haut quidemquam sibi libertatem omnimodam posse tribuere. Ad quam objectionem respondetur; justitiam Dei, & justitiam humanam non per omnia pari passu ambulare. Nam justitiam humanam respicere obligationem, quæ legem & superiorem ponit; quia homo ad juste agendum obligatur per legem superioris. Alterum autem, adversus quem justitia est exercenda, habere jus ad id obtinendum, vel perfectum, vel imperfectum; id est, ut quod sibi debetur possit exigere vel per modum belli

sivis

si vivat in naturali libertate, vel actione in foro intentata, si civis sit; vel saltem ut possit super iniquitate non tribuentis querelam movere. Horum autem nihil in Deum cadit, quippe quo superior non datur, qui legem ipsi præscribere, aut obligationem injungere queat: & adversus quem nemini jus competere potest, deficiente foro, & quia quicquid creaturæ habent boni, bonitati ipsius in acceptis referunt. Quia tamen perfectioni divinæ essentiæ congruit tali modo cū creaturis agere, ut & promissa sua constantissime servet, & nemini injuriā faciat, & supremi latrois atq; assertoris legum, judicisq; munere incorrupte fungatur: inde huic attributo divino, ex quo Deus tali modo agere intelligitur, idem vocabulū justitiæ tribuitur, quo homines solent exprimere, quæ recte ab ipsis adversus alios aguntur. Quanquam enim ejusmodi vocabula, quæ æque attributis Dei & hominum tribuuntur, tanto eminentiorē perfectionē in deo, quam in hominibus notent, quanto divina essentia humanā est nobilior: iisdem tamen vocabulis utraq; attributa fuerunt exprimenda, non solum quia per lumen rationis à cognitis perfectionibus humanis ad perfectiones divinas utcunque investigandas adscendimus: sed etiam quia alias nullum conceptum formare apud nos possemus attributorum divinatorum, nī vocabula significationis ante nobis notæ ad ea applicarentur. Istac igitur verba hætenus explicata ita detorta adducit nosarius *Index: statuit Justitiam ad DEUM propter similitudinem saltem, talem nempe agendi*

E

modum

modum ad Deum adplicari. Deoq; ἀνύπως ἢ ἄλλο etiam minus Deo quam hominibus competere. p. 134. 166. §. 9. p. 177. §. 12. Hec adparet, priora quidem verba mutilate esse adducta, & prout ab ipso exprimentur, nullum plane sensum præ se ferre, nisi quod infestissimus calumniator hoc insinuare velle videtur, quasi à me plane justitia divina negetur. Quæquam atrox sit calumnia; ex jam dictis satis patere potest. Par illi est, quod mihi affingit, quasi scripserim, *Deo justitiam ἀνύπως competere.* Quod dictum nullibi in meo libro extat. Equidem p. 166. à me scribitur; *valde ἀνύπως dici, Deum à se ipso, aut à sua essentia obligari;* nimirum quia obligatio proprie dicta & quæ vinculum juris est, principium aliquod extrinsecum & superius præsupponit. Sed num ideo Deus ἀνύπως justus dicitur, quia juste agit propter essentia suæ perfectionem, non autem propter obligationem extrinsecus accedentem? Num justitia essentialis minus ἀνύπως justitia est, quam imperata, & habitualis? Deniq; concolor auctori mendacium est, quod in Indice scribitur, à me statui; *justitiam etiam minus Deo, quam hominibus competere.* Num si dicam, justitiam divinam & humanam non eodem modulo metiendam; divinam naturam eminentioris esse indolis, quam humanam; quosdam actus justitiæ humanæ, qui nempe præsupponunt indigentiam, in perfectionem Dei non cadere; ideo statuo justitiam Deo *minus* competere, quam hominibus? Perinde ac si dicerem; Deus non opus habet ejusmodi operosa structura oculi ad videndum, sicut homo

homo ; ergo Deus minus clare intuetur res, quam homo. Sic, p. 177. dico *Justitiam divinam & humanam eodem modulo metiendam esse, hanc quidquam, inde statim evincitur, quod in sacris literis saepe ad exemplū Dei revocatur. Luc. VI. 36. Matth. V. 44. 45. XVIII, 33. quippe cum in illis locis argumentum à minori ad majus ductum videatur.* Ubi nimirum id doceo ; quando jubemur misericordes esse *sicut & pater noster misericors est*, non statim inferendum esse, misericordiam divinam & humanam, ejusdem indolis esse, aut eodem modo & ex eadem causa Deum teneri ad misericordiam exercendam, qua homo tenetur : verum *ἐν ἑπεί τῶν* ejus dicti hoc modo longe solidius exprimi : **SI DEUS** supremus omnium, beatissimus, *ἀβλαβὴς*, nulla unquam venia indigens, est misericors erga creaturam suam, quæ peccato iram ipsius in se provocavit ; quanto magis par est hominem misericordem esse erga fratrem, cujus venia & auxilio ipse quoque opus habet. *Damus hanc veniam, petimusque vicissim.* Si herus misericors est erga servum, quanto magis servus debet esse misericors erga conservum. Si Deus oriri solem facit etiam super malos, quanto magis par est hominem benefacere suo inimico ; hominem inquam, qui & ipse aliis tam crebram offensarum materiam præbet, & qui aliorum auxilio tantopere indiget. Ubi sane manifestum est ; licet hoc genus ratiocinandi à minori ad majus adpelletur, non ideo tamen necessario attributum illud commune minus priori quam posteriori inesse. Sic si

dicam; Si Rex, in summa fortuna constitutus, humanus, modestus, ab omni fastu & luxu alienus est; quanto magis modicæ conditionis civem his virtutibus studere par est, cujus opes stultitiam, non patiuntur. Ratiocinium hoc bene se habet; sed inde non sequitur, necessario istas virtutes minus inesse Regi, quam cuipiam privato; cum utiq; Reges dentur animo modestissimo & à vanitate alieno, multi contra privati & tenuis fortunæ homines intolerabili fastu turgidi.

§. 6. Opponunt quoque nobis auctoritatem nostratium Theologorum, quibus legem sanctitatis, misericordiæ, justitiæ & perfectionis divinæ *ἐκ τύπωμα*, & velut *ἀπεικόνισμα* adpellare familiare est. Ad quod regerimus, alio nos sine, & ex aliis fundamentis de lege naturæ tractare, quæ Theologi, qui isthanc doctrinam ad indolē & usum suæ disciplinæ attemperant, & Scripturas sacras pro adæquato principio suorum dogmatum habent rationē tantum in secundas partes admittunt, & Scripturis divinis ancillari jubent. Igitur quæ isti super lege divina ex suo principio tradunt, id nostræ disciplinæ nullo modo præjudicare potest. Deinde & illud constat, istam sententiam totidem verbis in literis sacris non extare, sed inventam à Theologis, & e-logii loco legi divinæ adplicatam, ut sanctitatem, atq; justitiam legislatoris, & perfectionem ipsius legis inde æstimemus. Nequaquam autem ea dictio est cavillanda, aut ultra illorum scopum & intentionem, & rei ipsius naturam extendenda. Nec crediderim ulli unquam, cui ea sententia u-

surpa-

furpata fuit, in mentem venisse, ex vocabulo *ἐπι-
πώμας*, aut *ἀπεικονίσματ* hoc exsculpere; quod
justitia Dei adversus creaturas sese exserens, ratio-
nales cum primis, & justitia hominibus invicem
exercenda quoad omnes partes sibi invicem re-
spondeat, Deoq; eadem, quæ hominibus, officia
incumbant. Multo minus autem arbitror ali-
quem eousq; delirare, ut cum *Schwarzio* statuere
velit; *Qui nescit legem Dei esse adequatum ἐκλύπω-
μα justitia divina, is ignorat legem, nescit peccato-
rum deformitatem, non capit deniq; necessitatem Sal-
vatoris.* Quid ejusmodi sequela ægrius fingi pot-
est? At ego infinitos fuisse dico, qui istorum ar-
ticulorum fidei plenam & salvificam cognitionem
habuerunt, quibus tamen nunquam in mentem
venit, Creatorem *ἄνυπυθόντων*, & incorporeum iis-
dem officiis adstringere, quibus hominum condi-
tio est obnoxia, imperio superiorum subjecta, &
corporea mole pressa. Sane qui cerebrum non
habet in calcaneo, facile capere potest, plurima of-
ficia hominum, adeoq; plurimas partes justitiæ
humanæ, subjectionem, & naturam corpoream
præsupponere, nec citra hanc intelligi posse; quæ
Deo, tanquam enti supremo & incorporeo, attri-
buere absurditas blasphemix proxima foret. Vix
operæ pretium fuerit aliam ineptiam *Schwarzii*
heic repetere, qua taxare voluerat id, quod scripser-
am; Deum esse veracem in suis verbis & promis-
sis, & munus velut judicarium incorrupte exer-
cere. Adversus quæ ille magno cum supercilio
crepabat: *Deus est justus non ἰσχυρῶς ἀ verbis, aut*

δικαιοσύνης, à *iudiciis solum, sed & ἐκ τῶν ἀπὸ τῆς ἀβυσσοῦ ἀφ' ἑσσην-
 τια; eorum, justitia proprie magis illi quam hominibus
 competit. Ubi quidem exagitare nolē solidam
 applicationem terminorum Græcorum ἐπιδικαιοσύνης
 & δικαιοσύνης, qua ignorantiam Græcæ linguæ o-
 stentare voluit; sed quæ si verim tantummodo;
 ubinam ego negaverim Deum esse justum essen-
 tialiter? aut quæ heic sit oppositio; & quid obste-
 quo minus, qui dicitur fidelis in servandis pro-
 missis, verax in verbis, incorruptus in admini-
 stranda justitia, idem hæcce attributa habeat es-
 sentialiter? Denique eousq; rabies calumniandi
 Schwarziū agitabat, ut tandem seipsum Photi-
 nianismo adstringeret, dum in quadam concione,
 qua virus suum è loco sacro in me evomere con-
 stituerat, ita pronuciabat: *In Rege exserit sese ima-
 go justitiæ divinæ. Nam sicuti DEUS non solum
 clemens & misericors, sed simul etiam justus est, &
 ἐν iudicio & justitiâ regnat: ita etiam Rex pro con-
 ditione causarum, temporum & personarum severi-
 tatem & Zelum justitiæ loco lenitatis adhibere no-
 vit.* Atqui si justitia Dei & justitiâ Regum pari
 passu ambulant, tunc necessario sequitur: Sicut
 Rex pro conditione causarum, personarum &
 temporum justitiæ severitate utitur, sed extra si-
 milem conditionem ex clementiâ condonat deli-
 cta citra ullam intervenientem satisfactionem; ita
 & Deus ubi conditio causarum, personarum, &
 temporum id requirere peculiariter videtur, justiti-
 æ severitate utitur, sed extra similem conditio-
 nem ex clementiâ condonat delicta citra ullam sa-
 tisfati-*

isfactionem. Quid est cum Photinianis necessitatem Salvatoris evertere, si hoc non est? Adparet igitur istam lucernam Ecclesie, quæ tam tenebrosas spargit flammæ, acri emunctorio opus habere.

§.7. Facile quoque ex hisce colligi potest, quare à nobis rejectum sit jus illud Deo cum hominibus commune, quod aliqui statuunt. Sane enim cui ex solo rationis lumine res dijudicantur, nullo modo concipere datur, quod eodem jure adstringi possit aut ad eandem legem actiones suas formare teneatur. Deus supremus omnium dominus, & homo divino imperio obnoxius; cum præsertim multa, ad quæ homines jure seu legibus adstringuntur, in Deum propter eminentiam & perfectionem naturæ suæ cadere nequeant. Et quanquam in non paucis Deus eodem modo se gerat erga creaturas, sicut homines se invicem gerere jure jubentur, in sacris quoque literis pii non semel ad exemplum Dei imitandum revocantur; non tamē ideo statim actiones Dei & hominum ex eodem principio promanant, aut ad eandem normam exiguntur. Nam Deus propter essentia suæ perfectionem non aliter potest agere; homo autem propter incumbens sibi Dei imperium non debet aliter agere. Sicuti & id nemi persuaderi potest, Deo non plus licere in hominem, quam uni homini in alterum hominem. Neque utique sequitur, quod quis alteri agendum injungit, ad idem quoque ipsum teneri. Igitur ex ratione quidem tale jus DEO & hominibus commune, & quidem utrinque adæquatam, nemo unquam exculperit. An istud liquidis

Scripturæ Sacræ dictis adstrui queat nondum mihi constat. Equidem allegat *Schwarzius* dictum 2. *Tim.* II. 13. quod ipse pro dictatoria sua autoritate ita *ἡ θεὸς φραζέται; Voluntas Dei nulla ratione à legibus natura sua discedere potest.* Fateor tamen me nondum esse ita perspicacem, ut videam isthæc consequi; Si Deus fidelis est, ut ut hominum fides fluxa sit, & seipsum abnegare nequit; Ergo Deus est obnoxius legibus. Jactatur etiam trita illa sententia; *Deus sibi ipse est lex.* Quam imperitus valde foret, qui cavillari velit, cum ejus acumen hoc modo sit explicandum; Dei naturam ita perfecte bonam esse, ut nulla lege aut norma, impulsu exteriori ad hoc ut recte agat, præter ipsam opus habeat; & isthæc sola normæ & obligationis locum in ipso subeat. Et in hoc præcipue relucet perfectio divinæ naturæ, quod per eam quidem non possit non recte agere, & tamen quicquid agit liberrime agat; cum in creaturis uniformis modus agendi libertatem vel plane tollat, vel minuere aut circumscribere videatur. Si popularia ad rem, quid facerent, dici quoque posset, hunc mundum magnam esse civitatem, cujus supremus Rector Deus est. Quemadmodum igitur in civitate Princeps subjectis quidem leges præscribit, ipse autem legibus superior est, ut tamen ultro faciat ea, quæ in ipsius personam possunt cadere; Sic & DEUS creaturis leges fert, ipse legibus superior, ut tamen ultro faciat, quæ majestatem & perfectionem suam decent. *Veltbemii* dissertatio, quam super hoc argumento conscribaturum se minatus est,

est,

est, in manus meas non pervenit, quæ fortasse an-
sam præbere posset pluribus ea discutiendi, qui-
bus divinam majestatem quidam in ordinem re-
digere laborant. Interim ex *Synopsi* ipsius per-
spicio, illum conari hanc difficultatem tollere ad-
hibita distinctione inter obligationem, quæ ex im-
perio superioris provenit, & eam, quæ ex natura
ipsius actus resultat. Unde quando Deus obli-
gari dicitur, sensum esse; *Dari certos actus per se
& ex sua natura debitas, in genere morum, ut salva
perfectiōe sua morali Deus hos actus omittere ne-
queat.* Enimvero illa obligatio ex natura actus
nulla est; neq; quævis necessitas agendi ex obli-
gatione aut jure provenit, cum aliquid etiam ad
certi quid agendum determinari queat à suæ na-
tura conditione; ad quod proprie loquendo obli-
gatum dici nequit. Nam obligatio in doctrina
morum proprie dicit necessitatem à superiore al-
latam in subjecto, cui diversum agendi naturalis
facultas est. Unde profanum est, jus & obliga-
tionem, quæ in sua natura subjectionem invol-
vunt, Divinæ majestati obtrudere; cum quan-
tumcunq; istos terminos ab imperfectione depu-
rare instituas, nil nisi obligationem & jus impro-
prie dictum exsculpere inde queas, cujus sensus
huc tandem redit: Deus propter perfectionem
suam quædam non potest non agere, & quædam
propter eandem non potest non omittere. Ubi
& hoc monendum est, male à *Veltbemio* adpellari
perfectionem aliquam Dei *moralem*, cum omnes
perfectiones in Deo sint *essentiales*, & quantum

E s

mihi

mihî constat ex usu omnium philosophorum perfectio moralis vocetur quæ usu, & disciplina adquiritur, & tanquam habitus animo inhæret.

§. 8. Caterum dum illibatam Dei libertatem asserunt imus, *Schwarzius* pro more suo mentem & verba mea in sinistrum detorquere sensum fatagit; dum in execrabili suo *Indice* talem mihi thesûn affingit: *Deum, eo quod agens liberrimum est, natura sua legibus ita non teneri, ut hoc vel illud (intellige peccata) agere non possit, affirmatque omnia illa, qua non agere posse dicitur, non per naturale impedimentum, sed ex placito vel voluntate non agere, legemq; sibi ipsi non nisi ex placito esse, p. 133.* Quam diabolicam plane calumniam etsi in *Apolo-gia* mea jam satis castigavi; tamen quia hoc scripto omne malevolorû virus junctim abstergere constitui, pleraq; heic repetere non pigebit. Et quantum scelus priora verba continent, quando ita statui à me mentitur; *Deum natura sua legibus ita non teneri, ut hoc vel illud (nempe peccata) agere non possit.* Quæ sententia in hanc propositionem resolvitur; Deus potest peccare. Ast qui verba mea candide expendit, fateri cogitur, hoc quidem seculo atrociores calumnias non fuisse auditas. Ita enim sunt verba mea: *Omnimoda libertas, & a nullis impedimenti aut defectus nescia in solum Deum Q. M. tradit, qua tanquam nobilissimum attributum, perfectissima ipsius essentia concipitur. Quæ & ipsa nullam circumscriptionem admittit, & cum omnipotentia est conjuncta. Unde quod Deus quadam non agit, aut non omnia semper agit, illud non est ex defectu*

defectu libertatis, sed ex proprio beneplacito. Ubi sane nemo tam cæcus est, quin videat, per ista *quædam* non intelligi hoc loco, nec posse intelligi peccata, sed talia, quæ alias salva perfectione divina à DEO agi posse videbantur. Nam de peccatis in verbis immediate sequentibus sermo est; & nemo unquam tantopere deliravit, ut talem quæstionem formaret; An Deus peccet? sed ita quandoque solet quæri; An Deus possit peccare? Manifestum est igitur, in istis meis verbis, quas calumniator ita fœde detorquet, contineri responsionem ad hanc quæstionem tacitam. Cum Deus sit liberrimus & omnipotens, & abyssus ejus potentia & bonitatis nondum sit exhausta, quare tamen quædam non agit, aut non semper agit, quæ alias à perfectione ipsius abhorrere nō videntur? Ego heic nihil aliud habeo quod respondeam, quam quod beneplacitū Dei ita ferat; & solam hanc rationē reddere simplicius & in divinam majestatem reverentius duco, quam subtilia commenta adornare, quibus omnipotentia divina in ordinem redigitur, & judicii nostri angustiis circūscribitur. Et hanc rationem niti arbitror non solum sana ratione, sed etiam dictis Scripturæ *Psal. CXV. 3. Ephes. I, 11.* Deinde ulterius dicto loco rationem reddo, quare Deus non possit quædam, nempe peccata, agere. *Quod autem idem quædam non posse agere dicitur, id non provenit ex aliquo impedimento extrinsecus accedente, naturali aut morali. sed ex proprio placito, quod mortales ad magnitudinem & præstantiam ipsius attemperatum concipimus.* Scilicet quod

quod Deus non posse peccare dicitur, id non est *ex impedimento extrinsecus accedente naturali*, i. e. vi majore validioris, nec *moralis*, i. e. obligatione à superiore profecta. Neutrum enim cadit in eum, qui superiorem non habet. Sed provenit hoc ex placito seu voluntate rectissima, & quæ convenit Enti maximo & præstantissimo. Ubi quod placiti seu voluntatis Dei, tanquam Entis supremi & perfectissimi, potissimum mentionem fecerim, rationem hanc attuli, quod ubi de libertate Dei sermo est, convenientius videatur ejusdem perfectioni exprimendæ voluntatem, qualis in perfectissimum ens cadere potest, velut principium ipsius actionum assignare. Tum ut ea perfectio, qua Deus peccare non posse intelligitur, cum summa libertate conjuncta exprimeretur, & non pro tali impossibilitate peccandi haberetur, qualis in brutis & rebus inanimatis est, quæ ideo peccare non possunt, quia rationali voluntate destituuntur. Deniq; quia in attributis divinis, quæ ad analogiam facultatum in homine utcunq; solemus concipere, perfectissima unio & velut conspiratio est intelligenda; sicut voluntas Dei ejusdem magnitudini, præstantiæ, justitiæ, sanctitati, bonitati nunquam repugnare possit, adeoq; illa huic nunquam sit opponenda. *Schwarzius* autem pro more suo verba mea malitiose detorquet hoc modo: *Deus omnia illa, quæ non agere posse dicitur, non per naturale impedimentum, sed ex placito vel voluntate non agere.* Ubi adparet, pro vocabulo *quodam* ipsum substituisse *omnia*; *omississe* quoq; non solum

in vocem *morale* impedimentum, sed & clausu-
 ram, quæ maxime ad rem faciebat, *quod* placitum
divinum mortales ad magnitudinem & præstantiam
ipsius attemperatum concipimus. Sed & non con-
 tentus declaratione, quam in *Apologia* mea fece-
 ram, odiose vocabula cavillatur; jactans, *idiomata*
& essentiam divinam unam simpliciter idemq; esse,
adeo ut de illis ne unio quidem satis recte, nedum
conspiratio aliqua, vel reflexio, vel nescio que Dei
voluntas ad magnitudinem & præstantiam ipsius
attemperata, sed unitas simplicissime dici possit. At-
 qui si hoc tantum dicerem, me dictionis genus
 adhibuisse liberius, & quod ad apices formularum
 superstitiose non adstringeretur in disciplina, ubi
 theses theologicas proponere haut quidquam in-
 stitutum meum fuit; & cum de sinceritate senten-
 tiæ constet vocabula vellicare malignum esse; quis
 æquus non fateretur, otiose mihi inane litigium
 moveri? Sed ut huc confugiam opus non est. *Per-*
fectissima unio idem mihi est quod unitas aut
 identitas. Qui dicit, in attributis divinis esse
 perfectissimam *velut conspirationem*, satis indicat,
 se metaphorica uti locutione, ad exprimendum
 huncce sensum; inter attributa divina nulla est re-
 pugnantia, & Deus non agit, quæ sibi repugnant,
 De attributi divinis nusquam *reflexionem* dixi, sed
 ita verba mea sunt *Apolog. p. 8.* Si *veltraaxime es-*
sentiam divinam ad modulum nostræ rationis velle-
mus exigere, quod nempe & ipse, quando actionem
aliquam est suscepturus, velut reflexionem faciat su-
per essentia & attributis suis, &c. Non credo vo-
 culas

cutas *Si & velut* otiose heic esse positas. Sed nec supercilium istius Tenebrionis prohibebit, quo minus dicamus : *DEI voluntas ad magnitudinem & præstantiam ipsius est attemperata*; exprimendo huic sensui : DEUS nunquam vult aliquid, quod ipsius magnitudini & præstantiæ repugnat, seu quo minus Optimus Maximus sit. Hactenus porro calumniator iste questus est, quod attributa divina non satis univerim; mox carpit quoque, quod eadem non satis accurate discreverim. *Attributa divina, inquit, formaliter, i. e. juxta modum concipiendi nostrum ita ab se invicem differunt, ut nullo modo confundi, nec v. g. magnitudo & præstantia pro sanctitate & justitia poni, dicique possit, quod voluntas Dei secundum magnitudinem & præstantiam, h. e. infinitatem & majestatem pro illo quod dici debet, secundum sanctitatem & justitiam se moveat.* Atqui inquam *magnitudo & præstantia* sunt vocabula generaliora, quæ *Sapientia, rectitudini, justitie & sanctitati* non opponuntur, sed hæc potius includunt. Præstans est, & qui justus, qui rectus, sanctus & sapiens est. Sed nec dubium est, quin cum Deus cælum ac terram crearet, non solum sapientiam, rectitudinem, justitiam & sanctitatem, sed & omnipotentiam ac bonitatem, seu magnitudinem & præstantiam exseruerit. Denique & illam mihi thesin falso affingit *Index: Deum sibi ipsi legem non nisi ex piacito esse.* Hæc quippe thesis non solum nullibi in libro meo extat, sed & absurde ac nullo plane sensu conce-

ta est. Sed ita dicimus: *In quem sensum interpretandum est illud tritum: DEUS sibi ipse est lex.* Quis est sensus ille, qui ex superioribus fluit ad recte interpretandum acumen hujus dicti? Hic nempe, quod voluntas Dei, semper se velut moveat, prout magnitudine & præstantia ipsius dignum est, id est, sapientissime & optime, adeoque lege extrinsecus accedente, qua dirigatur, opus non habeat. Verbo quoque notanda est calumnia *Veltkemii*, qui fingit *propositionem hanc; impossibile est Deum mentiri, ex mente mea hunc habere sensum; Deus non vult mentiri.* Sed iste est meus sensus; mentiri repugnat voluntati Dei tanquam Entis perfectissimi, repugnat perfectioni divinæ, cum quæ voluntas divina semper conspirat, & quidem ut id non proveniat ex aliquo impedimento extrinsecus accedente, sed ut nihilominus ipsi omnimoda libertas omnis vinculi expers, constet.

§. 9. Vicina hisce sunt, quæ malevoli super Imagine DEI movent. Cujus mentio tantum obiter à me injecta fuit, non ut quidquam quod Ecclesiæ nostræ de ista tradunt, in dubium revocarem; sed ea duntaxat intentione, ut ostenderem; etsi hominem ad imaginem Dei creatum esse ex sacris literis constet; non ideo tamen justitiam hominibus invicem exercendam, & justitiam Dei essentialem inter se per omnia adæquari. Rationem subjunxi; quia imago Dei est amissa per lapsum, lux autem naturalis & ejus sensus atque cognitio in hominibus adhuc superest. *Quantum*

quam enim quædam istius reliquæ remansisse doceantur, inter quas etiam cognitio & sensus legis naturalis refertur; tamen saltem præcipua ejusdem parte destructa, per cujus possessionem homo in statu gratiæ constituebatur, longe difficilius perspicere licet, quousque justitia divina & humana sibi invicem respondeant. Sicuti ædificatio collapsa vix ac ne vix quidem de ejusdem cum prototypo convenientia judicare amplius licet, ut rudera quædam adhuc extant. De cæterò parem ob rationem scopo nostro accommodatam non est hæc propositio: Homo est creatus ad imaginem Dei; quippe quæ nec ex solo rationis lumine demonstrari potest, nec ex solo rationis lumine demonstrari potest, nec ex qua rationes præceptorum legis naturalis perspicue & ad captum omnium gentium derivare licet. Quanquam enim & illud ex naturali lumine constet, quædam attributa in homine deprehendi, quæ itidem in Deo, etsi infinitis modis eminentiora concipiuntur, puta intellectus, voluntas, imperium in alios, eoque intuitu homo aliqualem imaginem Dei referre dici queat etiam illis, qui divinas literas ignorant: tamen quæ à Theologis super imaginem Dei traduntur, cujus possessio hominem in statu gratiæ constituebat, & quæ per lapsum amissa homo in statum iræ conjectus est, & magnam naturæ suæ corruptionem sensit, item quæ & quales sint istius reliquæ seu rudera, an & quatenus cognitio legis naturalis eo lapsu detrimentum passa sit; dogmata sunt soli rationi incognita, eoque ad nostram disciplinam relinquenda. fundamentali debere in Bannexlo utas igno polinam j anium tra creatus honorandi que evi christiano usdem e oni hum §. 10. tini Al H. Gro boerian v i Opuscu gem natu cutiemu tie omn dictata niantur. lum in et ticam, qu ate Papat ed addi ta pe facer d idem mar tholas op

disciplinam parum accommodata, soliꝑ Theolo-
 giæ relinquenda. Et sane si quis ex ejusmodi fun-
 damentali propositione præcepta legis naturalis
 deducere instituat, non poterit non ea consecutio
 & connexio inevidens videri illis, qui Sacras Scri-
 pturas ignorant, aut non admittunt. Si inquam di-
 sciplinam juris naturalis ad captum omnium ho-
 minum traditurus ita ratiocinari velim; homo
 est creatus ad imaginem Dei, Ergo parentes sunt
 honorandi, non mæchandum, non furandum, &
 neque evidens erit illatio homini Theologorum
 Christianorum tradita ignoranti, nec quomodo
 ejusdem evidentiam ex aliis ratiociniis eliciat, ra-
 tioni humanæ facultas suppetit.

§. 10. Deduxit jam nos ordo rerum ad *Dn. Va-*
lentinii Alberti Professoris Lipsiensis Annotata sua
per H. Grotium, qui ejus scripti *proæmium & pro-*
theorian videtur potissimū opposuisse præfatio-
 ni Opusculi nostri de *Officiis hominis & civis juxta*
legem naturalem. Cujus commenta eo curatius
 excutiemus, quo liquidius ex hisce patebit, quam
 anxie omnem lapidem moveant veteres magistri,
 ne dictata & collegia manuscripta detrimenti quid
 patiantur. Ac in *proæmio* quidem queritur, *dia-*
bolum in eo totum fuisse, ut philosophiam tam theo-
reticam, quam præcticam, eximia utiq; Dei dona, flo-
rente Papatu corrumperet. Quod verissime dictum;
 sed addi tamen debuerat, id potissimum factum
 ope sacerdotum, qui ad stabiliendam suam tyran-
 nidem manibus, iisdemq; intricatissimis nugis
 scholas oppleverunt, quibus districta bona inge-

DE FUNDAMENTALI PROPOSITIONE

nia à solidarum rerum investigatione averterentur : & ut homines cæco obsequio à nutu eorundem dependerent, genuinam philosophiam moralem penitus oppresserunt. Pergit; *post repurgatam religionem non desisse, diabolum hic donis divinis adversus Deum. & doctrinas divinas abuti: hinc primum theoreticam philosophiam prælio iniquissimo cum Theologia commissam, ac silla esset huic contraria.* Quid per hoc prælium intelligat *Albertus*, nondum satis mihi liquet. Nam quæ ab *Hofmanno* quondam in Academia Julia excitabatur liticula, triobolaris erat, non tam ex insigni aliqua diaboli astutia profecta, quam ex morositate viri, Zelo ut multi alii à scientia parum subnixo, agitati; quæ ex exiguo valde strepitu deflagavit. De cætero ut vera philosophia, & ex natura rerum hausta, eique congruens, & Theologia itidem veræ, & ex genuina sacrarum literarum interpretatione desumpta, inter se pugnent, fieri non potest; cum utraque DEI vox sit; qui sibi haut quidquam ipse contradicit. Enimvero si quando vel falsa decreta philosophorum cum veris dogmatibus Theologicis, vel verâ scita philosophica cū falsis Theologorum commentis, aut pravis Scripturarum interpretationibus, vel utriusque falsa inter se committuntur, id vitio hominum contingit, nec ideo nativâ amicitia inter eas discipulas dissolvitur. Neque vero cordatus philosophus, si qua viderit dogmata in vera Theologia ex genuina Scripturarum interpretatione adstruenda supra captum humanæ rationis, & communis philo-

philosophiæ regulas asurgere, eo nomine ista in
 in dubium revocabit; cum & hoc sana philosophia
 doccat, Deum posse facere supra quam homines
 capere possumus, neq; ratione nostram potentia
 divinæ esse mensuram. Pergit; *cum è philosophia
 practica nostro seculo doctrina de jure naturæ & gentiæ
 um enucleatius proponeretur, hac ut orthodoxa fides
 adversa evaderet, maximopere laboravit diabolus.* Ea
 jus effati si hic est sensus; diabolum id maximope
 re laborasse, ut libro meo de Jure naturæ & gentiũ
 errores contra orthodoxam religionẽ affingeret,
 eoq; nomine ego fructu exhausti laboris exciderẽ;
 tunc fateor nihil verius potuisse dici. Sed quia
 tam æquum pro me judicium à Scherzeri affine vix
 sperare licet, credere cogimur alium sensum ipsi
 præ oculis fuisse; qui nobis, ut mollissime dicam,
 à viro cordato plane alienus videtur. Equidem
 id sine dubio ad artes regni tenebrarum pertinet,
 moralia dogmata nullis subnixta fundamentis
 mordicus retinere; falsis & perniciosis traditis ge
 nuinam politicam corrumpere; vastis & intrica
 tis voluminibus de justitia & jure, nec non com
 mentitiis casibus conscientia actionũ humanarum
 regulas certas, solidas, & perspicuas obruere, ani
 mosq; hominum inter ancipitia velut natantes
 ab hominum suis commodis velificantium nutu
 suspendere; probabilitatẽ deniq; etiam probiori
 bus Pontificiorum detestatam cominisci. Ad isthac
 arcana status regni istius dissipanda, inter alios fi
 nes pertinet opera eorũ, qui hoc seculo doctrinam
 juris naturæ & gentium, alta hætenus caligine se
 pultam, eruere, & in justam disciplinam redigere,

laborarunt. Ubi tamen contigit, ut qui cæteris omnibus viam præiit *Græcius*, intempestive & præter necessitatem quædam subinde adspargeret, quæ à scitis nostrarum Ecclesiarum abirent, eoque nomine passim à nostris notaretur. Hæc ipsa tamen cum ad disciplinam juris naturalis non spectent, eam neq; corrumpunt, neq; ut eadem orthodoxæ fidei adversa evadat efficiunt. Sicuti frumentum admixtis paleis hautquidquam corrumpitur, sed nativam utiq; retinet indolem; quæ tamen usui humano sit idoneum, paleas separari abs se desiderat. Eodem modo uti disciplina juris naturalis heterogenca abs se removeri flagitat. Sic & *Hobbesius* præter commenta circa religionem, ex hypothese Epicuræa, & dum à democraticis hominibus nimis in diversa nitens in alterum extremum impingit, itidem non pauca aliena aut falsa sanctissimæ disciplinæ admiscuit. Sed num ideo jus naturale orthodoxæ fidei adversum evasit? Num ideo error artificis ipsi arti est imputandus? Num aurum ideo naturam suam amisit propter admixtas scorias, aut sequiora metalla, quæ artifici perito separare in proclivi est? Multo minus sanctitati hujus disciplinæ quid decedit, si quædam meorum scriptorum loca ab imperitis aut malevolis hominibus per calumnias male habitata sunt. Quemadmodum igitur jus naturale & gentium isti criminationi Albertinæ, quod nempe orthodoxæ fidei adversum evaserit, quam efficacissime contradicit, eaq; summam sibi injuriam inferri protestatur: ita ut ab omnibus calum-

niis

his deinceps immune sit, & nativa pulcritudine exsplendescere queat, hoc desiderat, hoc contendit, hoc flagitat, ut nihil heterogenei deinceps sibi admisceatur, ac imprimis ut extra controversias Theologicas subducatur, ne bellis non suis implicitum laceretur. Utq; adeo ea disciplina ex nativis principiis extracta & deducta domesticis tantum dogmatibus exurgat, alienis præliis arenam præbere ne cogatur; & omnibus amicis uti queat, quæ leges amicitiae & pacis omnibus inculcare satagit.

§. II. Inde exponit *Albertus*, qua via ipse tanto malo mederi constituerit, ut nempe jus naturæ cum orthodoxa fide in gratiam reduceret. Ei fini conducere judicat 1. *Ut disciplina Juris naturæ & gentium studiosa juventuti maxime commendetur & inculcetur.* Addiderim & ego; eidem sancte confirmandû, quam bonæ frugis eam inde hausturam, quam ex affinis sui *Aurifodinis, Manualibus, Opera Pretiis Orientalibus & Occidentalibus*, ipsoq;, quo nominato. *Priscianus* semper ringitur, *Vademecum.* 2. *Grotium* manibus juventutis extorqueri non posse nec debere. Valde obesa vero naris oporteret esse, qui deprehendere non posset, hoc axioma idagi, ut juventus à meis scriptis arceatur. Ast si *Albertus* nosset, quam parum mea interfit, an ab istis hominibus mea legantur, minus anxie dictatis & collegiis suis *Velthemiiq;* manuscriptis metueret. Quicquid tamen de meis libris fiat, id salva veneratione, qua *Grotianum* ingenium opusq; prosequor, dicere mihi fas est; cum *Grotius*

maxime præstabilem quidem operam in jure natura-
 turæ eruendo & digerendo posuerit, ut tamen ne-
 que omnia, quæ ad eam disciplinam pertinent, at-
 tigerit, aut plene satis deduxerit, neque in ju-
 sta formam artis id jus disposuerit, & præter ad-
 mixta multa heterodoxa materiam de bello fusius
 tractaverit, quam in generali disciplina require-
 batur; nihil sane causæ adparet, quo minus & possit
 & debeat juvenus disciplinam istam ex aliis auto-
 ribus haurire, Qui tamen omnes cum non pos-
 sint non subinde lectores ad *Grotium*, tanquam
 qui primus glaciem heic fregerit, remittere, huic
 semper honos atq; existimatio sua salva constabit.
 Revera igitur institutum *Alberti* hunc producere
 effectum est idoneum, ut disciplina juris natura-
 lis nunquam ad plenam perfectionem adsurgere
 queat; utq; adeo ex *Grotio* novus quidam Magi-
 ster Sententiarum evadat, qui à variis vario modo
 frustulatum concisus, evisceratus, extorsuatus, ac
 diversi coloribus velut jusculis commentario-
 rum, notarum, observantiorū, animadversionum,
 compendiorū, tabellarum, & analyseon per quic-
 quid, atqui, ergo (quod pedanticissimum ferculū
 est,) perfusus atq; adornatus juventuti propona-
 tur; cui hæc persuasio animo sit infixæ, apicem
 scientiæ hujus sese attingisse, si textum Grotianum
 utcumq; intelligat. Sicuti postquam scholæ Ari-
 stotelem in oraculi vicem adorare cœpissent, ex in-
 de omnis philosophantiū labor circa consarcinan-
 dos commentarios in Aristotelem absumtus fuit; &
 nisi hoc demum seculo egregia quædam ingenia
 istud servitiū eierare ausa fuissent, per octodecim

amplius secula adhuc solida rerū scientia ne latum quidem unguem promovisset 3. *Grotii libros in compendium orthodoxū redigendos, in quo vera ejus doctrina ex hypotesibus orthodoxis deducantur, falsa cum fundamentis suis evertantur.* Atqui jam dudum D. Jo. Andreas Osiander omnia, quæ religioni orthodoxæ adversantur, accuratissime notavit, ut hoc quidem sine compendio novo opus non sit. Et cum errores *Grotii* libris de jure B. & P. ad spem circa materias versentur, quæ ad generalem juris naturalis disciplinā non spectant, quid opus est compendia in primis sectanti istos errores velut monumentū aliquod aut partem disciplinæ retinere; cum sufficiat, eos simpliciter separari, & silentio præteriri. Sic sane agricolæ paleas una cū frumento puro haut quidquam in granaria recondunt. Si ubi abs coquo cibus sordes aut pili sint admixti, hi non solent in peculiari patina apponi, sed simul & semel abjiciuntur. Sane ubi semel error aliquis ex fundamento fuerit destructus, non opus est ejusdem semper deinceps mentionem fieri, ubi vera sententia traditur: cum thesi semper adjungere anti thesin nihil aliud sit, quam disciplinas sordium mole reddere turgidas. Sicut nemo Grammaticorū judicavit, omnes solæcisticos, qui unquā contra veram dicendi rationē admisiserunt, in lexicis esse annotandos; non magis quam Mathematici operæ pretiū ducunt, omnes falsas operationes & paralogismos, dum veras operationes & ratiocinia tradunt, simul memorare. Et unica via est, ut cōpendiis ejusmodi & notis in æternum

carere possimus, disciplinam juris naturalis ex sola ratione deducere, & nihil eidem, quod in Theologia controversum est, admiscere. In primis autem nova plane & mira creatura est *Compendium Juris Naturæ & Gentium Orthodoxam*, quod nobis intra paucos annos centum & amplius alia compendia parturiet, omnia orthodoxiæ nomine superbientiæ, sed inter quæ tamen mira sit discordia, & quorum quodlibet cæteris hæresin aut schisma objiciat, æterniq; ignis pœnas minitetur. Ne mini quippe ignotum est, quamlibet ex partibus, in quas Christianismus discissus est, sibi orthodoxiæ dignationem vindicare, cæteras omnes hæreseos aut schismatis arcessere. Postquã ergo nostræ Ecclesiæ Albertinum compendium unanimi consensu receperunt, sine dubio peculiari compendio illi opus habebunt, quos vulgo Syncretistas vocant; Eos quippe communi secum libro Symbolico uti nolet *Schwarzius*, qui *Petra Winstrupio* Scandinaviæ Episcopo atrocissimi flagitii, loco, & tanquam certissimum argumentum heterodoxiæ exprobat, quod hic quondam in *Georgii Calixti* laudem epigramma composuerat. Cum porro cæteræ Christianorum sectæ deterioris nolint esse conditionis, singulæ proprium sibi compendium vindicabunt. Eandem sibi licentiam deinceps assumant Mahummedani, & ipsi in sectas divisi; ac demum varia Gentilium genera per utramq; Indiam sparsa. Transibit dein hoc exemplum ad alias disciplinas, ut mox quoque habituri simus arithmeticam, & geometriam, & astronomiam, & logicam, & phy-

& physicam, & medicinam, & metaphysicam or-
 thodoxam. *Nicolaus* quoq; *Beckmannus* alto de-
 princeps supercilio quicquid est Jctorum gentili-
 um, ac Pontificiæ, Calvinianæq; religioni addi-
 ctorum despiciet, utpote *Gesenii* fraterculus atq;
 ocellus. Ciceronis quoq; latinitas & Martialis
 pœsis longe infra *Betri Winstrupii* pedes abjecta
 jacebit, quippe cujus humeris ex *Gesenii* elogio
 Atlas Ecclesiæ incumbit. Atqui nemini sano ha-
 ctenus in mentem venit, disciplinas, è lumine ra-
 tionis provenientes, partibus illis involvere, in
 quas res Christiana lacerata est. Et imprimis di-
 sciplina juris gentium hoc commento appendix
 Theologiæ fieri constanter abnuit. Nam si hy-
 potheses istæ, ex quibus jus suum orthodoxum de-
 ducere vult *Albertus*, verbo Dei revelato super-
 structæ sunt, non magis hoc jus ad regendas omni-
 um gentium inter se actiones idoneum erit, quam
 istæ hoc momento in unam circa sacra sententiam
 conspirabunt. Quod si autem sanæ rationi in-
 nituntur illæ hypotheser, scire velim, ex quo pri-
 vilegio sibi hoc arroget *Albertus*, ut ipse ratione
 melius quam cæteri omnes usus judicari debeat.
 Enimvero respuunt in istas partes distrahi disci-
 plinæ philosophicæ, inter quas & nostra suum pro-
 fitetur nomen, quæ ad omnes æque homines ci-
 tra discrimen religionis spectant, & non aliud
 principium, normamvé aliam exigunt præter re-
 naturam, & lumen sanæ rationis; huic quod
 congruit, verum, quod adversatur, falsum ad-
 pelletur: orthodoxiæ & heterodoxiæ vocabula

solis Theologis relinquuntur. Credat quoque *Albertus*, non omnes homines ita stupidos esse, quin animadvertant, hoc strategemate ipsum dictatum suis irrefragabilem auctoritatem conciliatum ire, dum sub orthodoxiæ nomine eadem venditatur. Hoc quippe concessio, velut hæreticum & veneno infectum proscribetur, quicquid ab istis discrepaverit. Et cum non exiguam nostræ disciplinæ partem constituat politica architectonica, eodem obtentu isti homines dictatoriam sibi circa hujus dogmata auctoritatem arrogabunt. Quod quam non usque adeo tutum sit summis imperantibus civilibus, & præteritorum seculorum & hujus nostri funestissima exempla docent.

§. 12. In *protheoria* deinde *Albertus* certas hypothesès ponit, cui orthodoxum jus naturale sit superstruendum. Inter quas prima est: *Fons à quo à Christianis pura jura naturæ notitia hauriri potest & debet, est orthodoxa doctrina de statu integritatis. In hoc enim habuit homo imaginem DEI, inter cujus reliquias est Jus Naturæ. Hujus igitur cognitio ab illa non minus ac existentia dependet.* Ubi observandum, hanc hypothesin illi tantum quadrare, quibus jus naturale pars articuli de Lege in Theologia constituitur. Verum cum nobis jus naturæ & gentium hoc fine tractetur, ut sit regula actionum & negotiorum, inter omnes homines non quæ Christiani, sed qua homines sunt; & vero illa hypothesis omnibus ut talibus sit ignorata: igitur absurdum est

est Christianis dare peculiare principium ejus juris, quod ipsis commune cum aliis etiam non Christianis esse debet; & cui si unice inniti velint Christiani, idem jus apud alios non Christianos adversus se inutile & inefficax facient. Qui uti doctrinam de imagine Dei ignorant; ita & jus ei fundamento innixum adspernabuntur. Quod si igitur usus hujus juris debet esse universalis, idem ex principio, quod ab omnibus hominibus qua talibus admittitur, nempe ex rationis, ex inspecta rerum & hominum natura collectis, est derivandum. Deinde cum status innocentis actu inter duos tantum homines, & ad tempus valde exiguum extiterit, jus autem naturæ & gentium jam in genere humano multiplicato & in varias civitates digesto, multisque institutis exulto usum obtineat; non adparet, quomodo pauca illa, quæ de illo statu in divinis literis habentur, & inter quæ de jure naturæ & gentium mentio non fit, jam norma esse queant actionum, quæ in genere humano certum regimen desiderant: cum ex divinis literis demonstrari non possit, eandem faciem & dispositionem generis humani, eadem instituta, eadem negotiorum genera futura fuisse, hominibus in statu innocentiae multiplicatis, quæ nunc deprehenduntur. Quæ enim super hac re disputantur, nulla solida demonstratione, sed probabilibus tantum conjecturis nituntur, quibus quisq; ex suo ingenio fidem addit, demitte. Præterea assertio hæc; *jus naturæ est inter reliquias imaginis divinæ,*

divina, in sacris literis totidem verbis non extat, sed à Theologis recepta est ex hac ratione, quod cognitio de agendis aut fugiendis, quæ homini in statu integritatis perfecta aderat, etiam post lapsum jam superfit, etsi non omnibus numeris absoluta. Circa quam assertionem id duntaxat fuerit monendum; pari ratione dici posse v. g. arithmeticam, geometriam, physicam, & alias scientias esse reliquias imaginis divinæ. Nam dubitare fas non est, quin facultas numerandi & mensurandi homini in statu integritatis adfuerit, quæ nunc, etsi cum difficultate & obscuritate conjuncta, in nobis deprehenditur. Nemo tamen ideo dixerit; fontem, è quo Christianis pura arithmeticæ, geometriæ aut physicæ notitia hauriri possit ac debet, esse doctrinam orthodoxam de statu integritatis. Nam *Albertus* utiq; n. 2. reliquias divinæ imaginis etiam in principiis theoreticis consistere dicit. Igitur si non alia ratione jus naturæ & gentium à Christianis tractari & demonstrari debet, quam *Albertus* postulat, intra angustos valde terminos ejus autoritas & usus compingetur, nec amplius idem erit jus gentium, universo generi humano commune, sed paucorum magistrorum, qui invidia adversus recentiorum opera suis collegiis manuscriptis apud imperitos juvenes hoc obtentu sanctimoniam circumponere fatagunt. Nam quod omnes Ecclesiis nostris additi in Albertinum commentum juraturi sint, vehementer dubito.

§. 13. Quamquam autem fundamento convulso tota quæ superstruitur machina ultro collabatur; visum est tamen carptim quædam annotare, qua *Albertus* rem acutetigisse non videtur. Et quidem n. 4. ita tradit: *Cum omnes reliquæ imaginis divinæ, inter quas etiam est jus naturæ sine in nobis corrupta, mirum non est, si corrupte tractentur, nisi memores simus & studiosi pristinae integritatis, quantum facit ad proximum in statu corruptionis.* Hæc id quidem nobis extra dubium est, non involuntate solum nostra corruptionem deprehendi, sed & in intellectu, ubi non solum, nisi peculiaris Dei gratia accedat, cæci plane sumus circa dispendianda divinæ, quantum ea ad Deum nobis propitiandum faciunt; quin & circa alias scientias in nobis sentiri, hebetudinem, torporem, hæsitationem, & facillimum in errores prolapsum. Sed id cum primis in quæstione est, an, quod ab *Alberto* proponitur medium sit idoneum ad declinandos errores in scientiis humanis; nempe ut recurramus ad statum integritatis, & considerata, quæ ibi erat, scientiarum perfectione & rectitudine, defectus atq; errores statum corruptionis comitantes corrigamus. Quam quidem methodum supplendi aut corrigendi disciplinas nemo, quantum mihi constat, ex philosophis Christianis hactenus commendavit, aut insignem ejusdem usum ostendere potuit. Neq; est quod quis objiciat, præcepta legis naturalis in Sacra Scriptura contineri, aliarum disciplinarum dogmata non item. Nam id duntaxat ex *Alberto*, quæ siverim

num

nā admittat v. g. in arithmetica, geometria, astronomia, aliisque scientiis certa & extra dubitationis aleam posita dogmata dari de solius naturalis rationis, & citra subsidium divinarum litterarum inventa? Si annuit, (quod, ni omnis ratio ipsum fugiat, sine dubio facturus est,) tunc sane nulla adparet causa, quare jus naturæ & gentium non æque firmiter, ac cæteræ scientiæ, possit deduci ex axiomatibus, & observationibus iudicio ipsorum sensuum comprobatis; adeoque quare Christiani juris naturæ & gentium doctores magis necessum habeant ad statum integritatis confugere, quo dogmata sua injustam rectitudinem & certitudinem redigant, quam Christiani arithmetici, geometræ, optici, astronomi, physici, medici. Aut enim aliquid rectitudinis in huiusmodi scientiis rationi supererit, aut omne id, quod philosophari vocamus, inane quid & nugatorium erit.

§. 14. Nihil autem plane ad rem facit, quod *Albertus* n. 5. adducit exemplum *Grotii*, qui l. 2. c. 1. §. 2. circa statum primorum hominum a sententia orthodoxorum abeuntia tradiderat. Nam contra cum de isthoc statu ex folis divinis literis constet, vel solo hoc exemplo adparet, quantis disputationum verticibus jus naturale implicandum fit, si methodo *Albertinæ* insistere velimus, propter discrepantem inter Christianos S. Scripturæ interpretationem. Cum contra omnis ejusmodi litium materia præscindatur, si doctrinam de statu integritatis Theologiæ propriam unice relinquamus,

& in

& in disciplina juris naturalis præsentem duntaxat
 hominis conditionem, quam etiam sensus jam nos-
 tri percipiunt, consideremus. Sed & quod ipse *Ab-*
bertus n. 7. monet, limites inter Theologiam & Phi-
 losophiam positos ne moveamus, & firmus philoso-
 phi, simus quoq; Christiani, ut tamen ideo peculia-
 re philosophiã Christianã ne cominiscamur. Nam
 philosopho ut sit Christianus aut gentilis, orthodo-
 xus aut heterodoxus, æque accidit, atq; eidẽ accidit,
 ut sit Germanus, aut Gallus aut Anglus; aut uti Mu-
 sico contingit barbato aut imberbi esse. Nec ideo
 tamen vera philosophia magis religione, aut nati-
 one, quã Musica barbitio distinguitur. Sane multa
 novit philosophus, qui idem Christianus est, quã
 philosophus non Christianus ignorat: novit et-
 iam Christianus, qui idẽ philosophus est, quã Chri-
 stianus nõ philosophus ignorat. Sed non ideo mi-
 nus bonus Christianus erit, qui non est philosophus;
 aut Archimedes ideo minus bonus mathemati-
 cus, quia non Christianus. Equidẽ ubi, quã a Phi-
 losopho ope rationis sciuntur, in divinis quoq; li-
 teris traduntur, ex ea conspiratione tradita philo-
 sophica mire illustrari certũ est. Sed si divinæ literæ
 quo tradant, ad quod ratio plane nequit pertinge-
 re, nescio quid theorematũ inde elicere queat phi-
 losophus, præsertim ubi in ea præsupposita, quã *Ab-*
bertus philosopho Christiano a Theologo. n. 8. mu-
 tuanda scribit, omnes Christiani non conspi-
 rent, sed in varias interpretationes distrahantur.
 Transibit quippe ea discordia in theses philo-
 sophorum inde eliciendas, quam philosopho
 ut tali componere impossibile erit; eoque ex ista
 mixtu-

mixtura Theologiæ nihil lucrabitur philosophus præter lites inextricabiles. Sed quod exempli causa adfert *Albertus*, quod per propositiones illas inusitatas, personales & sacramentales, locupletior reddatur Logica, non adparet. Nam quod inusitata illæ vocentur, id inde est, quod ratio humana capere nequeat connexionem subjecti & prædicati; de qua pronunciare, recte an secus se habeat, non ad Logicam spectat, sed ad Theologiam. Ex quo sane quæ peculiaria sibi formare theoremata possit ars Logica non video. Cum enim Logicus qua talis tantum sollicitus esse debeat de formali velut structura propositionum, earumque conjunctione aut disjunctione ad elicendam formalem consequentiam: igitur ipsius ut talis non est in materialem quasi veritatem propositionum inquirere. Eoque Logico ut tali propter quasdam propositiones Theologicas, captum humanum superantes, non magis opus est nosse doctrinam de unione personali & sacramentali, quam eidem opus est nosse medicinam propter hanc propositionem; Rhabarbarum habet vim purgandi, sanguis movetur in circulum. Alias enim confusio fieret omnium disciplinarum & eodem jure Grammatico ut tali noscendæ forent omnes essentiæ, quia ille vocabula & phrasas suppeditat formandis enunciationibus. Sic neque dogma illud de aquis supracælestibus, quod secundo loco adfert *Albertus*, physicam multum videtur locupletare. Præterquam enim quod non omnes Christiani loca Scripturæ, ubi earum mentio

fit, eodem modo interpretentur, quæ lis ante-
 rem composita sit, dubium erit, quis ipsis locus
 in systemate mundi assignari debeat: etiam as-
 interpretatione plerorumq; nostratium,
 ologorum, non parum difficultatis istæ aquæ
 mt. Nam manifestum est omnes istos, qui
 interpretationem amplexi sunt, systema Pto-
 aicum, & orbès illos veterum reales supposu-
 quorum uni quicquid est stellarum præter Pla-
 as affixum sit. Cum autem recentiorum ob-
 ationes diversam plane systematis mundani
 em deprehenderint, non adeo in proclivi erit
 em idoneum locum ultra omnes mundanos
 ace attribuere. Quicquid hujus tamen sit,
 illæ aquæ insensus hæctenus non intulerint.
 ulla super iisdem extent phenomena, physico
 Christiano nihil de hisce dicendum restat,
 neque de istis omnium Christianorum in-
 terpretationem conspirare, neq; ope sensuum
 quidquam de istis hucusq; deprehendi potuisse.

Si 15. Inde n. 9. novum nos modum, quo
relatione status integri in doctrina de jure naturæ
abendum sit docere aggreditur Albertus. Ni-
am eum à Christiano philosopho ex ætate cogno-
ndum, sed cognitum non proponendum, sed tan-
præsupponendum esse, ut in his, quæ sui fori sunt,
dat rectius & tutius. Enimvero ejusmodi
 us abstrahendi hæctenus in philosophia in-
 tus fuit, ut abstrahere idem sit, quod ex aliâ
 pillna tanquam ibi demonstratum præsuppo-
 & citra ulteriorem disquisitionem assumere

et ulterius theoremata superstruere. Qui enim
 circa certum negotium ab aliqua cognitione ab-
 strahit, is eam ibi plane non attendit, & gerit se
 non aliter, ac si de ista plane sibi nihil constaret.
 Et quoque ex aliis principiis sua dogmata deducit.
 Qui autem aliquid præsupponit, is licet eo loco
 circa idem demonstrandum non sit sollicitus, tamen
 semper præ oculis habet, suaque dogmata
 ad idem semper refert. Sicuti nemo unquam
 tam absurdus fuit, ut diceret, v. g. opticum aut
 astronomum à theorematibus geometricis abstra-
 here, qui eadem præsupponit, & suas propo-
 sitiones iisdem superstruit. Unde nostra sen-
 tentia est; posse jus naturale demonstrari, posse
 se huic disciplinæ suam constare integritatem
 in promptu eidem esse domestica principia, aut
 quæ saltem à Theologia non dependeant; licet
 quis plane ignoret statum integritatis
 aut cognitum non præsupponat. Eoque philo-
 sopho, qui idem Christianus est, doctrinæ
 de statu integritatis utique cognoscenda est,
 sed hoc duntaxat fine, ut articulos fidei teneat:
 non autem ad hoc, ut philosophetur, ut disciplinam
 juris naturæ & gentium adornet universalem,
 & quæ ad captum omnium hominum sit,
 atque controversias super peculiari cultu
 divino transcendat. Sicuti vero
 medicus Christianus nosse quidem debet, mor-
 tem & quicquid morborum homines infestat,
 stipendium peccati esse, adeoque à statu inte-
 gritatis

gratis abfuisse, sed ut tamen hanc notitiam in nulla parte medicinæ præsupponat. Manifestum præterea est hoc novo abstrahendi modo nostram disciplinam Theologorum controversis implicari; & velut tributariam horum imperio subjici, sic ut ejusdem doctoribus nihil abire relinquatur, quam *Scherzeri* alicujus, aut *Schwarzii*, aut *Gesenii* dictata & collegia manuscripta adorare, & anxia voce imitari tanquam oracula eorum, qui supremum jus vitæ & necis in se ipsos habeant. Quo quidem bonis & erectis ingeniis nihil acerbius accidere possit. Denique hac, quam *Albertus* commendat, via nihil aliud quam theologia moralis producitur; cui quidem status integritatis necessario præsupponendus. Verum hac morali theologiâ nostra disciplina longe latior, & magis universalis est, domesticis principiis innixa, ac tradens officia hominum & regulas expediendorum negotiorum, quæ ex peculiari religione, aut voluntate imperantium civilium haut promanant. Eoque si quod detur officium, quod ex nostra disciplina deduci nequeat, id ex theologia morali aut juris prudentia civili est derivandum. Sic ut revera ubi jus naturæ & gentium deficit; ibi theologia moralis & jus civile incipiunt. Est autem plane absurdum disciplinam magis universalem hypotheticæ disciplinæ minus abstractæ hyperstruere. Cumque natus ordo disciplinarum sit, ut generales & simpliciores præcedant, particulares & complexæ sequantur, & hæc illas, non vice versa,

supponant. Quemadmodum etiam theologia naturalis, quam aliqui etiam ad jus naturale referunt, ordine & natura prior est theologia revelata, & hæc illam, non illa hanc præsupponit quatenus autem illa ad finem hominis non pertingit, hæc supplet. Et prius utique quis homo quam Christianus esse concipitur. Homines quippe nascuntur, Christiani fiunt, adeoque & officia hominis ut talis, quam Christiani, prout habent aliquid istis superaddunt, priora concipiuntur. Atque inde *à laideu* est, disciplinam, quæ de officiis hominis ut talis tradit, hypothesebus disciplinæ, quæ de officiis Christiani ut talis agit, superstruere.

§. 16. Pronunciat deinde *Albertus* ex nova sua abstractione hominem in disciplina juris naturalis *concepit, ut si quis alium, quem sub imperio suo, non ut orbem, mare, aut terra filium non ut casu in illum projectum; sed ut integrum ad imaginem Dei creatum.* Ubi observandum omnino quidem hominem ut integrum creaturæ esse concipiendum, si quis methodo *Alberti* insisteret velit, quippe ex qua revera nihil aliud quam theologia moralis provenire apta est. Sed in disciplina juris naturalis universalis, & quæ peculiarem cultum divini Numinis transcendit, quam nos adornatum ivimus, plane non necessarium est certi & definiti quid super originibus generis humani asserere; sed ea res ibidem in medio potest relinqui, tanquam quæstio historica fieri, quam sola ratiocinatione, aut ex observatione

tionem

nature rerum & hominis nunc asequi im-
 possibile est. Quando autem in disciplina juris
 naturalis occupatifumus circa demonstrationem
 huius propositionis: status hominis sibi soli reli-
 ctusq; auxilio aliorum hominum est miseri-
 cordis: ad maiorem ejus illustrationem dicimus,
 hanc propositioni suam constare veritatē, quam-
 cūq; quis originem generis humani velit præ-
 sponere, quatenus quidem ex sola ratione jam
 colligere licet. (Nam notitiam de veris humani
 generis originibus, & primæva felicitate solis Sa-
 cris literis, debemus.) Adeoq; in nostra discipli-
 na super veris generis humani originibus nihil
 certi aut definiti asseritur; sed tantum hoc ad-
 struitur, hominem sibi soli relictum fore miseri-
 cordiam, quamcūq; quis ductu solius rationis opi-
 nionem de prima hominis origine concipiat, fin-
 gere. Conferatur si placet §. 4. *dissertat. nostra
 de statu hominum naturali.* Ubi & hoc obiter mo-
 nendum, de suo affinxisse mihi *Albertum* hoc vo-
 cabulum; homo non ut *casu* in mundum proje-
 ctus concipiendus est. Nam id quidem d. 1. in
 hoc libro non extat; & revera absurdum est so-
 lam rationem sequenti concipere hominem casu
 in mundum projectum: sed dico *ut cūq;* seu *un-
 cūq;* projectum, ut significarem me hoc loco ve-
 ris origines generis in media relinquere, ac thesi
 hanc veritatem constare, qualescūq; demum fin-
 dentur. Ratio autem quam dictato suo *Albertus*
 adiungit, nihili est. *Id autem, inquit, nunc ex ea
 ratione fieri debet, quia homini jus natura non aliter*

quæ prout reliquias imaginis divina ex statu
 integritatis in nos traductas possidet. Nam hæc
 ratio non tantum in jus naturæ quadrat, sed & in
 quasvis alias scientias rationi superstructas. Quæ
 que enim arithmetica & geometria, aliæq; scienti-
 æ dici possunt esse ex reliquiis imaginis divinae,
 ex statu integritatis in nos traductis. Neque
 ideo tamen in hisce scientiis homo necessario
 in statu integritatis est concipiendus. Alia por-
 ro est consideratio humanæ conditionis theo-
 logica; alia philosophica, quatenus ab illa cog-
 nitione abstrahit, quæ ex peculiari revelatione divi-
 narum literarum profluit. Juxta priorem confi-
 derationem jus naturæ eo modo æstimatur, pro-
 ut *Albertus* vult. Philosophus autem id tantum
 respicit, quomodo in præsens illa se habeat, non
 considerato an alimetaliter se habeat. Exem-
 plo res fieri debent. Prodigio ex dissipato ampli-
 fimo patrimonio mille aurei adhuc supersunt, hæc
 hæc se deinceps se sustentare, prodigendi sine
 factis instituit. Hic ut intelligat, quantum ex hæc
 summa lucrari possit, & quousq; reditus inde
 dependentes pertingant, non opus est, ut eam
 summam consideret tanquam reliquias magni pa-
 trimonii, & quotam partem illius hæc faciat; sed sim-
 pliciter spectat, quanta ea in præsens sit. At ubi
 idem ad rationes reddendas sit vocandus, omni-
 no totum patrimonium, quantum id ab initio fu-
 it, & quid nunc restet, considerandum est. Eodem
 modo philosophus est sollicitus, quousq; rationale
 lumen, quod in præsens penes hominem inven-
 tur,

pertingere queat. Sed Theologus, cujus est discernere, quomodo homo rationes suas Deo adhibere possit, considerare utiq; debet, quanta ab initio homini divinitus fuerit credita, quantum hic postea sua culpa decoxerit, quid restet, ut ad reliquatoris pœnam declinandam sit adhibendum.

§ 17. Impugnat deinceps *Albertus*, quod ego asserueram, in disciplina juris naturalis hominem non considerari, prout ejus natura est corrupta, & multis pravis cupidinibus scatens; addita ratione planissima, quod status integritatis soli rationi sit incognitus; cum tamen ex illa unice nostra disciplina fuerit extruenda, quo foret ad caput totius humani generis. Ubi & hoc patet, corruptionem humani generis haud quidem præponi tanquam normam juris, sed tanquam affectionem subjecti, quæ lege naturali compescenda & emendanda sit. Contra *Albertus* pertendit, necessarium omnino esse, ut omnes nationes utantur lege univertali, quod ad principia Theologiæ nostris Ecclesiis recepta sit adaptatum, Ac n. n. quidem fatetur, non pauca juris naturalis præcepta, utiq; adeo ad hominem corruptum respicere, ut in hominem integrum plane cadere nequeant. v. g. esse ad condonandas injurias, subvenire miseris. Addo & ego, si quis accurate velit evolvere totum Systema juris naturalis & gentium, comprehendet longe maximam ejus partem in hominem integrum, prout ejus conditio à notitatibus Theologis designatur, non cadere. Mox

tamen n. 12. consulit sibi distinctiuncula in
principium & objectum juris naturalis; quasi si
 integer sit principium ejusmodi axiomatum aut
 præceptorum, quæ tantum in statu corrupto in-
 telligi possunt; corruptus autem status sit ta-
 tummodo eorundem præceptorum objectum.
 Quam distinctionem credo juvenes imperio
 magno profecutos applausu, utpote quibus
 subtilitates quam maxime solent esse admiratione
 quæ obscuritate sua rebus in se perspicuis ma-
 joras tenebras offundunt. Et si statim n. 13. ea-
 dem popularibus verbis proponat; *Dei providen-
 tia, inquit, & benignitate fieri, ut post lapsum in
 reliquias imaginis divine nobis ea connascentia
 principia practica, que non tantum in eodem gene-
 rationis moralis etsi in minore gradu hodie possunt
 observari, sed & ad eas actiones, que statim corripi-
 untur, non sunt inchoanda.* Id est, in
 statu integro extiterunt axiomata, quæ nunc
 in statu corrupto ut tali sequenda sunt. At quibus
 queri potest, utrum ista axiomata homini in
 integro actu inhæserint, ita ut v. g. actu intellex-
 rit, quibus modis hominum egestati foret succu-
 rendum, quæ ratione in defunctorum bono succu-
 dendum, quæ tutoribus adversus pupillas obli-
 gatio, quæ forma judiciorum, quæ ratio pœnæ
 exigendi, quæ bellorum, quæ fœderum jura; an
 tequam egestas, mors, delictum; pœna, bellum
 gentis humanum caderet: an vero illa axiomata
 demum post lapsum in animis hominum enata
 cœperint. Utrumvis asserere velis, rem non ex-
 gnis

implicatam tenebris deprehendes. Ast ex
 pura mente planissimum est dicere; sicuti ho-
 mo in statu integro ex contemplatione naturæ suæ ratio-
 nem officii, quod in eam conditionem cadere
 debet, suggerit: ita ratio homini corrupto ite-
 rum ex contemplatione naturæ & conditionis suæ
 illi conditioni necessaria suggerit. Pergit
 Albertus n. 14. *Statum integrum à Christiano cog-
 niti per normam status corrupti, seu ex orthodoxa
 cognitione refutare in homine sana ratione use
 exempla non pauca, quæ ad observandas & confir-
 mandas reliquias imaginis divina, nec non ad recu-
 perandam perfectionem moralem, quantum viribus
 naturalibus fieri potest, nos obstringunt. Et ex hac
 causa inter præcepta juris naturalis sunt referenda.*
 Hic moneo, vix satis tibi hæc constare Albertum.
 Nam nuper dixerat, talia axiomata nobis post la-
 psum connasci, quæ nunc apud Christianos ex co-
 gnitione status integri resultare pronunciat. Hæc
 quippe diversissima sunt. Nam quod con-
 nascitur, omnibus hominibus ut talibus adest:
 sed quod resultat ex cognitione status Christianis
 tantum noti, id in Christianos duntaxat cadit.
 Quia igitur jure regentur, qui articulum fidei
 Christianæ de statu integro ignorant aut agnosce-
 re renuunt?

¶ 6. 18. Exinde patet, frustra operam ab Alber-
 tino, quando vim obligativam status integri ad
 naturam hodie refert vel formaliter vel normali-
 ter. Nam uti hoc quidem certum est, quod omnia
 præcepta legis naturalis, quæ hominem in statu

integro obligabant, eundem quoque in statu corrupto obligent: ita illa præcepta, quæ non nisi in corruptum statum cadere possunt, ad integrum statum tanquam normam referri, aut per extensionem quandam provenire, citra idoneam probationem, & inepte dicitur. Perinde ac si quis diceret, regulas curandi morbos per extensionem quandam ex diætâ sani hominis provenisse; aut diætâ febricitantis ad diætâ sani hominis normaliter referri. Quæ methodo an multum lucis accessurum sit medicinæ, Æsculapii filii viderint. Saltem ita longe petitum est illud *normaliter* ut tantum ad tuendam utcumque thesin id sit inventum, non quod revera aliquid inde proficere hæc disciplina possit. Nam & tanta multitudo regularum, fere obscurarum, ab *Alberto* promulgatur, quæ confundere potius quam dirigere aliquem in hac disciplina queant, & quis vel maxime omnia quæ super integritatis statu Theologi tradunt, novit; tamen quid juris in statum corruptum cadat, idem distincte & plene non intelliget, nisi alia principia in subsidium adhibuerit.

Solutio. Videtur quoque *Alberto* displicuisse, quod cum jus naturale ad usum fori humani à nobis adaptetur, quod forum circa externas hominis actiones occupatur, ad ea autem, quæ intrapectus latitant, nec aliquem effectum aut signum foras produnt, non penetrat: idem jus *magnam partem* circa formandas hominis exteriores actiones versari dixerim. Cum contra Theologia mortalis id maxime laboret, ut animi motus ad placitum

Numi

nis componantur. Ad hæc reponit *Albertus*
Honestum non consistere in sola actione exte-
riore, quæ etiam ab hypocrita splendide & in specis
exerceri potest, sed primario nititur ipsa
actionis bonitate. Atqui ne *Albertus* putet,
 nobis fuisse ignoratum aut negatum, in
 operis nostri de Jure N. & G. l. 1. c. 7. §. 4. & 6. & c.
 Et quando dicimus *magnam partem*, satis
 indicamus, ab eodẽ etiam interiores animi mo-
 tionem plane insuper haberi. Enimvero cum duo
 fora, quibus actiones suas ad probare debet ho-
 mo, divinum & humanum, cujus fori discrimen
 non insinuavi; convenientissimum fuit visum
 tam divini fori relinquere Theologiæ, quæ actio-
 nes humanas potissimum considerat, prout respe-
 ctum habent ad Deum, ejusq; voluntati congruunt
 non congruunt, & quæ remedia sint propitiam-
 ur ad expiandas quæ tam variis committun-
 tur lege aberrationes. Juri autem naturali præ-
 ter curæ est forum humanum, quod licet & ipsum
 diligat, actiones, quibus ulla ab agentis animo
 adhæret, in foro divino reprobari; cû tamen
 humana nullum jam remedium idoneum,
 nec secure queat ad quiescere inveniat, expiandis
 Numen delictis, inde ea cura ad Theologiam
 hæc id maxime spectat, quam efficaciam
 hæc actiones ad conciliandos aut irritandos
 habent, & qua ratione negotia homini-
 bus invicem intercedentia sint temperanda.
 Deus autem maxime interna animi respicit,
 homines autem iis afficiantur, quæ in actum
 exte-

superiorem prodeunt, sensusq; feriunt; ratio ne
 appareat, quare disciplinæ juris naturalis major ex
 parte circa exteriores hominis actiones sit disci-
 piendum.

§. 20. Sed nec omnia ad palatum *Albertus* tra-
 dentur, quæ à me super hac quæstione tradita
 sunt: Num jus naturæ idem fuerit in statu in-
 tegro, atq; in corrupto? Quæ hæc redeunt, quod
 utrinq; quidem summa ejus juris capita sint e-
 dem; sed circa particularia præcepta, discrimen
 aliquod emergat. Nam ex affirmativis quidem
 præceptis illa in statu integro locum non inven-
 se, quæ vel præsupponunt institutum à felicissima
 hominis conditione abhorrrens, vel sine morte
 miseria non intelliguntur. Sed & convenienter
 videri cætera legis naturalis officia præceptis po-
 tius affirmativis juberi, quam eorum intermissio-
 nem negativis fieri, ut nulli pravi cupiditate
 adsunt, qui in talia delicta propellant; etsi ali-
 quodvis præceptum affirmativum virtualiter in-
 terdictum omnis oppositi contineat. Unde non
 est quæstio: num homini integro eadem vitia
 fuerint vetita, quæ nunc sunt corrupto, seu num
 eadem tunc, quæ nunc, inhonesta fuerint? Sed
 hoc quæritur, num capita legis naturalis in quo-
 vis genere actionis in statu integro affirmativis
 potius, quam negativis præceptis, seu quæ potius
 virtutes juberent, quam vitia diserte prohiberent,
 exprimi convenientius fuerit? Quorum præcepta
 à nobis ex evidentissima ratione fuit adferuntur.
 Neq; vero quæ *Albertus* in contrarium habet, ad-
 feruntur.

tant ponderis. N. 22. agnoscit, *in honestum*
quo precipitur honestum, actu oblique probi-
Satius fuerat implicite dixisse; quia quæ
quando prohibentur, directe prohibentur.) N.
asserit, certa non minus & expressa exta-
mata, quibus jus natura in honesta prohibet,
us honesta precipit. Rationem subjungit
quia homo integer, si præsertim status integri-
asset continuatus, et si vires semper habiturus
ad legem implendam, exercitium tamen ea-
libertate erat positum, ut posset iis uti PER-
at abuti. Atqui licet hominem integrum
potuisse eventus ostenderit; non tamen
adum est ejus libertatem ita velut in æquis
constitutam, ut non magis versus bonam,
versus malum vergeret. Quin potius cum
homine integro non solum pravi cupidines
verint, sed & idem in statu gratiæ per posses-
in imaginis divini constitutus fuerit, omni-
in ignis vergentia in ipso ad bonum, & abhor-
ultronea a malo statuenda est. Alias enim
quidem non capio, quomodo homo regene-
in quo tamen radix mali heic nunquam ple-
stirpatur, aut otiosa & in efficax redditur, per
divinam eo usq; provehi queat, ut lege
delectetur, ut detestetur peccatum, ut doleat
facultatis non esse ad implendum bo-
quantum est voluntatis: si voluntas homi-
integri, qui nullum mali fomitem intus habe-
quem major utiq; gratia Spiritus Sancti su-
bat, quam hominem regeneratum, in æqui-
 libro

librio ad bonum & malum fuerit constituta, in libertate sua *perinde* posset abuti, quam uti. Omnino igitur convenientius videtur ei, in quo magna ad bonum, nulla ad malum proclivitas descenditur, officii sui regulas præceptis potius affirmativis quam negativis proponi, etsi de errore æqualis ad utraque observanda sit obligatus. Caveat igitur *Albertus*, ne dum circa mea tractandi modum in scirpo quærit, ipse sædo se erroret, ac statum integritatis nobis plane subvertat. Sicuti & id naris non minus munitæ argumentum est, quod n. 25, addit: *Ex hac causa Deum protoplastos in statu integritatis præcepto negativo à peccato retraxisse.* DELIGNONE COMEDAS. Nam sermo nobis utique est de præceptis naturalibus, non positivis. Et d. l. ob præceptum istud hæc verba (*non positivum*) parenthesis inclusa sunt, ne fortasse *Albertus* putet, sese tantum fuisse tam lynceum, ut rem tam abstrusam observarit. Et alibi sine dubio cogitationibus vagabatur *Albertus*, quando scribebat; Deum illi præcepto, *de ligno ne comedas*, protoplastos à peccato retraxisse. Nam de ligno comedere peccatum non erat, nisi Deus vetuisset; eoq; Deus tunc vetando non à peccato retrahebat; sed efficiebat, ut actus, qui lege naturali peccatum non erat, peccatum fieret.

§. 21. Post hæc operosus est *Albertus*, ut leges naturales, quæ peccatum jam commissum præcipiunt, per extensionem ex statu integritatis deducat, utq; regulas quasdam cudat, ex quibus in

Allegatur, quomodo status integer corrupto statui
 re normaliter. Ubi id quidē certum est, non pauca
 singularia præcepta emerfisse post corruptam
 conditionē humanamquæ in integro locum plane
 non conveniebant. Veum ut ista *normaliter* in statu
 integro contineantur, non magis accurate dici ar-
 bitramur, quam si quis regulas curandi morbos
 normaliter referri ad regulas diætæ, quæ in sanum
 & robustum hominem cadit, asserere velit. Sed &
 in extra oleas vagatur *Albertus*, quod, ut neces-
 sitate hujus extensionis in statu corrupto ostendat,
 debet; etiam in statu integritatis, si diutius duras-
 set, necessario in quibusdam illam adhibendam
 fuisse; in ejusq; rei illustrationē exempli loco ad-
 ducit quod cū ab initio jure naturali non prohibi-
 tum fuerit, matrimonium inter fratrem & sororem,
 post multiplicatis hominibus etiam in statu inte-
 gro honestatis studio prohibendum fuerit. Nam
 licet hæc est de lege naturali, non de positiva,
 qua instrumentum & sororū conjugia prohiberi constat.
 Per eadem autem extensionē, qualem *Albertus* vult,
 id quod ex ista extensione producit præceptum
 inter jura naturalia, non autem inter posi-
 tive locum sortiri debet. Eoq; interdictū connubi-
 um inter fratres & sorores non provenit per exten-
 sionem vetiti matrimonii in linea recta, sed pecu-
 liar ratione nititur. Sed nec idoneam rationē ad-
 ferre potest *Albertus*, quare in genere humano in-
 ter post ipsius multiplicationem connubia fra-
 trum & sororum in vetitum ire debuerint.
 Nam quæ horum in corrupto statu prohibitorum
 rationes

III. DE FUNDAMENTALI PROPOSITIONE

rationes afferuntur, de latius spargendis amicis, ut nuptis præsidium esset contra injurias majorum, aut ne cohabitatio ipsorum inobservata stupris præberet occasionem, in statum integrum non cadunt, abs quo itidem exulabat pudor, mihi aliisque, inter præcipuas causas ejus inter allegatur. Denique, absurdum videtur dicere, liquid in statu integro vetitum fuisse *honestæ causa*. Hæc enim locutio videtur præsupponere, aliquid minus honestum antea usu fuisse frequentatum, v. g. Si Orientales populi dicant, pud se honestatis causa receptum fuisse, ut mulieres in publico velata facie incedant, aut à conviviis vitiorum alienorum absint, satis innuunt, versum morem quibusdam vitiis fomitem præbuisse.

¶ Tandem *Albertus* monet, circa eas intentiones caute agendum esse, ne in excessu, defectu peccemus; & ei malo evitando operam adparatum regularum huc inservientium proponat. Circa quas illud ab initio monendum, eundem multitudinem & anxietatem certissimè esse judicio methodi morbida, & ad extruendam aliquam disciplinam ineptæ. Cum contra, quæ ad captum omnium hominum disciplinam juris naturalis accommodatunt, una regula, eaque plenissima rem absolvant. Deinde illæ ipsæ regulæ non sunt pars Theologiæ orthodoxæ circa statum integritatis, sed ab *Alberto* excogitatæ sunt ex elevatione præceptorum juris naturalis, quæ in statum corruptum cadunt, cum statu integro. Ad

non possunt haberi pro axiomatibus, ex quibus ea disciplina extrui possit aut debeat; cum nihil aliud quam reflexiones super officiis in quibusque statum cadentibus, quatenus coincidunt, aut aliquam similitudinem inter se habent. Ergo an & quousque regulæ Albertinæ valeant non ex Theologorum scitis de statu integro, sed ex aliis principiis demonstrandum sit, quæ non alia possunt esse, quam observationes ex natura humana, prout ea nunc sese habet, petitæ; quod opus est per ambages vagari, ac tam obscuros intricatos & paucis cognitos tramites sectari. Nam proponamus aliquem, qui ad unguem calleat, quæ Theologi nostri super statu innocentie tradunt, qui idem tamen aliunde juris naturalis disciplinam jam non didicerit, ex istis quidem regulis non majores profectus in jure naturali faciet, quàm in Lullianarum figurarum vertigine. Et hæc quidem ad commenta *Alberti* monere visum.

§. 23. Cæterum dum circa investigandam eodemmodi propositionem fundamentalem satagimus, non potuit non quoque accurrere illa discussio de notitiis naturalibus; quæ si ad liquidum definita esset, nihil expeditius foret, quam dicere; quod naturalis esse naturalis, quorum notitia animis humanis natura foret infinita; quæ deinceps suamque animus suggereret. Enimvero cum aliter naturaliter notum esse duplici sensu dici potest; vel ut opponatur ei, quod ex divina revelatione fuit, aut per experientiam constat, & in fa-

14. DEFUNDAMENTALI PROPOSITIONE

no est positum: vel ut opponatur ei, quod viribus naturalis rationis citra omnem informationem aut ratiocinationem cognoscitur; in neutra acceptione provenit propositio, scopo nostro satis accommodata. Si enim naturalis notitia in priori sensu capiatur, legi naturali nihil eximii præteritis scientiis tribuitur, quæ ex solo rationis lumine promanant. Hoc modo enim Logica, Arithmetica, Geometria, natura notæ dici possunt, quæ neque ad eas addiscendas revelatione supernaturali opus est, neque observationem historicam & experimenta eadem præsupponunt. In hisce si quis circa demonstrandas propositiones nihil aliud afferre velit, quam quod natura notæ simpliciter efficiet; cum ad liquidam & firmam scientiam percipiendam distinctæ & propriæ rationes requirantur. Adeo si v. g. demonstrandum sit, in triangulo tres angulos esse æquales duobus rectis; & nihil aliud quis afferre velit præter hoc, quod ratio naturalis id dicitur, is eodem inter mathematicos nunquam illustris erit. At si naturaliter notum capias in posteriori sensu, pro eo quod ab ipsa nativitate per modum actualium & distinctarum propositionum citra scilicet antegressam informationem aut ratiocinationem animo inhaeret, ne sic quidem propositione habebis scopo nostro congruentem. Quid enim si contingat non singulos tantum homines, sed & integras nationes super præcepto aliquo legis naturalis dissentire, quæ via tunc erit verum investigandi? Cum nemo recordari queat, quid

centi in animo hæserit. Ergo deferetur
 verba ad recens natos infantes, ut ipsi di-
 scant, utra ex sententiis, super quibus contro-
 versatur, in animis ipsorum jam hæreat. Quod
 præponat, utiq; infantes habere notitiam
 in propositionum, verum directam tantum,
 non reflexam, seu nosse quidem istas, sed quod
 sciunt, id non nosse, nec de eo cogitare, aut
 cogitare posse; is sciat, non usque adeo arduum qui-
 busdam esse distinctionē; qualemcunq; comminisci;
 si revera existat, quod nusquam est, utque
 homines istud animo concipere queant, id
 præcipuo quam difficile esse. Sed & notum est,
 quæ super istis notitiis innatis disceptationes
 præter sint. Aristoteles tabulæ nudæ animum
 hominis nascentis assimilavit, cui tamen quidvis
 inscribitur. Multis nihil in animo esse tra-
 ditur, quod non prius fuerit in sensu, ac si omnis
 scientia in animū sese, ope sensuū penetra-
 ret, quod effatum recentiores quidam philosophi
 obviunt hac exceptione, quod utiq; idea Dei,
 & idea harum propositionū, *ego cogito, ego sum,*
 in animo sint, quæ nunquā in sensu fuerit. In quos
 & ipsos alii vicissim arma movent. Alii ob-
 viant, in esse animo hominis non solū facultatē
 apprehendendi, sed & illas inter se conferendi,
 quo convenient aut discrepent discernendi,
 & considerata ea convenientia aut disconveni-
 entia novas notiones eliciendi, quas in sensu pri-
 us habuisse minus recte dicitur. Unde evenit, ut
 cum primis ingenia multa intelligant &

DE FUNDAMENTALI PROPOSITIONE

nomina quæ nunquam auditione aut lectione percipiunt. Prorsus uti fertiles agri inspersa semina multo cum fœnore reddunt. Sic & de causis & consequentiis rerum judicare potest animus humanus; id quod inter objecta sensuum referri non posse videtur. Eoq; ita corrigunt vulgum cum istud, ut nihil in memoria sit, quod non fuerit in sensu; ut tamen in mente multa sint, quæ per sensus ingressa non sunt. De cætero nemini mortalium constat, quales sint imagines rerum, & quæ earum consecutio in animis infatum, antequam fieri queant. Nam ex quo usus sermonis habemus, cogitatio nostra in animo tanquam propositiones verbis constantes tacite volvi in aprico est. Quo autem modo & quibus incrementis sermocinandi facultas comparetur, nemini non constat. Sed licet ex frequenti auditione præcipue percipiuntur nomina rerum, quæ quotidie oculis obverfantur. Inde progressus ad actiones communissimas experimentales, quæ modo infinitivo tanquam simplicissimè primitivè efferi solent. Inde paulatim nomina & verba combinantur. Inflexiones nominum & verborum, aliæque particule pedetentim addiscuntur. Orationes autem apte connectere rationis jam adolescentis opus est. Atq; eodem incrementis ista mentalis oratio, quæ per cogitationes tacitas in animo sese explicat, procedere videtur. Enimvero quia principia sententiarum ita perspicua sunt, ut facili negotio & vi ex occasione sese animis hominum insinuent.

ut fere recordari nequeamus, quando primum
 auferimus, ipsa que adeo non tam extrinsecus
 in animam penetrare, quam in eo jam latitare,
 per exterram occasionem excitari videantur;
 in tralatitium dogma invaluit, semina sci-
 entiarum animis hominum connasci, quæ habi-
 tibus quendam imperfectum constituent; qui de-
 hibita cultura & disciplina in perfectam sci-
 entiam adolescat. Aliis tamen omne, quod na-
 turalis notitiæ vocabulo venit, in potentia pro-
 pter qua tantum animis à nativitate inherere as-
 seritur. Cæterum uti alios cum habitibus suis
 imperfectis, & potentiis propinquis luctari æquo
 animo patior: ita disciplinam juris naturalis ex
 contemplatione naturæ rerum & hominum
 deducere instituenti non potuit non rejici illa as-
 seritio; quod animis hominum ab ipsa nativita-
 te congenita sint & velut impressa juris naturalis
 sævæ generalia præcepta ad modum *actualium*,
& distinctarum propositionum, quæ statim atque
 sensus sermonis accesserit, citra ulteriorem infor-
 mationem aut meditationem ab homine proprio
 mente possint exprimi. Ad has enim ex sola ra-
 tione deprehendendas aliis experimentis opus
 est, quam quæ hæcenus haberi potuerunt. Cæ-
 terum postquam *actuales* & distinctæ propo-
 sitiones ex quotidiana infantum inspectione,
 & eoque ex natura hominis, prout ea in sensus
 nostros incurrit, non adparent; ad auctoritatem
 scripturæ confugitur, & cum primis urgetur,
 quod *Roman. II. 15.* lex naturæ cordibus hominum

scripta dicitur. Enimvero hoc ipso, quod est
 tertio non aliunde quam ex sacris literis haustum
 est, instituto nostro parum quadrat, quo omnia
 lumen rationis referimus. Deinde phrasid
 quæ non in divinis tantum literis, sed & aliorum
 apud autores occurrit, manifeste metaphorica
 est, cujus emphasis firmitatem, stabilitatem & velut
 debitatem notitiæ istius, nequaquam autem pec-
 culiarem modum ejus notitiæ comparandæ in-
 nuat. Unde cum in aliis omnibus locis hæc phra-
 sis notet notitiæ adquisitam, nulla ratio reddi
 potest, quare in solo isto loco eadem significet no-
 titiam ab ipsa nativitate per modum actualium
 distinctarum propositionum in hærentem. Non
 forte insipidis *Schmarzii* glossis infallibilis aucto-
 ritas sit tribuenda, qui post verba illa *opus legis*
in cordibus ipsorum inscriptum esse dicit, antequam
judicium faciant, & legem agnoscantur. Cujus tam
 assumenda fundamenta nulla in ipso textu depre-
 henduntur, cum haut quidquam de infantibus
 sermo sit, qui ratione sua nondum uti norunt,
 sed de hominibus, quibus invisibilia Dei ex visibilibus
 & sensibus creatis perspecta esse poterant. Neque
 ulla hæc glossa opus est, cum verba imme-
 diate sequentia clarissime pondus istius phra-
 sis explicent. *Gentes, quæ legem scriptam non*
habent, tamen naturæ opera legis faciunt, eoque
sibi ipsi, lex sunt, ac demonstrant opus legis cordibus
ipsorum esse inscriptum; siquidem conscientia
ipsorum convincit, & cogitationes se invicem accusantes
excusantes; Ex quibus verbis hæc planissimè
 resul-

resultat sensus: Notitia legis naturalis, quæ ex
 contemplatione creaturarum absque peculiari
 promulgatione, qualis Judæis contigit, oritur,
 sed superfunditoria est, & quæ facile iterum eva-
 nescere & deleri queat; sed penitissimo infixa
 animo, sic ut ubi quis contra eam legem pecca-
 vit ipsa conscientia eum convincat, & cogitatio-
 nes inter se accusantes & excusantes. Unde &
 locutio illa, quam Tenebrio iste velut solennem
 confessionem crepat: *lex natura est inscripta*
cordibus per imaginem Dei, revera huic loco Pauli-
 no non quadrat, ubi non per imaginem Dei, sed
 per contemplationem creaturarum lex inscribi
 cordibus dicitur. Quanquam sromnino imagi-
 nis divinæ mentio sit heic facienda, hic sensus sit
 planissimus; quod homo ex visibilibus invisibilia
 Dei cognoscere possit, id ipsum exinde esse, quod
 idem ad imaginem Dei creatus sit. Inepte quo-
 que ab Eodem adducitur dictum *Jerem. XXXI, 33*.
 Nam si ex hoc *Schwarzius* exsculpere velit, legem
 naturalem nascentibus per modum actualium &
 distinctarum propositionum inhzere, præsuppo-
 nendum ipsi est, quod Deus eodem modo intelles-
 tum hominis illuminet in generatione, quo e-
 um illuminat in regeneratione; & quod lex Dei in
 regeneratione intellectui hominis inscribatur per
 modum actualium & distinctarum propositionum
 sine ulla informatione. Quod quomodo sit
 liquido probaturus ipse viderit.

§ 24. Dispiciendum quoq; paucis est, num fun-
 damentalis propositionis locum subire possit

hæc; Honesta sunt facienda, turpia sunt omittenda: quam quidem *Valentinus Velthemius Professor Jenensis* tanquam *principium primo-primum* venditat, abs quo omnis doctrina moralis primo procedat, & in quod ultimo resolvatur; in eam fundentur omnia alia præcepta legis naturæ; in quo prima ratio agendi contineatur; quod sit demonstrabile, & unde decisiones omnium questionum ac casuum moralium prodeant. Monemus, ut aliqua propositio usum, quem ostendimus, exhibere queat, non quidem requiramus, ut prima sit, aut prima prior, seu ut ejus ratio priori non possit reddi. Sed tamen nec hoc sufficere ut vera & extra dubitationis aleam positum sit: verum id quam maxime requiri, ut evidentem contineat rationem propositionum particularium, que in eam resolvenda sunt. Talem esse propositiorem, quam nos fundamentalem cognovimus, in aprico est; utpote quæ licet ex parte ex observationibus, quas natura rerum & hominum suppeditat, à nemine tamen, qui sensum communem non eieravit, in dubium vocari potest; & particularium legis naturalis præceptorum evidentissimam rationem continet, in quam itidem hæc facillime resolvi queant. Ast axioma Velthemianum primo est mutilum, quippe in quo deest mentio subjecti, cui aliquid honestum aut turpe, faciendum aut omittendum sit. Sane enim brutis neque honestum, aliquid, neque turpe est, eoque istis nihil honestum faciendum, nihil ut turpe omittendum.

Deinde

Deinde falsum est, eam propositionem usque
 esse primam, ut ejus ratio à priori reddi non
 possit aut debeat. Cum enim honestum sit,
 quod ad honorem & existimationem hominis
 augendam aut conservandam facit, seu quod
 conditionem, personam & dignationem ejus
 ornat; turpe autem contrariam habeat natu-
 ram: utrumque sane ex accurate inspecta natu-
 rali conditione hominis est investigandum;
 eoque omnino illi viæ, quam nos tenuimus, est
 inspicendum. Investigato autem quid hominis
 conditionem deceat, inquirendum jam est, unde
 scilicet, tanquam agenti libero, necessitas sit utique
 sciendi quæ honesta, omittendi, quæ turpia vo-
 ceantur. Quod ultimo tandem à voluntate &
 jussu Creatoris provenire, ex ipsa natura re-
 rum & hominis philosopho est demonstrandum.
 Eoque observationes ex natura rerum petita re-
 vera sunt ultimum illud in scientiis humanis,
 quo ubi perventum fuerit, nulla amplius ratio
 à priori locum habet. Qui autem diversam à
 nobis sectantur viam, circulari sua demonstra-
 tione sibi & aliis illudunt. Ab his quippe si
 quæras, quid honestum sit; respondent, quod
 cum recta ratione convenit. Si quæras, quid
 sit cum recta ratione convenire; respondent ex
 Aristotele; rectam rationem esse, quæ non pro-
 hibetur opus suum exercere per appetitum sensi-
 tivum. Si ulterius urgeas, unde constat, ratio-
 nem ab appetitu sensitivo non prohiberi opus su-
 um exercere: respondebunt demum; quando

H s

ratio

ratio honesta facienda, turpia omittenda dicitur.
 Nec liberantur isti homines sua vertigine, si
 maxime ponamus, dari honesta & turpia per se.
 Nam tunc eadem quaestiones recurrent, ut
 constet, hoc vel illud in se & sua natura honestum
 aut turpe esse. Ad quod iterum velut
 gatoriarum responsiones erunt reponendae, vel
 demum ipsum ex natura rerum & hominum
 deducendum. Sic nemo vel hilo sapientior potest
 fieri illa doctrina *Velthemii*, quam in *proamio Syn-*
opsos. sua M. Sta §. 21. proponit: *Fundamentum juris*
naturalis esse naturam objecti juris naturae, seu
actuum, de quibus lex naturalis proponit. Quae
rationem esse, quia actus illi, qui objectum juris natu-
ralis esse dicuntur, talis natura sunt, ut si quae
recta ratione utantur. Et de his actibus practice
quodammodo actus ex sua natura necessarij sint.
generis morum. At quid respondebit *Vel-*
themius, si quis ulterius quaerendo instet, et
 demum indicio alicui constare queat, se
 ista ratione fuisse usum? Quod si autem
 quis eum *Velthemio* dicat; ubi hucusque per-
 ventum fuerit, ut respondeatur, *hoc vel illud in*
se & sua natura turpe esse, non ulterius quaerendum
 esse; ac si adquiescere nolit, colaphos & casti-
 ges ipsi intentandos. tunc sua serim quidem
 puer aliquis nivem atram fateatur potius, quam
 ut sevitiam tam duri magistri in se irriter.
 qui manum ferulae subdlexerunt, non eo minus
 plagosum istum *Orbillium Anticyram* navigare
 debunt.

erant. Nam stultum quidem est, primorum
 principiorum rationes exquirere; sed stultius
 primis principiis venditare, quæ magnæ
 ad hanc disceptationi obnoxia sunt. Inprimis
 observandum, hæc effata; *honestum est
 faciendum, turpe omittendum*, in disciplina juris
 naturalis esse valde sterilia, & quæ ad alia do-
 gmata eruenda parim lucis afferant. Nam in
 disciplina morali versantes præsupponimus, vel
 plena & facili demonstratione agnoscimus, hone-
 sta, seu quæ hominem decent, esse facienda, con-
 traria omittenda. Enimvero de hoc investigan-
 do sumus solliciti, quænam sint illa honesta,
 quænam turpia; & ad hoc dignoscendum ido-
 nea axiomata & observationes querimus; &
 hanc propositionem pro fundamentali am-
 pliciter sumimus, quæ universale aliquod *vinculum* hu-
 jus rei suppeditaverit. Eoque omnia quidem,
 quæ in praxi morali exprimenda sunt, ad hæc
 duo capita revocantur; honesta sunt facien-
 da, turpia omittenda; sed qua infallibili nota
 utrumque dignoscatur, ex aliis fundamentis est
 ostendendum. quod si autem aliquis dicat, eviden-
 ter hujus ratiocinii, (v.g. honesta sunt facienda,
 sed cuiq; tribuere est honestum, qui promissum ser-
 vat, tribuit alteri quod suum est; Ergo promissa sunt
 facienda;) facile constare illi, qui vitio *diaprosdualac*
 non laborat; is eo ipso fatetur, ut quis norit, an
 illa, vel illa species actionis honesta sit, non ex hoc
 axioma, (*honestum sunt faciendum*, deduci posse,
 sed ad hoc noscendum aliis principiis opus esse;
 Sicut

Sicuti in medicina nihil magnifici præstabitur, hisce effatis; salutaria sunt adhibenda, nonis est abstinendum; sed ut quæ cuiq; morbo salutaria sint, quæ noxia, intelligatur, hic labor, hoc opus est; cui sane fini alia principia subservire debent.

CAPUT V.

De

ORIGINE MORALITATIS ET INDIFFERENTIA, MOTUS PHYSICI IN ACTIONE HUMANA.

S. I.

Hæc que supra hac materia tradidimus, Divinis Literis, sanæ rationi, ipsorum rerum naturæ maxime conveniunt; ita sinistre tamen eadem per homines malevolos aut propter præjudicia creditæ acceptæ, ita pessimis modis exagitata sunt, ut vix unquam ulli erudito foediorem calumniam impactam crediderim. Et quanquam semel jam atq; iterum publice declaraverim, quam procul & sententia & verba mea ab istorum hominum calumniis abeant; tamen postquam rei evidentiæ victos se cernunt, ab impudentia præsidio sibi mutantur, & calumniandi pervicacia facti, apud imperitos sinistram de me opinionem alibi instituunt. Eo operosius nuuc eandem contro-

versiam

...m denuo deducere placet, ut faltem illud
 ...rum malevolis adimatur, me sententiam
 ... non fatis clare exposuiffe. Quod fi dein-
 ...is veterem calumiam revomuerit, non
 ...ensione opus erit, quam ut mendacii op-
 ...um publice ipfi impingatur.

2. Ut igitur denuo rem ab incunabilis re-
 ...us, actionem moralem penitus introspici-
 ...et, aliquid in illis efse naturale feu phyfi-
 ...aliud morale, quod ab impositione, deter-
 ...one, & definitione entium intelligentium
 ...anatur. *Physicum* eft, quodcunq; a potenti-
 ...hominis congenitis, ut talibus, procedit; uti
 ...non folum motus membrorum & artuum hu-
 ...orum una cum effectu, quem motus ifte per
 ...naturalem habitudinem in objecto producit; fed
 ...m actus animæ, per quem ifte motus prævia
 ...itione, & ex decreto voluntatis prodire in-
 ...tur, & ex quo confequitur, ut ejusmodi
 ...ut homini imputari, feu fuus dici, & ipfe ejus-
 ...antior haberi queat. *Sed* ut plena actio mor-
 ...fiat, huic motui phyfico supervenit & accedit
 ...tas quæpiam feu affectio moralis, juxta quam
 ...illa bona & mala in genere morû dicitur; quæ
 ...o resultat ex congruentia aut difconvenien-
 ...us actionis cum norma morali feu lege, &
 ...em ut ea convenientia aut difconvenientia,
 ...temere & quali fortuito, fed per ultroneam
 ...licationem & directionem hominis provēne-
 ...e. ut homo fciens volensq; actionem fuam
 ...normam iftam adplicuerit, aut adplicare no-
 luerit.

fuerit. Hanc affectionem actionis, quam bonam
 & malitiam vocamus, esse qualitatem moralem,
 non autem physicam in aprico est; quippe cum
 illa non resultet ex affectionibus naturalibus motibus
 quod omnes agnoscunt, qui discrimen entium
 naturalium & moralium capiunt. Quæ autem
 neutra harum qualitatum imbuta est actio, eam
 indifferentem solemus vocare. Ex hac autem
 distincta consideratione adparet, quid sit illud
 in actione humana, ad quod Deus quoque
 quam autor & conservator naturæ concurrit,
 quid hominis sit proprium. Nimirum ad
 quod in actione humana physicum est, Deus quoque
 concurrat; quippe qui & membra hominis
 viresque & vim locomotivam conservat, nec non
 facultates animæ sustentat, ut homo intelligat
 & velle & nolle, adeoque actionem humanam
 dirigat. Hominis autem proprium &
 esse videtur, quod in actione ista est morale; nec
 facultates & vires naturales, à DEO concessas
 & sustentatas applicare, & ad normam dirigere
 vel non dirigere; quæ applicatio & dirigens
 sicut prout recte aut secus se habet, actionem bonam
 aut malam reddit. Ita tamen ut si quid ab
 homine recte fuerit actum, causam gloriandi
 velut prætendendi quid adversus Deum non habeat,
 quippe qui vires homini suppeditavit, & concessit
 ut eas recte applicare posset, nisi ipse nollet.
 Sed contra ubi secus quid ab homine actum fuerit,
 omnis culpa solius est hominis, quippe qui facultatibus
 à Deo concessis abusus est, aut uti neglexit.

Quare

malitatem porro bonitatis & malitiæ moralis in
 actiones humanas ex relatione ad legem oriri, con-
 siderari. Et ipsæ Sacræ literæ peccatum vocant *inopulde*
 lectionem aut defectum à lege. Ergo bona
 actio est aliquid cum lege congruens. Id quod
 videri norunt, & qui nondum ære lavantur.

§. Hunc igitur motum physicum, seu actionem
 humanam, quatenus ab omni lege tam natu-
 ralem quam positivam abstrahit, indifferentem in ge-
 nere morum pronunciamus, i. e. neque bonam,
 neque malam. Quod dogma usq; adeo nihil novi
 habet, ut etiam rusticis ex sensu communi co-
 gnitum sit, qui utique intelligunt, & adplicare no-
 tunt tritum illud : Ubi nulla est lex, ibi nulla est
 transgressio. Et idem jam antea à me evidentis-
 simis rationibus demonstratum est. Nam mani-
 festam contradictionem implicat dicere ; aliquid
 bonum respectu ad legem , bonum aut malum
 in genere morum ; cum ea bonitas & mali-
 tia resultet ex convenientia aut discrepantia
 actionis à lege. Et quia ad quamvis actionem
 humanam, isthac modo consideratam, Deus tam
 creator autor & conservator naturæ positivo influ-
 entia concurrat ; necessum sane est eam in genere mo-
 rum indifferentem pronunciare, cum alias Deus malæ
 actionis autor & adiutor dicendus foret. Ac-
 cedit & hoc, quod dentur actiones, in quibus motus
 physicus plane est unus & idem ; quæ tamen mora-
 liter diversissimæ sunt , & una ad bonas aut li-
 beras, altera ad malas refertur. Quod fieri non
 potest, nisi motus physicus absq; respectu ad legem
 in ge-

In genere morum esset indifferens. Sic vi homini eripit latro, miles, carnifex, & qui se adversus invasorem defendit. Prior malam actionem perpetrat, ceteri bonam aut licitam. Id quod fieri non posset, nisi vitam eripere homini esset voluntario absq; respectu ad legem in genere morum indifferens foret. Sic idem cum eadem concubitus, dum adhuc soluta, aut cum altero non est, & postquam ipse eandem uxorem adsevit. Uterque concubitus in genere naturæ est idem, sed in genere morum prior peccatum est, posterior non. Ergo concubitus in genere naturæ indifferens est: sed idem postquam ad legem referatur licitus, bonus aut malus evadit.

§. 4. Enimvero ne quis hanc assertionem isto latius extenderet, caute monui; non omnia vocabula actionem humanam significantia notant motum physicum, & lege abstractum. plurima notare actionem plene moralem, bonam aut malam, adeoq; una cum motu physico connotare respectum ad legem. Eoq; ad naturam usq; inculcavi, pessime inferri hoc modo. **Actio humana citra respectum ad legem est indifferens in genere morum,** Ergo etiam homicidium, adulterium, furtum est indifferens in genere morum. Hæc quippe vocabula non notant nudum motum physicum, seu actionem sine respectu ad legem; sed quam maxime præter motum physicum connotant aberrationem à lege. Sic homicidium non simpliciter notat ereptionem vitam, sed injustam & legibus repugnantem; adulterium

non notat simplicē concubitum, sed talē qui legibus interdicitur. Et eum in finē à me adductus est locus ex *Aristotelis ad Nicomachū* l. 2. c. 6. ubi de indifferentia affectuum contra Stoicos disputat, & monet; quosdam affectus & actus ipso nomine cum peccitate implicari, i. e. non notare simplicē motū animi, aut actionē, sed motū animi & actionē legibus repugnantem; ut invidia, *ἔρις καὶ πείραξις*, impudentia, item adulterium, furtum, homicidium. Sic ut profecto inauditæ calumniæ exemplum sit, ex hac doctrina fingere, à me statui, v. g. adulterium, furtum, homicidium esse in genere morum indifferentia. Sane enim adulterium non notat simplicem concubitum & commixtionem cum femina; sicuti furtum non notat simplicem contrectationem rei alienæ, qualis etiam est in usu fructu, commodato, precario, locato conducto, sed aliquid amplius. Eoq; contrectare rem alienam est indifferentis, furtum autem est malum.

§. 5. Quanquam autem manifestum sit, bonitatem & malitiam actionum esse qualitates morales; Metaphisicum tamen movere potest, quod ex actionibus turpibus pudor, qui utiq; effectus naturalis proveniat. Jam si effectus in classe qualitatum naturalium locum sortitur, utique & causam eisdem, nempe turpitudinem, pari classe censendum. Quod dubium discussi l. 1. c. 2. §. 7. nempe nihil repugnare, ex qualitate morali produci effectum physicum; pudoremq; non ex turpe tantum actione oriri, sed & aliis ex rebus, quibus nihil morales turpitudinis inest; quod d. l. latius deduxi.

Et huc etiam spectant verba in antecedente §. me posita, quæ D. Scherzerus in privato Collegio improbe cavillatus est, & in alium plane & absurdum sensum detorquere non erubuit; quasi à natura omnes actiones indifferentes, & natura nihil turpe statueretur. Ac ne quid foedarum artium, quibus cætera calumniatorum factio in hoc negotio usa est, ab ipso omitteretur, parenthesis de his verbis meis inseruit, quæ plane à contextu suo abhorret: *Quod naturalem* (eorum quæ turpia habentur) *indifferentiam multi egre conciperent, inde est, quod à teneris istorum vitiorum restatio nobis fuit inculcata, quæ opinio simplici & huc menti impressa in vim naturalis ejusdam affectus videtur invaluisse.* Ubi manifestum est parenthesis illam, quæ inferitur à Scherzero & coniectura, quæ ducit ad propositionem (turpia naturaliter esse indifferentia,) & ab iis quæ ibi dicuntur, plane abire. Nam utiq; verba immediata antecedentia in toto illo paragrapho satis ostendunt, me agere tantum de nudo motu physico, extra respectum ad legem, non autem de integra actione morali, & quæ convenientiam aut inconvenientiam cum lege connotat. Aliud quippe est si dicam: motus physicus, qui in furto intervenit, est indifferens in genere morum; aliud est si dicam: furtum est naturaliter indifferens. Prior thesis mea est: posterior per atrocissimam injuriam & calumniam mihi ab Asinio Tenebrione & ejus sectatoribus affingitur. Licet autem verba mea jam alibi facta plane sint exposita, & in se nihil sinistrae suspicionis excitare,

excitare queant, nisi apud eos, qui araneorum ad
 insar etiam ex innoxiiis floribus venenum trahere
 noverunt: conabor tamen plusculum lucis istis af-
 ferre. Continent igitur illa responsionem ad ta-
 ctum quantam objectionem, quam innuere poti-
 terat quam expressis verbis ponere malui, quod ea
 mihi semper scribendi ratio arriserit, ut ingenioso
 lectori potius aliquid cogitandum relinquere, quam
 nimis anxia rerum manifestarum inculcatione tæ-
 dium ipsi moverem. Scilicet abjicere quis poterat,
 turpitudinē actionum esse qualitatem physicam,
 pro quo quod multi circa certa vitia naturalem quen-
 dam horrorem sentiant, sicuti quidam certum cibi
 genus cæteris gratū averfantur. Atqui cum averfan-
 do ista sit passio quædam naturalis, causam ipsius,
 nempe turpitudinē vitiorum, itidem qualitatem
 esse naturalem, (& non moralem ex respectu ad legem
 continentē,) credi posset. Ad hanc objectionem re-
 sponsio dicto loco insinuat. Scilicet uti alias cõ-
 muni proverbio consuetudo altera natura dicitur,
 ita etiam apud bene educatos à juventute tanta
 insensit vitiorum quorundam averfatio, ut isti ab
 eis abhorrere videantur non tam quod legibus
 repugnare norint, quam quia affectus ipsi ab
 eis abhorrent. Quod alibi exemplo fratrum & so-
 rorum declaravi, quos carnali invicem amore ex-
 cessere monstri simile habetur, cum tamen ma-
 trimonia eorum positiva tantū lege interdici plu-
 rimis Theologorum & Ictorum agnoscant. Ta-
 men igitur educatis vix subit originem istius
 averfationis ab interdicto legis arcesere, aut cogi-
 tare.

care, motum physicum, qui isti actioni subest, esse quid indifferens; sed turpitudinem talium actionum non alio modo repugnare homini arbitrat, atque nimium calorem, frigus, dolorem; quod præterea naturalium qualitatum homini est infestum. Judicent ex hisce cordati, quantum scelus sit, quod *Scherzerus* juventuti, quæ ex alieno potius, quam proprio judicio pendet, instillare non erubescat, asseri à me *indifferentium moralem, seu impium illud dogma, quod naturæ nihil sit turpe*. Et ut eo fœdiorem maculam existimationi meæ adspergeret, eodem loco junxit nescio quos veteres philosophos, qui credo per impuram dicacitatem tale quid olim jactarunt; imo & deliria Gnosticorum, qui stolido obtentu libertatis Christianæ illa, quæ naturæ honestæ sunt, esse nugabantur. Sane non documento, opus non est, ut probetur, verum quæcerebrū in lacunis Scholasticorum & Rhetororum decoxisse *Scherzerum*, vel eidem post hæcceptum patrociniū libelli famosi & per carnificem combusti nihil frontis ac probitatis superesse.

§. 6. Cum igitur constet, bonitatem & malitiam in actionibus humanis esse qualitatem moralem, ortam ex convenientia, aut inconvenientia cum lege, lex autem autore & latore suo antiquior seu prior esse nequeat: consequitur etiam originem moralitatis ultimo ad legislatorem esse referendam, nec ultra ipsum retrahendam; esse non fingendam esse honestatem & turpitudinem, quæ lege aut legislatore sit prior. Quo præ-

cer

Alia argumenta alibi jam à me adducta, etiam
 verificari potest illud, quod ingeniosissimus Theos
 Jo. Andreas Oslander in *Animadvers. ad Græde*
et p. 60. habet. *Si daretur aliquod bonum aut*
malum morale ante legem. quomodo obligatio, qua
provenit à superiore proficiscitur, ibi adesse pos-
set. Nam bonum & malum morale involvit respec-
tum ad personam, qua istam actionem edit; cui se-
nitur est obligatio, neq; etiam est bonum & malum.
 Cum porro ratio legis sit actus maxime voluntari-
 us, est quippe lex decretum superioris; adparet
 ad originem moralitatis voluntatem legislatoris
 non posse, nec debere excludi; eoque revera de o-
 mnibus actibus, quacumq; lege præceptis aut ve-
 titis dici posse; illos præcipi aut vetari, quia le-
 gislator voluit. Enimvero heic voluntas legis-
 latoris non concipienda est tanquam cæcus qui-
 dam impetus animi; & mera libido, nulla ratione
 summa, & quæ nullum alium scopum habeat,
 quam ut libertas subjectorum circumscribatur.
 Sed habenda est lex pro opere maxime rationabi-
 li; & quod subditis summæ rationis loco in actio-
 nibus suis dirigendis esse debeat. Inde etiam
 quæ leges positivas ferunt, semper respiciunt aut
 respicere debent bonum aliquod ex earum ob-
 servatione proventurum, licet id bonum, adeoque
 ob ea ratio legis ipsis subjectis quandoq; parum sit
 cogitata. At naturalium legum observatio lon-
 ge maximum & evidentissimum bonum humano
 generi producit; quippe cum Creator naturam
 hominis ita formarit, ut nisi observatis hisce le-

gibus illud incolume esse nequeat. Sic ut prima ratio harum legum sit, quia earum observatio ad naturam & conditionem hominis ita quadrat, ut ex illa hujus incolumitas & felicitas, sicuti ejusdem neglectu calamitas, miseria & destructio dependeat. Naturam autem suam homo a se habente utiq; Deo sortitus est; neq; homini lex naturalis injungi potuisset, nisi & natura hominis, & certarum actionum ad eandem habitudo à Deo producta fuisset.

§. 7. Ex dictis porro colligitur, quam ob causam & quo sensu à me sit rejecta hæc propositio; ea quibus lex naturæ disponit, per & in se & sua natura sunt honesta aut turpia: nempe quatenus per hanc propositionem Deus, ejusq; voluntas à prima origine moralitatis excluditur, & hujus nullum plane certum principium, vel aliud ex præterito præcepto, & statuitur. Alias enim eandem in certo sensu libenter admittimus. Et quædam primo eam probamus, si *to per se & sua natura* opponatur impositioni, conventioni & opinioni humanæ. Sicuti & *Aristoteles* justum naturale opponit legibus civilibus & positivis, quæ non ubique valent, quæq; ex impositione humana, conventioni, aut opinione oriuntur. Deinde admittimus eandem, si addatur mentio subjecti, cui ea in se & sua natura honesta dicantur: v. g. dantur actus, qui per se Deo non convenient, i. e. qui salva ipsius perfectione & citra contradictionem in eum cadere non possunt. Idem, dantur actus in se & sua natura honesti aut turpes homini; seu quia natura

Natura hominis ita est comparata, ut ista non possint
 non eidem congruere vel non congruere: Adeo-
 que quicumque per hanc locutionem Deum legemque
 divinam ab origine moralitatis non excludunt,
 quibus *per se & sua natura* ultra creationem non re-
 cedunt, idcirco se antecedenter ad Deum, ejusve vo-
 luntate & dispositione habere negant, mihi nequa-
 equa contradicunt, aut si & ipsi clamores in me tol-
 lant, cum propria umbra stolidè luctantur. Inde
 & plane cum sententia mea conspirant, quæ in *Pro-*
hibitoria Annotatorum in Grotium n. 18. proponit *Va-*
lentinus Albertus, Professor Lipsiensis, & ipsius
Scherzeri affinis, *Compendiū orthodoxum juris natu-*
ralis quæ maxime enixus. *Honestum*, inquit, quod
 ad utrumque statum, (integrum & corruptum,) perti-
 net, est simpliciter tale, dependenter tamen à Deo. Res
 se ferme habet, sicut cum propositionibus necessariis
 essentialibus. Homo sane non potest non esse rationalis,
 quia alias non esset homo. At enim hac essentia hu-
 mana necessitas dependet à decreto divino, quo illa sic
 immutabiliter ordinata ac definita est. Quemadmo-
 dum porro jus natura necessarium omnino est, nec
 valet, ut *Aristoteles* loquitur, quia ita videtur, vel
 non videtur: legislatorem tamen, quia lex est,
 requirit: ita honestum simpliciter semper tale est,
 & arbitrio nostra eximitur, salva tamen,
 quam à DEO omnis boni fonte habet dependen-
 tia. Sic & Idem ad *Prologomena Grotii* the-
 si IV. §. 17. recte externam causam juris Naturæ
 vocat Deum, quia ut talia principia in nobis

existerent ipse voluit. Et §. 18. Unde constat de
 pendentia obligationis in jure naturali à Deo; adeo
 ut si daremus non esse DEUM, aut non curari ab
 negotia humana, nullum etiam locum juri naturali
 relinquare possumus. Lex enim sine latore
 non magis esse potest, quam effectus sine causa. Et
 ad l. 1. c. 1. §. 11. Idem objectum juris naturalis
 actus debitos aut illicitos per se, prout conveniunt,
 aut repugnant distaminibus status integri bodi-
 num validis: quæ ut existerent in nobis, Deum vo-
 luisse supra tradiderat. Et tamen Idem ad §. 18.
 d. l. sui oblitus, & velut vertigine correptus, reve-
 ra Deum ab origine legis naturalis excludit, dum
 repetit & adprobat sententiam Grotii falsam
 & ineptam, & quæ, uti suspicor, propter solam
 manitatem figuræ rhetoricæ ipsi imposuit. Ob-
 jectum juris naturalis, inquit, sunt actus debiti
 & illiciti per se, positivi divini, indifferentes. Hinc il-
 los præcipit Deus aut vetat, quia in se justii aut injus-
 ti sunt: hi justii aut injusii sunt, quia Deus præcipit
 eos, aut vetat. Ubi sane & ipse id per se & in se
 præcepto, voluntati & dispositioni divinæ oppo-
 nit. Quid ergo ad jus naturæ Deus contulit, si
 actus illi ante ejus præceptum in se justii fuerunt
 aut injusii? Humanis equidem legislatoribus il-
 lud per se justum & injusium opponi debet, ne-
 quaquam autem Deo, qui voluit & fecit, ut actus
 illi necessario humano naturæ congruerent vel
 non congruerent; & quem nulla necessitas subi-
 gebat, ut istos actus præciperet aut vetaret, nisi
 quam

nam ipse sibi fecerat, & quæ fluebat ex fine, quem ipse sibi libere proposuerat.

§. 8. Enimvero in hac controversia quantum mihi constat maxime omnium horrendis clamoribus rem gesit *Valentinus Velthemius Professor Jenensis*, duabus dissertationibus super hoc argumento Jenæ editis. Quarum prior etsi jam in *dependiæ ad Dissertationes meas* dignam se anatonem subierit, & cramben alias eandem bis adponere molestum sit: tamen quia hoc scripto universa illa litigia amplecti constitutum est, non pigebit eadem heic denuo recensere. Ac initio quidem monet, hanc sibi viam videri ad investigandum jus naturale maxime idoneam, *contemplari naturæ ac actuum*, qui objectum ejus juris constituunt, in iisq; fundatam obligationem. Atque contemplatio illorum actuum huc quidem fert, ut naturalia à positivis discerni queant, nequaquam autem ut voluntas Deû originis ejus juris excludatur. Neque contemplatione illa tantum efficias, ni actus illos cum conditione humanæ naturæ compares. Inde quando terminæ questionis explicantur, fraudulenter exempli loco ejusmodi actus subjiciuntur, *colere Deum, honorare parentes, amittere furtum, homicidium*. Atqui si *Velthemius* hanc meam thesin oppugnat quod motus physicus in actionibus moralibus sit indifferens, per summam ruditatem aut malitiam adducuntur exempla actionum, quæ nequaquam nudum motum physicum, sed integram actionem moralem, & respectum ad legem invol-

I 5

yentem

ventem notant. Quod si autem id vult imaginare *Veltbemius*, quod à me voluntas Divina in originibus moralitatis ponitur; tunc sane constat, eo qui cultum & honorem alteri exhibiturus est, lumen intellectus requiri: quod sane homo ex voluntate & placito divino sortitus est, & eo quidem fine, ut ope istius Creatorem agnosceret atque conareret. Sic & quando *Idem* honestum vocat id, quod recte rationi ut tali convenit, propria vineta cetera. Nam qui ad rectam rationem provocat, utique præsupponit, eam cognitione legis naturalis imbutam. Neque enim ejus rectitudo aliunde potest estimari, quam quod ex contemplatione conditionis humanæ præcepta legis naturalis, adeoque justum & beneplacitum Creatoris, bene ratiocinanti colligat. Quin & quod rationem homo possidet, ejusque ope colligere aliquid possit, tanquam beneficium abs Deo ultro collatum possidet. Denique si vocabula *debiti* & *moraliter necessarii* de hominis actione efferantur, simul principium vel ut & boni debitionis & necessitatis innuitur, qui non in actu ipso, sed in decreto & voluntate legislatoris, per legem declarata, quærendus est.

§. 9. Circa statum controversiæ porro notandum, quæstionem ad solas hominum actiones esse restringendam; de his enim solis, ut & de origine humani juris, mihi sermo est. Unde male *Veltbemius* quæstionem indefinite format: *Num ab agentis libero arbitrio qua tali procedentes actiones dicuntur, qua ratione sui citra impositionem convenienter referantur ad rationem?* Nam rectitudo in actionibus divinis & humanis ex diverso plane principio provenit,

nec

e pari modulo metienda est. Et si quis ea, quæ
 de actionib9 humanis disseruntur, ad divinas
 applicare, summam mihi injuriam inferret.
 Unde circa vocabulum *impositionis* notandum,
 quod non ita stricte accipi, uti à plerisq; pro e-
 jusmodi determinatione, quæ citra fundamentū
 illius ex solo placito imponentis provenit. Sed ea
 quæ ex impositione nobis esse dicuntur, quæ ex
 ipsius voluntate ac dispositione autoris non pos-
 sunt non consequi, siquidem ille sibi ipsi constare
 debet. Eoq; alia nobis impositio est, quæ nil nisi
 illius placitum imponentis præsupponit; alia
 est, quæ provenit ex necessaria consecutione eor-
 um, quæ prius ab eodē libere determinata erant.
 Quarum illa in legibus & institutis positivis, hæc
 in actib9 humanis ad legem naturalem spectanti-
 bus cernitur; quippe cum Deus libere talem homi-
 nis naturam assignarit talemq; finem præfixerit, ut
 eorum actiones non possint non eidem convenire,
 sed disconvenire. Sicuti si architectus sibi propo-
 sit sit templū extruere, partes ejus utiq; aliter dis-
 ponendæ sunt, quam diverforii cujuspiam, ni ipse
 loco suo stolidè repugnare velit. Et quis tamē ab
 illius partium in templo dispositione & habitudine
 voluntatem architecti excluderet? Unde *Veltbemi-*
us vehementer ratio fugit, dum putat: *Si nulli*
alibi sunt per se honesti aut turpes, citra impositionem
divinam, a que facile Deum quævis peccata posse lici-
te declarare, atq; Princeps gladii, usum aut bombar-
darum efflosionem in urbe vetare aut permittere potest.
 Non hautquaquā natura hominis ita formata est;

ut gestatio gladii necessario ipsi conveniat, et non conveniat, sicuti alii actus, circa quos jus naturale versatur. Adeoque si quaestio ita institueretur: Num natura hominis ita sit à Deo formata, ut posita ea conditione non potuerit nisi necessitas moralis ipsi injungi certos actus recipiendi aut omittendi? nulla plane futura esset controversia, cum hoc ipsum à me operose ineluctetur.

§. 10. Excutiamus jam argumenta, quae pro sua sententia producit *Veltbemi*. Ac primo contrectoquit, quod ego proposueram l. 2. c. 3. *Si omnis actuum humanorum moralitas à lege dependet, sequitur, Deum potuisse legem naturalem formare, ut contraria forent praecepta illis, quae sunt, v. g. ut inter officia hominis mutua esset obedientia, summi, machari, calumniari, vitare veritatem, gratum animum exhibere, pacta servare, suum reddere.* Ad hoc dubium ego respondeo non obscure contradictionem involvere. Quam enim Deus destinasset hominem creare animal rationale ac sociale non poterat non lex naturalis ipsi congruere & praescribi, non ex necessitate absoluta sed hypothetica. Si enim is ad contraria officia fuisset adstrictus, non sociale animal, sed aliud ferum & horridi speciei animantis fuisset productum. Haec *Veltbemi* exclamat, contradictione involvi, meque respondisse, hominem dupliciter spectari posse 1. ut Deus eum destinaret creare animal rationale ac sociale, 2. ut Deus eum producere posset ferum ac horridum animal. Atqui nihil cavendi

mandandi rabies omnem *Velthemio* frontem excus-
 asset, nunquam ausus esset tam improbe dupli-
 ces illam hominis considerationem fingere, cuius
 in libro meo nullum vestigium extat. Cum
 sensus responsionis meæ sit planissimus; contra
 verum fuisse Deum voluntati & decreto suo,
 si alia homini assignasset officia, quæ naturæ i-
 ppius adversabantur. Volendo enim creare ho-
 minem, voluisse creare animal sociabile; as-
 signando igitur præpostera officia, ferum & horri-
 dum animal produxisse; id quod contradictio-
 nem involvit. Sic & alia effata absurda & falsa
 per calumniam mihi *Velthemius* affingit. Post-
 quam Deus decreverat creare hominem, in liberrimo
 Dei beneplacito fuisse, qualem naturam voluerit ho-
 mini assignare, num animalis rationalis ac socialis,
 an naturam animalis horridi & feræ. Item, Deus
 voluit creare hominem, & potuit velle creare, ut
 si in beneplacito ipsius adhuc fuerit, qualem na-
 turam homini vellet assignare, num animalis ratio-
 nalis ac socialis, an feræ & horridi. Depone au-
 tem tuas pignori, *Velthemi*, nî ostenderis, quo lo-
 co tam absurda hæc à me tradantur, & mox pro
 Mada camelus eris. Sed nec isthæc est mea sen-
 tentia uti alio loco *Velthemius* cavillatur: Si homo
 non foret animal rationale ac sociale, sed ferum
 & horridum, non obstante externa figura inter-
 bruta referendum, tunc actus ejusmodi, v. g.
 adulterium, homicidium, furtum, non fore actus
 turpes. Sed hoc dico, si eum casum absurdum,
 & con-

& contradictorium ponas, nullum plane futurum esset adulterium, furtum, homicidium, nec quæstio tunc de actuum turpitudine posset institui, cum non entis nulla sint accidentia.

§. 11. Alterum argumentum itidem ex opere meo d. l. peptomisit *Velthemius*: *Si non dantur, quit, actus per se honesti aut turpes, sequitur Deus si voluisset potuisse constituere, ut inter officia hominis esset Deum blasphemare, inter vetita Deum terræ. Ego repositueram, id ratiocinii contradictorium involvere. Heic nihil habet, quod regem Velthemius, nisi ut sycophantias suas mihi obtinere laboret; quasi ego ullibi tradidissem: Deus ita potuisse creare hominem, ut idem non esset animal rationale ac sociale. Tertio loco primum argumentum levi sub mutatione iterum proponitur: *Si non dantur actus per se honesti aut turpes, sequitur, quod inter hominis debita possit esse seipsum odere, seipsum odisse. &c.* Verum ultro experiri animam miserum hocce ratiocinium, ut jugitatione nostra opus id non habeat.*

§. 12. Quarto loco urget *Velthemius*, ex nostra sententia nullum dari posse amplius discrimen inter legem naturalem & positivam. Verum illud factum palpabile à nobis traditum jam est l. 1. c. 6. §. 18. & 2, c. 3. §. 23. Sed quia alias hic locus valde jejunus erat futurus, unam atque alteram stricturam sui ingenii promittit *Velthemius*. Primo dicit: *libera voluntas hominis, penes quem majestas est, legem voluntariam ferre & mutare potest: Quid*

vina majestas, cum voluntas Dei sit summe libe-
re; aque, imo multo magis, ac in legibus positivis
veri solet, legem naturæ mutare, imo contrarium
ejus percipere posset? Adparet Velibemium non
maiora sibi de Voluntate Dei polliceri, quam de
libidine Caligulæ aut Neronis cujusdam. De-
inde impudenter plane, & absurde scribit; Me
non erubuisse statuere, ac si Deus ad contraria officia
hominem potuisset adstringere. Ita enim aperte
loco supra cit. p. 162. tradit: Si ad contraria officia,
puta ad furandum, mœchandum, calumnian-
tum) homo fuisset adstrictus, non sociale, sed alia
eri & horridi species animantis fuisset producta.
 Ergo jam, si diis placet, qui assumpta hypothèsi ab-
 surda aliquam sententiam absurdi convincere la-
 borat, is eam ipsam sententiam tanquam suam
 positive asserit. Ego qui statuo, Si creatura sub
 natura humana fuisset producta, ad contraria legi
 naturali officia adstricta, non ea sociale animal, &
 homo, sed bellua futura erat: Igitur positive sta-
 tuo, quod homo potuerit fieri bellua, i. e. quod a-
 nimal, de cujus essentia est rationalitas, potuerit
 esse irrationale? Ubi frons tua, *Velibemi?*

13. Quinto loco ita *Velibemius* ratiocinatur:
Si Deus sua natura est justus, sequitur, quod actus
ejus per se honesti, suæque naturæ debiti, itemque actus
per se turpes ac ex sua natura illiciti. Verum ego
nam heic puto consequentiam esse à Deo ad ho-
minem. Nam ex diverso plane principio est, quod
Deus quædam non posse, aut non posse non fa-
 cere

cere dicitur; quam ex quo homini alia agenda
 illa omittenda sunt. In Deo enim id provenit
 ex perfectione ipsius essentiae; in homine ex in-
 perio superioris. Quo ipso corruunt machi-
 illae, quas *Idem* contra sententiam meam ex *Eccl.*
VI. 18. instruere satagit. In Deo enim prom-
 sum & iuramentum fallere impossibile est pro
 divinae essentiae perfectionem. Inter homines
 autem *ἀπιστία* & *πρᾶγμα* sunt fides, & iusjura-
 dum propter legem naturalem, & quia citra
 sanctimoniam societas inter homines sal-
 esse nequit. Sexto loco quaestionem movet
Num Deus ullo modo possit velle, ut inobedientia ei
Deum formaliter & in se spectata non sit peccatum
 Ego respondeo, stolidè quaestionem hanc institui
 nisi simul ponatur subjectum, cui inobedientia
 tribuenda. Nam posita creatura rationali non
 mus Deum hoc velle posse, nisi eum sibi ipsi re-
 gnare absurde fingas. Nulla autem posita crea-
 tura rationali Deus super obedientia in neutra
 partem decernere intelligitur. Non enim capi-
 potest, quomodo Deus possit velle, ut sibi obe-
 diatur, si nullos condiderit, qui obedire possint.
 Septimo denique loco ita colligit *Veltbemius* :
nullus actus per se honestus, ac suapte naturam debitus
nullus actus per se turpis ac sua natura illicitus,
quitur Deum posse facere omne possibile realiter
se distinctam. nullumq; in genere natura in Deo
portans imperfectionem, i. e. Deus poterit mentiri.
 Hoc enim exemplum rei, quae in genere natura
 nullam importat imperfectionem, à *Veltbemio*

fertur

etur. Atqui præterquam quod de humanis tantum actibus, non de divinis, sermo mihi sit, sane *mentiri posse* in genere naturæ maximam importat imperfectionem. Qui enim mentitur, vel alteri nocere vult, quod malitiæ est cum degenerata ad eam ignavia conjunctæ; vel non audet fœderis sui palam aperire, quod robustiorem mentis est; vel plura promisit, quam præstare potest, quod vires suas ignorantis est. Atq; hisce seculi rationibus, adperso pasim calumniarum condimento, prior *Veltbemii* dissertatiõ absolvi-

§. 14. Posteriorẽ autẽm dissertatiõẽ crederẽ ex meris autoritatibus, pro perfeitã *Veltbemiana* stantibus, esse confarcinatã. Verum postmodum inspectã deprehendi, virum istum occupari circa cavillanda ea, quæ l. 1. c. 2. §. 6. disputaveram, & quæ deinde in *Apologia mea* Asinio Terentiorioni, monstrò biformi ex *Josua Schwarzio* tantquam *Indicis Novitatum* autore, & *Nicolaò Beckman* tantquam ejusdem interpolatore & editore, obliõito opposueram. Eoq; ista jam præse erunt excutienda. Hæc igitur fuerat mea thesis: *Ut distinctina juris Naturalis vera sit scientia, non necessã esse videtur statuere, quadã per se citra omnẽm oppositionem esse honestã & turpia, & ea esse objecta juris naturalis.* Contradicit huic thesi *Veltbemii*, quod alias assequi ipsi non detur genuinã differentiam inter leges naturales & positivã. Negãt enim ingenii hebetudinem sibi posse imputari, credit, tantos ac tantos viros Philosophos & Theologos præcun-

præcunctes habeat. Ad hæc reponimus, istum *Velthemii* stuporem affectatum videri. Et ut maxime ita obtusum ipsi sit cerebrum, nullum tamen in veritati præjudicium creari potest. Istorum quoque, ad quos provocat, virorum autoritas honoris est, quod iisdem sane de jure naturæ in eam disciplinæ redigendo nondum in mentem venerat; eoque & iisdem nunquam cogitaverunt, quæ hypotheses ei scopo necessariæ forent. Minus difficile probatu foret, omnes illos, qui rejectum juris naturalis dixerant actus per se honestos aut turpes, *Id per se* opposuisse dispositum Creatoris, & eam perfectitatem antecedenter ad voluntatem Dei se habere asseruisse; quem sensum solum nos nescimus. Denique si quis error popularis sit factus, num adeo veritatis dignationem deus adhibet? aut viris eruditissimis præculum est, ut non destruantur illa? At num istorum quodammodo *Velthemius* cuiquam privilegio cauturum esse in quæstione philosophica errare posse?

§. 17. Inde ad examinandum, quod à me propositum fuerat, argumentum accingitur *Velthemii*. Cum honestas & turpitudine sint affectiones actionum humanarum, ita ex convenientia aut inconvenientia à lege, lex vero sit jussum superioris non adparere, quomodo honestas aut turpitudine intelligi possint ante legem & superioris impositionem? Heic admittit *Velthemius* honestatem & turpitudinem esse affectiones actionum humanarum, negat, eas oriri ex convenientia aut inconvenientia à lege. Rationem addit; *quia objecti legum natura, quæ per se fundat realem cum lege convenientiam*

aut disconvenientiam, prior sit illa ipsa conveni-
aut disconvenientia. id est, quia actus isti ante
per se & sua natura honesti vel turpes erant.
verò hoc ipsum in questione est, an actiones
ex se & sua natura ante legem honesti sint
turpes? Unde si quid agere volebat *Veltbemius*,
debat petere id quod est in principio, sed
nobis definitiones honesti & turpis dare, quæ
plane respectum ad legem involverent.
debat proscribere definitionem peccati Apostoli-
quod illud sit *dyvoimia*, & meliorem substituere.
debat falsi convincere illam communem notio-
ubi nulla lex, ibi nulla transgressio. Ceterum
ratius consideranti facile patet, *Veltbemium*
in errorem inductum, quod vulgo legem na-
ralem convenientia cum recta hominis ratione
iri soleant; quæ cum rebus ipsis sit posterior,
non faciat, ut res tales vel non tales sint, ideo ca-
non possunt, quomodo honestas & turpitu-
tionum, quæ legis naturalis objectum consti-
t, à convenientia & disconvenientia cum le-
iri posuit. Accedit, quod iste videatur confide-
humanam naturam velut perfecte existentem
gem velut ex intervallo post ipsi superveni-
em. Cum tamen hæc tempore simul extiterint,
lex, naturæ quæ humanae conditio legi accom-
data simul à Deo condita sit. Enimvero ut faci-
mittimus, ratiocinia humana esse aliquid
terius honestate & turpitudine, quæ in actio-
s, de quibus lex naturalis disponit, con-
atur, eo quod hanc ab istis non provenire, ita debet
Veltbemio in mentem venire, eundem qui legis

naturalis lator est, autorem quoq; naturæ rerum
 & hominum esse, & hanc ita formasse, ut certi mo-
 tus hominum certos respectus ad alios haberent
 certosque effectus apud alios producere apto-
 rent. Eteo ipso, dum creavit hominem, certam
 que essentiam eidem assignavit, justisse, ut certi
 motus ad legem referentur, & ex convenientia aut
 disconvenientia cum eadem honestatis & turpitu-
 dinis rationem sortirentur. Sic ut nequaquam
 natura actuum humanorum lege prior sit; sic
 nec ipsa hominis essentia lege naturali prior
 antiquior est, quippe cum Deus eo ipso, dum ho-
 mini essentiam quam habet dedit, eidem & legem
 naturalem tanquam normam actionum tulerit.
 Sunt porro, utiq; diversæ naturæ actus adulterii,
 gestationis gladii, adeo ut ex ea diversitate cer-
 tum sit, adulterium ab lege naturali prohiberi
 non, non item. Neq; tamen ideo prioris ad-
 turpitudine non ex lege naturali est. Nam Deus
 conditor idem humanæ naturæ, legisq; naturæ,
 dum hominem legi obnoxium futurum efficit,
 ejusdem naturam ita formavit, ut iste actus eadem
 congruere non posset salvo fine & velut ita
 quam circa hominem formandum sibi proposu-
 erat. Contra idem naturam hominis non ita fi-
 xit, ut illa utiq; a gestatione gladii abhorreret.
 In eo posito *Velthemius* insigniter impingit, de
 sententiæ suæ stabiliendæ ita ratiocinatur: *Uti
 sibilitas, qua affectio est hominis & nigredo, qua
 affectio est corvi, non oriuntur ex convenientia cum
 recta ratione theoretica, qua est judicium rectum de
 rebus,*

us, uti sunt; nec homo ideo fit risibilis, aut corpus
 er, quia homo, dum recta ratione utitur, iudicat
 minem esse risibilem, corvum nigrum: ita neces-
 actus gratitudinis non magis ex convenientia
 ratione practica oritur. Nam primo stolidam
 affectiones corporum naturalium, quæ sensu
 capiuntur, comparare cum affectione morali
 onis humanæ, quæ diversæ plane est indolis.
 g; enim, si honestas & turpitude ex respectu ad
 am resultat, ideo etiam affectiones physicæ cor-
 um naturalium ex relatione ad legem prove-
 nt. Deinde nos non dicimus, illam affectio-
 o moralem actionis humanæ provenire à con-
 nientia cum recta ratione; sed à convenientia
 o lege; quæ duo male a *Veltbemio* confundun-
 ar, cum sint diversissima. Nam recta ratio non
 it, ut aliqua actio sit honesta vel turpis, sed me-
 te recta ratione homo investigare & cogno-
 e potest, quæ per legem naturalem honesta,
 turpia declarantur. Deniq; improbe heic *De-*
 cum creatura pari passu ambulare jubet *Vel-*
 ynius, dum dicit: *Quodvis ens intelligens, sive De-*
 i, sive creatura, recte iudicat actum gratitudinis
 honestum, quia in se antecedenter ad rectum
 um talis est. Nam de creatura hoc vere asse-
 Sed dicere, aliquid se antecedenter habere
 iudicium Dei, est a creatione istius
 ocludere. Sane enim ex iudicio Dei, si ita
 fas est, natura & conditio humanis ita for-
 est, ut v. g. gratitudo ipsi omnino conveni-
 t. Ergo illa non magis antecedenter se ad iudi-

cium Dei habet, quam proportio & dispositio ar-
 tum ædificii ad iudicium architecti, aut capacitas
 & figura ollæ ad iudicium figuli. Stulte
 ro quærit *Veltbemius*, unde probare velim, quod
 in communi conceptu sit iustum superioris. Non
 ego hoc ita manifestum esse arbitror, ut nemini
 sensus communis est, de eo dubitare queat. *Idem*
 dicit *Veltbemius*; se nondum posse penetrare, quod
 sit objecto legis naturalis, quo minus etiam an-
 tecedenter ad voluntatem Dei sit verum fundamentum
 legis naturalis. Atqui valde hebetem oportet
Veltbemium esse, si hoc penetrare non potest, cum
 objectum legis naturalis antecedenter quidem
 voluntatem & dispositionem humanam sufficiens
 sit fundamentum (cognoscendi) legem natura-
 lem; i. e. quod rationi humanæ ad intelligentiam
 ipsam naturalis sufficiat objectum ipsius legis, et
 habitum ad naturam humanam considerandum
 quippe quod à voluntate & dispositione hominis
 originem non habet. Verum à fundamentum
 vel existendi legis naturalis voluntatem, & ex-
 cludere, & objecto legis naturalis vim potestatis
 & necessitatem moralem antecedenter ad volun-
 tatem Dei tribuere, est negare Deum esse reus
 omnium conditorem, & à voluntate Dei de-
 disse, quæ & quales creaturæ producerentur. *Idem*
 vellem scire, an *Veltbemius* capere possit, quod
ba S. Scripturæ, *faciamus hominem ad imaginem
 nostram*, quam maxime exprimant voluntatem
 Dei, & qui velut in consiliū iverit, prius
 agendum, se determinaret. Unde nisi Deum esse

rem humani generis, & autorem legis naturalis
 regere velit *Veltbemius*, concedendum utiq; ipsi
 legem naturalem à voluntate Dei profectam,
 quæ velut attemperavit sese ad conditionem
 humanæ divinitus determinatæ, & tribue
 neq; enim quando circa constituendum jus na-
 turale, & ortam inde moralitatem in actionib; hu-
 manis voluntatem Dei antecessisse dicimus, de
 cogitare debemus tanquam de voluntate ali-
 us hominis, qui etiam absurda & sibi non cohæ-
 rentia velle potest, & subjectis importune occidit;
 volo, sic jubeo. Sed concipienda est voluntas
 Dei, tanquam Entis sapientissimi & perfectissimi,
 sibi per omnia constantis, quiq; adeo & finem &
 naturam hominis, & normam actionum ejusdem
 sibi examusim congruentem, volens utiq; lu-
 ensq; effinxit. Sic ut nulla heic necessitas locum
 habeat, nisi quæ ipsam determinationem Dei per
 sapientissimam ejus voluntatē factam, consequi-
 tur. Nihil ergo attulit *Veltbemius*, quo minus hos
 estatem & turpitudinem actionum humanarum
 convenientia vel inconvenientia cum lege na-
 turali derivare, & peccatum deinceps quoq; avo-
 cæ appellare queamus.

§. 16. Ad demonstrandum porro, originē mora-
 litatis ad Deum esse referendam, ego addideram:
*Qui extrin impositionem divinam moralitatis actio-
 num humanarum eternam aliquam statuunt regu-
 lam, nihil mihi aliud videntur agere, quam ut DEO
 adjungant principiū aliquod co æternum extrinsecū,
 quod ipse in assignandis rerum formis sequi neces-
 sium habuerit. Hanc consequentiam se videre pos-*

se negat *Velthemius*. At quid mea refert, quare
 pere ille cæcutiat, aut lippiat. Nam modica
 cum perspicacia opus est, ut quis hanc consequen-
 tiam capiat: Si moralitas actionum humanarum
 earumque habitudo & convenientia cum natura
 condigione humana non est à divina impositione
 cum eadem non possit esse à seipsa, necessum est
 ut sit à principio aliquo extra Deum. De cetero
 non opus erat *Velthemium* tam prolixè aliorum
 sententias recensere, quæ me haut quidquam
 vent, ni evidenti & firma ratione nitantur; per-
 fertim cum ex illis, quas format *positionibus* non
 possit exsculpi adversus me; qui nihil aliud ago
 quam ut asseram; Dei voluntatem ab assigna-
 dis rerum formis non esse excludendam, & ad
 am nihil antecedenter se habere. Sane enim non
 minus *natura actionum*, quæ objectum legis non
 fuit, *compositio*, quæ ante quavis res ab æterno
 fuerunt in Dei intellectu secundum esse cognitum
 i. e. Deus ab æterno prævidit, qualis quæque res
 inceptus creanda futura esset: sed simul etiam
 cognovit eas, tanquam suo tempore libere, ad
 concurrente utiq; sua voluntate creandas, & ad
 natura dotandas. Eoque licet moralitas actionum
 objective in intellectu divino ab æterno fuerit
 non tamen sequitur, eam ut actu existeret, non
 habere à dispositione & voluntate Dei. Cum
 ter ea, quæ objective ab æterno in intellectu
 non esse dicuntur, hoc primo omnium loco ponem-
 dum sit, quod quasdam res ipse creare vellet.
 fit sane in puncto rationis prius *natura actionis*

Effectivum in intellectu Dei, posterius quid conveni-
entia ejus actionis cum lege aut disconvenientia;
secunda est Velthemii positio. Id est, quando
Intellectum divinum ad modulum nostræ ratio-
netur, prius concipimus ipsum esse physi-
ca actionis tanquam motus alicujus physici,
in ejus convenientiam aut disconvenientiam
legæ. Sed num id prohibet, quo minus af-
firmationes morales actionis à convenientia aut dis-
convenientia cum norma oriantur? Sic nec ter-
tiæ positio, quod natura actionis moralis ab eterno à
Deo cognita fuit immutabile fundamentum realis
convenientia cum lege naturæ aut disconvenientia,
quid habet nobis adversi. Nam naturæ actio-
num ideo à Deo tali modo, & cum tali habitu-
formata sunt, ut necessariam cū lege naturali
convenientiam aut disconvenientiam haberent.
positio quarta Velthemii scædum continet er-
rorem. Convenientia, inquit, cum lege naturæ aut
disconvenientia fundamentaliter non pendet ab as-
signatione Dei, sed assignatione Dei prior est nostro
concipiendi modo. Id est, habitus actionum, se-
quendum quam necessario cum lege naturæ con-
veniunt aut disconveniunt, non pendet ab as-
signatione & dispositione Dei. Quis ergo alius præ-
ter Deum naturas rerum formavit? Aut num ipsæ
à tali modo effluerunt? Nimirum id agi ad-
versus a Velthemio, ut munere Creatoris Deus di-
videatur; & res etiam quoad essentiam à DEO
pendere negentur. Ratio quam adducendo
absurdo subnectit, ficulnea est: Quia, inquit,

nostro concipiendi modo prior est actio, quam Deus
 cognoscit ex sua natura honestam vel turpem, prior
 est intellectio, qua Deus eam turpem intellexit.
 Sed unde probabitur, nostrum concipiendi mo-
 dum, ex imperfectione intellectus nostri re-
 tantem, aliquid præjudicare ordini & naturæ
 eorum à Deo constitutæ? Quin ineptus & nugatorius
 est sensus hujus rationis, nisi hoc modo expli-
 cetur; nostro concipiendi modo Deus prior
 cognoscit, quod in actione humana est physicum
 posterius id, quod in eadem morale est; quod
 lud subjecti, hoc adjuncti vicem subit. Sed quid
 hoc contra nos? Denique nec quinta ejus pars
 aliquid ad rem facit. *Natura actionis*, inquit, *que
 intelligimus honestam aut turpem ante jussum
 superioris, adeoq. citra superioris impositionem, seu
 ideam est cognitam, que habetur in Deo, est ipse
 immutabilis.* Id est. Ideæ actionum humanarum
 quæ objectum legis naturalis constituunt, in
 intellectu Dei sunt ipse Deus; quia nihil est in
 mundo quod non sit ipse Deus, quippe cujus per
 accidentia, & imagines velut heterogeneas
 sunt. Sed num ex hoc sequitur: ergo essentia
 & habitudo istarum actionum non est à Deo
 impositione? Aut uti Deus in se & sua natura non
 dependet ab alio, ita & natura actionis humanæ
 ab alio non dependet? Nondum ergo *Philosophi*
 jejunis suis sophisticationibus effecit, quod
 deinceps quoq; omnes creaturæ, non existant
 tantum suam, sed & essentiam Deo tanquam
 causa causa in acceptis ferre debeant. Et si qui
 runt

Philosophi aut Theologi, qui quasdam naturas rerum à Deo quoad essentiam non dependentes inxerunt, omnino admittere coguntur primum aliud Deo coæternum; ni malint dicere, sibi res habere naturas suas à semetipsis; sed non minus absurdum est.

17. Inde circa isthæc mea verba cavillanda occurrat *Veltbemius*: Deum uti omnia, ita & hominem liberrima voluntate creasse, cui consequens est, sine placito ejusdem fuisse, qualem homini naturam vellet assignare. Puto satis clarum esse, id à me dici, à voluntate Dei Creatoris hominem & existentiam, & essentiam suam habere, seu quod sit, & quod sitis sit. Si nondum capere potest *Veltbemius*, quid mihi place velim, ablegabo ipsum ad catechesin puerilem, & explicationem articuli primi in Symbolo apostolico; ubi profiteamur, quod Deus nos creaverit, & quod nobis dederit corpus & animam, oculos & aures, *rationē* & omnes sensus. Cum eo autem quod Deus homini rationē dedit, conjunctum est, quod quidā ipsius motus seu actiones omnino lege naturali conveniant, vel non conveniant. Si homo non habet voluntate Dei, non opus est, Deo gratias agat, quod ipsū Creaturā rationalem inxerit, eoq; nomine ad colendū istū sese adstricere profiteatur. quod enim nobis per se & sua natura citra beneficiū & voluntatē Creatoris adest, pro quomodo ipsi obligati queamus esse non adparere frustra jactat *Veltbemius*: Naturā hominis esse a Deo, non quasi ab aeterno homo Deo coëxisterit, sed a Deo immutabilis est connexio hominis cū tali natura, *qualis*

socialis est natura animalis rationalis ac soci-
est unde est illa immutabilis connexio, nisi a
Entitate Creatoris, qui præter bruta animalia et
voluit creare animal rationis compos, quod
curamus hominem? Neque enim æternitas,
essentia rerum tribuitur, Dei Creatoris volun-
tem excludit. Et essentia rebus à Deo sem-
signata sunt immutabiles; quia & in hoc per-
etio summi Entis relucet, quod modo quam-
xi me constanti operetur. Et omnino pro no-
facit locus Mendozæ à Veltbemio adductus (et
lias id genus hominum autoritas parum ponde-
apud me habeat;) Essentia rebus conveniunt ne-
scio, quia Deus volens producere hominem i. e. a-
nimal rationale ac sociale, non potest illi tribuere esse
etiam lapidis, i. e. corporis anima & organis de-
tu, quia non faceret hominem, sed lapidem.
est, qui proposito suo producere animal ratio-
le, & eo ipso produceret corpus anima & orga-
destitutum; is vel proposito suo per impru-
tiam aut impotentiam excideret, vel absurde
repugnantiæ vellet: quorum utrumq; a per-
issione divina abhorret.

§. 18. In casum inde cavillatur Veltbemius
 quod ego scripseram: *Videmus quotidie brutas*
les actus exercere citra peccatum, quibus homo
etis gravissimo se scelere erat obstricturus; v. g.
dendo promiscue coeundo. Non quod
physicus hominis & bruti in se differant, sed
moralitas, quæ actionibus hominum per legem
posita, à bruti actibus abest. Sane & ipse, dum
 tionem

em à brutis abesse subjungo, utiq; satis innuo,
 similitudinem actus physici in homine & bruto es-
 se intelligendam, excepta ratione. Ipsam tamen
 rationem, nî sensu & cognitione legis imbuta for-
 sit extra reflexionem ad legem in hominis actio-
 nis moralitatem deprehendere non posse, in-
 dubitatio est; quia contradictionem implicat, norma
 cognita aliquid tanquam normæ conveniens
 deprehendere. Nam possent quidem eo casu a-
 ctus isti considerari sub notione utilis aut inuti-
 lis, proficui aut noxii, nequaquam autem sub no-
 tione honesti & turpis, quod relationem ad legem
 non habent. Et falsissimum est, posita hac rationis con-
 ditione, nihilominus adesse omnia, quæ ad con-
 sciendam moralitatem requiruntur. Nam, ut
 sibi debita correctione retineamus exemplum, à
Vulchemio allatum de furto, adesset quidem tunc
 actus statio rei, quam quis in usus suos seposuisset
 in furto seponente: (nam non data lege proprium
 & alienum non daretur, quippe cum dominium
 humanum nitatur pacto, cujus firmitas ex lege
 effectus daretur etiam natura ejus actus, ut nempe ir-
 ritaretur, cui ea res auferretur, ad violentiam rei
 detractionem, aut læsionem auferentis; ex quo se-
 quitur ratio ad rationem legis ignaram, quæ
 adprehenderet eam actionem, tanquam rixæ, &
 pugnæ, & comitantium hanc malorum occasionem.
 Sicut bruta quoq; si auferatur cibus, quem sibi
 designant, ad lædendum irritantur; eoq; imbe-
 cillus canis robustiori cibum eripere timet. Sed
 si nulla existeret lex, quæ istum actum sub nomine
 furti

fata vetaret, impossibile foret rationi eam
 notione turpis, i. e. à lege discrepantis concipi.
 Nam morsibus & calcibus inter se decertare apud
 bruta quidem nihil turpitudinis habet. Imo
 ter homines, posito statu belli, in quo lex domi
 filiet, tunc certare odiis, tunc res rapuisse licebit.
 Sic v. g. posito, diatam nulla lege adstringi, san
 ctio humana capere potest, esum graminis mu
 tioni esse ineptum. Sed ut eundem turpem et
 que concipiat, fieri non potest.

§. 19. Valde quoque fatagit Noster circa
 quendum locum *Aristotelis Nicom. II. 6. à Gra*
citatum l. 7. c. 7. §. 10. sed, non tam ut solidi qu
 afferat, quam ut præsidium in professione stup
 ris & impudenti negatione collocare videatur.
 sensus quidem istius loci est planissimus, & a
 jam à nobis expositus. Sane *Aristoteles* ibi
 docet, dari affectum aut actum vitiosum cit
 minem respectum ad legem: verum affectus
 aserit malos & turpes, qui non demum præ
 excessum & defectum, sed etiam intra mediocri
 tem considerati legibus repugnant. Nam
 mediocriter aut modice invidere, malevolentia
 malis alienis lætari, vitiosum est. Unde & vocab
 la dantur, quæ vitiositatem istius affectus Ra
 connotant. Sicuti & dantur vocabula actionum
 non notant nudum & indifferentem motum
 sicum, sed motum cum vitio conjunctum, seu
 nem vitiosam & legibus repugnantem. Ex his
 xi non consequi; Ergo dari affectus aut actus
 ia se turpes sine respectu ad legem; cum illud
 vitiū, quod ei affectui aut actioni inest, ex discre
 vent

sententia cum lege proveniat. *Veltbemius* tamen imperio hanc consequentiam valere jubet: *in malitia* aut invidia in se mala est, nec demum visum est propter excessum aut defectum; ergo visum illud non oritur ex discrepantia à lege. Si *Veltbemius* pronunciat, vocabulum *in se* hoc loco opor-
 tum respectui ad legem, *excessum* autem & defectum notare convenientiam & disconvenientiam à lege. Et quia videbat hac explicatione nihil stolidius, & à ratione, & mente ipsius *Aristotelis* alienius; igitur ne quis contra hiscere audeat, pro sanctum suum decretum interponit: *Sic enim intelligi hac verba debent*, inquit. *At ego contra* dico; ea verba sic intelligi non posse nec debere. *Quid creditis Quirites?*

§. 20. Caterum ut ego clarius ostenderem, locum citatum *Aristotelis* contra meam sententiam nihil facere, operose explicavi, *vocabula ista, v.g. involentiam, impudentiam, invidiam, adulterium, furtum, homicidium, &c. non notare nudos & natos motus physicos, quos nos indifferentes pronunciamus, sed motus physicos una cū aberratione à lege, ad deviationes quam maxime morales.* Sed usque adeo effecticisse me apud *Veltbemium* video, ut dum *Veltbemius* clarissima stuporem suum obtendit, in longiores absurditates, & nugacissimas cavillationes resolvatur. *Ac primo quidē putide inculcat, seriosum esse de actibus voluntariis; quasi ea res unquam in controversiam venisset. Sane & ipsissimi motus voluntatis, abstrahendo ab omni lege, v.g. de appetere, aversari, nō min⁹ quā aliarū facult.*

facultatum motus indifferentes sunt. Deinde
 hinc & contradictorie statum controversiæ for-
 dum dicit; *quæstio est, an adulterium* (hoc enim
 empli causa adsumit,) *per se ac citra respectum ad*
legem sit turpe? Nam manifeste contradictio
 involvit quærere: an adulterium, quod est a
 legi repugnans, sit turpe citra respectum ad legem,
 cum legi repugnare ad essentiam & definitionem
 adulterii spectet. Perinde ac si quærerem, an
 homo citra respectum ad rationem, & ab eadem
 abstrahendo sit rationalis; Enimvero si in ad-
 terio consideremus id, quod remanet semota
 a lege, seu moralitate & aberratione à lege, adeo
 merum actum physicum, ad quem etiam Deus
 tanquam conservator naturæ concurrat; dicimus
 illum actum mere physicum esse moraliter in-
 ferentem. Est autem iste actus mere physicus
 adulterio, misceri eidem, cui miscetur & alter
 tamen nullum in eam peculiare jus competi-
 Quæ quidem est definitio non adulterii, sed
 seu motus illius physici, qui adulterio tanquam
 materiale subsistit. Huic autem actui
 physico si accedat morale, seu illud, quod ex ab-
 erratione à lege provenit, tunc illa commixtio
 pollutio, i. e. impura & turpis commixtio, quæ
 exercetur in alienam uxorem, i. e. in talè
 quam per leges soli marito jus, ut cum ea misceretur,
 erat quæsitum. Unde patet, quam stultè
 improbe *Velthemius* queratur, à me statum
 definitionis mutari. Non enim quæsitum aut dubi-
 tum unquam fuit à me; an adulterium per se,

ge naturali,
 sit ita à De
 non eidem
 nonmoto on
 adulterio,
 cedunt, &
 est physico
 sit. Hoc e
 istum actu
 um, adulter
 allari. Fier
 unæ miscear
 is lege dete
 adulterium
 si duo vir
 adulterium e
 quis cum
 diatam ipse
 rirefert pri
 eius ejusde
 est, mox ac
 as physicus
 minatione, di
 roveniant.
 tio, ut intel
 & quam str
 temius, cujus
 dio est conju
 quod dicit; &
 concubitus cum
 lex alii uxore
 leg

ge naturali, turpe sit, quippe cum natura humana sit ita à Deo formata, ut adulterium non possit non eidem disconvenire. Sed id quærebatur, an remoto omni respectu ad legem, seu si separet adulterio, quæ ex *ἀνομιᾷ* seu aberratione à lege accedunt, & retineas illud solum, quod in isto actu est physicum, in eo motu physico aliquid turpe sit. Hoc est quod nego; sed & illud simul nego, istum actum mere physicum ab *ἀνομιᾷ* abstractum, adulterium esse, aut eo vocabulo recte appellari. Fieri enim potest, ut duo viri eidem fœminæ misceantur, sed ut tamen, variantibus requisitis lege determinatis, alia ejusmodi commixtio sit adulterium, alia licita, alia alio vocabulo veniat. Sic si duo viri soluti eidem scorto misceantur, non adulterium est, sed simplex scortatio. Sic rem habet quis cum uxore alterius, quam post ab isto relictam ipse in matrimonium ducit; huic pariter refert prior maritus. Hoc casu concubitus licitus ejusdemq; cum eadem fœmina, nunc licitus est, mox adulterium evadit, & vice versa. Actus physicus heic idem, sed accedente legis determinatione, diversæ indolis actus morales inde proveniunt. Puto non nimis acri opus esse ingenio, ut intelligatur, quid proprie in controversia sit, & quam stulte cum propria umbra lucterur *Vels* *hemius*, cujus nugas presse excutere cum summo studio est conjunctum. Quam furiosum enim est, quod dicit; *totum meum scrupulum buc redire: Si concubitus cum alterius uxore non est adulterium, nisi si lex alii uxorem prius addixerit, sequitur, quod citra*

L

respe-

respectum ad legem adulterium non fit turpe. Ubi quæso hujus delirii vestigia in meis scriptis deprehendisti, *Velthemius*? An non intelligis id adfert contradictionem involvere; esse alterius uxorem, antequam lex eam certo viro addiderit. Nam uxor est societas thori legitima, & cujus possessio soli marito est addicta. Et eo ipso dum aliquis fit uxor, leges eam soli marito addicunt; & quæ alicui viro soli per leges addicitur, eo ipso uxor fit. A lege inquam, est conditio & obligatio uxoris, & quod, si alius cum ea concubat, adulterium admittatur. Et antequam leges fœminam alicui viro soli addiderint, ea ipsius uxor non est, nec in ea adulterium patrat. Ineptiæ autem sunt plus quam pueriles, putare, aliquam prius fieri uxorem, & postea, cum jam uxor facta est, soli viro per leges addici. Quid porro cerebri in illo esse credamus, qui quærit; *quisnam superior inter homines segreges & extra civilem societatem constitutos, uxorem marito addicat, num homo, an Deus?* Credo nullum rusticum in tota Thuringia tam stupidum esse, quin respondere norit; à Deo tanquam autore legis naturalis, & per hanc legem marito soli uxorem addici. Atqui reponit *Velthemius, liberrimo utriusq; consensu uxor hujus mariti* (in statu illo segrege extra civitatem) *propria facta est.* Sed num inde sequitur; Ergo lex divina naturalis uxorem marito non addicit? An non in civitatibus quoque liberrimo viri & fœminæ consensu matrimonia contrahuntur? An solus omnium mortalium

Vel-

Veltbemius ignorat, pacta, mutuo quamvis consensu inita, firmitatem & sanctimoniam suam à lege habere? Deniq; frivola plane est illa subtilitas, qua lex quidem antecedenter se ad adulterium habere admittitur, sed non tanquam fundamentum, verum tanquam nuda conditio, eog, turpitudine adulterii utiq; antecedenter se habeat ad voluntatem legislatoris, adulterium vetantis. Quis enim nudam conditionem antecedentem vocaverit, quod dum Deus indolem generis humani ita formavit, ut eidem utiq; congrueret, sociam generationis uni esse addictam, id ut observaretur lege in ipsa creatione lata sanxerit, & contra hanc legem patratum concubitum adulterii nomine damnaverit? Ergo per tædiosas suas nugas nondum evicit *Veltbemius*, quo minus lex naturæ, quæ est decretum & jussum Dei Creatoris, se antecedenter ad moralitatem in quibusvis actibus humanis habeat.

§. 21. Monueram deinde ego, non videri *Grotium* rem recte expendisse, dum inter illa, ad qua divina se potentia non extendit, eo quod contradictionem involvat, refert malitiam quorundam actuum humanorum; sicuti ut bis duo non sint quatuor à DEO effici non possit. Talem enim contradictionem non adparere in actibus juri naturali adversantibus, qualis adparet, si bis duo negentur quatuor esse. Hoc discrimen qui deprehendere non possit, eum ingenio valde infelici oportet esse. Nam ut res numerari possit, non opus est certa ejusdem dispositione,

tione, nec præcepto aliquo superioris; verum
 ipso, quo qualiscunque res existit, una est.
 juxta hanc alia res existat, unum & unum est, que
 compendii causa duo vocamus. Unum & unum
 si bis sumatur, fit unum, unum, unum & unum
 quod compendii causa quatuor appellamus. U
 de qui negat bis duo esse quatuor, negat idem e
 se idem. Adejusmodi contradictionem redu
 non potest turpitudine, quæ in actionibus human
 conspicitur; quæ ut resultare possit, requiritur
 tum ut peculiari modo natura hominis sit form
 ta, tum ut lex tanquam norma actionum ipsi sit
 posita, ex cujus relatione demum illa qualitas m
 ralis provenit. Cum ad hoc ut res numerabil
 fit, nihil aliud requiratur, quam ut quocunq
 modo existat. Unde quod turpe est, non pot
 quidem non turpe esse; sed ut quid turpe esse
 queat, id est a peculiari conditione humanæ na
 turæ & a lege naturali. Ex quo fonte qu
 quid est per se & in se naturalis & intrinsecæ tur
 pitudinis vel honestatis in actionibus human
 tam diu derivabimus, quousq; Deus munere Crea
 toris & summi Legislatoris à *Vel* *bemio* nondum
 fuerit dimotus.

§. 22. Isthæc quanquam circa præsentem qu
 stionem sufficere pòterant: tamen quia in ista di
 fertatione *Vel* *bemio* prolixam telam miserarum
 sophisticationum subnectit, ad ista quoq; nonnu
 la reponam, num forte inflatissimus homo ad a
 nitionem suæ vanitatis adduci queat. Ac in
 quidem à suæ sententiæ sectatoribus conatur re
 move

movere incommodum illud, quo ipsos implicari
 pronunciaueram in *Apologia mea* p. 35. quod nemi-
 s qui ita crude jaectant; quæ in se & sua natura tur-
 da sint, lege naturali vetari, non constituent certum
 quod γνώρισμα, ex quo constet, an & cur aliquid in-
 turpe sit; simulq; quod non possint non hoc modo in
 sculum revolvi. Adversus hæc Veltbemijs pri-
 mo reponit autoritatem *disertationis* suæ de *Pri-
 ncipiis moralibus*, quæ, uti reliquæ omnes ipsius, non
 iam conscripta, quam per vomitum in chartam e-
 dictata videtur. Deinde huc confugit, quod pri-
 ncipia probari nequeant: esse autem prima
 principia moralia; *per se & sua natura honestum,*
expetendum, per se & sua natura turpe est fugien-
um. Id quod non uno nomine ineptum nobis
 videtur. Nam in jam citata *disertatione* hæc
 principia simpliciter ita erant expressa: *honestum*
sunt facienda, turpia sunt omittenda. Nunc autem
 insuitur *per se & sua natura*; cum tamen non so-
 lam ea, quæ positiva lege jubentur aut vetan-
 tur, utique facienda sint & omittenda; sed etiam,
 quam maxime in controversiam veniat, an &
 in quo sensu aliquid in se & sua natura honestum sit,
 sit turpe. Atqui alio loco ostendimus, ea non
 esse prima principia, utut aliàs sententiæ sint ve-
 rissimæ; quia ratio à priori reddi potest, cur homi-
 ni necessitas incumbat honesta facienda, turpia
 omittendi. Deniq; in moralibus nil magni præ-
 stitit, qui novit, honesta esse facienda, turpia fugi-
 enda: cum hic præcipuus labor sit investigasse,
 quænam honesta sint, quænam turpia, & quodnam

γνώσιμα sit ista liquido dignoscendū. Quod quidem nunquam constituere poterit *Velthemius*, quamdiu nil nisi circulum suum crepare novit. Inde pariter me vertiginis reum pergere instituit *Velthemius*, velut ex principio a me constituto idem proveniat circulus, & à me eisdem obscurum per æque obscurum explicari. Nam si quis ex me querat, de quibusnam lege naturali disponatur, me respondere, de iis, quæ necessario faciunt ad socialitatem hominis, aut eam turbant. Sin ulterius quis instet, quanam autem necessario faciunt ad socialitatem, nihil me habere quod respondeam, quam ea, de quibus lege naturali disponitur. Verum longe tibi heic abest calumniandi artificium, *Velthemius*. Nam nusquam hæc propositio, homini colenda est socialitas, à me pro principio primo & indemonstrabili, & per se noto, & in quo demum subsistendum sit, vendidisti. Sed vocavi eam propositionem fundamentalem, seu, ad quam omnia præcepta legis naturalis, imprimis quæ alios homines spectant, reduci, & in eam resolvi queant; quæ tamen ipsa ex observationibus, è natura rerum & hominum petitis, à priori demonstratur. Sicuti & illa omnia, quæ ad socialitatem facere, aut eidem repugnare à me dicuntur, ex paribus observationibus deducuntur. Quod *Velthemium* latere non poterat, si vel legit ea, quæ calumnianda sibi sumsit, vel genuinum demonstrandi modum intelligeret, cujus ipsum ignarisimum esse patet. Unde & recte pronunciat, *abesse à se ut iudicet, illis illis-*

illisque iudicium relinquit, *qui iudicare possunt,*
& debent. Et sane quid indignius est, quam
 quod homo, qui nihil aliud quam per plusculos
 annos Jenæ in lacunis Metaphysicorum volu-
 tatus est, apud nos aliquid de studiis hincere ve-
 lit? Quod enim luculentius specimen esse po-
 terat triobolaris eruditionis, quam quod ad le-
 ctionem *Grotii* adspiraturo, fundamenta *Logices*
& Metaphysices potissimum commendet; aut
 quod ultra dogmata Aristotelica in morali & ci-
 vili doctrina progredi velle nefas iudicet, aut
 quod sententiam meam de demonstratione tan-
 quam Aristoteli contrariam rejiciat; cum tamen
 eandem in praxi exprimant Mathematici, penes
 quos solos hactenus demonstrandi artificium fu-
 it; nisi quod non ita pridem multi eruditi ad alias
 philosophiæ partes, & ad morales quoque doctri-
 nas eandem applicare cœperunt. Quod autem
 primus ego sim habendus, qui glaciem fregerit,
 viamque ad solidam de jure naturæ & gentium sci-
 entiam monstraverim, id jactasse à me semper
 modestia abfuit, nec tanto unquam me sum di-
 gnatus honore. Quid laboris heic exhausserim, ipse
 novi; quod operæ pretium fecerim, optimus &
 eruditissimus quisque liquidissimo iudicabit. Id
 sane confido, si quam meritis sum eo nomine
 laudem, fore ut eam furialis calumniatorum fa-
 ctio mihi non detrahat; & si vivum livor premat,
 posteritas saltem mihi decus meum rependet. Et
 tu, *Velt hemi*, non alio facinore superstes eris, quam
 quia à me vapulasti.

§. 23. Inde specimine quoque ostendit *Velthemius*, in doctrina à se progugnata ut que dari *ῥώεισμα*, ex quo liquido constat, an cur aliquid in se sit honestum & turpe. In exemplum adsumitur quæstio; *Cum promissa sint servanda?* Rationem ipse hanc adfert; quia promissio est translatio juris in personam, cui fit promissio: Jus vero suum cuique tribuendum. Spero enim minem, qui *judicium domi habet*, & qui *hellerofus* non est, (en flosculos *Velthemianos!*) dederaturum, ut cum *Velthemio* id ratiocinium in formam syllogismi refingam. Enimvero etsi habent sententiam, *jus suum cuique tribuendum*, ego quidem verissimam norim; eam tamen ita comparata nego, ut quis distinctam, claram, & ultimam rationem istius effati, *promissum est servandum*, in perspicere possit. Sed quia talis juris brutane sunt capacia, nec de illis dici potest, ipsis esse suum; aut iisdem aliquid tanquam jus suum esse tribuendum: igitur merito quæritur, cur homini aliquid jus suum competat, quod ipsi omnino à altero homine sit tribuendum? Item, cur per promissum tale jus in altero producat, cuius vi omnino quid ipsi sit tribuendum? *Velthemius* sine dubio reponet; frustra hoc quæri, cum nemini ignotum esse queat, alteri injuriam non esse faciendam: id quippe esse per se turpe, sicut jus suum alteri tribuere per se honestum. Atqui hoc modo æque ac antea ignoro rationem hujus effati, *promissum est servandum*; nec eo magis adprobres *ῥώεισμα* aliquid, & quidem universale, & ad

omnes

omnes quæstiones adplicari idoneum, ex quo cognosci queat, quare in se & sua natura honestum sit promissum servare. Ac nisi ad quæstiones à me motas apte respondeatur, intelligi nequit, quare promisso non servato injuria fiat. Id quod tamen ex nostra hypothese planissime, & ad captum etiam idiotarum deduci potest. Interim hoc monemus, etsi Grotiana definitio, ex Scholasticorum lacunis hausta, non nisi per circulum explicari possit; haut ideo tamen istum virum, cujus ingenio tam multa debemus, arguimus, quasi is omnes quæstiones per circulum explicet. Nam fieri potest, ut qui in generali aliqua quæstione impingit, circa particularia rem acu tangat. Neque tamen ideo definitio illa redditur inculpabilis, etiamsi vel sexcentæ quæstiones adducantur, quæ à Grotio recte decisæ fuerint.

§. 24. Aliquando tamen humaniter mecum videtur agere velle *Velthemius*, dum *lubentissime admittit, non peccare, qui ad quæstiones de certis quibusdã actibus respondet per convenientiã aut disconvenientiam cum lege socialitatis domini à Creatore injuncta*. Ubi illud observari velim, si assumam aliquam propositionem v. g. fides est servanda, & eam ex hac ratione adstrnam, quia fides ad socialitatem necessario requiritur: cum dante *Velthemio* fidem servare per se & sua natura sit honestum; utique & hæc propositio, quæ istius rationem continet, nempe de colenda socialitate, erit per se & sua natura honesta. Et tamen *Velthemius* dicere non veretur, *legem socialitatis homini à Creatore injun-*

injunctam. Cum in eo controversia nostra præpue vertatur, quod ego voluntatē, dispositionem & legem Creatoris istius perfectitate priorem esse adstruam, nec *à per se honestum aut turpe* legi Creatoris opponendum sed subordinandum contendam: ille contra per se & sua natura honestum & turpe antecederet ad voluntatem summi legislatoris se habere clamitet. Verum mox, ne nimis erga nos liberalis fuisse videatur, adducto supercilio addit; *modo responsa sua non venditet pro scientificis, i. e. talibus, qui solidam scientiam quaerunt, sed ex asse satisfaciunt.* Solidam autem scientiam quaerunt illi, qui tam candidos, qualis *Veltheimius* est, nacti fuerunt *manuductores*, & vere *πρωτομάχοι, λεκτῶν, κομμηδιστῶν* autorum *αὐτῶν* sue facti sunt, i. e. qui ex *Toletio & Zabarella* doctrinam analyticam hauserunt, & per omnem ætatem in *lure Sophistarum*, & qui quintas inde scientias extraxerunt, volutati sunt: Hac scilicet via sola itur ad astra.

§. 25. Inde culturam socialitatis, à nobis in fundamentalis propositionis locum assumptam, carpit *Veltheimius*, quasi hoc modo nulla statuatur officia erga Deum & seipsum. Enimvero qui librum meum non solum calumniandi animo inspexit, facile deprehendit, mihi præcipue propositum fuisse, officia hominum erga se invicem tradere, & quid juris inter homines mutuo exerceatur; cui fini nullum commodius principium adsumi, quam socialitatem posse in aprico est. Et eam ob rationem caput de Religione Naturali in eo libro

nuspis

nuspiam extat. Hoc quippe confectarium est doctrinæ naturalis de Deo, quam alii ad philosophiam primam referunt, alii peculiari disciplina sub vocabulo Theologiæ Naturalis adornant; eoque nativam velut sedem in disciplina Juris Naturalis non fortitur. Sed cum postea in usum juventutis officia hominis & civis juxta legem naturalem in compendium redigenda forent, caput de Religione Naturali ex illa sive Theologia Naturali, sive Philosophia prima mutuo sumsi, & in eum libellum transuli. Quod eo minus heterogeneam debet videri in ea disciplina, ubi cætera omnia ex socialitate deducuntur; quia non solum lex naturalis à Deo vim atq; auctoritatem legis nanciscitur, sed & quia Religio Naturalis in hac disciplina, prout ea à nobis adornata fuit, eo tantum modo considerari potest, prout humanæ societatis vinculum, & velut coagulum est. Nam de Religione tradere, prout ad salutem æternam acquirendam spectat, aut prout illa circa hominem in statu integritatis sese habuit, Theologorum est; in quorum messem falcem mittunt, qui cum *Velthemio sine philosophiæ moralis salutem æternam animæ* dicunt. Officia autem hominis erga seipsū partim ex religione, partim ex lege socialitatis fluunt, ita ut nō homo servus Dei, & membrum societatis humanæ esset, ipsius nulla erga semet officia intelligi possent. Quæ cum à me jam exposita sint in libello de *Officio hominis & civis* l. 1. c. 3. §. 13. mirum tamen est, vociferante *Velthemio* auditorium Jenense hac immani calumnia rebo-

reboasse; *me nulla agnoscere officia hominis erga Deum & seipsum.* Ex dictis porro facile dispertur calumnia, quâ isthæc verba *præfationis* in ore nostro impetuntur; quod *nondum* valeamus *spicere, quenam sit illa morum honestas ubiq; & intra societatem, hoc est, reflexionem ad alios homines observanda.* Nam puritas illa animi, & internorum motuum sanctimonia quam maxime etiam societatis humanæ bono exuberat, & quo quis diligentius erga Deum se gesserit, eo religiosius idem officia erga homines observabit. Unde & divinus Scriptor hac nota dilectionem Dei agnoscit, jubet, si quis fratrem suum diligit; & mendaciter proclamat, qui amore Dei se jactant, cum fratres suos odio prosequantur. Fuit etiam qui objiceret exemplum hominis solitarii, qui extra societatem humanam constitutus, utiq; peccaturus, Deum in illa sua solitudine blasphemando, cum brutis corpus commiscendo, aut vitam sibi adimendo, etsi societati, abs qua semotus degeret præsupponitur, nihil incommodi inde afferatur. Sed uti quid circa blasphemiam & *aversionem* respondendum sit, ex superioribus facile adparet. Ita commixtio cum brutis utiq; socialitati repugnat. Quin & illa ipsa vita solitaria, ni ob commodum humanæ societatis sit suscepta, legi naturali repugnat. Nam ad hoc, *ut quis absq; ulla impedimentis tanto majori studio pietati & precibus ad Deum incumbat,* opus non est à consortio hominum & impii hujus mundi segregare se, vitamq; solitariam societati anteferre. Quasi non in vita
quam

quam maxime sociali locus sit precibus fundentis aut quasi pietas commodius inter feras sylvestres, quam homines exerceatur. Add. *Matth. V, 14, 15, 16.* Quin & rectius thalamum quam eremum cogitat, cui de tanta fœditate patranda in mentem venire potest. Pariter quod adducitur de Adamo ante Evam conditam, cujus innocentia & pietas à societate, quæ nondum erat mensurari non potuit, nihil habet difficultatis. Additur, si omnis honestas ad custodiam societatis referenda foret, tunc fas fore v.g. urgente fame ut aliqui sese interimant, quo societati multitudine laboranti consulatur; probandum factum Lacedæmoniorum juvenes promiscuè cum uxoribus concubituros mittentium apud *Justinum* l. 3. c. 4. laudandam communionem omnium rerum Platoniam. Enimvero hic casus partim inepte ad præsentem quæstionem adplicantur, partim confundunt bonum particularis cujusdam societatis cum socialitate; cum hautquaquam ex illo, sed ex hac officia hominum inter se deducantur; multo minus pro regula honesti haberi queat quod quis per stoliditatem ex usu certæ societatis fore credit. Sic sane omnes particulares societates ad honestatē metiendæ sunt, non vice versa; nec eo minus tamen quid homini adversus hominem honestum ex socialitate colligere licet. Ex qua itidem antecedente judicari potest, quæ peculiaris societas bona aut mala appellari debeat. Denique & in superioribus satis ostensum fuit, non repugnare, fundamentalem juris naturalis propositionem esse, hominem debere sociabilem esse; & hujus

jus propositionis evidentiam atq; necessitate
 ex contemplatione humanæ naturæ expendere.
 Unum tamen fateor nostræ methodo deesse
 quo *Velthemii* decreta solide fulciuntur. Hic
 nim cum fateatur, doctrinam suam moralem
 quam ex probatis & receptis scriptis, viva voce
 hausit, tandem in hæc propositiones resolvit:
*per se honestum ac sua natura, adeoq; expetendum
 faciendum; Est per se turpe ac sua natura, adeoq; fugiendum,
 omittendum:* ut stupidos illos homines
 protelet, qui viam istam in circulum revolvunt
 guunt, & rationem nosse cupiunt, cur hoc vel
 lud per se honestum aut turpe dicatur; *fustes* de
 mum potius illis quam rationes intentandas pro
 nunciat. Ubi miror *Velthemium* usque adeo
 gravitate Patriarchæ sui *Nicolai Beckmanni* degre
 nerasse, ut ad rustici alicujus instar fustibus de
 pugnare cupiat; cum tamen hic egregius vir
 mei armorum genere, spectante & pollicem pro
 mente Dno. Episcopo *Petro Winstrupio* in hujus
 ce aula Lundensi cum circumforaneo lanista
 tantus Doctor & Professor gloriose decertaverit
 ejusq; artis fiducia litem, quæ sibi à me propter
 impresum Indicem Novitatum intentabatur, du
 ello maluerit, quam sententiæ judiciali deciden
 dam committere. Enimvero ego ultimam ratio
 nem doctrinæ meæ à fustibus aut gladiis petere
 haut quidquam constitui. Qui rationes meas capere
 non potest, aut non vult, non habet quod cur
 suæ metuat. Neq; usq; adeo operam & oleum mihi
 perdidisse judico, ut non spes mihi sit fore ingen
 rec

gra & pra
 stium scri
 me tabelli
 nevit, im
 q; invade
 crocç,
 portent
 a potium
 §. 26. Mu
 rba Apolo
 rû conse
 turpe in f
 et fatum
 ni aliquo
 rmas rev
 e Deus g
 qua cum
 aporem si
 ntabo an
 ez capere
 litatem ad
 am, ju
 ocari, esse
 one pete
 voluntas e
 ut, eam mo
 em Dei ha
 as non refe
 erum, cu
 resum esse
 m. Jam

etæ & præjudiciis non distorta, quæ citra metum
 fustium scripta mea sint æstimatura. Quod si quis
 tamé tabellis suis & collegiis manuscriptis, quibus
 insuevit, immori malit, ego sane neq; indignor,
 neq; invideo. Quin ultro omnes bibliopolas oro
 obsecroq; , ne mea scripta deinceps in illa loca
 adportent ubi Asinii Tenebrionis sectatores re-
 rum potiuntur.

§. 26. Multa quoq; blaterat *Velthemis* circa hæc
 verba *Apologia* meæ: *Ex quo & aliud horribile ab-
 surdū consequitur: si nempe datur aliquid honestum
 & turpe in se antecedenter ad Deum, vel admittendū
 esse fatum Stoicum, cui & ipse Deus sit alligatus; vel
 dari aliquod principium Deo prius aut coeternum,
 formas rerum quasi determinans & specificans, cui
 ne Deus quidem contravenire possit aut debeat.*
 Quia cum homine stupido miki res est, aut qui
 stuporem simulat, ut calumniandi occasione defit,
 tentabo an efficere possim, ut vim ratiocinationis
 meæ capere queat. Mea igitur sententia est, mo-
 ralitatem actionum humanarum, & habitudinem
 illam, juxta quam aptæ sunt honestæ aut turpes
 vocari, esse à Deo, ejusq; definitione & determina-
 tione petendam, abs qua nullo modo ejusdem
 voluntas excludiqueat. *Velthemis* contra conten-
 dit, eam moralitatem antecedenter se ad volunta-
 tem Dei habere. Heic ego repono; si illa moralis-
 tas non refertur ad autorē Deum, tanquam Ens li-
 berum, cum illa utique à seipsa esse nequeat, ne-
 cessum esse, ut sit ab alio principio extra DE-
 Um. Jam autem non adparet, quodnam aliud prin-

principium heic fingi possit, præter fatum Stoicum, aut principium Deo prius aut coætetnum formas rerum determinans : i. e. ut vel dicatur actiones humanas moralitatem habere ex immutabili fato, sex ex indeclinabili rerum serie, neque unde producta cui etiam ipse Deus sit alligatus vel ut alius præter Deum sit, à quo formæ rerum sint productæ. Utrumq; absurdum ego pronuncio, quia per id Deus Creatoris & supremi rerum arbitri munere dimovetur. Heic igitur *Veltbemius* id primo fastidit, quod fatum Stoicum, aut principium Deo coætetnum *horribile absurdum* vocarim. Nam ipsi rem leviculam putat Deum negare, omnium rerum creatorem, modo per se sua salva perstet. Dein displicet, quod nõ distingui explicarim, quid per fatum Stoicũ intelligã qui de quo diversæ sint eruditorum opiniones. Atque moris mihi nõ est, quacunq; occasione locos communes expilare; & quæ additi verba, *cui & ipse fatum sit alligatus*, satis quale fatum intelligam arguunt. Hinc miserrimus & vere deplorandus Sophista delirat; me, quod fati Stoici mentionem fecerim, velle inde concludere, quod qui peccant, ex fati necessitate peccant, & culpam à se in fatum amolliri queant. Hanc enim consequentiam nec tu illi, qui fatum Stoicum admittunt. (*Nemo fiti tonocens, est apud Senecam.*) Atqui ego fatum Stoicum seu à Deo independens rejicio, & horribile absurdum pronuncio. Quid ergo mihi consequentiis, quas ejus fati defensores nec tu Præterea negat *Veltbemius, Grocium, & qui eandem*

heic

sic cum ipso sovent sententiam, statueret aliquod
 principium extra Deum existens, eicq̄ coæternum,
 & suo intrinseca honestas aut turpitudine actionum
 dependeat. *At ego nusquam dixi, eos expresse
 statueret: sed hoc dico, id consequi ex sententia
 eorum, siquidem 1º per se & sua natura dispositioni
 determinationi divinæ opponant. Sæpe autem
 contingit, ut quis thesin aliquam asserat, cujus ab-
 solutam consequentiam non prævidet; sæpe ut
 hanc inde fluere neget, cæteri asserant. Addit, à
 sententia defensoribus neminem in dubium voca-
 re discrimen honesti & turpis à Deo, ejusq̄ definitione
 determinatione petendam esse. Credas jam Vel-
 lemium sapere velle. Sed quod una manu videri
 voluit dedisse, altera mox iterum eripit. Statim e-
 iam addit: modo hoc admittatur, quod à Deo aliter
 honestas ac turpitudine actuum determinari nequeat,
 nisi ut horum istorumvé actuum, quos per se & sua
 natura honestos statuis, natura fert. Quales in-
 tellectus Dei sapientissimus agnoscat actus, tales judi-
 cat, ut tamen in puncto rationis semper prior sit tur-
 pitudine actus, à Deo facta definitione ejus turpitudinis
 determinatione. Atqui hoc ipsum jam maxime
 queritur, unde sit illa natura actuum, cui de-
 terminatio divina attemperare sese debuerit. E-
 go dico, hanc naturam actuum itidem esse à de-
 terminatione Dei, utpote qui hominis naturam
 formavit, ut & legis esset capax, & quæ naturas
 illas vocatur lex omnino cum ejus conditione qua-
 draret. Nam nemo utiq̄ præter Deum homini
 dedit, ut talem haberet naturam, ut talis actuum*

ab ipso exercendorum esset indoles. Cum autem Deus hominem crearet cum talem ipsi, eius actibus naturam daret, quam maxime voluntate agebat. Igitur moralitas illa actuum humanorum ad voluntatem Dei antecedenter se habere falso dicitur. Equidem quales actus Dei in se agnoscit, tales iudicat; sed tales & non moraliter & non aliter agnoscit, quam quales esse constituit: i. e. agnoscit actus, qui legis naturam seculi constituent, omnino naturam humanam congruere; vel non congruere sed hoc agnoscit, non illot eam habitudinē cum natura humana obsequere, quia ipse eiusmodi creaturam libere constituit. Unde falsum est, quod in puncto actionis turpitudine actus prior sit definitione & Deo facta. Sed primo concipitur homo, & deinde voluntas Dei libere producit. Inde concipitur habitudo ipsorum actuum ad normam dirigi aptorum. Post hanc lex, quam norma, ad quam actus isti necessario referendi & dirigendi sint, Ac demum concipitur honestas & turpitudine, tanquam affectiones actuum ad normam relatorum. Aliud punctum actionis heic comminisci, aut ordinem hunc intervertere contra rationem est. Quicumque igitur naturam illorum actuum, de quibus sermo est, ad voluntatem Deum referunt, ab ipso in creatione hominis ita adornatam, illi mecum consentiunt. Quia actus illos habitudinē & indolem suam non a divina definitione, determinatione, & voluntate habere contendunt, illi viderint, quem sibi creatorem velint adoptare. Sane neque *Veltbemius*, neque

neq; universa ista factio hanc mihi persuasionem
 quam eripiet, me Deo debere & quod sim, &
 quod homo sim, & quod creatura sim legis capax,
 quod quidam motus mei voluntarii eam habe-
 re indolem, ut omnino adaptandi sint ad nor-
 mam, quam Deus in creatione mihi injunxit, &
 quod actus meus, si ad eam normam quadret, ho-
 nus & bonus, ubi ab ea discrepet, malus & tur-
 bus sit; & deniq; quod aliquid horum anteceden-
 sium ad Deum se habere qui asserat, in Deum Crea-
 torem sit injurius.

27. Tandem atrocē quoq; oppugnationē sube-
 rit, quæ super necessitate in actionibus moralibus
 versante proposueram; eam nempe esse *non abso-
 lutam sed hypotheticam, supponentē creationem ani-
 malis rationalis, quam nemo est, quin liberrime vo-
 luntati Dei adscribat.* Heic ut adpareat omnem *Vel-
 lenti* conatū frustra in aërem effundi, observan-
 dum est; eum locum à me opponi verbis *Grocii* l. x. c.
 10. quod actus, circa quos lex naturalis versat
 est, *à Deo necessario precepti aut vetiti intelliguntur.*
 Questio igitur est, qualis heic necessitas sit in or-
 dine ad Deum, seu quale genus necessitatis Deum
 iudicaverit, us circa actus istos legem statueret? Ego
 respondeo, eam esse non absolutā, sed hypotheticā
 quia supponitur à Deo animal rationale libera
 voluntate creatum. Posito enim Deum libere
 voluisse, creare animal rationale, non potuit non
 circa certos illius actus lege disponere; quia alias
 voluntas Dei sibi ipsi repugnare fingeretur. Adeo-
 que non absolute necessariū fuit à Deo legē natu-

ralem ferri; sed ea necessitas orta fuit ex sup-
 pitione actus, abs Deo liberrima voluntate sus-
 cepti, nempe ex creatione hominis. Quæ autem
 necessario consequuntur actum libere & con-
 genter susceptum, illa utiq; ex necessitate non
 soluta, sed hypothetica fieri dicuntur. Si
moveretur, est exemplum necessitatis hypotheticæ
Vehemensio positum. Antequam quis cursum
 libere susciperet, neq; currere, neq; moveri ne-
 cessarium ipsi erat; posito autem cursu libere sus-
 cepto, non potest non simul existere motus. Si
 antequam Deus crearet hominem, neq; creare
 hominem, neq; legem naturæ ferre Deo neces-
 sarium erat. Sed posito, creationem hominis
 libere susceptam, non potuit non lex naturæ ferri
 ferri. Sicut sperem, me ad applicationem huius
 inuentionis imponit metaphysici Me-
 this satis ad probare posse. De hac ergo si-
 necessitatis circa actiones morales versante
 tenus nempe ad Deum illa refertur, unicus
 sermo fuit. Aut si alio modo formetur
 aliam, quomodo emergere oportet respon-
 Si enim eam ad hominem referam hoc motus
 necessitas homini insit ad actus istos obser-
 uandos aut omittendos? respondetur, eam esse
 fitatem quam vocant obligationis. Sin-
 quæram de coherentia affectionis moralis
 certa actione humana, v. g. honestatis cum
 re parentum, turpitudinis cum adulterio
 quænam sit illa necessitas, qua parentes honestum
 honestum, machari turpe sit; respondetur,

necessitatem absolutam in genere morum, quæ
 contradistinguitur necessitati absolutæ in genere
 naturæ, qua affectiones physicæ cum rebus natu-
 ræ, v. g. vis comburendi cum igne, conjun-
 guntur. Quæ duo genera necessitatis in hoc dif-
 ferunt, quod hæc nil aliud præsupponat, quam a-
 ctionem creationis, quæ rebus ejusmodi natura est à
 creatore infinita; illa autem præterea superioris
 dispositionem & legem prærequirat. Ex quibus
 manifeste adparet, à *Veltbemio* primam illam quæ-
 sitionem, de qua mihi sermo est, cum postrema con-
 siderandi. Quod utrum per imprudentiam factum
 sit an vero ut ansam arriperet tam abstrusæ erudi-
 tionis Oceanum exonerandi, simulq; poterve
 mihi insultandi, dubium est. Sane uti cucurbi-
 las lippire, & toto cælo à sententia mea aberrare,
 illi homini insolitum non est: ita splendidum & se-
 renum finem ut dissertationi suæ imponeret, o-
 sculam dedisse videtur; dum ea occasione per ali-
 quot paginas doctrinam de necessitate, sexcentis
 tabellis expositam, & quam Jenæ passeres quoq;
 cantillant, non minore eloquentiæ torrente evol-
 vit, quam agyræ virtutes adipis murium Alpino-
 rum solent. Hinc sublato immensum supercilio
 acerbitate plane Orbiliana imperitiam genuinæ,
 & divinitus apud Jenenses sancitæ Metaphysicæ
 mihi exprobrat, in quam impingendo gravissimo
 me læsæ majestatis pedantiæ crimine adstrinxerim.
 Quam accusationem paucis repono; ex supra-
 dictis manifestum esse, in quæstione à me propo-
 sita terminum necessitatis hypotheticæ proprie,
 & ex usu omnium Metaphysicorum fuisse adhibi-

cum: sed quod *Velthemius* aliam quæstionem instituerit, cui iste terminus non quadraret, culpam nullam penes me esse. Deinde, si vel maxime ego terminum aliquem Scholasticum aliter accepissem, quam tabulis Sthalianis, velut æternarum carum lege, sancitum est; num tamen ideo ratione ficeto more insultari par erat viro, cui ob se unicam sibi viam ad qualemcunque famam acquirendam sufficere *Velthemius* iudicavit? tantus ideo tumultus excitandus, ac si de Ecclesia & reip. salute ageretur? Præsertim cum omnem illam sapientiam *Velthemianam*, cujus præcipuam partem *Institutiones Logica* sui affinis, & *Le Sthaliana* absolvunt, plane ignorasse, autem tem ejus notitiam dissimulasse apud solide eruditos, & quibus me ac mea scripta potissimum adprobare gaudeam, non magis rubescit; quod *Velthemius* non obeat. Sed quod res est fatear, juvenilibus annis, & cum impetu potius quam judicio tractarem, non paucas bonas horas in ea philosophia, cujus incertitudine *Velthemius* attonitus stupet, me perdidisse. Quin & cum Jenæ eo ipso momento, quo Sthalianus animam exhalaverat, uteris quocumque respirarem, atomos quasdam distinctionum & terminorum metaphysicorum videbar deglutire, quibus aër iste pertinacissime infectus erat. Postea tamen diversum coelum pulchres istos ultro discusit, & ex tota illa scientia præcipuum remansit, quod sciam, eum, qui istam solam scit, nihil scire.

§. 28. Ex hisce igitur quilibet cordatus iudicabit, num *Velthemius* recte clamitet; totam litem, *de abusu terminorum à me facto consistere, & me reverentem cum istis sentire, quos ex pruritu novandi impu-*

Sane enim non intra sola vocabula hæret, nec disceptatio; num moralitas actionum antea, antea ad voluntatem Dei legemque se habeat; num illa natura actuum, qui per se honesti aut turpi dicuntur, voluntati Creatoris opponi, an potius eidem subjungi & subordinari debeant? Et cum nusquam thesiam suam *Velthemius* respuet, aut ita replicet, ut cum mea conspiret, ac nihil attulerit, quo mea sententia destruat, nec scio quo jure me velim nolim inter suos numerare queat. Verum quid ille sentiat aut non sentiat mea nihil refert, modo tam inficetis clamoribus meam famam lacerare desinat. Nam uti nihil mihi, quam istius miseræ sophisticæ destrueret; ita poenitenda est pugna, ubi vicisse hostem inglorium habetur.

§. 29. Cum ad alia pedem jam proferrem; occurrit alia *Velthemii* disertatio, quæ inscribitur *De Veritate Controversiæ*; in qua per fœdum mendacium nec mihi thesis affingitur; quod nullum actum necessario turpè statuat, sed velle contingenter turpes esse illos actus quos consensus communis necessaria turpes judicat. e.g. contingenter esse turpe adulteriû, quatenus contingit committi ab homine ut est rationalis. Bone Deus, in quot sese formas vertere non potest dira calumniandi rabies! Si micam boni viri habet *Velthemius*; ostendat, ubinam locorû in meis

scriptis ea assertio extet. Quam porro non minus ruditatis, quam malitiæ isti calumniæ subest. Cui enim ignotum est omnes actiones huiusmodi respectu exercitii aut existentia esse contingentes, quia à voluntate tanquam facultate hinc procedunt. Verum hæc contingentiæ non minus quo minus illis certæ affectiones necessario appetant. Quod jam docui in *opere meo* l. 1. c. 5. Neq; etiam quo minus v. g. adulterium hinc necessario, i. e. ex necessitate obligationis mittendum, & quod adulterium necessarium esse sit, i. e. lege naturali, non positiva, non est quod illud intelligi nequeat, nisi posito antecedenti naturali & sociali à Deo libere creato. Sic ignis comburendum intelligi non potest, nisi posito ignis materia combustibili à Deo libere creata. Ex quibus tamen non nisi triobolaris sophista in ferrum. Ergo adulterium contingenter est turpe; Ergo contingenter est calidus.

§. 30. Nondum Jena nos dimittit. Postquam themianas alia nobis disertatio offertur, 1675 habita sub præsidio celebris J. Cti, sed quæ styli adolescentis foetum arguit. Cujus iniquitatem responsione indignam judicarem, si illi ipicarer robustiores quosdam tela isti suppetitasse. Sed rem ipsam excutiamus, de autore non sum solliciti. Initio igitur sophisticationibus furcæ astute viam struit. Cum enim *honestum & bonum & malo morali respondere* pronunciat, hoc honestum dein ita definit: *quod præcisè delictum non est conveniens, naturæ rationali, quatenus est talis*

Quod

quod primum est falsum, quo incautioribus fu-
 arfacere conatur. Honestas quippe & turpi-
 do; bonitas & malitia moralis per convenienti-
 & disconvenientiam cum lege tanquam nor-
 actionum definienda est. Sed convenientia
 disconvenientia cum natura rationali ut tali,
 proprie est affectio actionum, quæ naturali lege
 precipiuntur. Equidem cum optimo & sapien-
 timo Creatori placeret condere hominem, eu-
 libertas certis legibus foret circumscribenda,
 eisdem naturam ita simul formavit, ut actiones,
 æ lege naturali præcipiuntur, non possent non
 naturæ hominis convenire, & quæ vetantur, res-
 gnare. Sic ut legem ferendo, & libertatem ho-
 minis circumscribendo non nude potestatem su-
 ostentare, aut inutili vinculo molestiam ho-
 uni facefsere, & velut laqueos tendere vellet; sed
 homo, dum obsequium suum Creatori adpro-
 & naturæ suæ convenienter ageret, & incola-
 tatē juxta atq; emolumentū suum promotum
 erit. Unde conveniunt quidem actiones bonæ
 cum natura hominis; sed in ea convenientia for-
 malis ratio bonitatis moralis non consistit. Sicuti
 cum bonitas & malitia actionū sit argumentum
 obedientiæ, & inobedienciæ quam favor aut in-
 dignatio superioris sequitur; intelligi nequit,
 quomodo quis præcise eo nomine, quia naturæ
 suæ convenienter egerit, obsequii laudem, & su-
 perioris adprobationem mereri queat. Accedit
 quod utiq; actio bona sit legi positivæ obtempe-
 rante, mala eandem violasse. Atqui quæ positiva

lege præcipiuntur aut vetantur, haut quidem cum natura rationali ut tali conveniunt, aliter crepant; eoque ex conditione naturæ rationis vestigari nequeunt. Deinde ineptum est, quod divisio actionum honestarum hoc modo instituitur: *Conveniunt porro actiones morales bonæ honestæ naturæ vel simpliciter, vel ex arbitrio præcipientis.* Nam quæ ex arbitrio solius præcipientis naturæ rationali ut tali convenire dicuntur, revera eidem non conveniunt, legem enim in universum consideratam indifferentem habent, aut saltem certis duntaxat hominibus peculiari ratione conveniunt. Adeoque hæc divisio hujus divisionis membrum revera contra naturam implicat. Quia qui positivam legem præcipit, quaquam eo ipso naturam hominis ita format, ut ea lex ipsi, quæ rationalis est, omnino conveniat, sicut si præcipit, ut legem naturæ homini se condendo injungere constituerat. Mentem quoque mox dicitur; quod quæ positiva lege præcipiuntur, *casu tantum*, non intrinsece & simpliciter honestæ sunt. Nam sane Deus & humani legislatores nequaquam *casu* leges positivas ferunt, sed gravi ratione moti, etsi ea quandoque sumere solent. Sic & animadversionem merentibus sequentia: *Contra ea, quæ simpliciter homini conveniunt, illa non ex hypothesis, sed sua natura simpliciter honesta: quoniam non demum agenda sunt propter voluntatem jussumque divinum, sed propter intrinsecam suam cum ratione naturali convenientiam.* Uta prætera verba quidem tolerari possunt, si hoc modo exponantur.

ponantur
animali
hypothesi
volu
ideo
voluit,
& conc
congru
natur
sent no
ha plan
honc
propter
intrin
ntiam.
nda fin
tas & ju
offensa
non egi
Qui vo
Sane
nem ob
& volun
singulca
vel illu
gia istoru
oltra con
morat; de
nali ut t
quam. Sec

expo

ponantur: *Quæ simpliciter homini i. e. prout animal rationale ac sociale, conveniunt, illa non hypothefi, i. e. non ex fuppositione absolutæ & voluntatis legislatoris, sunt honesta; seu illa non ideo honesta funt, quia absolute legislator voluit, non attemperata & formata fimul nativè & conditione humana, ut ea honesta omnino congruerent: sed fua natura funt honesta, i. e. natura hominis ita formata est, ut ista non possunt non eidem convenire. Sed posteriora verba plane ferenda non funt; quod quæ sua natura honesta dicuntur, non demum agenda, sed propter voluntatem, jussumque divinum, sed propter intrinsecam suam cum rationali natura convenientiam.* Atqui profecto ultima ratio, quare agenda funt, quæ lege naturali præcipiuntur, est voluntas & jussum Creatoris; neq; qui peccat ideo Dei offensam incurrit, quia naturæ suæ convenientiam non egit, sed quia adversus voluntatē divinatæ. Qui voluntatē dominisui non fecit, ille vapulet.

Sane *Lutherus* noster in Catechesi puerili rationem obsequii præceptis divinis præstandi à jussum & voluntate Dei arcescitum it, dum ita diligenter inculcat; *Debemus Deum timere & diligere, ut illud vel illud faciamus; cum fatius fuisset ex Theologia istorum hominum ostense: debemus naturæ nostræ convenienter agere. Neq; David Rex uspiam orat; doce me convenienter agere naturæ rationali ut tali; sed doce me agere secundū voluntatē tuam. Sed nimirū ista veteris pietatis scita novæ sectæ*

fectæ patronis sordent, qui omni conatu hoc
 dentur agere, ut voluntas Dei à constitutione
 gis naturalis, & formatione generis humani
 cludatur. Ex dictis porro facile colligitur,
 sensu conclusio istius loci admittenda sic
necessario sequitur, condito homine Deum
uisse non jubere talia vel prohibere. i. e. cum
 ex libera voluntate constituisset creare ab
 tura rationali ac sociali à se donandum, non
 it non talia jubere vel prohibere; quia alia
 aberrasset à scopo suo, quem in creando hu
 sibi præfixerat, adeoq; sibi ipsi velut repugnans
 & contradixisset. Qui enim cum ratione
 non potest non designationi suæ conveniens
 agere.

§. 71. Nec minus infelicem aut fraudulentum
 se esse ostendit ille in formando questione
 llato, dum dicit: *Disquirendum est, utrum de*
actiones morales intrinsece, sive in se honesta aut
pes? An potius omnes omnino ex hypothese
voluntate legislatoris sint tales? Quis non
 decipulam instrui vocabulo *mera* voluntate
 Nam nemo unquam asseruit, quod actiones hu
 manæ, de quibus lege naturali disponitur, hon
 stæ sint vel turpes ex *mera* voluntate Dei, i. e.
 nulla plane ratio eorum præceptorum præter
 dam & absolutam voluntatem Dei allegari possit.
 Quippe cum Deus non potuerit non eas tale
 clarare, posita creatione animantis rationalis
 socialis libere suscepta. Eoq; voluntas Dei
 actiones istas honestas vel turpes declaravit, nisi
 mera

vera est, sed quæ non potuit non resultare ex po-
 sito actu voluntario creandi animal rationale ac
 sociale. Ut jam non amplius obscurum sit, quo
 sensu honestas & turpitudine illis actionibus in res
 motu ad Deum & necessario, & voluntate ejus
 in esse dici queat. Unde mirum est, quod
 Iste in sequentibus scripsisset; *à Deo hominem
 certum finem procreatum, & inde necessarium
 ut actiones hominum convenienter fini institu-
 tur; in maxima autem illarum varietate quas-
 ad finem utiq; esse necessarias, quasdam eidem
 pugnantibus: mox tamen addat; id non ex voluntate
 divina contingere, sed simpliciter atq; ex intrinseca,
 actu natura.* Nam quia & finis ille homini vo-
 luntate divina est constitutus, & voluntate iti-
 dem divina ita sit formata hominis natura, ut cer-
 te ipsius actiones non possent non ad finem con-
 gruere vel non congruere: igitur heic natura a-
 ctuum intrinseca voluntati divina non opponen-
 da, sed subordinanda est; cum nisi illud volun-
 tate divina constitutum fuisset, hoc consecutu-
 ram non fuerat. Unde & lubenter admittimus,
 quod porro dicit: *Cum sapientissimum Numen ita
 voluit institui hominum actiones, ut finem, ad quem
 conditi sunt, etiam consequantur, necessario quoq;
 jubere debuit actiones sine respondentibus, ad versas ve-
 llet; quia alias sibi contraria voluisset.* Sed quod
 sequitur, ferri non potest: *Tametsi Deus nunquam
 precipisset aut vetasset, tamen exercenda omnino
 vel omittenda forent ex sua & subjecti agentis natu-
 ra.* Conspirat quippe hoc cum flosculo illo Vel-
 thes

themiano, parum à blasphemia abeunte, et
 lex naturæ obligatura fuisset gentes, etiã
 us non esset. Et si quis omnino absurde
 impiam hanc hypothesin supponere velit,
 actus nunquam à Deo lege sancitos fuisse
 tamen impossibile foret eas concipere su-
 one honestatis aut turpitudinis, sed tantum
 notione commoditatis aut utilitatis concipi-
 sent. Sicuti convenienter mex naturæ a
 fræviente frigore luculentum focum instruat,
 vestes pellibus suffultas geram; quod tan-
 cum nulla lege sancitum sit, nec fecisse honeste
 nec omisisse turpe dicitur. Ac nauci est
 illa philosophia, quod *legis eaduntaxat* *vis sit,*
obligetur subiectum, & incurrat pœnam contra
præceptam legislatoris nitens. Nam hæcenus
 imperia crediderant, prima vim legis
 tabulo significare quid agendum, quid o-
 tendum, injuncta simul per imperium obligati-
 ne. Neque intelligi potest, quomodo quæ
 ligari, aut pœnæ capax, fieri queat, nisi
 significatum sit, quod ab ipso fieri, quid ab
 fieri debeat. Quæ igitur necessitas substat
 tam absurda, & à sensu communi abhorrentia
 commenta confugere; nisi forte cœlum ter-
 miscendum est, ut *Asinii Tenebrionis* calami
 aliquo fuce adornentur? *Itaque licet antelegi-
 neg, transgressio sit, neque pœna; nihilominus
 men actus aliquis necessarius subiecto ad obin-
 dum finem aut fugiendus statui potest.* Bene;

non sub notione honesti aut turp̄is, nisi lex accesserit. *Quod si jam necessario quadam jubentur aut vetantur, inquit, propter intrinsecam suam honestatem & turpitudinem: (mendosè; nam jubendum erat, propter convenientiam aut congruantiam cum natura animali ac rationali a Deo libere formata; quia honestas & turp̄itas sunt affectiones actionum, quæ legem sequuntur.) manifestum etiam sit, haur omnia iusta & divina vel prohibitiones, mere arbitraria esse.* Qui hæc conclusio aërem ferit, quia nunquam illi asserere in mentem venit, *omnia iustu divina & mere arbitraria esse, aut quacunque à Deo mandata aut vetita sunt, ex solo arbitrio ipsius omnia provenisse, nullo habito respectu ad conditionem naturæ rationalis & socialis abs ipso libere formatam.*

32. Videamus, quo acumine & candore argumentū à me allatum dūso vere aggrediatur: *Si præposita quadam sunt ante legem divinam, ergo præcedunt ante voluntatem Dei, ergo & ante Deum & aeternitatem.* Quod argumentum Ipse dicit acutum & penetrantiori inexplicabile. Expectamus inusitatum & admirabile acumen. Negat igitur id, quod legem divinam antecedit, statim etiam ipsam voluntatē Dei antecedere. *Aliam enim esse voluntatem, nullam declarationem voluntatis cum præceptione aut prohibitionem conjunctam, quæ legis appellatione tenet.* Quamquam enim lex omnis voluntatem Dei præsupponat; neutiquam tamen quicquid ille voluerit fieri vel omitit, statim præcepere aut vetare

vetare. Atqui omnino quicquid Deus vult
vel omitti ab homine, seu quas actiones *facere*
aut omitti, id ipsum quoque præcipit aut vetat
cum voluntatis illius nullus sit effectus nisi in
cælo innotescat, etiam revelat seu promulgat
pe cum heic nihil desit, quod ad legis esse
requiratur. Quod enim Noster excipit: *quod
aliunde perspecta superioris voluntate uitro
sequamur? quid opus tunc lege foret?* id ad præ-
tem quæstionem stolide adplicatur. Nam
possibile est, creaturam aliunde voluntatem
nam perspicere, nisi Deo revelante. Quis
ergo ille quocumque modo revelavit, ut ab homine
fieret vel non fieret, lex est. Quod non reve-
vit, id uti ab homine cognosci nequit, ita &
non est. Quanquam autem *lex posterior sit*
legibus, non tamen alio, et ordine consideranda
quia nempe prius concipimus voluntatem
sterius decretum voluntatis: tamen in hæc
stione nihil interest, utrum neges, honestatem
riri à lege Dei, an à voluntate Dei; quia
aliter quam per modum legis velle non potest
honestà ab aliis fiant; eoque ipso dum vult
ri, etiam legem fert. Et ab æterno voluit De-
ut honesta fierent tunc, quando existerent, quin
cere honesta possent; eoque ipso ab æterno
ferre homini abs se condendo voluit; et
lex actu, antequam homo conderetur, lapsa
fuit. In has angustias redactus Noster dil-
tor nullam aliam elabendi viam videt, quod
sædum illud, *Vel hemio* tantopere commendat

Carmen

Armen resonet: *Honestā heic loci intelliguntur,*
que faciendā nobis sunt, quantumvis nunquam vo-
lisset Deus, nunquam praecepisset, ut faceremus.
 Ergo hoc solum restat, ut isti homines dicant; hu-
 manum genus futurū fuisse, licet nunquam à Deo
 esset creatum. Pergit; quā (honestā) *ideo vel-*
ideo praecepere debuit, quoniam homini faciendā
erat. Mirum in ista secta novum quempiam
 hominem comminiscatur, antea ignotum, qui Deo
 creatori humani generis injungeret, quid ipse
 faceret & praecepere deberet. Et quid lege lata opus
 esset, si ista & antea homini faciendā, & antea ho-
 nestā erant? Sequitur; *posita igitur honestate ista,*
ponitur simul voluntas divina, ut tempore conjuncta
essent, ordine considerandi duntaxat separentur. Pri-
 us enim adsit oportet objectum voluntatis, antequam
 fiat actus. Sed nimirum oblitus est Noster, sermonem
 esse de voluntate ejus, cujus nullum objectum
 extra ipsum exaret, nisi ipse voluisset: & quod vo-
 luntas divina objecta extra se determinet, non
 quod objecta determinent voluntatem divinam.
 Hactenus igitur sat crasse circa resolutionem hu-
 jus difficultatis versatus est Noster. Sed nunc
 subtilius rem rimatus ita demum statuit. *Non datur*
honestum, nisi respectu hominis, Ergo non praece-
dit aeternitatem. i. e. non datur honestum, nisi in a-
 ctionibus humanis ad legem conformatis. *Quod*
si ab aeterno conditus fuisset homo, quin ab aeterno
quaedam ejusdem fini convenerint aut repugnarint,
nihil dubitandum. Non intelligit Noster, contra
 dictionem implicare, *conditum esse ab aeterno.*
 N Quod

Quod enim ab æterno est, id conditum non est, & quod conditum est, non potuit ab æterno esse, sed omnino principium habuit. *Ut igitur finis obtineri Deus, ita & congrua atq; necessaria ei contraria vitari ab æterno voluisset.* Sed non admissa hac etiam stolidam hypothesin sequitur, minus honestas sit affectio actionum humanarum, ex conformitate cum lege resultans? Aut quid per hypotheses contradictorias veritas strui potest? *At legem forte nullam præscripsisset.* Ast hoc non forte sed fortiter declinare est. *ponitur finis, ponitur effectus; ast non ponitur medium necessarium, leu quo non interveniente finis obtineri, nec effectus intelligi potest.* Si rationem quæras tanti absurdi, nihil audis, nisi forte nullam legem præscripsisset. Ita disputare solent qui *procedunt a principio.* An indices artificum hominibus vociferantem audiunt? *Quocirca non assemus honesta, aternitati coeva, lege priora, & voluntate Numinis artissime, & in ipso ortu boni nis conjuncta.* Adspergamus frigidam huiusmodi tiocinio, quia jamjam sub manibus videntur evaporaturum. Et tamen teatro ob mutescente statum sibi ipse dat miser histrio. *Ita obtudimus, & quit, apamen.* Risum teneatis amici?

§ 33. Neque tamen post tanta deliria deinde arguator Noster: *Licet porro finis, ad quem homo procreatus, positus in divino arbitrio fuerit, non tamen demum constituto actiones quadam intrinsece honesta aut inhonesta dicantur; id tamen nobis nihil est*

potius faceret. Et quid tali modo disputanti negotium facere posset, qui per contradictorias hypothesen sua absurda stabilit? *Nam accipiendus est finis, inquit, prout constitutus est.* Atquis iste, prout constitutus est, omnino includit rem tanquam medium aut normam, ad quam actiones hominum finia divino arbitrio; constitutione attemperandæ sint, ut honestæ audire queant. Ergo in mille se formas vertat licet Noster, nunquam tamen efficiet, ut honestas actionum rem divinam antevertat. Denique ut adparet istos homines omne suum præsidium in Sophisticationibus reponere, ita totum locum concludit: *Quare non est cur assentiamur illis, qui omnia Dei iussa vel interdicta tantum voluntaria esse volunt, quasi, ante legem nihil referat, sive si quis aliquis instituat, sive omittatur ab homine, si contrarium ejus fiat.* Ast ubinam ego hanc rem ita explicavi, dum voluntatem Dei uti non creatione, ita nec a legis naturalis ratione excludendam contendit; quod nihil referat, quicquid homini præciperetur? Cum ad nauseam usque sine inculcatum sit, posita tali natura, conditione & fine hominis, non potuisse non eas leges à Deo humano generi ferre. Fine enim & natura, conditione semel designata, non amplius meri arbitrii est, quæ media, aut quæ leges sint præscribendæ. Et immane quantum fallitur Noster, quando dicit: *Si meri res arbitrii fuisset, etiam in contraria fini suo potuisset actus dirigere.* Nam contraria fini, suo tendere stultitiæ est.

Hoc absurdum juxta & impium est, arbitrio Creatoris
 totis talem libertatem tribuere, quæ contraria
 suo suscipere possit. Hinc & stolide alia quædam
 instituitur: *Utrum jus natura constet ex præceptis
 mere arbitrariis, an vero necessariis?* Nam
 semper mere arbitraria præceptis legis naturæ
 contradistinxit, & necessitatem sui generis
 nunquam detraxit. Sic quando dicitur: *quod
 est in se, id est, quod est in se, id est, quod est in se,
 id est, quod est in se, id est, quod est in se,*
 id ita interpretandum, ut à naturali jure præceptum
 non excludatur, sed quod attemperatum
 est ad naturam & conditionem hominis in
 versam, qualis attemperatio in positivis legibus
 non conspicitur. Tandem à Nostro carmen
 themianum repetitur: *Subsistendum esse scistimari
 ti, cur aliquid natum præcipiat aut vetet? in illis
 rebus, quæ in se sunt, id est, quæ in se sunt,
 id est, quæ in se sunt, id est, quæ in se sunt,*
 turpe est. *Hæc prima juris naturalis principia,
 quæ causam nullam reddere à priori scimus. Hæc
 ista enim natura sunt, quæ in se, nullo respectu,
 gem, conveniunt naturali naturæ, sive quæ in se
 spondere sicut ad quem homo est conditus. Ut hæc
 prima nemine deinceps impugnetur, opus est
 terribili anathemate id munire. » Perge. *Id est,
 male sic reddideris honesti causam; quia convenit
 humana natura, seu quia convenit cum fine, ad quod
 a Deo sumus procreati. Quis enim sobria mente
 loquatur? Homo i. e. animal rationale est, id est,
 animal rationale. Hoc quidem Velibemantel
 is recte canitur. Verum ex mea sententia
 siones & responsiones ita sunt formanda.**

hoc

ic vel illud, v. g. gratum esse, & honestum? quia
 lege naturali præcipitur. Cur lex naturalis id
 naturali præcipit? Quia id congruit cum na-
 & conditione hominis in universum. Unde
 naturam & conditionem fortitus est homo?
 assignatione & dono Creatoris. Cur ejusmo-
 naturam & conditionem isti creaturæ assigna-
 dem placuit? Quia ejus sapientiæ & bonitati
 isum fuit. Hucusq; ubi perventum fuerit,
 subsistendum demum judico. Atq; hæc isti
 utatori sufficiant.

§. 34. Addamus etiam, quæ super hac quæ-
 ne philosophatus est *Josua Schwarzius*, qui ut ut
 ndato Regio juberetur silentium agere; ta-
 n ne per inclusæ sapientiæ fermentationem in-
 stina creparent, maluit spretæ Majestatis Regiæ
 us esse, quam isthæc mysteria non eruistare.
 erenti, inquit, *Cur quæ lege naturali prohiben-*
absolute, per se & sua natura sint turpia?
 spondet, *& quidem absq; omni ruditate, malitia,*
neve odore, & prout tam Illustris Indicis
 tore dignum est: *Non ideo, quod rationi repus-*
ant, (id enim circulus iste foret, qui nobis (Tene-
monistis) immerito affingitur; verum quod insini-
sapientiæ & justitiæ Dei, adeoq; summe rectitudi-
intellectus, & voluntatis divine adversatur. Ubi
 imo observandum, quæstionem ex mente *Vel-*
emii & aliorum vitiligatorum inepte hoc modo
 ontipi: Nam illi *per se & sua natura* opponunt
 vis rationi à priori: seu quando aliquid per se
 sua natura honestum dicitur, nullam amplius

rationem inquirendam putant, & dplane in eo
 quiescere jubent. Unde & iidem clamant:
 nestum & turpe, quod per se tale dicitur, aut
 denter se ad voluntatem Dei habere. Dem
 tanto cum supercilio profertur responsio, o
 ritate, & ambiguitate laborat. Nam non
 stincte exprimitur, utrum hoc, quod per se
 sapientiae & iustitiae Dei adversantur, ex
 tione, sanctione, & jussu ipsius Dei proveni
 seu utrum ipse Deus effecerit, ut ista per se
 pia divinae sapientiae & iustitiae repugnarent,
 vero illa citra dispositionem Dei per se existi
 Posterior sensus revera discedit in sententia
Vellemus, quam tamen iste visus fuit rejectis.
 Prior autem sensus mihi non contradicit. Ne
 ego quidem non repugno, si quis asserere vel
 Deum condendo naturam hominis procur
 ut certa ratione actionis ejus iustitiae & sap
 tia congruerent, quaedam non congruerent.
 Sed hoc ulterius notandum, eam responsio
 esse remotam, & velut saltum committere, sicut
 ex diversa disciplina peti. Nam proxima & im
 diata responsio ad propositam quaestione
 Quia Creator naturam hominis ita formavit, ut
 ista non possent non repugnare legi, quam condi
 tio ejusmodi naturae requirebat, eoq; homini
 vitanda. *At* si quis ulterius quarendo in
 Deus naturam hominis ita formavit, tunc
 dem ex lumine rationis nullum aliud respon
 super est, quam quod istud optimo & sapientia
 finio Creatori ita placuit. Nam ea responsio
 quod

quod id congruerit sapientia & iustitia divina, ut quod divina iustitia hoc requisiverit, ex scientia religionis Christianae petendum est. Ratio enim sibi relicta ignorat, quod iustitia divina praeter requisiverit ejusmodi animal creari, cujus actiones cum ipsa convenientiam aut dissonantiam haberent. Idem quoque circa terminum necessitatis hypotheticae cum *Velhemio* diversas quaestiones confundit; qua de re supra dictum. Denique & novam hanc difficultatem movet Noster. Negat quippe, posita mea asserente, quod *omnes alii illi, qui vel turpes sunt, ut blasphemia, incestus, vel honesti, ut cultus & honores, castitas, temperantia, &c. ex hypothesi rationis aut socialitatis liberrime à Deo creata, tales sunt.* Turpes enim & honestos eos esse respectu infinita sapientia & iustitia DEI; quod eidem vel pugnant, vel conformes sunt. Cultum quippe & blasphemiam, illum honestum, hanc turpem esse, non solum praevalentem in mundo sociali, sed etiam ab Angelo, vel Spiritu sociali non creatam, sed diabolo proficiscerentur. Enimvero & hic scrupulus nihil est. Nam primo ex nostra sententia id, quod ex voluntate Dei profectum est, & quod cum ipsius sapientia & iustitia congruibile invicem non sunt opponenda; quippe cum eodem modo simul stare possint. Deinde unice mirandum propositum fuit jus quod in homines cadit, requirere. De jure Naturae Angelorum & diabolorum dispiciant subtiles isti homines, qui

cum doctoribus Angelicis & Seraphicis familiaritatem contraxerunt, & qui de conditione virtutum non minore confidentia, quam Medici de partibus humani corporis, disputant. Quod tamen cultus Dei spiritibus creatis honestus & laudabilis, si blasphemiam turpis sit, id provenit ex causa, quae in homines æque ac in istos cadit; nempe quia creati sunt, intellectu ac voluntate præditi, non enim Creaturæ non potest non cultus Creatori convenire, blasphemiam disconvenire. Adhuc tunc quoque supra disputata §. 25. Sed quia in Spiritibus castitas, incestus, temerantia, &c. tunc intelligemus, quando à *Schwarzio* de castitate sexus in Spiritibus, eorundemque didicitur fuisse.

§. 35. Fuit insuper non nemo, qui alibi locorum scrupulos suos circa meam sententiam publice exponere, & in proxima meam sententiam, qua Deus adductus sit ad talia, regulam proponendam esse naturam, quippe cum frustra ab homine exigatur, si homo esset homo, i. e. animal rationale præditum. Remotam tamen esse ipsam illam actum, qui tege naturam, & honestatem & pulcritudinem intrinsecam. Nam tales actus v. g. benefactorem amare, & venerari, innocentem non ledere, jus suum non turbare, ordinatam & castam degere vitam, &c. non mentiri, neminem iniquis fraudibus commovere, in se & sua habitudine intrinseca ad justos & honestos, ut pro summa sanctitate & gloria sua

*non potuerit non istos Deus exigere abs quovis,
 qui per naturam tales prestare posset. Enimvero
 patet, gratis heic contradicendi ansam fuis-
 se quaesitam. Nam & nos asserimus, Deum sibi
 repugnaturum, si creato animali ra-
 tionali ac sociali tales actus eidem non injunxis-
 set. Sed id inde consequi negamus, voluntatem
 divinam hinc excludendam, aut actus istos deno-
 tationem bonitatis moralis non fortiri à con-
 venientia cum lege. Absurdum quoque est, hisce
 actibus intrinsecam aliquam habitudinē tribuere
 sine mera suppositionem idonei subjecti, abs quo isti
 actus exerceri debeant. Nisi enim ponas crea-
 turas racionales ac sociales, hi actus non magis in-
 telligi possunt, quam discrimina sonorum remo-
 to ex rerum natura omni auditu. Eo quod habitudo
 illorum non est intrinseca & abstracta à subjecto,
 sed relativa ad subjectum idoneum, cui & ipsi no-
 ta legis subest. Inde idem contendit, actionum
 quarundam bonitatem & malitiam non unice à cu-
 jusquam voluntate, aut libera quadam superioris im-
 positione, sed à necessaria istarum actionum cum
 subjecta convenientia vel repugnantia metiendam
 esse. Sed in casum opera heic ponitur, si memi-
 sse voluisset, nos distinxisse inter impositio-
 nem, quæ à mera & libera voluntate superioris
 proficiscitur, & quæ constructionem & determi-
 nationem ab eadem factam consequitur. Qua-
 rum illa in positivis, hæc in naturalibus legibus
 locum habeat. Fatetur deinde, in ipso motu po-
 tenciæ physicae per se non inesse aliquam moralitatem.*

*humanam tamen actionem non solum motus physici
 specificatione absolvi, sed attendendum etiam ad
 principia actionum, circumstantias, objectum, &
 illud simul monitum, quicquid in actione hu-
 mana à lege determinatur id morale esse, et
 ad motum physicum referri. Frustra quæ-
 ritur, in primis habendam rationem objecti,
 congruatne illud actioni, an repugnet. Inde v. g. *colere*
Deum, honorare parentes, benefactores, carere
inimicos, probare honesta, vituperare turpia, pro-
sequi iustum patriam hostem, &c. in se & sua natura
quum & honestum haberi. Atqui an aliquod ob-
 jectum congruat vel repugnet actioni, i. e. an
 motus aliquis physicus recte, necne circa ali-
 quod objectum exerceatur, id intelligi nequit,
 nisi in proposito certo subjecto agente; cui an congruat
 vel non congruat circa certum objectum, alio-
 modo non potest determinari, nisi in
 iudicandum fuerit. Sic si pronunciare
 quis qualis actio sit *honorare parentes*, necessario
 ponendum est certum subjectum, nempe homi-
 nem, in proposito autem homine ponitur quoque lex condi-
 tioni nature ipsius à Creatore assignata, con-
 grua. Eoque *in se & sua natura* heic imperium
 opponitur. Porro *Idem* ut probet, etiam citra
 respectum ad legem deprehendi posse moralitatem
 in actionibus humanis, exempli loco addit
 quæstionem, *an Deus sit colendus, an contemnendus.*
 Cujus priorem partem affirmandam esse,
 posteriorem negandam ex sola consideratione
 nature*

naturæ divinæ, idque colligi non lege quadam, sed
 necessaria predicari cum subjecti seu actionis physica
 et objecto congruentia. Atque quæstio hæc mo-
 tum & locum habere nequit, nisi posita creatura
 rationali, ex cuius indole facile colligitur, neces-
 sitatem colendi Numinis lege ipsi injunctam.
 Quam an nulla creatura præter brutam existente
 hæc quæstio sit in cathedris agitanda, vix credide-
 ro. Pariter ineptum est, quod additur, *San-
 ctorem ladere, suum nemini tribuere, fidem frangere,
 et hos homines maledictis insectari &c.* adeo mani-
 festam implicare iniquitatem, ut quamvis nullus ef-
 fectus sensus legis, nulla veneratio Numinis, nullum sup-
 plicii periculum, tamen non possint non etiam scer-
 atoratis simi homines fateri, si ad ipsam scditatem a-
 ctionum istarum attenderent, *hæc equum & bonæ
 equum esse, ut tali modo se erga proximū & equalem
 agant: saltem alios, ad quos actio illa non spectaret,
 male iudicium teneret.* Atque tales actus dari non
 possent, nisi existerent homines legibus obnoxii.
 Non forte credimus, quæstiones de honesto turpi
 multum negotii daturas, si præter bruta nullum a-
 nimal orbis terrarū caperet. Et vellem scire, utrum
 homines ita pronuntiant, rationales ac sociales sese
 creaturas esse præsupponant, an minus. Si prius,
 sane dubitandum non est, quæ ipsorum iudicium
 procedat ex animo sensu legis naturalis penitus
 tributo. Sin posterius, tunc pari certitudine hæc
 pronuntiant, ac si homo de meditationibus bestiarū,
 aut avis, aut piscis liquidi quid definire præ-
 sume-

fumeret. Quin si quis assumpta tam absurda
 p^othefi de honestate actionum humanarum
 nunciare instituat, perinde feliciter rem
 et, ac si sublata ex rerum natura luce super
 bus disputare vellet. Ex ejusmodi igitur
 misis & hypothesibus num aliquid con
 tentiam, nostram firmiter concludi queat
 exinde obligatio aliquid faciendi aut om
 citra jussum superioris & legem demonst
 eruditi judicent. Quæ præterea ratione
 runtur pro hac sententia, quod *detur aliquo*
& sua natura absq. omni respectu ad legem, non
honestum, facile destrui possunt. Dicitur
Dei actiones justas sint & honesta, id non est
positione & lege superioris. Enimvero jam
 monitum fuit, quæstionem esse non de re
 ne actionum divinarum, sed de actione mor
 in actionibus humanis. Additur; *adeo*
faciam esse actuum quorundam ad certa objecta
lationem, & convenientiam, ut ni ad conveni
bi objectum illi referantur, non possit non mor
formitas oriri, idq. non ex lege vel superioris
re, sed ex ipsa rerum actionumq. ad se invicem
bitudine provenire. Atqui illa habitudo
 ditione subjecti promanat, cui lex simul inhi
 tur. Sic *cultus Dei* non intelligitur, nisi
 creaturis intelligentibus, quas dum tales pro
 xit Deus, simul sui cultum iisdem imperavit
 ut ille cultus in eas cadere posset, talem naturam
 iisdem attribuit. Sic *amare & venerari legem*
morem nemo potest, nisi naturam habeat, ut quæ
 & quæ

qua de causa ab altero in ipsum conferatur, intelligere queat. *At qui talem naturam sortitus est eidem illud ipsum lege injungitur. Idem de honore erga parentes, obedientia erga Dominos, servanda fide, non ledendo innocente & similibus iudicandum. Et sane posito subjecto idoneo tales actus inhonestos pronunciare, aut contrarios hinc honestos contradictorium foret: non autem existente subjecto idoneo tales quoque actus dari non modo possunt, eorum de habitudine illarum frustra anquiritur, cum entis nullæ sint affectiones.* Adjungitur; *cum acquisita notitia honesti & turpis ducatur ab actu cum objecto, circumstantiis, & principiis collatione, ejusmodi notitiam nullam fore ni dentur actiones quaedam in se & sua natura tales, quibus absque ullo ad legem respectu honestas insit.* Sed fateor me non esse ita lynceum, ut connexionem hujus ratiocinii perspicere valeam. Urgetur denique: *si nihil antecedenter ad legem turpe aut honestum sit, necessum esse jus imperii parendique debitum, omnemque adeo legum vim & obligationem tolli. Vanam enim esse legem, nisi antecedenter ad legem ponatur in imperante jus imperandi, legesque condendi & in parente obligatio ad componendum actiones suas juxta alterius prescriptum. Equidem rationem, cur hoc vel illud agendum sit recte reddi hanc: quia lege precipitur: sed cur legi & jussu superioris parendum sit, inepte poni rationem; quia id lege precipitur, cum idem per idem hoc modo probetur. Ergo saltem hoc antecedenter ad legem per se æquum & honestum erit, ut*

pra-

*præstantiori, eminentiori, & prudentiori benefico-
 rultum, honorem, & obedientiam præstemus.* Et
 ratiocinium vim aliquam haberet si præter
 manas leges nullæ divinæ darentur; ac si nullæ
 esset imperium præter hominis in hominem
 nimvero quia Deus hominem qualem velle
 vit, & qua uti conditione deberet eidem
 vit, non opus est aliqua ratione à priori, ut
 datur, quare Creatoris legibus sit parendum
 ut hæc summa esset lex; creatura rationalis
 bus Creatoris parere debet, ipse Creator fecit
 conceptu autem Creatoris, notio præstantior
 eminentioris, & prudentioris, & benefactoris
 est. Ut autem humanis legibus pareamus
 vina imperat. Est autem cerebri valde verum
 si aliquem heic *circulam* somniare; velut *quæ
 ex nobis quantur, cur v. q. f. e. u. m. h. fit f. a.
 dum, & respondeamus, quod si vitetum, ubi
 rius urgeamur, quod si vitetum non sit
 mittendum, quod si vitetum habeamus, quod reponam
 si quia vitetum vitetum prohibetum sit.* Nam quæ
 nos hoc vitetum venimus, ut dicamus, aliqua
 divinæ legi, stultum credimus quærentem
 aliquid vitetum ista lex divina confirmetur. Si
 rationem ejus interdicti afferimus; quia
 & Sapientissimo Creatori placuit nativum
 hominis ita formare, ut intermissio ejus
 actus non posset non eidem congruere. Et
 jus rationis rationem ulterius inquirendam
 arbitramur.

§. 36. *Fridericum Gesenium* extremo locore
 evavimus, quippe cui nihil aliud propositum,
 quam calumniandi & convitiandi artem ostenta-
 re. Cujus hoc palmarium ipsi videtur specimen,
 quod in alios jaeta sunt convicia in nos derivare,
 ut sententia utrinq; toto caelo differant. Sic
Hobbesius dixisset: *Nullam esse communem re-*
veram à boni & mali à natura objectorum petendam,
veram à persona, ubi resp. non est, vel in rep. à ma-
estatu. Hanc assertionem licet ego confutave-
 rim, eidem tamen simile iste dicit, quod origo mo-
 derationis in actionibus humanis ad impositionem,
 determinationem, & jussum Dei à me revocata
 sit. Igitur jam ex ratiocinio *Garleano* equipol-
 lent hæ propositiones: nulla est regula boni & ma-
 li omnibus hominibus communis, & Deus est au-
 tor & lator legis naturæ. Prior thesis *Hobbesii* est,
 posterior mea. Et si mox cum totum meum locum
 adduxisset, fateatur, *non esse in quo sunt ex-*
plicationem meam legent, videte eum posse, ad
impositionem legis divinæ originem honestatis
& turpitudinis à me revocari. Et nihilominus ni-
 hilum cautus *Vigil* metuit, ne ex ea locutione vul-
 gis credat, honestatem & turpitudinem illam es-
 se ex impositione hominum, citra fundamentum
 in Deo. Atque ego doctis scriptis odi profanum vul-
 gus & arceo; & quo doctior obtingat lector, eo æ-
 quius ab ipso judicium mihi polliceor. Illud
 autem valde flagitiosum duco, judicium
 de aliquo scripto ferre velle, nisi idem-
 prius caute & cum cura lectum fuerit. Et
 cum

cum expressis verbis à me legis divinae & mentione facta sit, quomodo metuere potui, ne eum locum de lege & impositione humana haberet? Inde pessimas consequentias, prout ipse dicit, necesse instituit; quarum hæc instar omnium esse potest: Si actiones humanæ honestæ & turpitudinis notionem fortiuntur ex convenientia aut disconvenientia cum lege divina & legislatoris definitione, determinatione, & institutione & jussu; sicq; legis naturalis præcepta homines invicem exercenda in socialitatem convertuntur: Ergo *unica tantum virtus erit, qua virtus dicenda.* Antecedens meum est, ex quo lepulum consequens deducit bonus noster philosophus. Nam huic bipedi definitionem animalis rationalis accommodabimus? Idem deinde cum *Carimuel* sentire scribit, quod non vitia, sed virtutes istis animalibus facere queat. *Carimuel* præceptis, prout a *Gesenio* refertur, hæc *Moses* præcepto divino reperiri interdicta, quæ contra præcepto debeant dici indifferentia.

Quæ qua lege positiva vetantur sermo est, tunc præcepte nullam reprehensionem meretur. *Legislatorum contranaturalium unumquodq; seipsum in interdictione nunquam fore malum.* (Hanc præcepti contradictionem implicare ego arbitror.) Mox adducitur mea thesis, huic si diis placeat utilis: *Actiones hominum antecedenter ad legem abstrahendo ab omni lege sunt indifferentes, nec bona, nec mala.* Debuerat etiam non omnes

esentius hæc verba; prout sunt nudi motus facultatis alicujus physica, seu ejus negatio. Audiamus nunc ratiocinium Garlæanum. Cum communis sit omni naturæ rationali justitia, Deo Angelo & homini, non erit moralitas in actionibus humanis ex impositione Dei; quia absurdum foret Deo, justitiam Dei habere essentia suæ rationem à placito, voluntate, & impositione divina. Etenim vero diversissima est indolis justitia divina, & justitia humana; quippe cum illa essentialis sit, hæc nequaquam. Eoq; non sequitur: justitia in actionibus divinis non oritur ex impositione & jussu Dei, sed ex essentiali hujus perfectione: ergo justitia humana non habet essentia suæ rationem à placito, voluntate & impositione divina. Sicuti nec hoc sequitur: Dei & hominis actiones rectæ in multis conveniunt, seu DEUS in multis eodem modo erga creaturas se gerit, quo homines adversus se invicem se gerere debent; ergo ex eodem principio utriusque actiones promanant. Quæ supra jam dicta sunt, repetere nihil attinet. Neq; arbitror, quemquam deinceps fore tam *Helleborosum*, (quæ *Vellemii* dictio est) qui ex eo, quod ego voluntatem Dei à constitutione legis naturalis non magis quam à creatione excludendam contendam, conclusurus sit juxta regulas Analyticas Garlæanæ; me hoc ipso omne jus naturale funditus evertere aut veterem Carneadis errorem recoquere. Cum nec divinis literis infrequens sit, ut secundum voluntatē & beneplacitum Dei, & secundum legem facere equi-

æquipolleant. Add. quoque *Psalm. CXV, 3. Epist. I, 11. Apocal. IV, 11.*

CAPUT VI.

De

EXAMINE DOCTRINARUM.

§. I.

Cum I. VII, c. 4. partes summi imperii civiles distincte explicarem, inter has quoque quâ partem summe necessariam, magnæ usus & ponderis referebam examinem doctrinarum, qui in civitate traduntur. Cum enim homines plerumque suas actiones ex propriis opinionibus regant, & si qua publicæ leges ab hisce diversæ abire videntur, suscitantes pareant omnesque vias tentent obsequium detrectandi, aut leges quicquid has suæ auctoritate tuentur subvertendi: inde patet, quæ sit periculi civitatibus, eorumque rectoribus imminens, si per doctrinas in publicum sparsas ejusmodi opinionibus animi civium imbuantur, quæ cum usu & fine civitatum, (quem semper rectum legibus naturæ convenientem præsupponimus; & nihil nobis negotii cum corruptelis rerum, pravisque dominantium artibus protestamur,) repugnant. Hocque conclusimus, expedire, ut publice civitate ejusmodi doctrinis velut personæ, quæ cum fine & usu civitatum congruant, simulque animi civium à puero istis imbuantur. Cum autem mihi propositum non esset universam hanc materiam, imprimis de potestate summorum imperantium circa sacra Christiana plene exsequi, quod illud à scopo operis, utpote à quavis religione

one peculiari abstrahentis, aliorum videretur; igitur sufficiebat mihi proposuisse distinctionē inter dogmata, quæ non sua natura, sed tantum propter intemperiem hominum turbas excitare possunt, & inter illa, quæ sua natura animos hominum ad turbas civitates disponunt. Circa priora dixi impediri quidem non posse, quo minus dissensiones orientur; attamē ne turbent pacem publicam per summum imperiū effici posse, pœna in conviciatores & vitiligatores statuta. Verum talia dogmata, quæ *sive sub specie religionis sive alio modo obtrudantur, jus naturale & principia sive politica convellunt, adeoq; exitiabiles morbos in civitate producere apta sunt*, a summo imperio civili ad examen revocanda, & cive civitate plane proscribenda statuo. Ex hac igitur doctrina tā salutari ac necessaria, grandē mihi calumniam impingendi ansam arripiebat *Josua Schwarzii*, quam & postea ipsius socius *Nicolaus Beckmannus* impudentissime crocitabat, velut à me traditum fuisset; religionem statui republicæ esse accomodandam, & pro instrumento hu jus habendam. Videbatur autem isthæc calumnia scopo ipsorū cum primis idonea, quod & quam maxime valeret ad irritandos sacerdotū animos, quos sui in me furoris ministros fore sperabant; & quod eadem Macchiavello soleret tribui; quod nomen tantopere vulgo invisum est. Et observanda est hoc loco detestabilis vel socordia vel malitia *Schwarzii*, qui, ut calumniæ suæ fucū allineret, ita articulum suum formavit: *Statuit, civitatē ejusmodi doctrina personare debere, qua cum sine & usu civitatis congruat; explicatq; hoc ipsum non tantum*

de scientia humana, sed etiam ea, quæ est circa cultum Dei. At si cui in animo sit candorem in soliginis cognoscere, inspiciat modo l. c. p. 1. Ubi postquam scripseram, expedire, ut civitatibus doctrinis personet cum fine & usu civitatum congruentibus, subjungo: *Equidem nunc fere datur dogma neque circa cultum Dei, neque circa scientias humanas, unde dissensiones, discordia, convitia, & demum bella oriri non possunt, idque fieri dico, non propter dogmatum falsitatem, sed propter intemperiem & ambitionem manus ingenii.* Quem locum his verbis clausuram verum de hisce dogmatibus proprie sermo non habet. Igitur expressis verbis nego me de religione agere, sed tantum de falsis dogmatibus ethicis & politicis, quæ sub specie religionis alicubi obducuntur. Et tamen nullus pudor est isti homini mendacia spargere, quæ deprehendere potest quisquis legere novit. Occinit tamen nobis nunc iste vir dictum *Matthæi X, 34, 35.* quod utrum ex religione Christiana dicantur proventura infiducia etiam inter conjunctissimos, quam tamen eo nomine è civitate proscribendam nemo dixerit. Verum nescio an magis in Doctore Theologo despuenda sit plusquam puerilis ruditas, quod indoli doctrinæ tribuat effectum, qui ex perversitate hominum oriebatur, sanctissimam doctrinam vesano odio prosequentium; an blasphemiam similis contumelia religioni Christianæ impetrata, quasi illa fini & usui civitatum repugnet, aut ad turbas generandas apta nata esset.

Quo

Quo sane nihil malitiosius aut impudentius unquam inter antiquas illas persecutiones religioni Christianæ obiectum fuit. Obiter quoq; addimus aliud exemplum, in quo singularem suam felicitatem circa interpretandas divinas scripturas doctor iste ostentavit. Nuper enim elapso die 29. Octobr. anni 1676. cum per quatuor menses fuggestu abstinuisset, receptus ea die dominica textus ex *Matth. XXII. 15.* seqq. qui idoneus cum primis videbatur expromendo in Regiam Majestatem Sueciæ qualem ter repetitum juramentum requirebat animo, simulq; ut de fide & obsequio Principibus legitimis debito auditores suos instrueret. Eaque occasione ex textu arrepta, non sine affectata verborum gravitate audientes informabat, utri ex Regibus circa Scaniam pugnantibus tanquam legitimo suo domino & velut ex præcepto divino adprobare deberent. Cui fini locus *Roman, XIII. 1.* ad Regem Daniæ applicabatur, qui utique potestatem in ipsos haberet, occupatis hujus provinciæ oppidis portibusque, & Malmogia obsidione cincta. Nimirum quia si diis placet statim legitimus noster magistratus fit, qui hostis in terras nostras irrumpit, aut quia inter vim hostilem, & potestatem legitimam nihil interest, aut quia statim facta invasione subditorum fides solvitur erga Regem suum, quam maxime circa sua vindicanda satagentem, Ubi scire velim, si quis isti homini crimen perduellionis & perfidiæ objicere velit, num eo

O 3

ipsa

ipso Christos Domini tetigisse censendus fit; in elogio ipsum, sociosque inviolabiles pronuntiabat *Gesenius*, quam maxime circa me calumniis mendacis onerandum laborantes.

§. 2. Isthæc omnia cum late deducta sint in *Apologia* mea, tum peculiari dissertatione de *Concordia Religionis Christianæ*, (primæ hæc, & ab erroribus atq; असumentis humanis repputz,) cum vera politica; tamen adjungere placet pessimas quasdam consequentias *Gesenii*, ut augeat, quousque malitia & vesania hominum progredi possit. Ex quibus hæc est instar omnium. Quia *Hobbesius*, dum *Evangelium Christi* cum religione à civilis potestatis autoritate pendit, judicatur omnem religionem evertere, igitur & ego, dum falsa dogmata politica, sub specie religionis obtrudi solita, proferenda judicant, quæ turbarum & seditionum semina continent, & ad evertendum imperium civile tendunt, veram religionem destructum eo. Pari scilicet modo, qui frumentum it destructum, qui paleas ab eo separare instituit. Allatrat quoq; iste bipes hæc meam assertionem: *Religio quatenus ad disciplinam juris naturalis pertinet, intra spheram hujus vite terminatur*. Id est, in disciplina, quæ ex sola ratione, prout ea nunc sese habet, extracta est, de religione non ulterius tractari potest, quam quatenus homines per eandem ad vitam hanc honeste exiguam disponuntur. Sed quatenus per ipsam istas animarum paratur, alterius disciplinæ est dispartire. Sane in patria mea rusticorum pueri docentur, quod

quod extra Christum nulla sit salus. Jam autem de Christo non jus naturale, sed Theologia docet. Num igitur Gesenius hoc vult, ut jus naturale viam salutis æternæ tradat? Aut nam ipsi probantur, quæ *Veltbemius* in *Epitome Philosophiæ Moralis*, qua auditorū suorum calamos non ita pridem fatigavit, *questione prima* habet? *Utrum finis Philosophiæ Moralis salus & beatitudo sit æterna?* Super qua *cap. i. §. 8.* ita censet: *Finis ultimus Philosophiæ Moralis salus & beatitudo est æterna: intermedii vero conservatio Legum Naturæ, & sanclimonia vite, quæ Legibus Naturæ conformetur. Sive potius accurate philosophando (nam sane antegressa ejus philosophia fat crassafuerat) finis hujus philosophiæ adequatus est, conservatio Legū Naturæ, & status istius, in quo recte rationis nostræ, legumq; naturæ auctori homo non potest displicere, quantū à studio profectæ honestatis, h. e. pietatis, probitatis & justitiæ exercitio pender.* Et *§. 6. d. 1.* pergit: *Finis ultimus Theologiæ Moralis idem est, qui Philosophiæ Moralis, nempe salus & beatitudo æterna. Ebræ. XII. 14. Roman. VIII. 13. Marc. XIII, 13.* Enimvero aut me omnia fallunt, aut ab incolis valde descitum erit cœlum, quo illi recipiuntur, qui per *Veltbemii* philosophiam moralem salvantur. Non dubium ergo est, quin ipse Gesenius pessimam hanc consequentiam suam sit vocaturus: quia ego nego, ex jure naturali, prout id nunc sese habet, salutē æternam acquiri: Ergo nego eandem acquiri per veram religionē ex divinis literis haustam. Perinde ac si dicerē; rana non potest volare; ergo nec ciconia. Non multo melior est

hæc ejusdem argumentatio: Quia expedit civitati, ut ipsa personet doctrinis, quæ cum usu & ne civitatum congruunt, id est, ut bona ethica politica publicè doceatur: Ergo expedit civitatem personare religione Muhammedana, gentili Chinenſium. Sane ego uti aſſerui doctrinam, quæ ſua natura civitatem perturbat, eadem eſſe ejiciendam: ita nunquam vice verſa dixi quæcunque doctrina civitatem ſua natura non perturbat, ea omnino eſt recipienda, cum religio eſſe poſſit ſaluti animarum exitialis, cui tamen nulla prava dogmata politica ſibi admixta. Multo minus, qui dicit falſam politicam in civitate non eſſe docendam, is negat veram religionem ibidem docendam. Sicuti qui dicit, Præſulem Garlzanum non debere infulſis & maledicis libellis nauleam ſeculi laceſcere, non negat, eandem cereviſiam coctoribus conco-nari debere. Similis farinae eſt hæc *Gefenius* argumentatio: Quia jam nemo per religionem naturalem ſalvatur: Ergo autoritas religionis Chriſtiane non dependet à Deo. Per ejuſmodi igitur conſequentias cum viam ſibi quærat *Gefenius* atrociffima quæque convitia in me ſpargendi, penes lectores eſt diſcernere, utrum homo ille cæco quodam mentis ſtupore, an infinita malitia laboret. Me ſane ſive bona fide *Gefenius* deliraret, ſive furorem ſimulet, ejus maledicta non tangunt; cum quo animi morbo alii infeſtentur, preſtare meum non ſit.

§. 3. Restat deniq; ut verbo tangamus eam controversiam; num in republica Christiana detur alia doctrinarum ex lumine rationis promanantium censura, eminentior & sanctior illâ; quæ summis imperantibus civilibus, quos & ipsos Christianos præsupponimus, competit? Quam quidem quæstionem ego contradictionem implicare censeo, & quod diversa assertio gravia incommoda in republica producere apta sit. Affirmativa tamen videtur placere *Josue Schwarzio*, sociisq;, quam & concionabundus adstruit *Fridericus Gesenius*. Quorum ille quidem colorem, inde petit excusandæ temeritati, aut potius sceleris suo, quod modo tam importuno & præpostero censuram ferre Instituit in librum à Regia Majestate per eos, quibus id muneris competit, revisum & adprobatum. Quod ausum suum tanta pervicacia persecutus est, ut quanquam repetitis vicibus ipsi gravi sub continuatione injunctum esset silentium, & ut nullo modo me laceraret, ipseque *Index Novitatum*, dignus tam illustri ingenio factus, publice per carnificem in foro oppidi Lundensis crematus esset; tamen præter calumnias, quibus perpetuo imperitorum aures animosq; opplere laboravit, & cathedra sacra ad evomendam suam in me virus abuti, publicis disputationibus me lacerare non est veritus. *Gesenius* autem id factum insigniter commendat, velut hic *Atlas*, qui dudum ferendo cælo defensus est, jam tantorum virorum humeris innixus placide ad-

quiescat, Enimvero id quidem certum est, post
tam foedum specimen censuram librorum in hoc
regno *Schwarzia* haut quidemquam deferendam.
Quod si autem in publicum prodeat, qui rationi-
bus istam prætensionē stabilire aggrediatur, non
deerunt, qui jura summorum imperantium
sunt vindicaturi. *Ite domum satura, penis.*

Hesperus, ite capella.

EPI

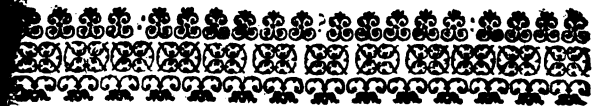
SAMUELIS PUFENDORFII
EPISTOLA
AD AMICOS SUOS PER
GERMANIAM,

Super

Libello famoso, quem *Ni-*
colaus Beckmannus quondam Professor
in Academia Carolina, nunc vero cum infam-
ia inde relegatus, mentito nomine *Ve-*
ridici Constantis superiori anno
disseminavit.

Ignatio
rum ve
diorem
seculi ex
nomine
ta nefari
di rabiem
tur, ad ve
quousq
re possit,
calumni
cedis pr
importu
innocen
vero ja
literaria
non exta
tentia pe
maligni
mendaci

On dubium est, *Viri amici*, quot
 quot vel collegio quondam, vel
 conversatione, vel literarum
 commercio, vel benevolentia
 ex scriptis meis concepta, vel a-
 lia ratione mihi conjuncti estis,
 quin gravem dolorem atque in-
 dignationem conceperitis, pro repente in conspe-
 ctum vestrum execrabili libello famoso, quo fœ-
 diorem quidem orcus nunquam in opprobrium
 seculi evomuit. Quanquam enim & ipsa dictio
 hominem asinino stupore ac ruditate arguat, & tota
 nefarii scripti facies nil nisi professam mentien-
 di rabiem præ se ferat: dolendum tamen videba-
 tur, adversus me potissimum fuisse exferendum,
 quousq; furor, infernali agitatus oestro, procedere
 possit, & quid extremum in mentiendo atque
 calumniando foret. Sane multi in vicem mer-
 cedis pro utilissimo labore suo malefactorum
 importunitatem sunt experti; in plurimos quoq;
 innocentes viros fœda & absurda multa sæpe nu-
 mero jactata sunt: tamen quantum mihi ex historia
 literaria notum est, hoc certe seculo exemplum
 non extat viri eruditi, cujus veræ & innoxie sen-
 tentiæ per inscitiam aut pravitatem malevolorum
 malignius detortæ sint, vel qui obscenioribus
 mendaciis, modoquæ magis scelesto adsperfus sit.

Quin

Quin & cum hætenus creditum fuerit, pene
 monachos & missifices palmam impudentiæ ex
 tisse circa adversarios suos fœdis mendaciis & ca
 minationibus onerandos; jam tandem repertus
 est novus *Alastor*, qui calumniatorum hæc
 nus antesignanis omnem ruborem possit ab
 stergere. Quorum & hoc insigne est artificium
 plaustra mendaciorum in alios jactare, ac dein
 stulare, ut ista falsa esse ostendantur; perinde
 quasi accusasse & convitia sparsisse ad criminis
 probationem sufficiat. Cæterum eo iniqui
 fors mea comparata est, quod nec plane silere
 mendacia ista liceat, nec alius detur, qui horum
 vanitatem ita perspicue demonstrare queat:
 tamen honesto viro cum infami isto *Alastore* con
 gredi erubescendum sit; cui jam amisso honore
 existimatione ea novissima voluptas petitur
 quam magnitudo infamiae apud desperatos
 genere sœvit. Equidem apud eos, qui me norunt
 defensione nulla opus est, quibus de absurditate
 horum mendaciorum abunde constat. Honesti
 autem & cordati viri ultro ejusmodi spurcas cha
 ritas detestantur; improbumquè judicant deviri
 integræ semper famæ sinistra quid suspicari et
 tali scriptionis genere quod apud omnes popu
 los moratiores infamiam & grave supplicium
 meretur. Et si eo res humanæ redierunt, ut
 ejusmodi chartis aliqua fides habeatur, jam omni
 um atrocissimorum scelerum reus est, cui impu
 dens & nequam inimicus obtigit. Est tamen
 no

Non quibusvis tam candidus animus, nec id pro-
 bitatis in plurimos mortales cadit, ut quæ aliis in-
 fertur injuria, eam abs se quoque non plane ali-
 enam judicent. Alii utut pleraque conficta agno-
 scant, tamen non omnia plane de nihilo esse sus-
 picantur. Denic̄ qui odio aut invidiat in nos fla-
 rant, aut qui ex scriptis nostris oppugnatis lau-
 reolam aucupantur, saltem in sinu gaudent, qua-
 nunque via molestiam mihi creari, si non aper-
 te ejusmodi scelus adprobare audent, quod non
 detestari impuri animi argumentum est. Visum
 igitur fuit hanc descriptionem publicare, non ut
 me ab objectis criminibus purgem, quorum va-
 nitatem DEUS, ejus notitiam nihil fugit, & mul-
 ti honesti viri, queis vita moresquè mei penitus
 perspecti sunt, norunt; aut quod cum tetrico ca-
 lavere hominis jam civiliter mortui luctari ve-
 lim: sed ut Germaniæ ob oculos ponam exemplū
 inusitati cujusdam & humanam malitiā super-
 gressi furoris, qui inter prodigia & ostenta hujus
 sæculi referri mereatur. Simul & hac inde pro-
 veniet utilitas, quod adversarii mei, qui tam infi-
 detum mihi bellum movere instituerunt, non ma-
 gnopere cristas erecturi sint, in lucē protracto suo
 antesignano, qui primus incensor fuit omnium,
 turbarum, quæ in me, meumquè librum sub si-
 gnis Inscitiæ, Livoris & Calumniæ surrexerunt.
 Plurimum autem ad illustrationem totius negotii
 faciet, si Gerberum istum ex antri sui tenebris pro-
 tractum in aperto velut campo publice spectan-
 dum

dum destituam. De quo tamen nihil tradam, si quod in notitia omnium eorum inter quos hæc scribo, versatur, & quod si opus sit, fide aliorum publicorum, & literarum authenticarum probari possit. Neque enim ut Beckmannus terrimus bipedum habeatur, figmentis opus qui dum vixit, hoc unicum omni studio egit, stoliditas & pravitas sua in obscuro ne latitaret.

Nicolaus igitur *Beckmannus* Heida apud *Darmstadium* oriundus, cum eo tempore, quo bellum Svecicum in *Polonia* & *Borussia* deflagrabat, in *Monte* egisset, ubi miros profectus in *Saltibus* Polonicis fecit, nescio qua occasione in familiam certi cujusdam Comitis Svecici se contulit, ut ejusdem filium prima literarum elementa doceret. *Holmiam* post finitum bellum delata nulla alia re, quam stodilitate potuit inclarescere, quæ in faciem ipsi solebat exprobrari. Post finitum bellum in familia Comitis absumentum *Marpurgum* abiit, juris studio se adplicaturus. Ubi dicitur *Medullam* suam *Justinianeam* ex privato collegerit, *MSto* Professoris cujusdam compilasse, vel potius id paucis in locis interpolatum præfixo suo nomine *Parisiis* post edidisse. Certe vix triennium est, cum Nobilis quidam Svecus, qui *Marpurgum* aliquandiu hæserat, præsentibus quibusdam *Medicis*, & Professore uno heic loci diceret; *Marpurgensem* illum Professore Beckmanno præferendum actionem intentaturum. Id certe patet, eam nullam aliam præferre genium à *Commentario*

Infirmitate

Instituta aliquot post annos scripto; nec eam spirare ruditatem & vesaniam, qua hic scatet; cum tamen alias intra tantum temporis spatium in melius ire debuissent studia hominis. Quicquid hujus sit, saltem descriptio ejus libri non exiguo labore ipsi constitit, cujus intemperantia icterum Parisiis contraxit. Aureliis titulum Doctoris, qui miros homini Spiritus dabat, præsentì pecunia emit. Commendatione Comitìs, cui per sexennium inservierat, professionem juris Romani in Academia Carolina tunc recens instituta nanciscitur. In qua qualem personam acturus esset, ipso inaugurationis die luculento specimine præclusit, dum professione ad ædem sacram cœpta super præcedentia cum Schvvarzio, qui tunc extraordinarii professoris Theologiæ titulum gerebat, ita aciter contendit, ut ad manus res jamjam deventura videretur, ni cæteri se interposuissent. Et hæc ratio est, quare in libello famoso, dum *viros Magni Nominis* recitat, meos heic loci adversarios, se ipsum anteponat Schvvarzio, ut vel nunc saltem dignitatem suam adversus istum vindicet. Quid post hæc auspicia turbarum apud nos dederit, memorare supervacuum est. Quæ me tantum paucis recensuisse suffecerit. Ab initio igitur bonus ille vir amicum se mihi simulabat, & cum sub adventum meum forte in Fionia abesset, cujus ædibus tantisper uti constitueram, ipse in domo sua conclave unum atque alterum per sex puto hebdomadas mihi concedebat, donec

P

pro

proprias mihi ædes emissem. Pro quo omni
 plus ipsi discedens donavi, quam quanti totius
 anni pensio esse posset. Quanquam autem
 lilitatem hominis & pudendam ruditatem
 mo statim congressu deprehendebam, eo mihi
 tamen collisionis ab eo mihi metuebam, quod
 curtæ suæ supellectilis; conscium eum crederem
 & cum in diverso studiorum genere versaretur
 vel Cuiacium peritia juris superare posset, ut
 nobis meis nequidquam obstrueret. Paulatim
 tamen deprehendere cæpi, quam profundam
 diæ flamma istius pectus adureret; & quod omnes
 fortunæ suæ rationes heic loci in eo sitas crederem
 rit, ut ego hinc abessem. Cum nondum huc
 pulissem, (quod postea mihi cognitum est,) non
 dubitavit ab Illustrissimo Academiæ Cancellario
 per literas petere; efficeret, ut ego Heidelbergam
 mitteretur; se enim cum collega suo facile
 meas suppleturum. Etsi responsum accepit
 non magnopere gavisus fuit. Primis tem-
 bus, dum amicum se adhuc simulat, subinde
 res meas obtundebat, laborarem, ut in
 splendore munere potirer. Quod quo con-
 caneret, facile adparebat, postquam non obicu-
 ægrefcere ipsum animadverti, cum videret
 mum meam à nobilibus adolescentibus magis
 magis frequentari. Apertius sese livor capite
 ferere, cum intellexisset, librum meum jam ad ubi
 bilicum deduci, & mox loco debito censura sub-
 ciendum. Ipse enim mire ardebat primus huic
 eo scriptis suis famiam conciliare. Igitur statim
 qua

quatuor aut quinque commentarios ad Instituta in
 mensa sua disponit; ex illis novum, si diis placet,
 commentarium generaturus; & vix paucis pagi-
 nis utcumque conscribitis, ejus imprimendi li-
 centiam Holmiæ per literas petit. Mox & biblio-
 lam sollicitat, ut eidem imprimendo sumtus sup-
 peditet, spe præsentissimi lucri facta. Nam con-
 firmabat fore, ut ita cupide iste liber emeretur, si-
 cut calentes à fornace similæ solent; quæ ipsius vera
 fuerant. (Es würde abgehen/wie warme Semmeln.)
 Cum isti persuadere non posset, ut pecunias suas
 perdere vellet, propriis sumtibus tam nobilem in-
 venii sui factum in lucem protrahere constituit. Ut
 tamen omnino me præverteret, typographum in
 eas leges adigere tentabat; nullam paginam im-
 primendam susciperet, antequam opus suum esset
 absolutum. Hoc quoque conatu depulsa miserrima
 ambitio eo acerbius indoluit, quod mihi postea
 jungeretur commentarium ipsius revidere, ne
 quid legibus hujus regni adversum eo continere-
 tur. Nam ruditatem & stultiam suo periculo a-
 tricari concessum ipsi erat. Interea cum per trien-
 num hominis vesania & pravitas ex variis litigiis
 ab ipso motis perspecta, patientiam superiorum
 consumsisset, initio anni 1671. salario privatus est,
 quo insinuabatur, sedem furoris exferendi alibi
 esse ipsi quærendam. Heic igitur judicabat, uni-
 cam sibi superesse viam heic locorum subsisten-
 tiæ, si qua me evertere valuisset. Et si
 ego propalato jam ejus in me livore appetere
 jactarem; si vel maxime dudum sepultus ego

forem, ipsum tamen Beckmannum mansurum. Exinde hoc potissimum paratio conspiratio illa adversus me cæpit, de qua in Apologia mea satis expositum fuit. Et ipse, dum in typographia subinde graditur, aliquot articulos, cerebri non quadrantes, annotaverat; sed quos cæcitate oculi tanquam ad rhombum nihil plane facientes rejiciebant: Ac Schyvarzius illibatam gloriam ex confecto Indice Novitatum sibi vindicaturam. Spes autem erat fore, ut si *tanti nominis viri* (Apologia Beckmanni) supercilio me suo notatus, universus Sueciæ Clerus in me insurgeret, et inauditus, indefensusq; condemnarer. Quam tam certam victoriam animo præceperant, in penes quem præcipua factionis autoritas, cuius am amico his ipsis verbis diceret; *ne Regem quidem sinitur me posse.* Et idem publice in Archiepiscopii Consistorio, me absente, pronunciaverunt, omni mihi ingenio meo opus fore, ut hinc extricarem. Credo equidem, si Beckmanno hæc causa esset disceptanda. Postea cum adversarii meis silentium foret impositum, Beckmannus nondum sibi quiescendum putavit; sed Lethici istum, abs se quibusdam in locis interpolatum, Giessæ Hassorum typis excudendum curavit, opera ad hanc rem usus cujusdam bibliopole Holmænsis; qui cum interrogaret quare non nomen suum scripto adponeret? respondit; exiguum esse se, nec dignum, cui nomen præfigatur; eoque taxat sine id conceptum, ut Pufendorfius inter-

at, alios quoque homines præter ipsum quid fa-
 cere. Ita homini persuasit tam turpem operam
 sibi navare, cum viri candorem proceritate corpo-
 ris, & titulo Doctoris metiretur. Curavit tamen,
 ut Beckmanni MStum sibi remitteretur, quo auto-
 rem suum convincere posset, si forte post eam in-
 quem inquireretur. Cæterum an istud scelus solo
 Beckmanno autore susceptum sit, an vero cujuspi-
 am alterius suafu, consilio, aut adprobatione, li-
 quido asserere nondum possum. Et facile pati-
 or, ut Beckmannus solus ex eo facinore nebulonis
 sculum reportet. Nec si quis particeps fuit, ideo
 poenam divinam effugiet, utut humani fori seve-
 ritatem declinaverit. Causa autem istius flagitii
 suscepti manifeste adparet. Spes quippe erat fo-
 re in Germania aliquem præcipitis animi, & male
 oculati Zeli Theologum, qui conspectis istis char-
 teris, nulla disquisitione instituta, statim ad arma
 clamaret. Ex quo novam prostratæ causæ ful-
 crum accessurum judicabatur. Quis enim dein-
 ceptus dubitaret, quin Pufendorfius statuisset, quæ
 ipsi in mentem nunquam venterunt si doctor ali-
 quis in Germania libellum famosum velut Apo-
 stolicum monumentum adorasset, aut Pufendor-
 fi tradita in tabellis suis & dictatis non reperiri
 assereret. Enimvero uti in eo Beckmannum,
 sua spes non plane fefellit, quod utiq; infami
 suo scripto effecit, ut unus & alter tam turpiter se
 prostituere; utq; adeo juxta Teutonicum adagi-
 um unus stultus multos stultos faceret: ita in eo

falsus animi fuit, quod aut tanti ponderis apud nos fore putaret unius vel alterius viri cœcū iudicium; aut suum se scelus ita occulte instruisse crederet, ut ejus nunquam convinci posset. Nam cum rescivissem, quis Francofurti id scriptum distribuisset, facile deinde fuit ad fontem secreti penetrare. Noster autem Beckmannus, cum veniret me jam jam ad finem inquisitionis pervenisse, repente Holmiam versus iter arripit, & ex itinere ad uxorem rescribit, ut supellestem suam quantum posset venderet. In aulam delatus inquisitionem suam petere cœpit; sed prævertentibus meis literis dilatus, cum interea Holmiæ M. S. cum ipse coram magistratu prolatum esset, & iudicatores mandatum accepissent, ut postea die hominem in carcerem raperent, ipse rem subodoratus, an conscientia vecors, nocte concubia Holmiæ præfugit. & acceleranda venditorum præsumptudini, apud occultandæ fugæ Comitem sese per nospita edidit. Et quanquam ad portus hujus provincie mandatum erat, ut sisteretur; tamē per convenientiam milicum, aut ex litore infrequenti in vicinam Zelandiam evasit. Hafnia mense decembri anno 1673. epistolam ad me scribit, in qua primo me Hamburgum in duellum provocat, eo certiores sibi de me victoriam pollicitus, quod me dexteritatis suæ in arte gladiatoria non oblitum specimen dederat, heic loci cum Lanista quodam circumforaneo, qui licentiam artis suæ exercendæ petebat, in magna studiosorum corona tantus

Doctor

Doctor & Professor congressus, ut ostenderet, Beckmannianam vesaniam non legibus solum armatam, sed & armis decoratam esse. Sed quia suspicabatur, ægre me adduci posse tempore hiberno iter Hamburgum suscipere, ut cum nebulone ibi depugnarem, carnifici victimam debituro; eadem illa epistola minatus est, ni ab ipso persequendo desisterem, se mediate & immediate me aggressurum, etiam cum dispendio salutis suæ æternæ, & illa ipsa mendacia, quæ jam in recenti eiusdem libello famoso exponuntur, mihi publice objecturum. Quam epistolam ego in Consistorio Academiæ protuli, & quasdam ex ea sententias protocollo inferi curavi. Sic ut isthoc scelus, & univrsus mendaciorum adparatus mihi dudum, sit perspectus, qui ex illa ipsa epistola fere ad verbum est expressus. Etsi dolendum sit, obscura duntaxat vestigia adparere tam argutæ sententiæ, quam in epistola posuerat: se jam me provocare, *quia nunc in statu naturali absq. entibus moralibus constitutus esset.* Quo ipso candide in bestiam se degenerasse profitebatur. Nam in disciplina juris naturalis bestia non aliter consideratur, quam animal in statu quasi naturali absque entibus moralibus constitutum. Ego tamen minas istius flocci faciens, & apud cordatos viros plus innocentiam meam, quam Beckmanni mendacia, valituram confidens, intrepide actionem ad versus ipsum persequerbar. Demum sententia à Consistorio Academico pronunciata, & in aulam

transmissa à S. R. Majestate quidem ratihabebatur, ut tamen clementiam suam testaretur, addidit; veniam delicti Beckmannum obtenturum, si deprecatione, qua ego contentus esse possem, me placeret. Sed tantum aberat, ut ille tam insignem gratiam amplecteretur, ut potius impertitissimas literas, & quales non nisi à Beckmanno conscribi possunt, ad Consistorium Academicum daret; in quibus post prolixos furoris verborum demum concludit, se propter evitandam damnationem æternam precibus uxoris hoc dare, & illa utrinque silentio sopiatur. De injuria facta, aut deprecatione nullum verbum. Hæc tandem repetebantur, & quantum incendium adversus me esset excitaturus. Subjecit tamen, fore ut uterque nostrum parum honoris inde reportaturus. Quod de ipso quidem verissimum est. Nam hoc est mihi parum gloriosum si in tetra bellæ furorem excipere: tamen apud superiores meos, & omnes honestos atque coraceros viros non magis existimationi meæ detrimentum aliquod ex scelesto illo scripto metuo, quam si furiosus aliquis luto adpersisset. Nam molestum quidem est circa ejusmodi sordes abstergendas occupari; sed quo minus alter insaniam prætere meum non est. Compositione amica hoc modo abrupta, executionem sententiæ omnibus modis impedire nitentur, qui Indicem Novitarum, heic enixerant; quod metuerent, ne aliqua scintilla ex istius infami rogo in ipsorum barbastrose
 vola.

volaret; quorum unus *per vulnera Jesu Christi* obsecrabat, ne id fieret. Cum ea res in Senatu Regni in utramque partem disceptaretur, S. R. Majestatis effatum dubitationi finem imposuit; *Puffendorfio petenti justitiam demerari non posse.* Igitur mense Aprilii anno 1675. sententia in Beckmannum heic publice in foro promulgata, & *Index notitiarum* per carnificem igni per quam luculento datus est; ex cujus cineribus novus jam libellus famosus ad phœnicis instar surrexit. Et inde turam jam est Beckmanno libellos famosos edere, & citra respectum Dei hominumque mentiri, qui semel in desperatum furorem induruit, ut seipso proficiente malit jacturam salutis æternæ facere, quam adversus me non insanire. Et honore jam omni exutus nihil novæ infamiæ amplius capit. Nam ne fustigationem subeat, facile per hos belli tumultus capturum se sperat;

Cæterum ut eo minus dubium restet illis, qui animal istud penitus non norunt, nullum mendacium tam absurdum esse, quo asserto Beckmannus erubescere possit; age unum & alterum ipsius factum proferamus heic loci patratum, quo tempore adhuc inter honestos viros censebatur. Ac ne quid jam repetam de scelestâ illa epistola, sine subscriptione Holmiam missa, de qua mentio fit in *Apologia nostra* p. 75. cujus Beckmannus autor laudatur; anno 1669. honorato cuiuspiam Viro, (cujus nomen, cum nesciam an hoc gratum ipsi sit futurum, heic adponere supersedeo,) furti crimen,

objiciebat. Causa coram Commissariis, magis indignationis viris, heic loci cognita, mendacii & lumnix convincebatur noster Beckmannus, ut syllogismis in forma adornatis magnos impetus dedisset. Quo tamen tempore poenitentiam magis, quam infamiam declinavit, tantam interposita amici condonante isto viro; satisfactionis loco erat, quod innocentiam suam monstrasset, & Beckmannum ad agnitionem injuriæ suæ adegisset. Poterat hoc sufficere, ne honestos viros luridum suum os amplius offendere auderet. Audiamus aliud ejus factum paulo foedius. Per longum satis tempus domus suæ mola manuarum instructa Regis redditus detraherat Beckmannus. Re tandem per telonariis deprehensa, furtivo molitori multa centum dalerorum simplicium dicitur. Hic ut telonariis sciretur, publico spectaculo, furtum, homicidium, aliaque crimina atrocia objecit. Res coram Commissariis examinatur: Domino Doctori a quo ubiq; hæret. Quid heic tanti nominis Jctus ageret? qui ut unius delicti poenam effugeret, pluribus se per vesanam malitiam induerat. Nihil iam restat, quam ut pudoris & existimationis jactura, ipsi vilissima, graviolem poenam declinet. Interventu amicorum Sueno Jonæ fil. (id telonari nomen est,) ut cunq; placatur, postquam egregius Doctor literas reversales scripsisset in hanc sententiam: se crimina illa, quæ longo ordine enumerantur, ipsi objecisse non quidem animo ea probandi, sed ut suspe-

suspe-

suspectum ipsum redderet, quasi & sibi ab eodem facta fuerit injuria. Sed cum jam deprehendat, hanc rem sibi ad effugiendam multam prodesse non posse; igitur se ista retractare, & telonam ab omnibus objectionibus immunem declarare. Telona vicissim injuriam ipsi condonat, salvo tamen superiorum jure. Quomodo tantus Jctus malignosum calumniatorem & mendacem disertius describere poterat? Aut quem sibi amplius locum inter honestos viros reliquerat? Extant adhuc illæ literæ Beckmanni manu subscriptæ, & exempla earundem in multorum manibus versantur. Quam facile ergo fuerat post hæc specimina famosum libellum procudere, infulsis refertum mendaciis, homini desperato, infami atque instabili, cui unicum hoc vitæ precium restabat, quacunque via ardorem vindictæ in me exprimere? Nec est quod aliquem moveat temeraria illa asseveratio, qua mendaciis suis fidem adstruere conatur impurissimus bipedum. Cui enim erectis digitis & conceptis verbis post præmissam de pœna perjurii admonitionem juranti de re, quam oculis se suis vidi se diceret, juxta leges hujus Regni fides haberi non deberet; illius execrationi aliquod pondus tribuetur ex infamibus suis tenebris crocitantem in tali actu, qui meri sceleris causa susceptus est? Perinde ac si quis magnifice depietate alicujus furis sentire velit, ideo quod dum ad furandum se accingit, super successu Deum invocat.

Quam

Quamquam autem æqui rerum arbitri
 his facile iudicaturi sunt, quo numero haberi
 sit ovum abs ejusmodi corvo exclusum: me
 men Alastor voto suo ulla ex parte potiatur, ne
 ex mendaciis ipsius vel minima suspicio hæret
 quædam ad libellum famosum annotare, quæ
 quæ ad impudentiam calumniæ illustrandam
 quid videbuntur facere. Ac levicula quicquam
 la & prope puerilia prætereo, quibustamen
 Alastor putavit sese animo meo ægerrime
 quod tam solícite *magistrum me, & philosophum*
philosophiæ professorem vocitet. Ea enim erant
 minima invidiæ causa in me, quod ego loco
 lario, quam ipse, gauderem splendidiore, et
 men titulum doctoris nunquam appetivissim
 nec me purum putum legistam tulissem. Quæ
 omnem eruditionem titulis scholasticis metiri
 cessum non, sed quam inter eruditos oppre
 foret, præter aridas legum allegationes
 non. Sic & ridicule *risus* meus notatur a gra
 fias, scilicet viro, qui repente jam tertius
 cecidit Cato. Quod vocabulum nescio quomodo
 fuporu jam invaserit homo, qui per totam
 risui aliorum præbuit materiam; nisi quod bona
 fide Porcius sit. Etsi quod risui tam infestis
 minus mirum videri jam debeat, utpote qui ve
 nia se sua eo redigit, ut ringendi potius quam
 dendi causam habeat. Eoque jam si Diis
 nobis comminiscitur novam *Academiæ*
nianam, cui ipse in Apollinis vicem præfidet.

non

Non quidem Musis Gratiisque, sed Infamia, Furo-
 re, Flagitio & Barbarie stipatus. Quo ipso colla-
 buntur amicorum ejus magnificæ fabulæ, heic ma-
 gna asseveratione sparsæ; eundem ejurata vita li-
 teraria Fuldæ Cancellarii munere potitum; po-
 stea Marti se consecrasse, & tribunum militum,
 & præfectum equitum factum; quasi ad utrum-
 que officium sat commendationis habeat cum in-
 famia relegatum esse, aut à lanista circumforaneo
 capulasse. Sed isthæc leviora mittamus. *Athei-
 & atheismi* convitium & in libello famoso, & in e-
 pistola encyclica utramque paginam implet.
 Quod cur Alastori potissimum placuerit, cum ad
 mentiendi impudentiam nihil interfuerit, an par-
 ricidium mihi & latrocinium, & piraticam, & ve-
 neficium, & plura alia objecisset, in promptu causa
 est; ut nempe ejus vocabuli atrocitate sacerdotes
 in me irritaret. Enimvero improbe plane de sa-
 cro ordine sentit *Alastor, & ceteri*, apud eundem
 vesani hominis maledictum in libello famoso e-
 ructatum ponderis aliquid habiturum adversus
 virum bonæ semper famæ, ipsumquæ statim ad nus-
 tum impuri calumniatoris in iras abiturum. Sa-
 ne ego longè prolixius mihi polliceor de pruden-
 tia & circumspectione istius ordinis: nec facile
 spero ullum cordatum tam prodigum fore existi-
 mationis suæ, ut subauspiciis Beckmanni tam in-
 fami militiæ nomen sit daturus, in qua nihil aliud
 quærat, quam ut innocentis viri fama variis
 mendaciis & calumniis maculetur. Sed excu-
 tiamus

tiamus potius argumenta, quibus Alastor
 bare instituit crimen tam atrox, & tantopere
 horrens à professione & vita mea, & à praesenti
 tione illa, qua dum vixi apud omnes bonos
 me norunt, gavisus sum. Arguuntur primo
fem, nova & inaudita principia: quæ scilicet
 consideratione rerum & hominum, operibus
 utique divinorum, hausta, quam proxime ad
 tradita Stoicorum, ad religionem autem
 stianam examussim quadrant. Circa quæ
 lenda laborem à me susceptum profiteor eo
 ut quantum in me ex quibusdam Protestantibus
 scholis exturbarem jesuam illam Aristotelicam
 thicam, circa evolvenda undecim virtutum
 cabula fatigentem; & politicam ejusdem inuti-
 lam, ac quædam dogmata reip. perniciose con-
 nentem integritati & sanitati resistentem: ut
 nostrates ex ~~...~~ quam lacunis Mo-
 staru, quod ~~...~~ & injustum sit eruere malis.
 Quem meo labore & scopum rei literarum
 publicæ salutarem existere vel hoc argumentum
 non potui confirmor, quod sentiam Sacerdotum
 performatum suum satellitem tantum fuisse
 effundere; utpote cui dolet, regnum
 detrimenti quid capere. Qui & ipse non
 illo modo usus est in persequendis puræ religio-
 nis instauratoribus, quam ut doctrinam ipsorum
 juxta & vitam pessimis calumniis oneraret. Et
 lane si DEI & veritatis causam ageret Alastor, quæ
 modi artibus quales in me sunt usurpata, laud-
 quidquam opus erat. Jubentur quoque ab Alastore

signum

ignum atheismi esse *entia Moralia*; quæ utique
 merent, quamdiu genus humanum extitit. Sed
 quod eadem ante hac in ordinem non sunt di-
 gesta, nec ipsorum indoles curatius tradita, phi-
 losophorum incuria in culpâ est. Quæ & ipsa jam
 a Viro ingeniosissimo D. Ethardo Weigelio
 Mathematicum apud Jenenses Professore, lingua
 Teutonica ita perspicue sunt exposita, ut ne à ru-
 dicis quidem obscuritatis amplius accusari pos-
 sint. *Indifferentiam omnium actionum humana-*
rum à me traditam scædum est mendacium, ut
 crediderim, ipsum diabolum eo prolato erubes-
 cere posse, quippe quod plane belluinû stuporem
 arguit. Quid enim rationis illi inesse queat, qui
 discernere nesciat actionem humanam & inora-
 lem à nudo motu physico à lege abstracto. In pri-
 mis velut sedes novi atheismi in epistola insinua-
 tur *liber primus*; quem cum Beckmannus à se non
 intelligi ipse fateatur, quo atrocius contra istum
 exclamat, eo gravius furere est censendus. Per *no-*
uitates meas nihil in jure naturali immitatum est,
 cujus præcepta perpetuo sunt & fuerunt ea-
 dem: sed disciplina ejus juris, modusque traſtan-
 di & demonstrandi culturam atque polituram
 capit. Et erroribus ac pæniis explosis nativa ejusdẽ
 facies exsplendescit. Sed nec illud ad atheismum
 pertinet, si quis contra ignorantiam, malitiam
 & invidiam apud superiores suos præsidium pe-
 tat & inveniatur; aut si cordati Principes suorum
 hominum maleconsultum fervorem temperent,
 ne per

ne per inania litigia existimationem suam pro-
 tuant. Id porro commentum non minus sce-
 stum, quam absurdum est, quod odium, quo *Hobbesii*
nomen apud multos laborat, in me transfu-
 dere studet Beckmarinus, & cæteri, qui me al-
 trant. Cum tamen non ea modo, quæ iste in re-
 ligione novavit, expresse à me improbentur, sed
 & meum fundamentum, ex quo ego juris natura-
 lis præcepta deduco, Hobbianæ hypothesei di-
 contrarietur. Ego enim Stoicorum sanæ senten-
 tiæ proxime accedo; Hobbeseus autem Epicu-
 ræorum hypothesein recoquit. Et si quis *Rich-*
ardi Cumberlandi scriptum, eodem anno in Ang-
 quo meum opus in Suecia editum, cum meo
 curate conferre velit, videbit, omnia fere, quæ in
 in Hobbeseo reprehendit, à me quoque fuisse no-
 tata; cum tamen idem ex professo hoc egerit, in
 Hobbesei hypothesei loco habuerim ejusdem erro-
 cellorpii duntaxat loco habuerim ejusdem erro-
 notasse. Id tamen non diffiteor, me quædam
 Hobbesei loca conatum explicare, & dextra inter-
 pretatione emollire; multa, quæ cum recta ra-
 one congruunt, retinuisse. Quod cur mihi no-
 liceat, nondum adparet; nisi forte illud vehemen-
 ter ad rem facit, quod *Alastor* istum *religione Ca-*
vinianum (quem mox *atheum* designat,) & natione
Anglum tam solícite inculcat. Quasi non infinita
 Christianorum multitudo tantum non in veritate
 Aristotelis juraret, qui & religione ethnicus, & na-
 tione Græcus fuit. Id tamen valde argutum
 quod

quod Beckmannus, ut eruditus orbis jam tandem quid de Hobbesio sentiendum intelligat, ad *præfationem commentarii sui ad Instituta* lectorem remittit. Id enim non ex ambitione tantum fit, ut *tanti nominis vir*, quem seipsum vocat, propria commendatione scripto suo auctoritatem conciliet; sed & hac ratione unius vel alterius curiositatem irritaturum se sperat, ut eum librum emant, Beckmanni sumptibus impressum. Sed videte quam non invideam hominī extremum famis remedium. Ipse ego quantum possum suadeo, hortor, oro obsecroquē omnes, qui *Asinii Tenebrionis* sectam sequuntur, emant sibi istum Patriarchæ sui fœtum, & sacrosanctum habeant tanti viri monumentum, ex quo nostra ætas videre potest, quid ultimum sit in stoliditate. Nescio etiam an multum ad rhombum faciat putida illa fabula de pugnaduorum studiosorum, mirandum specimen acuminis Beckmanniani: in qua illud eleganter ex ingenio Beckmanni est expressum, quod ea disputatio *inter pocula* feratur suscepta. Nam id habet noster. Post tertium poculum Syllogismi in forma rupto velut repagulo qua data porta ruunt, & mensam turbine perflant; actotum tectum nil nisi quicumque Atqui Ergo resonat. Sed id valde præter decorum, quod illi, qui à meis partibus steterat, victoriam tribuit, non sine scœvo omine pro Beckmanno & cæteris, qui ipsius novæ militiæ nomen dederunt. Circa *Monzambanam*, de quo magnam vim mendacio-

Q

rum

rum cumulat. *Alastor*, quæ alioloco à me dicta sunt
 repetere tædet. Quem usque adeo non capit
 stupor Beckmannianus, ut audere non erubescat,
 eo libello *eversionem status publici per Germani-*
am quæri: cum tamen Severinus fundamenti lo-
 co subternat; statum Germaniæ, pace West-
 phalica constitutū; esse conservandum, nec con-
 tra eam quidquam novandum. Quo ipso & liber-
 tatem Ordinum Germaniæ, & securitatem religio-
 nis Protestantium inniti, cæcus sit qui non vide-
 at. Ut mirari satis non possim, illos potius
 id scripti impugnasse, qui hisce partibus fa-
 vere tenebantur. Audiamus tamen argumenta,
 quibus me istius libelli autorem convincere in-
 stituit. Ait, in tota Suecia *juxta propriam confes-*
ionem à Magnatibus me autorem haberi. Ast ea
 confessio nusquam extat. Eum *Magnatibus in-*
ter ~~et aliorum jure et amicitia resserim à me datum~~
 esse, impudentissimum est mendacium. Nulli
 mortalium unquam libellus iste à me dono datus
 fuit. Imo ille ipse codex, quo ego utor, ab ornatissi-
 mo viro Antonio Christiani Rigensi, tunc meo
 Heidelbergæ contubernali, ex nudinis Franco-
 furtensis dono mihi afferebatur. Quam signi-
 ficum porro est ratiociniū inde desumptum, quod
 ego *enigma* illud politicum de republica in-
 regulari, ad statum Germaniæ adplicatum, exer-
 citii causa defenderim? De stylo nemo minus
 quam Beckmannus judicare potest, quo nemo un-
 quam stolidus scripsit, De *Sphæra celesti* Sev-
 rino

rino & Apologiae meae praefixa ridiculum est; quasi nulli alii libri hoc insigne praeferant. Apologia mea Lipsiae impressa est. Interroget Alastor, num & Monzambanus ibidem impressus sit, Par caeteris mendacium est, *me ambitiose, eo nomine gloriarum, quod Monzambanum scripserim.* Quis audivit? Denique ad duorum Virorum testimonia provocare nulla alia occasione Alastori in mentem venit, quam quia norat, Per illustrem quondam Baronem Boineburgium insignem fuisse studiorum meorum fautorem; & cum altero me olim Francofurti frequenter conversatum. Sed mittamus Monzambanum, cui utique aliquis in Germania locus relinquatur, quoad libertas Ordinum, & religio Protestantium ibi firmo stabit talo. Pergit seipsum mentiendo superare Alastor, dum scribit, *me nullam Religionem cum Platone, (agnoscas hominem in omni antiquitate versatissimum,) aut plane gentilem Romanam fovere.* Quippini? Nam inter alia in opere meo publice scripsi, *religionem statui reip. esse accommodandam, & quasi pro instrumento ad conservandum statum publicum habendam.* Quid impudentius unquam orbis audivit? In manibus multorum versatur liber meus, versatur Apologia; postquam peculiaris ad huc dissertatio a me conscripta est eradicandae penitus istius calumniae; ubi ad oculum monstratur, id a me tantum doceri: providendum esse rectoribus civitatum, ne sub specie & obtentu religionis

falsa & pernicioſa dogmata politica diſſeminantur. Et tamen non veretur tantum mendacium revellere Alaſtor, cujus falſitatem deprehendere poſſunt omnes, qui legere norunt. Par mendacium eſt, à me reſurrectionem mortuorum non credi. Beckmannus producere poſſit ullum mortuum, qui DEO teſte aſſerere poſſit, ſe publice aut privatim audiviſſe, me ullo verbo articulum iſtum in dubium revocaſſe, tunc optimus & veraciſſimus virorum Beckmannus à me declarabitur. *non credam ego diabolum dari*, qui ejuſdem fatentem tanta rabie in me favire ſentio? Nam quæ Beckmannus in me patravit, humanam malitiam longe excedunt. Sed quod *ſpectra* peculiarem articulum fidei conſtituant, nondum audivi. Sed per quibus ſi quis ad Inquiſitionem me trahat, *reſpondebo: me nunquam ſpectrum vidiffe, ne ut videam cupere.* Ab imperitis hominibus multa nocturno metu & errore caliginis, aut illuſionibus aliorum fingi putare: Omnibus promiſſæ fidem detrahere temerarium cenſere. De *ſermitate mundi* nemo me vel differendi cauſa pro Ariſtotele loquentem unquam audivit; & in libello meo *de Officio* eadem à me expreſſe damnatur. Porro ut ego plura ſabbata celebrem, quam lex divina & antiqua Eccleſiæ conſuetudo jubet, ratio muneris & ſtudiorum meorum non patitur. quod ſi autem in eodem templo duo Sacerdotes alternis diebus dominicis concionentur, quorum alter cathedra ſacra abutatur ad evomendum in me ſuccum

Succum nigræ loliginis, ac omnes occasiones au-
 cupetur me vellicandi & traducendi; num ullo
 jure teneor istius hominis virus, quod de sug-
 gestu in me evomit, hianti ore præsens excipere?
 Aut quis me prohibebit tantisper in alio templo
 concionem audire? Crassissimum porro est men-
 dacium, quod ego unquam *duos delegatos meo*
nomine ad ullum heic sacerdotem miserim. Om-
 nes si opus sit vel jurato falsum id esse testabun-
 tur. Sed circa *Secretarium Academiae* ita se res ha-
 bet. Quando primum heic loci bellum contra
 me movebatur, ut etiam fex vulgi, quæ alia non
 capiebat, materiam garrandi acciperet, spargeba-
 tur, à me doceri, debere unum virum duas ha-
 bere uxores. *Istas nugas* ad aures Concionatoris
 primarii M. Johannis Ernesti pervenisse ex qui-
 busdam verbis ipsius colligebam. Itaque ne op-
 timus vir in eo errore hæreret, *Secretarium Aca-*
demix, qui tunc ~~domo mea utebatur~~, ad eum misi,
 ut ex meo libro illi ostenderet, mihi eam sententi-
 am à malevolis falso affingi. Quod uti amico ani-
 mo à me fiebat; ita & in bonam partem id iste acce-
 pit, & ex eo tempore nullum amplius verbum ea
 de re fecit. De *cantatione missarum* sine dubio
 per somnum Alastori in mentem venit. Nam
 quid istæ nugæ sibi velint, ego plane non capio.
 Inde aliam mendaciorum seriem orditur Satanz
 satelles. De quorum falsitate etsi DEO omniscio,
 & plurimis honestis viris, qui adhuc vivunt, &
 decursum vitæ meæ norunt, constat: pauca tamen

Q 3

addam

addam in gratiam eorum, quibus nulla propter
 mei est notitia. Ac de abominabili crimine
 primum videamus, quod anno 1657 & 1658. Soram
 me patratum scribit. Annum 1657. ego à prin-
 cipio ad finem Jenæ in ædibus D. Weigëlii ex-
 egi. Anno 1658. ab Illustri Viro D. Coyeto Zipfio
 ubi tunc mensa D. Joannis Bornii Jcti utebar,
 evocatus fui, ut studiis filiorum ipsius præessem.
 Nam quod ego nunquam isti viro *ut scribitur*
in servierim, ipse Alastor optime novit. Ad memo-
 ratum Virum Hafniam perveni, ubi is tunc Legati
 munere fungebatur, labente mense Aprili. Cum
 negotiatio Legatorum Suevicorum extraheretur
 Hafniæ subsistendum mihi erat usque ad mensem
 Augustum. Quo mense cum repente bellum re-
 crudesceret, cum altero Legato Illustrissimo Ba-
 rone Stenone Bielke, nunc Regni Sueciæ Thesaurariorum
 (non Dn. Coyetus paucos ante dies ad Re-
 gē Sueciæ excurrerat, me Hafniæ relicto,) ab omni
 Legatorum comitatu ac familia in custodiam datus,
 in quæ ea per octo menses detentus fui. Ergo quò
 tempore ista Soræ à me patrata mentitur Alastor,
 ego Soram nondum oculis meis videram. Sub
 finem mensis Aprilis anno 1659. Hafnia dimis-
 sus Helsingoram perveni viribus valde afflictis,
 quod me nondum à febris petechiali recreassem;
 quæ paulo ante Hafniæ me morti prope admove-
 rat, in qua Valentinus Caspar Rupitius Magdëbur-
 gensis, tunc Medicinæ studiosus, fidelissime mihi
 medi-

medicinam fecerat. Festo Pentecostes imminente Frater recreationis causa, & præcipue ut D. Henricum Ernstium salutare m, Soram me abduxit. Eo pervenimus die Saturni, quæ festum proxime præcedit. Diversabamur in publico hospitio, in quo tunc temporis quoq̄ agebat Habbeus Secretarius Regius, & N. Mullerus Gedanensis Medicinæ Doctor. Prima feria Pentecostes cœnabamur apud Præfectū quondam Soranum D. Georgium Rosencrantz, altera apud D. Georgium Witzleben Theologum; tertio die Abraham Wouchter pictor prandium nobis adparaverat. Quarto die iterum Helsingoram versus tendebamus, & in transitu D. Thomam Bartholinum Roschildæ salutabamus, qui tempore obsidionis Hafniensis ibi commorabatur. Hoc modo, & in talium virorum consortio triduum mihi Soræ exactum; quæ ex eo tempore nunquam mihi visa. Ex quibus & quid de carmine in puellam scripto, & de novellis concinnatis sentiendum sit, adparet. Et satis novi, nemini mortalium Soræ tale quid de me ne per somnium (quidem in mentem venisse, nedum ut unquam constans aliqua fama ea de re fuerit. Sed ista portenta, ut & cætera omnia, diaboli instinctu Alastor finxit, ut illi cui se devovit, improbitatem suam raro quopiam specimine adprobaret, ac ne perjurium suum vulgari cuiquam mendacio impenderet. De vita mea Heidelbergæ exacta testes excitare possum tum, qui instar omnium est, Serenissimum Electorem Palatinum, tum Colle-

gas meos, & tot florentissimos juvenes, qui eo tempore studiis ibi operabantur, tum omnes ejus urbis incolas. Quibus vitam me meam adeo approbasse confido, ut nihil magis optem, quam Alastorem ibidem deprehendi posse, ubi in mei gratiam virgis publice cædendus, & cauterio signandus sit. Et sane usq; adeo vita mihi eo loco non dissolute agebatur, ut citra vanitatem asseverare ausim, præter laborẽ publice privatimq; docendũ plus bonorum libroru in Heidelbergæ uno anno mihi fuisse evolutum, quam Beckmannus per totum vitæ suæ spatium inspexit. Quin & ea, quæ vir quondam longe eruditissimus *Bæclerus in epistola dedicatoria Notis ad Grotij librũ II. præfixa*, de me in vicina Argentina scripsit, longe diversè ratione, atq; Alastor mentitur, ætatem à me Heidelbergæ exactam insinuant. Sed nimirũ præcipuam ~~fontem~~ *calumniam* dissimulare non potuit Beckmannus, dum nobilem juventutem contubernio meo tunc usam à me corruptam gannit. Illa enim nobilis juvenus tantam mihi avidiam peperit, & eidem à me alienandæ conspiratio ista in me inita est; de qua satis in Apologia mea dictum. Si nullos ego nobiles discipulos & contubernales heic loci hahuisset, ex ipsius Beckmanni judicio, sanctitate, devotione, innocentia nemo superior me existeret. Quod ulterius mentitur Alastor, *Serenissimi Electoris Palatini Primogenitum contra Parentis salutem & jus divinum male informatum à me esse*; ea calumnia in ipsos quoque

que Optimos Principes redundat. De qua ut omnibus constet, pauca hæc sufficere possunt. Anno 1667. cum jam decretum esset de me in Sueciam evocando, Serenissimo Elector Palatinus Serenissimo itidẽ suo Filio jussit me certum aliquod pensum extra ordinem explicare; (nam habebat alias ordinarios suos informatores.) Id quod intra tres menses æstivos absolutum fuit. Ac nemo ulterius inquirendum judicabit, ubi intellexerit, id ab Ipso Serenissimo Electore, Principe divinarum atque humanarum rerum callentissimo, fuisse mihi injunctum. Atque iste exiguus labor tantum abest, ut *sine premio* mihi fuerit exactus, ut ipse Alastor non semel fauces suas grandi illo poculo, quo præter alia eo nomine donatum me norat, proluerit. Per summam quoque impudentiam testes excitat Dnn. Blumium & Bœckelmannum, quos honestissimos viros de hoc negotio ne fomniasse quidem constat; quorum nominibus ideo abutitur, quod forte audiverat, eos parum æquos in me animo fuisse. Sane Blumius quo tempore ista informatio fiebat, in ministerio & gratia Serenissimi Electoris Palatini non erat. Bœckelmanno autem nihil unquam negotii cum informatione Principis fuit, cujus directio D. Jo. Ludovico Fabricio, viro mihi amicissimo, commissa erat. Par prioribus mendacium est, quod addit Alastor: *voluisse Seren. Electorem ignominiose me Heidelbergæ dimittere.* Cum nemo Heidelbergensium ignoret, Serenissimum Electorem meum

Q 5

disces-

discessum ægre tulisse; noluisse tamen incrementa fortunarum mearum, quæ in Suecia quærebam, impedire. Quin post discessum meum, eadem clementissimam suam in me propensione non verbis solum, sed & re ipsa una plus vicis testatus est. Ejusdem generis est, quod Alastor pergit; *precario me professionem philosophicam, juris naturalis in Scania adeptum.* Sane extant adhuc literæ Illustriss. Regni Cancellarii ad fratrem meum tunc Parisiis Residentem, quibus ab eo requirit, ut mihi persuadeat, ne vocationem Succicam abnuerem. Et quam precario huc venerim, testatur salarium, & locus mihi assignatus primarius, cujus invidia Alastorem non parum adussit. Ejus quippe stupor digerere non poterat, leges DEI majore dignatione quam Justiniani haberi, & in istis evolvendis non minus ingenii & eruditionis, quam in Græcæ requiri. Puto jam satis a me ostensum fuisse, abs nullo homine, cui ulla mica honestatis & bonæ mentis restat, tantam *varaginem*, ut Beckmanniana latinitate utar, scædissimorum & absurdissimorum mendaciorum potuisse consarcinari, ni patris mendaciorum diaboli instinctu ferretur; cui ut eo firmius se pignoraret Alastor, perjurio tandem in conspectu Germaniæ sese adstringit. Ergo vivit profecto Deus, qui impium hominem, cui salutem animæ suæ immanibus odiis & vindictæ libidini immolare propositum fuit, dignis demum suppliciiis mactabit; postquam quæ hætenus pro

cele-

celeribus inflicta est castigatio, malitiam nefarii
capitis tantum induravit.

Post eructatum perjurium cætera mendacia
securius & languidiore asseveratione expromun-
tur. Nam quod atrociter in apologiam meam
invehitur, facile Beckmanno ignosco. Ibi quip-
pe sub *Asinii Tenebrionis* vocabulo suis se co-
loribus non infeliciter depictum conspicit, &
quod hætenus ludibrium omnibus, qui cum i-
pso conversati sunt, exhibuit, jam etiam ignotis
debet. Inde *Alastor*, velut proprio veneno ex-
hausto, à fratre & patrono suo dilectissimo Pon-
tificæ Garlebiensi non nulla mutuo sumit, & so-
litate enumerat officia erga certos viros *magni
nominis*, inter quos ipse proximum à primo lo-
cum sibi assignat, quæ à me violata jactat. Vbi
illud ex arte calumniandi, quod plures huic ne-
gotio immiscere conatur, qui idem ad se nihil spe-
ctare aperte profitentur, *Illustres* juvenes meos
discipulos Dnn. *Fossium, Cervinum, & Papke,*
Deinde uti ample nimis officia mea erga istos,
quibuscum mihi revera negotium fuit, enume-
rat, quorum pleraque non agnosco: ita male,
Beckmannus omisit illa officia, quæ vicissim ab
istis mihi debebantur, simulque quales iidem,
adversus me sese gesserint. De hoc enim nisi
constet, durius an mollius justo illi à me habiti
sint, judicari non potest. Nec amplius quid di-
ci jam opus est, nisi hoc ut *DEUS* retribuatur illis, si-
cut de me sunt meriti. Id tantum addo, inauditum
hætenus mihi fuisse, me *ab Episcopo Winstrupio,*

aut

aut alio quopiam *publice atheismi accusatum*. Et quanquam alias ab ipso nihil omiffum est, quod mihi nocere possit: tamen non eo delirii processisse eundem crediderim, ut Beckmanno tam detestabili maledicti formula præire non erubuerit. De hinc velut in torrentem se effundit eloquentia Beckmanniana, qua mirifice se jaçtat, ac subinde ingenii sui stricturas spargit; velut quod de collusione mea cū diabolo ruçtat, oblitus, se paulo ante scripsisse, diabolum à me non credi; item *de Cæciligula Christianorum persecutore*, & *communione uxorum Platonica*, quæ si diis placet, à me asseritur L. VI. c. 5. §. 15. p. 775. Qua declamatione fauces sibi præparat ad evomendum obscænissimum mendacium, quo vel ipse Beckmanni choragus erubescit, qui ne mendacia autores tantum suos maculent, aliquam probabilitatis speciem illis circumferre invidiosè non solum non solum habet. Heidelberg id factum scribit cum totius urbis scandalo, An per horam mihi subsistere ibi, & in honesto munere versari licebat talia patranti? Fingit quoque de uxoris meæ senectute, quæ æqualis mecum est ætatis, & duos menses, antequam Heidelbergam discederem, pulcra me prole parentem faciebat. Excujus ore nemo mortalium unquam verbum paulo liberius, nedum tam fœdæ rei narrationem audivit. Et quam plane mente moti hominis est fingere, *me ipsam coram multis honestis viris & matronis ad hanc confessionem adegisse*? Nam flagitia utique ut taceantur, autores operam dant. Ut tamen

tamen Lectori adpareat, qua occasione Alastori in mentem potuerit venire tam fœdam fabulam fingere, narrabo leviculum quid omnibus heic loci notissimum. Quando in conviviis, uti jam supra innui, syllogismis suis jam prope nos enecarat, ego restringendo disputandi ardori, & quia alias in omni congressu hilariori Beckmannus deridiculo esse sueverat, in sterilitatem matrimonii ipsius joculari incipiebam, qui alias vel Centauris generandis fufficere videbatur posse. Cæteris inde pariter cum risu in eum cavillantibus, ita paulatim à syllogismis ipsius respirabamus. Ista facetias tam inficeto modo nunc ultumit Alastor. Dialogum *Sinceri Warenbergij* à me non fuisse conscriptum non modo ipse Beckmannus novit; sed & probe ipsi cognitum est, quis revera ejus scripti autor sit, quippe qui in Suecia notorius est. Verum isthoc mendatio fraterculus ipsius Gesenius Garlæanus demerendus erat; cui de fide & amore tam egregii viri ex animo gratulor. Inde recoquitur explosa dudum calumnia de religione ad statum reip. accommodanda; cui fulciendæ advocatur Monzambanus, qui utique dogmata theologica ad rationes politicas examinare instituit. De quo etsi meum non fit rationem reddere; obiter tamen addo, omnibus non cœcutientibus per spiculum esse, scriptorem istum præsupponere; religionem Christianam genuinam & sinceram, prout à Salvatore nostro & Apostolis fuit promulgata, nihil continere veræ politicæ adversum.

sum. Sed quia pleræque Christianorum systematibus suis Theologicis, ex quibus singulam viam salutis æternæ unice hauriri contendunt, aliquid dogmatum humanorum admiscuerunt, igitur uti sapientibus fas est discernere, quid in religione divinum sit, & quid hominibus originem debeat; ita & iisdem licet detorsiones articulorum fidei, & quicquid est assumentorum humanorum, quod in Theologiam irrepsit, subdquisitionem vocare, quatenus continent aliquid politicæ adversum, postquam Theologi circa demonstrandam talium falsitatem ex Sacris Literis satagunt. Quod tamen idem Severinus de multorum Sacerdotum vitiis ita libere non dubitavit scribere, id & ipse ægre fero; & dudum optavi, ut vir quispiam cordatus atque eruditus eam accusationem ex historia Ecclesiastica & vitiis Christianarum, tum ex praxi communis vitæ, ipsaque experientia solide refelleret. Nam ut Beckmannus aliquis ejus ordinis advocatum se ferre velit, id oppido quam indignum est. Tandem ut sibi per totum scriptum constaret Alastor, ad extremum fingit, multa ex libro meo adhuc MSto monitu amicorum & precibus uxoris, (qua nimirum studia mea moderatur,) delevisse, ne cum Theologis mihi controversia oriretur. Atqui nemo mortalium librum meum manuscriptum evolvit, antequam Holmiæ censuræ offerretur; imo nec post eandem, antequam impressus divulgaretur. ac eam

ansam

infam arripiebant architecti primi Indicis meum librum in suspensionem vocandi, qui tunc temporis heic loci præcipui erant amicorum meorum, aut esse saltem debebant. Qui & ipsi mustiffasse dicebantur, me post censuram quædam addidisse. Sed utramque criminationem refellere potest manuscriptum meum, quod adhuc mihi asservatur.

Hoc igitur scripto Nicolaus Beckmannus *pios viatores* in Germania contra me excitare potissimum laborat eadem fere ratione, qua ipsius frater Pontifex Garlæanus inter Seanos classicum in me canebat. Quorum auspiciis qui militiam in me suscepturi sunt, successum sibi, prædamquæ & gloriam pro ducum suorum dignitate liquido augurari possunt. Quanquam adparet, Beckmannum non modicum ad sua signa concussum sibi polliceri Lipsiæ, Wittebergæ, Jenæ, & Garlebiæ. Hoc ipsum enim manifeste conspicitur non solû ex infami libello, sed & ex epistola, quam incluso libello, sed & ex epistola, quam incluso libello famoso ad Lipsienses, Jenenses, & Wittebergenses, nec non Gesenium Garlebiensem eodem argumento conscripsit. Hujus epistolæ autographa duo, quæ Wittebergam & Garlebiam destinabantur, quomodo in manus meas pervenerint, operæ pretium esse duxi memorare. Commendaverat eas epistolas Beckmannus Francofurti ad mænum in nundinis autumnalibus civi cuipiâ Salfeldensi, cui nomē Michael Gutvasser, ad præscripta loca curandas, qui ex dicta urbe ad nundinas Lipsienses erat
pro-

fecturus. Hic quanquam alias virum non no-
 set, precibus tamen ipsius permotus eam operam
 in se suscepit. Cum Jenam transfret, epistolam
 nam famulo communi *Academiae* tradidit; cuius
 custodiam procul dubio statim Velthemius
 asseruit, draconis in vicem aureo velleri invigi-
 laturus, ut hoc specimen generosi & candidi su-
 animi ederet, & quam mire suum cum Beckmanni
 astro conspiraret. Nec dubito, quin idem jam
 Jubilæum sit promulgaturus, plenariam bonæ men-
 tis remissionem pollicitus omnibus *Asinii Tene-*
brionis sectatoribus, qui ad epistolam illam oscu-
 landam peregrinationem susceperint. Nam reliqui
 Ornatisimi Viri ejus *Academiae* Professores ma-
 gnopere tantum flagitium detestantur. Quin
 ipsis bibliopolis Jenensibus tam ingenuus est an-
 mus, ut dicant; nebulonem esse istius scripti aut
 rem, qui eundem impresit. Inde dum *Lipham-*
 tendit lator epistolæ encyclicæ, forte fortuna in
 eodem pilento vehebatur amicus quidam me-
 us, fide atque amore mihi conjunctissimus. Ille
 ex improvise iste Mercurius non nimis abutens
 interrogabat; num *Garlebiæ Academiae* esse?
 Cum amicus meus quæreret, quid ipsi negotium
Garlebiensibus esset; iste statim de commissis
 sibi epistolis effutiit. Hic amicus meus, qui
 jam de *Jenensi* epistola intellexerat, suspicari ce-
 pit monstri quid subesse; eo què ut rem explicare-
 tur, multa jactabat de amicitia, quæ sibi cum Pon-
 tifice *Garlæano* intercederet. Iste lætus se na-
 ctum

atum esse, qui literas Garlebiæ curaret, illas amico meo tradidit, adjunctis etiam iis, quæ Wittebergam spectabant. Hic cum ex omnibus signis sceleris quid subesse colligeret, eas resignavit, & ad me transmisit. Utraque manu Beckmanni scripta est, sed quâ omni studio dissimulare laboravit, ut primo obtutu ægre agnoscere queas. Nec Beckmanni sigillo sed affinis, ejusdemq; famuli Marci Klinck obsignata est. Quæ ad Lipsienses destinabatur, alia via pervenit. Hæc ideo prolixius retuli, ne Beckmannus exclamet, magicis me artibus adjutum istas literas interceptisse. Ubi illud primo stultitiæ Beckmannianæ luculentum est argumentum, quod tribus tam splendidis Academiis quartum velut pari gradu adjungat Gesenium Garlebiensem, vanissimum mortalium, & nugacissimum. Perinde ac si quis inter principes Græcorum ad Trojam Thersitem quoque numerare velit. Quanta enim dignatione Gesenius apud ipsos Lipsienses sit, vel inde colligi potest, quod cum aliquot ante annos eidem litis quid cum defuncto Superintendente Lipsiensi ortum esset, & iste pro more suo in deliria effundicæpisset, Lipsiensis isti per servulum suum, qui spurius erat, responderi curavit, præfixa quoque hujus legitimatione. Qua demum contumelia loquacissimam ranam ad silentium redegit. Deinde illud plane ferendum non est, quod Beckmannus adeo sinistram de tribus illis Academiis concepit opinionem, quasi apud eas potissimum in ventu-

R

tus

rus sit, qui flagitio & furori ipsius sint adplausus
 & apud quos libelli famosi tam pronam inveniant
 fidem, ut citra ullam amplius disquisitionem a
 maculandam famam viri honesti & innocentis de
 ce infami nebulone sint incubituri. Enimvero
 longe alia mihi de candore, prudentia & mode-
 ratione istorum virorum est persuasio, saltem
 quod iudicium suum eo usque suspensuri sint,
 donec quid revera in controversia sit, ad liquidum
 fuerit perductum. Nec minus quod tantum
 scelus, ad infamiam seculi pertinens, quod in me
 patratum fuit, ex animo sint averfaturi. Sane ul-
 lum Wittebergensem haecenus aliquam tam for-
 dae fabulae partem attigisse nondum mihi fuit au-
 ditum. Nec universis Jenensibus imputari potest,
 quod Velthemius deliret; cuius vesaniam plerum-
 que Collegarum ipsius ægerime ferre novi. Qui
 & ipse in *Appendice ad dissertationes meas Academicas*
 responsum ad cavillationes suas accepit, quo
 non magnopere gavisurus sit. Nec Scherzerus
 usque adeo Lipsiæ dictatorem agit, ut reliqui
 omnes in istius gratiam sese prostituere velint.
 Nam omnia, quæ ibi atque Dresdæ contrame-
 acta sunt, ab ipso solo promanasse, liquido mihi
 constat; & hoc ipsum in epistola mea provocato-
 ria satis insinuavi. Sic ut nemo quidquam eorum,
 quæ in ea epistola dicta sunt, præter Scherzerum &
 Gesenium, in se trahere debeat. Equidem Facul-
 tatis Theologicæ mentionem feci. Sed qui aliter
 poteram? Cum rescriptum Dresdense ejusdem
 Facul

Facultatis relationem allegaret. Et ipse utique cæteros omnes à culpa ejus ref exemi. Murto minus autem hæc res ullum ex reliquis Lipsiensibus Professoribus tangit, qui utique Dresdæ non fuerant questi, librum meum à recepta doctrina publica abire. Quos de cætero erga recentiorum scripta æquissimos esse per septennium, quo inter eos vixi, satis perspexi. Sic & maxima mihi injuria fieret, si universus sacer ordo in se trahere vellet ea, quæ ego solius ranæ Garlebiensis coaxationibus opposui. Sane si unus impudenter percontat, sacerdotibus competere censuram censura Regia eminentiorem in quævis scripta, eosdem ab omni errore immunes esse, & eruditionem suam ex peculiari inspiratione divina habere, quoslibet ad injurias ipsorum obmutescere debere, & modo Zeli & conscientiæ vocabulum crepent, tela eorundem à jugulo suo nemini avertere licere, alter autem tam enormia postulata neget: uter in istum ordinem injurius fuisse censebitur? Cæterum Scherzero à me sat honoris exhibitum, licet passim de me merito, quod campum ipsi aperuerim, ubi illustrius specimen ingenii & eruditionis tuæ posset exhibere, quam compilato *Manuali Eustachiano*, & *Aurifodina Distinctionum*, ubi dite viso pallidus fossor redit, erutoquè concolor auro. Nunc quid de ipso sentire debeam nescio, postquam apud venerandum Consistorium Dresdense impetrasse ipsum constat, ut sibi pro imperio injungeretur, ne ad provocacionem

tionem meam responderet: & nihilominus video ipsum sinistris opinionibus ex libello famosissimo haustus mordicus inhærere, easque omni studio transplantare in juventutem incautam, & quæ nondum suspicari potest, sub tam venerabili toga tantum malignitatis aut inscitiae latitare. Ne gratis hæc dixisse videar, pauca quædam loca, quæ in manus meas pervenerunt, notabo ex Collegio ipsius superiori anno habito, ut adpareat, ex aurifodinis etiam scorias effodi. In *Loco IX. de Lege* §. 9. thesis ponitur *de justitia DEI essentiali archetypa seu originali, qua absolute lex aeterna dicitur, quæ in ipso DEO sit: contra quam DEVS nullo modo facere possit, ubi Augustinus contra Faustum citatur.* Inde dum errores subjiciuntur, hæc quoque verba occurrunt: *Essentialem justitiam DEI esse proinde cum jure naturali negat Pufendorfius de J.N.&G. p. 163. seqq.* Hæc dico mentem & scopum meum à Scherzero malitiose aut per imperitiam detorqueri. Quæ res ut eo clarior fiat, observari velim, duplicem esse de lege naturali tractationem; quarum una ad Theologiam spectat, quæ ex Scripturis Sacris hauritur, nec ulterius extenditur, quam quatenus locum aliquem in catena velut articulorum fidei habet. Altero autem modo tractatur jus naturale, quatenus peculiaris disciplinam constituit, cujus principium cognoscendi unicum est lumen rationis, ac finis & usus intra terminos hujus vitæ coercetur, postquam per eam probitatem, quæ ex solis naturæ nostræ

nostræ viribus jam promanare potest, salute æternæ potiri non datur. In posteriori igitur modo tractandi, qui solus meus est campus, quando agitur de fundamentali aliqua propositione (aut quocunque vocabulo adpellare velis,) constituenda, ex qua præcepta legis naturalis liquido deduci queant; quæstio oritur; Num illa thesis Theologica, *quod essentialis DEI justitia sit archetypa legis naturalis humane*, idonea sit, ut subire locum fundamentalis propositionis possit in disciplina juris naturalis, soli rationi superstructa, & accommodata ad captum universi generis humani, quâ id ratione utitur, quamcunque peculiarem religionem foveat? Hanc quæstionem nos negamus, & nostræ negationis invictas rationes attulimus, tum in opere nostro, tum in Apologia. Equidem hæ propositiones ex sola ratione naturali innotescunt; quod Deus sit justus essentialiter, quod nemini injuriam faciat, quod promissa sua firmiter servet, quod verax sit, quodq; munus velut judiciariû in creaturas legibus obnoxias incorrupte exerceat. Enimvero quod justitia DEI essentialis sit archetypa legis naturalis humane, propositio est soli rationi humane incognita. Et si vel maxime eam tantisper à Theologia commutato sumere velis; tamen rationi humane impossibile est capere vim consequentiæ, si quis ex eadem officia hominum inter se deducere instituat. Si inquam ita velim argumentari: Justitia Dei essentialis est archetypa juris naturalis: Ergo adul-

R 3

terium

terium non est committendum : impossibile est rationi humanæ vim & evidentiam hujus consequentia capere, aut investigare propositiones velut interjectas, quibus eadem stabiliatur. Sicut contra si ex nostra hypothese argumenter; homo debet esse sociabilis; Ergo non est mœchandum; ista est consequentia, & interjectæ propositiones facile per solam rationem investigari possunt. Quod accedunt difficultates jam expositæ; puta, quod justitia humana respiciat legem & superiorem, & ponat in altero jus ad exigendum; id quod in justitiam divinam non quadrat. Item, quod quædam partes justitiæ humanæ in Deum non cadant, quæ nempe præsupponunt indigentiam humanam; uti est justitia, quæ contractus reguntur. Item quod justitia Dei vindicativa longe rigidior & exactior sit, quam justitia humana, quæ sæpe de factorum veniam facit extra ullam satisfactionem, ex respectu boni publici, aut soli clementiæ ostentandæ: id quod in justitia divina secus est, quæ contra satisfactionem generi humano in peccatum prolapsio non potuit placari. Accedit & alia difficultas, quod rationi humanæ sibi soli relictae attributa divina colligenda sint ex perfectionibus, quæ in creaturis, ipsoquæ homine conspiciuntur, depurando imperfectiones, quæ ex essentia finita, aut materia corporea proveniunt, & ad captum divinæ eminentiæ istas attemperando; quodquæ adeo notitiæ humanæ, ex solo rationis lumine hausta, prius cognita sit justitia humana, quam justitia divina, & consequenter in disciplina soli rationi

rationi superstructa præpostere justitia divina archetypa juris naturalis & justitiæ humanæ supponatur. Quod ipsum etiam agnovit *Richardus Cumberland de Legibus naturæ, prælegom. §. 6. & cap. V. §. 13.* cui quo minus genuinam jus naturæ tractandi methodum perspiceret, non obstitit, quod natione Anglus sit, & religionem Ecclesiæ Anglicanæ præfiteatur; quæ duo attributa Beckmanno tam odiosa sunt. Ergo jam tandem perspicuum satis esse puto, in quo cardo hujus controversiæ volvatur; & ei, qui nobis velit contradicere, hæc difficultates ex sola ratione esse removendas, & liquido ostendendum, utique ex illa essentiali justitia divina ope solius rationis humanæ omnia & singula præcepta legis naturalis deduci posse, ita ut propositiones intermedias & evidentiæ consequentiarum capiant etiam illi, qui Scripturam Sacram plane ignorant. Quod neque Scherzerus, neque ullus mortaliū præstare potest. An autem hæc difficultates methodo, qua Scherzerus & alii Theologi jus naturæ in Locis suis tractant, obstant, & quomodo ista ex Scriptura Sacra dissolvendæ sint, ea cura me non tangit. Nam mihi tanquam laico, & qui clavem scientiæ divinæ non teneo, sufficit simpliciter credere, Deum essentialiter esse justum, & eundem legis naturalis humanæ esse autorem. Porro in eodem *Loco §. 12.* hanc thesin ponit Scherzerus, *Legem Naturæ cordibus hominum, inscriptam esse.* At quis hoc unquam negavit, cum to-

tidem verbis id ab Apostolo asseratur? Sed quaestio est de genuino sensu Phrasæ hujus metaphoricæ; quæ sane, si omnia S. Scripturæ loca, ubi eadem occurrit, expendantur, nihil aliud significat quam notitiam firmam, stabilem penitissimè menti infixam, & plane indelebilem. Neque in emphasi istius dictionis peculiaris aliquis modus ejus notitiæ comparandæ insinuat; cum in aliis omnibus Scripturæ dictis eadem extra controversiam notitiam adqviritam exprimat. Et quis clarius emphasin illam evolverit, quam ipse Apostolus verbis immediate sub sequentibus? *Ipsa quippe conscientia eos, qui in legem naturæ peccaverant, convincit & cogitationes sese accusantes & excusantes, sicut neque ignorantiam ejus juris ostendere possint, neque ejus sensum unquam ex animo delere.* Ergo ex locutione metaphoricæ Scherzerus nunquam actualiter & distinctas propositiones, de quibus expresse mihi sermo est, exasperavit; quas nemo hætenus in animis infantum recens natorum observare potuit. Et quid me potissimum mordet Scherzerus, cum tamen D. *Johannes Musæus* Theologus Jenensis, Scherzero nihilo inferior, *Introduct. in Theologiam* c. 2. §. 19. anno 1673. edita, diserte asserat: *notitias natura intellectui insitas esse non in actu secundo aut primo, sed tantum in potentia propinqua.* Quo ipso utique & distinctas & actuales propositiones natura insitas negat. Et hæc ni fallor, communis Jenensium est sententia. Quare ergo mihi

mihi soli tam obscæna dica scribitur? Eodem loco revomitur execrabilis illa, & vere Beckmaniana calumnia *de indifferentismo morali*. Ubi merito erubescere debebat Scherzerus, siquidem viri boni & candidi nomen ipsi est cordi, quod meam sententiam cum deliriis *Gnosticorum, quorundam Stoicorum*, & nescio quorum præterea confundat, cum quibus illa nihil affinitatis habet; uti cuivis patere potest, qui librum meum accurate evolvit, & non solum famosum Indicem velut cœlitus missum oraculum adoravit, aut fugitivo duntaxat oculo aliquid hinc inde sublegit. Deinde per summam injuriam Scherzerus mihi hanc thesin affingit: *natura nihil esse turpe, quæ nusquam à me ponitur, nec de ea asserenda unquam in mentem mihi venit*. Sed triplex potissimum thesis à me l. i. c. 2. §. 6. adstruitur. Prima est, *honestatem & turpitudinem esse affectiones aut qualitates morales actionum humanarum, ortas ex convenientia aut inconvenientia cum lege*. Hanc thesin si quis impugnaverit, haruspices prodigium nunciabunt, bovem esse locutum. Altera est, *motum physicum in actione humana absque omni respectu ad legem consideratum, esse moraliter indifferentem*. Nam contraria huic thesi implicat, absque respectu ad legem congruere ad legem vel non congruere. De solo isto motu physico me agere ita crebro inculcavi, ut metuam, ne lectoré stuporis insimulaverim. hoc dogma cū inter rheologos hæctenq̄ tra-

latitium

latitium fuerit, quando ad id, quod in peccato
 physicum & materiale est, deum tanquam conser-
 vatores naturæ concurrere unanimiter docuerunt
 v. g. ad extensionem manus in furto: (quod con-
 tra blasphemiam dici non posset, nisi motus ille
 physicus esset res moraliter indifferens;) nunc in-
 scio qua maligna mentis febris à quibusdam tan-
 quam monstruosus indifferentismus moralis dis-
 ametur. Sane quamdiu genus humanum fuit,
 solus motus physicus non fuit, actio
 humana & moralis, sed ejusdem duntaxat mate-
 riale. Ad actionem autem moralem præter motum
 physicum requiritur etiam aptitudo ad imputan-
 dum, & respectus ad legem: Unde qui indifferen-
 tiam motus physici trahere volunt ad indifferen-
 tiam actionum moralium, perinde fallunt & fal-
 luntur, ac si in physica Peripatetica nullum inter
 corpora discrimen agnoscerent, ideo quia
 materia prima indifferenter se ad quamvis for-
 mam habeat. Inprimis autem Scherzerus capiti-
 ri instituit illa verba mea, quæ extant p. 27: *Quæ
 naturalem* (eorum quæ turpia habentur) *indifferen-*
*entiam multi agre concipere queant, inde est, quod
 à teneris istorum vitiorum detestatio nobis fuit incul-*
cata, quæ opinio simplici adhuc menti impressa, in-
vim naturalis cujusdam affectus videtur invaluisse.
 Ubi primo observandū est, quam malitiose Scher-
 zerus de suo parenthesis verbis meis inserat,
 (eorum quæ turpia habentur.) Nam verba
 immediate præcedentia utique manifeste
 incul-

inculcant, naturalem indifferentiam prædicari non de integra actione morali, non de adulterio, homicidio, furto; sed de actu physico citra respectum ad legem. Non inquam dico, furtum homicidium, adulterium, naturaliter esse indifferentens: sed hoc dico, motus physicus, qui ad materiale istorum vitiorum constituendum concurrat, est naturaliter indifferentens; quia ad illum motum physicum autor & conservator naturæ DEUS influit. Puto autem ignominiosum fore Scherzero, si operose ipsum docere aggrediar, quid in actione morali sit motus physicus, & quid illi ex lege accedat, quæ vel qualitatem aut dispositionem agentis, vel objectum, vel finem, vel certas denique circumstantias determinat. vid. l. l. c. 7. §. 4. De cætero verba mea planissimum habent sensum apud illos, quorum iudicium libelli famosi non corruperunt. Scilicet quia probe educatis à pueritia detestatio vitiorum inculcatur, inde apud multos ipsis affectibus & sensibus quædam istorum averfatio imprimitur, sic ut velut ex naturali quodam horrore ista videantur refugere; quemadmodum objecta sensibus ingrata naturaliter averfamur; utque adeo adfuetudo illa & disciplina in naturam velut abeat. Et tali modo educatis vix in mentem subit originem istius averfationis ab interdicto legis arcessere, aut de motus physici, qui istis actionibus subest, indifferentia cogitare. Sicut & ab aliis jam fuit observatum; quanquam primis mundi temporibus connubia fratrum

fratrum & sororum usitata fuerint; tamen ea apud apud plerasq; gentes usq; adeo non lege tantum sed & communi aversatione exolevisse, ut apud probe educatos ipsi sensus velut obtorpuisse videantur. Inde & juvenes fratres cum formosissimis sororibus versari sine ulla prava cogitatione aut tentatione; quæ tamen sese mox circa alias exferat. Manifestum igitur est, Scherzerum immane quantum fallere & falli, dum velut pro imperio mihi obtrudere pertendit dogma, quod quo atrocius notatur, eo gravius delinqvunt, qui istud mihi affingere non erubescunt. Tertia mea Thesis est, DEUM esse autorem legis naturalis, & ad illius determinationem atq; impositionem referendam esse originem moralitatis, quæ in actionibus humanis existat. Quæ thesis Scherzero eo minus scrupuli movebit, quod is utiq; legem æternam in Deo agnoscit. Jam igitur quæritur, utrum illa moralitas, antecedenter se habeat ad legem æternam Dei, an per accidens tantum & citra dependentiam ad eam congruat, an vero ab eadem tanquam fonte & origine promanet. Si priorum alterutrum asserere velit Scherzerus, habebimus jam Theologum, qui Deum primam esse causam neget. Postremum à me asseritur. Verum hæc omnia in *Appendice ad Dissertationes meas*, Velthemii clamoribus opposita, ita perspicue deducta sunt, ut sperem, cordatos viros, & à vitilitigando atq; calumniando alienos, facile declaratione mea adquieturos. Denique in *Loco v. §. 2.* hanc thesin ponit Scher-

Scherzerus: *Statum purorum naturalium Scholasticorum esse figmentum.* Post subjungit: *A quo errore non alienus est Pufendorffius, quod, quicquid in Apologia sua tergiversetur, ex libris de J. N. & G. l. 2. c. 2. §. 2. patet & sagaci lectori manifestum est.* At ego dico, inter statum purorū naturalium, quem Scholastici fingunt, & inter statum hominum naturalem, de quo ego tracto, tantum esse discriminis; quantū inter ea, quæ Theologi de pœnitentia, seu conversione hominis, & Jureconsulti de pœnitentia in contractibus docent. Quod qui deprenhendere non possit, bardum & blennum, ac politices ignarissimum esse oportet. Sicuti & istud spectrum heic loci jam plane disparuit, post publicatam meam dissertationem de statu hominum naturali. Quæ ubi cum cæteris junctim impressis in Germaniam perlata fuerit, non amplius Scherzerus de sagacitate sua multum gloriabitur. Isthæc obiter hoc loco addere vsum est, ut omnes cordati judicare possint, si quidem qui ad me diffamandum hætenus incubuerunt, citra præjudiciam & affectus sententiam meam penitus agnoscere, atq; explicationem æqua mente admittere velint, nullam mihi amplius cum ipsis, saltem circa quæstiones Theologicas, superesse controversiam. Sin autem id agitur, ut judicia de bonis viris, eorumquæ doctrina formentur ex libellis famosis, qui ex non intellectis, aut mutilatis, detortis, & interpolatis sententiis consarcinati sunt; neq; ulla protestatio, interpretatio, & planior deductio locum inveniat: amplius

amplius deliberandum erit, quod remedium tali furori sit opponendum.

Sed ut Beckmannum revertar, confido jam omnes cordatos, etiam qui antea me propius non norant, post lectam epistolam liquido agnituros; hoc seculo non extitisse exemplum fœdioris calumniæ, quam quo me ista orci progenies adspargere instituit: infinitos quoque plus in re literaria profectis, neminem autem, quam me, ob labores suos peioris exempli infectationes esse perpeßum. Si quis tamen adhuc innocentiae favor, si quæ adversus calumnias detestatio, invenientur sane, qui infamæ illam belluam condigno malo tandem mactent, aut saltem ab omni honestorum virorum consortio exclusam velut carcinoma nationis Germanicæ, & labem seculi refugiant. Amici autem eo diligentius ad innocentiam meam vindicandam incumbant, quo magis honorum omnium interest, tali à exempla non frequentari. Et Deus justissimus iudex illud portentum generis humani, quod per vesanum nocendi ardorem animam suam exitio pignorare publico perjurio non horruit, ejusmodi tandem supplicis, quæ frangendo tanto furori sufficiant, coërcebit.

F I N I S.

Elencus Controversiarum

Cap: I: De origine et progressu
discipline juris naturalis p: 1

Cap: II: de novitatibus philosophi-
cis pag: 17

Cap: III: De statu hominum
naturalis pag: 30

Cap: IV: De fundamentali pro-
positione legis naturalis p: 50

Cap: V: De origine moralitatis
et differentia morum positivorum
actionum humana pag: 124

Cap: VI: De examine doctri-
narum pag: 210

Epistola Puffendorfii ad Ami-
coj super libello famoso Nic-
lai de Busmanni pag: 221

Handwritten text, likely bleed-through from the reverse side of the page. The text is extremely faint and illegible due to the high contrast and noise of the scan. It appears to be organized into several paragraphs or sections, but the specific words and sentences cannot be discerned.

